

دینا دینا
دینا دینا
دینا دینا
دینا دینا

مهر لاه، افغانستان
د وري ۱۶، ۱۷، ۱۸

د لاندې یو، تپو
تپکی یو او مصری یو
انگر

خبرنچویری
Ketabton.com

کورس: پاتېشوني پوهه خبرونکی: د کوشنیوالي احساس

د لنډۍ یو، تپو، ټيکۍ یو او مصرۍ یو انگر
څپرڼچوپړي (رېسچ پانې)

بسم الله الرحمن الرحيم

د الله په نوم پيل کوم چې پوره رحم کوونکی او پوره رحم لروونکی دی؛ مهرباني د پينۍ پنځونکي
څښتن بر لورينه ده.

۲. ليکي پوهه

سرليک: د لنډۍ یو، تپو، ټيکۍ یو او مصرۍ یو انگر

څپرڼچوپړي (رېسچ پانې)

توک: دويم توک له څلورو

ليکوال: ماسټر اېنجينېر صفي الله فردوس

د محصول اوږدوالی، سوروالی او

پېړوالی: ۲۹۰ * ۲۱۵ * ۲۱.۸۵ ميلي مېټر.

د کښلې غټ ټکي: ۱۵ څپرکي

کښلې د چوپړو کڼه: ۳۵۳ چوپړي (مخه)

وړلو وزن: ۸۸۳ گرام

وت نه يا پرته له وته د اېڅو ځای

نيونه لري

،، منشور: د رسمي سند ور کونه

مستعمراتو ته د حقوقو ور کونه:

درېست نيونه (د اېڅو او نورو)

پرانت،،،:.

۳۹۳،۴۰۶،۰۰ دانې

منشوره يې له وت سره: ۵۰۸،۷۴۹،۰۰ دانې

سرليکه: ۴،۳۴۵،۰۰

لینونه (خطه، کرنې له لیکي
هرې، لاندنۍ یادونې او پایښی
یادونې سره، سره) ګڼه:.

۱۱،۶۱۷،۰۰

ویزېرمه (پښتو په پښتو وی یا
ویوکی یا لغاتونه، ویکي) ګڼه:.

۱۰۵،۴۱۷،۰۰

د ګڼې د ابېڅې پیل او پای: د ګڼې پیل په دې، د،، سره شوی او پای یې په

نرمه یې، د،، سره شوی دی.

شپږم لیکي (ګڼې یا کتاب) ګڼه:.

بغل، تره خیل، کچور شمټی، مهترلام، لغمان،

افغانستان

مومند څپرندویه ټولنه: څپرندوی:.

ماسټر اېنجینېر صفی الله فردوس اېډېټور:.

ماسټر اېنجینېر صفی الله فردوس طراح او ډیزان:.

پیلنی وار: د رییس غلام حسن بابا کور، نمبر اول ګڼې د پیل پر:.

ښوونځي ترڅنګ، ختیځ نوی ښار، مهترلام، لغمان،

افغانستان؛

تله ۱۵، ۱۳۷۲ لېږدي

(زېږدي ۱۹۹۳ October ۰۷)،

دوېم وار: زموږ کور، نمبر اول ښوونځي ترڅنګ، ختیځ

نوی ښار، مهترلام، لغمان، افغانستان؛

غبرګولی ۱۹، ۱۳۸۸ لېږدي

(زېږدي ۲۰۰۹ June ۰۹)،

درېم وار: زموږ کور، نمبر اول ښوونځي ترڅنګ، ختیځ

نوی ښار، مهترلام، لغمان؛

کب ۲۰، ۱۳۹۵ لېږدي

(زېږدي ۲۰۱۷ March ۱۰)،

څلورم وار: ۷ کور، درېیم پور، ۵۳ بلاک، اماراتو

ښارګوټی، کسبه، ۱۵ سیمه، کابل، افغانستان؛

کب ۰۱، ۱۳۹۹ لېږدي

(زېږدي ۲۰۲۱ February ۱۹)،

کښلې د پای پر او اوډون (ترتیب) جوهریزاده سړک، میدګاردوک، دوشنبې ښار، دوشنبې،

یې: تاجیکېستان؛

پسرلی، وری ۱۴، ۱۴۰۳ لېږدي

(زېږدي ۲۰۲۴ April ۲)

وری ۱۴، ۱۴۰۳ لېږدي

خپرېدو نېټه:

(زېږدي ۲۰۲۴ April ۲)

پسرلی، وری ۱۴، ۱۴۰۳ لېږدي

چاپ نېټه:

چاپشمېر: ۱۰۰۰ ټوکه

لومړی چاپ وار:

ډول: ادبیات او هنر (لیکنی اړت، ادبیات او فن، ادبیات او

عملي مهارت، ادبیات او صنعت، لیکنی او صناعي قدرت

ضد، ادبیات او د ښکلا د تخلیق فن، د تخلیقي تخیل

اثر، ادبیات او د پوهې یوه څانګه په تېره د اجتماعي

علومو د موسیقي یا ټنگټکور برخه؛ لیکنی او مهارت یا

تخصص؛ لیکنی او استعداد؛ ادبیات او څېړنې؛ ګړنې

پیېلې) ټولګه

ژبه: پښتو

ژباړونکی: هېڅ یوه

پوخ بڼه: اسامي

تر:

تازه

رپ ځای:

A4

یادونه:

د کډون کولو بېلگه

بیه:

۵۰۰ افغانی

د لیکوال گرځنده اړیکه:

+۹۳۷۸۶۹۰۴۷۹۹

برېښنالیک:

Safiullah_firdows@yahoo.com

له پاره:

د ټول پښتون پښت (نسل) له پاره دی چې لر او بر ټول

پښتنو له پاره کښل شوی، یانې د ۷۰۰۰۰۰۰۰ اويا

مېليونو وگړو له پاره.

کښلې د کتنې کور:

زر ټولگي دی، ټول پښتون پښت به ترې کټه پورته کړي

چې د يوه تود بخري (پرتون) په اندازه هم د يوه پښتون د

پرمختګ سبب شي؛ نو اويا مېليونه تنه پښتون پښت ته

بې کټه ور رسېږي.

یادونه:

د پښتون پښته! زما کټه په کې نه شته؛ په ۵۰۰ افغانی

بې له مالي سره را وباسم، ۵۰۰ دانې بې وړيا وېشم او

پاتې نور پلورم.

په ۵۰۰ افغانی چې له يوه کرديت کارت سره برابرېږي بیه

بې ده.

کټه خو بې نه شته که دا لږ پيسې په لاس راغلې نو بل

کتاب به پرې چاپ کړم.

د پښتو ورم دی چې د لیکوال کټه د شپانه کټه ده.

که مو ډډه ورته روغه وه د خپرولو له پاره بې و درېږئ.

(له چاپ روغ تېر شوی نه دی.)

د اي في اي (APA) کالې په بڼه د اخځوک يا ريفريس له

پاره ترې کتنې اجازه شته.

زما د الواک اغېزمنندنې په څېړنه کې څلور سټې شاملې دي: خلاص ډیتا، خلاص کوډ، کاغذونو ته خلاص لاسرسی او خلاصه (وازه) بیا کتنه. د خلاص پښتو کړنې ادب د ودې له پاره د ټاټوبي ټولو پوځی وکړو، د معلوماتو تیوتوریلونه کوربه کړئ، په اوبیانو کې خپور کړئ، ترڅو وکړو سره مرسته وکړي، ټولو وکړو ته د خپل پښتون پښت دودې دود لیکدود کارولو او پوهیدو کې د مرستې له پاره وسیلې رامنځته او لا کوربه کړئ. د چاپ رښت له لیکوال او څېړندوی سره خوندي دي، بې اخځ ښوونې ترې د کټې اخيستې اجازه نه شته!.

٣. تیسس څرگندونه

د لنډۍ یو، تپو، تیکی یو او مصری یو په کښلو کې ویاړ (عیبونه) او تېروتنې؛ د یوې بې سرویوله انکېرنې له مخې د لیکوالو په لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرگندول چې روڼوي کتنه داسې؛ لنډۍ یو، تپو، تیکی یو او مصری یو په بشپړولو یې اثر؛ تاثیر نه شمېرل کېدونکی؛ د پښتو ژبې لهجه؛ ژبه؛ د پښتو اصل او ریښه؛ د ولس بدلون؛ په پښتو علمي ادب کې د لنډۍ یو، تپو، تیکی یو او مصری یو ځای؛ بېلګې یې؛ نه ماتېدونکې پښېله (رښتې پښېله، حکمي قافیه)؛ درسي کتابونو (TEXT لیکي) کې د لنډۍ، تپې، تیکی او مصری کارول؛ لنډۍ، تپې، تیکی او مصری ژباړه نورو ژبو ته؛ له لنډۍ یو، تپو، تیکی یو او مصری یو څخه د ځینې پښتو بورېدلې پېیلو (جوړېدو) پېیرانو، واروښویو شېرونو یا اشلوکو یا شعرونو) ځنې تعریفونه (څرگندونې، ښکارونې، د یوه توري یا سکالو تشرېح کول یې)؛ څپېزې او زورنې؛ ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت؛ سپرنې؛ زما څرگندول چې روڼوي کتنه داسې؛ څه بڼه لوری سپینې ته را وباسم؛ اوږمنګې شنې ژغوندې رېځ کړي (جاروبکړي) او ریځ کړي (برسکړي)؛ آړوتی (شرط)، آر (اصل)، پېخلیک (تاریخ)، پېر (وخت) او بېبره (حاصل یا ثمره) یې هم ستونځمن کار وو.

د دې هر یوه څېړلو ته زما اوږدپېړۍ (اوږد پړاوی) او اوږدمنګی (اوږد عمری) لید لوری

٤. غټ ټګي

١. پڅښتنی ١
٢. لیکي پوهه ٢
٣. تیسس څرګندونه ٦
٤. غټ ټګي ٧
٥. ویل (عیبونه) او تېروتنې ١٦
٥. ١ الف. د یوې بې سروبوله انګړنې له مخې د کل باچا الفت په پورتنی، ١٥، ، ګڼه څپرګي یا برخه کې د الف (ا) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې رونوي کتنه داسې: ٢٣
٥. ٢ ب. د یوې بې سروبوله انګړنې له مخې د صدیق الله ربښتین په پورتنی، ١٥، ، ګڼه څپرګي یا برخه کې د ب (بې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې رونوي کتنه داسې: ٢٧
٥. ٣ ب - ١. د یوې بې سروبوله انګړنې له مخې د صدیق الله ربښتین په پورتنی، ١٥، ، ګڼه څپرګي یا برخه کې د ب - ١. (بې - یوه) برخه لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې رونوي کتنه داسې: ٣١
٥. ٤ پ. د یوې بې سروبوله انګړنې له مخې د پوهاند دوکتور سید بهاء الدین مجروح په پورتنی، ١٥، ، ګڼه څپرګي یا برخه کې د پ (پې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې رونوي کتنه داسې: ٣٢
٥. ٥ ت. د یوې بې سروبوله انګړنې له مخې د سلیمان لایق په پورتنی، ١٥، ، ګڼه څپرګي یا برخه کې د ت (ټې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې رونوي کتنه داسې: ٣٦
٥. ٦ ت - ١. د یوې بې سروبوله انګړنې له مخې د سلیمان لایق کښلې او ویلې په قلم ټولنه کې چې لایق په لنډۍ یو باندې کنفرانس ورکوي، زما د ادبي بهر د ١٣٨٣ لېږدي اشنا د بلز محمد عابد ثبت او کښلی متن په پورتنی، ١٥، ، ګڼه څپرګي یا

- برخه کې د ت - ۱. (تې - یوه) برخه لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول
چې رونوي کتنه داسې: ۴۰
۵. ۷. ب. د یوې بې سروبوله انگړنې له مخې د پوهاند محمد اسمعیل یون په پورتنۍ
، ۱۵، ، ګڼه څپرکي یا برخه کې د ت (تې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما
څرګندول چې رونوي کتنه داسې: ۴۱
۵. ۸. ج. د یوې بې سروبوله انگړنې له مخې څېړنوال دوست محمد دوست شینواری په
پورتنۍ ، ۱۵، ، ګڼه څپرکي یا برخه کې د ج (جې، جیم) ابېڅې لیکنه کې عیبونه،
تېروتنې او زما څرګندول چې رونوي کتنه داسې: ۴۵
۵. ۹. چ. د یوې بې سروبوله انگړنې له مخې د جانان ،، پښتو لنډۍ یو کې محرومیت ،،
په پورتنۍ ، ۱۵، ، ګڼه څپرکي یا برخه کې د چ (چې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې
او زما څرګندول چې رونوي کتنه داسې: ۴۹
۵. ۱۰. خ. د یوې بې سروبوله انگړنې له مخې د فیاض علي شاه اخوتزاده په پورتنۍ ، ۱۵،
، ګڼه څپرکي یا برخه کې د خ (ځې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما
څرګندول چې رونوي کتنه داسې: ۵۳
۵. ۱۱. څ. د یوې بې سروبوله انگړنې له مخې د محمد حامد حلیعي ،، لنډۍ د کلونو په
سمندر کې ،، په پورتنۍ ، ۱۵، ، ګڼه څپرکي یا برخه کې د څ (څې) ابېڅې لیکنه کې
عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې رونوي کتنه داسې: ۵۷
۵. ۱۲. ځ. د یوې بې سروبوله انگړنې له مخې د ولایت خان څړان ،، د پښتو لنډۍ یو په
لړه یوه څو څپرې ،، په پورتنۍ ، ۱۵، ، ګڼه څپرکي یا برخه کې د ځ (ځې) ابېڅې لیکنه
کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې رونوي کتنه داسې: ۶۱
۵. ۱۳. د. د یوې بې سروبوله انگړنې له مخې د آلمان رغ راډیو ،، په پښتو کې لنډۍ څه ته
وايي؟ ،، حبیب الله رفیع د مرکې کښلی متن په پورتنۍ ، ۱۵، ، ګڼه څپرکي یا برخه
کې د د (دې، دال) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې رونوي
کتنه داسې: ۶۵
۵. ۱۴. د - ۱. د یوې بې سروبوله انگړنې له مخې د حبیب الله رفیع د هارون حکیمي د
مرکې د پوښتنو ځوابونو کې ،، د پښتو لنډۍ یو ژوند څلور نیمو زرو کلونو ته

- رسوي ،، په پورتنی، ۱۵. ، گنه خپړکي یا برخه کې د د - ۱. (دې یا ، دال ، - یوه)
برخه لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرگندول چې رونوي کتنه داسې:..... ۶۹
۵. ۱۵ خ. د یوې بې سروبوله انگرې له مخې د محمود نظري ،، په لنډیو کې طږي او
خندونکي توکي ،، په پورتنی، ۱۵. ، گنه خپړکي یا برخه کې د (دې یا ، دال ،) ابېڅي
لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرگندول چې رونوي کتنه داسې:..... ۷۱
۵. ۱۶ ر. د یوې بې سروبوله انگرې له مخې د سرباز خان ،، پښتو ادب کښې د تېې یا
لنډۍ مقام ،، په پورتنی، ۱۵. ، گنه خپړکي یا برخه کې د ر (ې) ابېڅي لیکنه کې
عیبونه، تېروتنې او زما څرگندول چې رونوي کتنه داسې:..... ۷۵
۵. ۱۷ ر. د یوې بې سروبوله انگرې له مخې د پوهنمل سرفراز مومند ن ،، د دیپلوم
انجنیر عبدالقادر مسعود غوښتنه ،، په پورتنی، ۱۵. ، گنه خپړکي یا برخه کې د ر
(ې) ابېڅي لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرگندول چې رونوي کتنه داسې:..... ۷۹
۵. ۱۸ ز. د پوهنلوی لال باچا ازمون په پورتنی، ۱۵. ، گنه خپړکي یا برخه کې د ز (ې)
ابېڅي لیکنه کې ویاړ (عیبونه) او تېروتنې:..... ۸۳
۵. ۱۹ ژ. د یوې بې سروبوله انگرې له مخې د عبدالباري جهاني ،، یوه ځل بیا د لنډۍ یو
په بلره کې ،، په پورتنی، ۱۵. ، گنه خپړکي یا برخه کې د ژ (ې) ابېڅي لیکنه کې
عیبونه، تېروتنې او زما څرگندول چې رونوي کتنه داسې:..... ۸۹
۶. په بشپړولو یې اثر..... ۱۰۴
۷. تاثیر نه شمېرل کېدونکی..... ۱۰۷
۸. د پښتو ژبې لهجه..... ۱۱۸
۹. د لنډۍ یو، تېو، ټيکي یو او مصری یو ژبه..... ۱۲۹
۹. ۱ ژبه..... ۱۳۰
۹. ۲ د پښتو اصل او ریښه..... ۱۳۱
۱۰. دولس بدلون..... ۱۴۸

۱۱. په پښتو علمي ادب کې د لنډۍ یو، تپو، ټيکي یو او مصری یو ځای..... ۱۵۲
- ۱.۱.۱. ولسي (فولکلوري) ادبیات..... ۱۵۲
- ۱.۱.۱. لغوي او اصطلاحي پېژندنه:..... ۱۵۲
- ۱.۱.۲. دولسي ادبیاتو وېش او ډلبندي:..... ۱۵۴
- ۱.۱.۳. الف: منظوم او ولسي ادبیات..... ۱۵۴
- ۱.۱.۳.۱. لومړۍ: عامې ولسي سنډرې یا شعرونه (شېرونه، اشلوک، پړان یا پېيلې):..... ۱۵۵
- ۱.۱.۳.۲. دویم: خاص ولسي سنډرې یا شعرونه:..... ۱۵۵
- ۱.۱.۳.۳. ب: منثور یا نثري ولسي ادبیات..... ۱۵۵
- ۱.۱.۴. د فولکلوري ادب راتلونې اهمیت:..... ۱۵۶
- ۱.۱.۵. دولسي ادبیاتو ځانګړنې:..... ۱۵۶
- ۱.۱.۶. اخلاقي کره کتنه..... ۱۵۹
- ۱.۲. بېلګې یې..... ۱۶۱
- ۱.۲.۱. په لیکونو کې د لنډۍ یو، تپو، ټيکي یو او مصری یو کارول..... ۱۶۱
- ۱.۲.۲. نه ماتېدونکې پښېله (رښتي پښېله، حکمي قافیه)..... ۱۶۲
- ۱.۲.۳. درسي کتابونو (TEXT لیکي) کې د لنډۍ، تپې، ټيکي او مصری کارول..... ۱۶۲
- ۱.۲.۴. د پښتو ادبي لیکوالو د لیکوالو او یا دهغوی د کښلو، پېړن (پېيلې) او ستاد له پاره له لنډۍ، تپې، ټيکي او مصری څخه په خپله لیکنې او ننتوزې پای کې ګټې اخلي..... ۱۶۴
- ۱.۲.۵. متل لنډۍ، تپې، ټيکي او مصری (, Saying, Simile, Parable, Example)..... ۱۶۶
-: (Model or Idiom Landay, Tapa, Tikay and Masray) ۱۶۶

د لنډۍ یو، تپو، ټيکي یو او مصری یو انگر
څېړنچوپړي (د سړچ پاڼې)

- ۶.۲.۱۱ ویرنه یا مرثیه، ساندې لنډۍ، ټپي، ټيکي او مصری (Elegy or Wailings)
۱۶۶.....(Landay, Tapa, Tikay and Masray)
- ۷.۲.۱۱ لنډۍ، ټپي، ټيکي او مصری ژبړه نورو ژبو ته
۱۶۷.....
- ۸.۲.۱۱ نیمکي (پام، سروکه یا سروکي)
۱۸۰.....
- ۸.۲.۱۱ ۱ رښتي دلیندی د نیمکي یو په لاندې بڼه سپیني ته را او باسم
۱۸۵.....
- ۸.۲.۱۱ ۲ لومړۍ ډله نیمکي لنډۍ:
۱۸۵.....
- ۸.۲.۱۱ ۳ د نیمکي لنډۍ (پام لنډۍ، سروکه لنډۍ) تعریف (څرگندونه، د دوی د
یوه توري یا سکالو تشریح کول)
۱۸۷.....
- ۸.۲.۱۱ ۴ د نیمکي لنډۍ څپزې او زورنې
۱۸۹.....
- ۸.۲.۱۱ ۴.۱ د نیمکي لنډۍ ځمککچپوهني (هندسي) رغښت
۱۹۰.....
- ۸.۲.۱۱ ۴.۲ د دې نیمکي لنډۍ سپړنه
۱۹۱.....
- ۸.۲.۱۱ ۵ لومړۍ ډله نیمکي لنډۍ: ای، ا، ا، ا، د لیکوال زما، څرگندول چې رونی
کتنه داسې. د لیکول نیمکي لنډۍ (پام لنډۍ، سروکه لنډۍ) په لاندې بڼه
لوری موږ ته په لاس را کوي لکه:
۱۹۲.....
- ۸.۲.۱۱ ۶ دویمه ډله نیمکي تپه:
۱۹۶.....
- ۸.۲.۱۱ ۷ د نیمکي تپه (پام تپه، سروکه تپه) تعریف (څرگندونه، ښکارونه، د دوی
د یوه توري یا سکالو تشریح کول)
۱۹۷.....
- ۸.۲.۱۱ ۸ د نیمکي ټپي څپزې او زورنې
۱۹۹.....
- ۸.۲.۱۱ ۸.۱ د نیمکي ټپي ځمککچپوهني (هندسي) رغښت
۲۰۰.....
- ۸.۲.۱۱ ۸.۲ د نیمکي ټپي سپړنه
۲۰۰.....
- ۸.۲.۱۱ ۹ دویمه ډله نیمکي تپه: ای، ا، ا، ا، د لیکوال شپږ سره نیمکي ټپي دي چې سر
لیک یې دی ا ه؟؟؟
۲۰۲.....

لنډۍ.....	۲۴۳	۹.۲.۱۱
انګۍ (چغیان).....	۲۴۳	۱۰.۲.۱۱
بګټی.....	۲۴۴	۱۱.۲.۱۱
ساده ولسي نثر.....	۲۴۵	۱۲.۲.۱۱
ایزې.....	۲۴۹	۱۳.۲.۱۱
ای (ا): لنډۍ ایزې.....	۲۵۰	۱.۱۳.۲.۱۱
د لنډۍ ایزې ځانګړې ځانګړنې.....	۲۵۰	۲.۱۳.۲.۱۱
د لنډۍ ایزې انځورونه.....	۲۵۱	۳.۱۳.۲.۱۱
لنډۍ ایزې تعریف (څرګندونه، ښکارونه، د دوی د یوه توري یا سکالو تشریح کول).....	۲۵۲	۴.۱۳.۲.۱۱
د لنډۍ ایزې څپزې اوزورنې.....	۲۶۰	۱.۴.۱۳.۲.۱۱
د لنډۍ ایزې ځمکچپوهنې (هندسې) رغښت.....	۲۶۰	۲.۴.۱۳.۲.۱۱
د دې لنډۍ ایزې سپړنه.....	۲۶۱	۳.۴.۱۳.۲.۱۱
ای (ا): د لیکوال زما، څرګندول چې رونیو کتنه داسې. د لیکول لنډۍ ایزه په لاندې بڼه لوری موږ ته په لاس راګوي لکه:.....	۲۶۲	۴.۴.۱۳.۲.۱۱
بې (ب): تپه ایزې (تپیزې).....	۲۶۷	۵.۱۳.۲.۱۱
د تپه ایزې ځانګړې ځانګړنې.....	۲۶۷	۶.۱۳.۲.۱۱
د تپه ایزې انځورونه.....	۲۶۸	۷.۱۳.۲.۱۱
د تپه ایزې (تپیزې) تعریف (څرګندونه، ښکارونه، تپه ایزې د یوه توري یا موضوع تشریح کول).....	۲۶۹	۸.۱۳.۲.۱۱

د لنډۍ یو، تپو، ټیځی یو او مصری یو انگر
خپرنچوپړي (ریسرچ پانې)

د تپه ایزې خپزه اوزورنه.....	۹.۱۳.۲.۱۱
د تپه ایزې ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت.....	۱.۹.۱۳.۲.۱۱
د تپه ایزې سپړنه.....	۲.۹.۱۳.۲.۱۱
پې (ب): د لیکوال زما، څرگندول چې رونوي کتنه داسې. د لیکول تپه ایزه په لاندې بڼه لوری موږ ته په لاس راکوي لکه:.....	۳.۹.۱۳.۲.۱۱
پې (پ): ټیځی ایزې (ټیکیزې).....	۱۰.۱۳.۲.۱۱
د ټیځی ایزې (ټیکیزې) ځانگړې ځانگړنې.....	۱۱.۱۳.۲.۱۱
د ټیځی ایزې د چلپړیال انځورونه.....	۱۲.۱۳.۲.۱۱
د ټیځی ایزې تعریف (څرگندونه، ښکارونه، ټیځی ایزې د یوه توري یا سکالو تشریح کول).....	۱۳.۱۳.۲.۱۱
د ټیځی ایزې (څلور سره او پښخېخونې ټیځی ایزې) خپزې او زورنې.....	۱۴.۱۳.۲.۱۱
ټیځی ایزې (څلور سره او پښخېخونې ټیځی ایزې) ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت.....	۱.۱۴.۱۳.۲.۱۱
د شلخی ټیځی ایزې سپړنه.....	۲.۱۴.۱۳.۲.۱۱
د پښخې ټیځی ایزې سپړنه.....	۳.۱۴.۱۳.۲.۱۱
پې (پ): د لیکوال زما، څرگندول چې رونوي کتنه داسې. د لیکول څلور سره او پښخه ټیځی ایزه په لاندې بڼه لوری موږ ته په لاس راکوي لکه:.....	۴.۱۴.۱۳.۲.۱۱
تې (ت): مصری ایزې (مصریزې).....	۱۵.۱۳.۲.۱۱
د مصری ایزې ځانگړې ځانگړنې.....	۱۶.۱۳.۲.۱۱
د مصری ایزې انځورونه.....	۱۷.۱۳.۲.۱۱

د مصری ایزې تعریف (څرکندونه، ښکارونه، مصری ایزې د یوه توري یا سکالو تشریح کول.....	۱۸.۱۳.۲.۱۱
۲۹۸.....	
د مصری ایزې څپزې او زورنې.....	۱۹.۱۳.۲.۱۱
۳۰۰.....	
د مصری ایزې ځمکچپوهنې (هندسې) رغښت.....	۲۰.۱۳.۲.۱۱
۳۰۲.....	
د پښخېڅوني مصری ایزې سپنه.....	۱.۲۰.۱۳.۲.۱۱
۳۰۴.....	
د شپږخوني مصری ایزې سپنه.....	۲.۲۰.۱۳.۲.۱۱
۳۰۵.....	
تې (ت):. د لیکوال څرکندول چې رونوي کتنه داسې. د لیکول پښخه سره مصری ایزې او شپږ سره مصری ایزه په لاندې بڼه لوری موږ ته په لاس راکوي لکه:.....	۳.۲۰.۱۳.۲.۱۱
۳۰۶.....	
د انځورونو، څېرو او لښتیلیکو لړلیک:.....	۳۱۱.....
۱۲.	
د کره لیکنی پښتو په پښتو تشریحي وییکو چوپړي، د پښتو ابېڅې په سټه په لاندې لښتیلیک کې کښل شوي:.....	۳۱۶.....
۱۳.	
بیبلوگراپي Bibliography د هغو لیکونو لېست چې په یوه سکالو یا بورونکي او کښونکي پورې اړه ولري.....	۳۴۷.....
۱۴.	
د پڅښتنی سټ.....	۳۵۳.....
۱۵.	

۵. ویار(عیبونه) او تېروتنې

کره پښتو لیکلارې لیکدود یا اورذو کرافي. د بېلګې له پاره په اېنگلېسي نوي ژبه کې څېرم.

چې غږ لرونکی او نه غږ لرونکی / ټه / یا / ده: ۱. چې په سر د اېنگلېسي یا انګرېزي وی، ویوکی، وییکی کې راشي نو ده ټ په غږ لوستل کېږي، لکه:
۱. ډېل، ټیک، ۲. فکر، ټینک، ۳. ماشومانو غاښونه، ټیټي، ۴. ځنګون، ټي، ۵. خوله، موټ، ۶. لار،
یا کښونه، پاټ، ۷. چرچوبی و وړیا، باټ، ۸. مننه، ټانک، ۹. نری، ټن، ۱۰. درې، ټري، ۱۱. کالي
اغوستل، کلوثینګ.

او په منځ کې راشي نو د ډې (ذ یا ذال) غږ ورکوي لکه: ۱. پلار، فاذر، ۲. بنکه، فیندر، ۳.
نیوذرلینډ، نیوذرلینډ ۴. سم لیک، کره لیک، سې لیکني، اورذوګرافي. او که لږ نور یې را بروسېږم
نو داسې به په ډاګه شي چې پور ته په نوم یا اسم کې یا نون کې. په ټ او د غږ نه لرونکي په بڼه دي
لکه پورتي، او په کر یا فعل کې د غږ لرونکي په بڼه داسې راځي لکه ټه، او ده.

زما د مور د زوکړې ورځ پېنځه ویشتم د غبرګوني ده. ، می ماډرس برټ دي ایز توني پېپوډه اوف
جون.

Voice and Unvoice / th /

A. ۱# thick ۲# think ۳# teethe، ۴# thigh ۵# mouth ۶# path ۷# bath ۸# thank ۹# thin ۱۰#
three ۱۱# clothing.

B. ۱# father ۲# Fether ۳# newtherland ۴# orthography.

My mother's birthday is the ۲۵th of june.

دا مې محضې نغوته و کره، خو په ټوله کې د خپلې ژبې لیکلار ښود
, یوه پښتو – کره پښتو. له پامه هم، د نورو کسانو ځینې نیم گړتیاوې کره کړي دي. له کرپوهنې،
ویپوهنې، غونډلپوهنې. چې گروهه، اړیویکي، ترښتي، بېلښتي یې ناکره وو او ویاړونه (عیبونه) هم
لري. هغه مې کره کړي او بې ویاړه (بې عیبه) کړي دي، په دې څېړنه کې مې ورته نغوته کړې.

په یوه، یوه وت (Space) سره د هرې کرښې یا غونډلې دننه په یوه، یوه وت (Space) سره د بېلا بېلو لویو او کوشنۍ یو توکو ترمنځ لیکنۍ بېلولی او خپلواکي، دې، دی، د، ده، و، وو، وه، له، په، کې، چې، پې، هېڅ، پخ، لرې او لري.

،، اوږده پې ،،ې: خدای دې ادې له دې ناوړې پېښې لرې لري...، لنډه پې ،،ي: ښادي، خپلوي، وداني،، نرمه پې ،،ی: سړی، ځای، الله ج یو دی، وری، وړی،، درنه پې ،،ی: نړۍ، کړۍ، ډوډۍ، خوځۍ او په کړ ،، فعل،، کې لکه: ډوډۍ و خورۍ، ښه کوۍ، بد مه کوۍ ،، (مجاور احمد، ۴۵ چوپړی)

،، ۹- یوه ځای لیکل او جلا لیکل: د ژبپوهنیز دوی (قاعدې) له مخې ټول ژبني توکي یا یوونونه (واحدونه) سره بېل، بېل لیکل، په بله وینا، د اړوند لیک **ټولواله** (سیستم) له شونتۍ سره سم، تر وسې، وسې جولیز یوالی له مانیز یووالی سره غاړه غړۍ کول په کار دي. که هغه ازاد وییکی وي، لکه: سربلونه، وستربلونه او اړیویکی (په، پر، د، له، سره، کې، پورې، ته... چې، که، او، هم...،)، که ساده وی یونه (یونه) **وي**، لکه: نومونه (کور، لوی، زه، ته، دی، دا، هغه، یو، دوه...،) یا کروڼه (تلل، خورل، ځي، خوري...) او یا ترښتي (ترکیبي) او بېلښتي (اشتقاقی) وییونه وي، لکه: کتمل، پوهنمل، پوهنتون، مرستون، خپلمنځي، خپلچاری، خپلخوښی، ځانساتی، تلپاتې، پښتونولي، پښتونخوا، ولسمشر یا هېوادمشر، بنسټپال، بېلتونپال، منځلاری، ترهرک، کتابتون، ټولپوښتنه، ټولوزنه، ځانوژنه، بلوژنه، لیکلر، نوملیک، برخلیک، برخوال، پانگوال، پانگواکۍ، ځمکوال، ځمکواکي، ځمکسمون، ژبپوهنه، لرغونپوهنه، ویلپوهنه، ویلپانگه، وییزېرمه، سونتوکی، لرغونتوکی، مخنیوی، مخکتنه، کتنپلاوی، لاسلیک، لاسلیکول، لوستلیکی (درسي کتاب)، مخامخول، مخامخېدل، مخبېگه، وړاندیز، وړاندوینه، وړاندبینه، ترینکوټ، لوبغالی، لوبغاری **او** لوبېله.

په دې لړ کې له دوې وروستۍ یو توکیو (نومونو او کروڼو) سره د رومېنۍ یو هغو (ازادو توکیو) یوه ځای لیکل کړه نه دي، لکه: لخوا، لما، پکور (کې)، پخپل (هېواد کې)، غزنیته (ځم)،...، نخورم، نکوم، نلرم، مخوره، مکوه...

پخوا (قبل، قبلا)، پخپله (شخصا) ځکه سم راځي چې خپواک وییونه (قیدونه) دي، ځانته – ځان ته او مخکې – (په) مخ کې سره هم په ورته دلیل توپیرېږي. ،، بلخوا ،، له ،، یوه خوا،، سره د اړیکووییکو په توگه همداسې یوه ځای دود مومندلی دی. یوه لړ وییکی سره په خپلو منځو کې یا له

خپلواکۍ یو سره ځکه یوه ځای لیکل کېږي چې د یوه یوازیني چار یا مانا له پاره سره په غونډله (جمله) کې تل پرله پرله پېیلې راځي، لکه: پکې (درآن)، همدا، همدغه، همدی، همده، همدې، هماغه، همداسې، هماغسې یا همغسې، همدارنگه، منځته راوړل، منځته راتگ، رامنځته کول، لاسته راوړل، لاسته راوړنه، پایته رسول، له پاره، نشته، یا په (ستري مشي، خدای مکره یا الله دې نکړي) غوندې کړنو او څرگند نو کې وییکی (مه، نه)، له کړونو سره یوه ځای لیکل هم همداسې درواخله!

که نه، د ټولیز دودۍ یا قاعدې له مخې د غه دوه توکه له کر سره نښلول سم نه دي او یا باید جلا و لیکل شي، لکه: نه خورم، نه خورو، نه کوو، نه لرم، نه شم کولای یا کولای نه شم، و نه شم کولای، را به نه شم، وایه نه ورم... دلته کې دی شي، د لیک اسانتیا له پاره یوه نیمه بدويي یا استثنا ومنو، لکه: پاس په یاد شویو، او یا په (وانخلم، رانغلم او رانغی) غوندې دودو بېلگو کې.

له اوسنۍ یو کمپیوټري اسانتیاوو او بیا د ,, یوې کره پښتو لیکلارې ,, دننه د کره ټولنې پښتو ابېڅې پر بنسټ رامنځته شویو کیبورډو سره په کار ده، په یوه، یوه وت (Space) سره د هرې کرښې یا غونډلې دننه په یوه، یوه وت (Space) سره د بېلا بېلو لویو او کوشنۍ یو توکو ترمنځ لیکنې بېلوالی او خپلواکي ښه ترا سمباله کړو. ,, (مجاور احمد، ۱۳۸۵ لېږدي، ۴۹ چوپړی)

د دې له پاره بوروم (جوروم، واروم) چې لږ به له خپلو تېره راپه یاد کړم. د امریکا د انجینېري ټیم د افغانستان له پاره د پروژې انجینېر سره د هرې نۍ په هره ځلۍ کې ما (ډیپلوم انجینېر صفي الله فردوس) ناسته درلودله د انټرنیټي نومي کمپ ۲۰۱۲ زېږدي کال، کابل کې، د ۱۱۱ پولي څرخي فرقې پېنځه ستر ورونه له دیوالو او د چټک غبرگون ځواک ودانۍ په دغو ورونو کې ودانولې. دېرې پوښتې یې کولې، مېلمېاله کې ...، ما ترې پوښتنه و کړه: چې څو ژبې مو زده دي؟ هغه راته ځواب راکړه: یوه؛ یوه؛ یوازې یوه، په غرور یې و ویل چې موږ امریکایان یو بلې هېڅ ژبې ته اړتیا نه لرو چې یاده یې کړو، موږ امریکایان، سنگل لینګول، یو او یوه ژبه کره ژبه خپله په یوې ژبې پسې یو.

یوه بله ځلۍ (چهارشنبه) یې په ناسته کې انجینېر رحمت الله فایق ملګری مې هم وو را سره.

موږ ته یې کړل چې موږ ته د مذهبي او دیني پوښتنو ایجازات هېڅ نه شته، خو یوه پوښتنه تاسو نه کوم؟، چې تاسې ماته و وایئ چې کتاب غوره وي او که د هغې ریفرینس (اخځوک). موږ ژر ورته و

ویل چې ریفرنس. نو سر له واره یې و ویل چې زموږ کتاب (انجیل) هم غوری دی ستاسو له کتاب (قران) څخه، ځکه چې زموږ کتاب یې ریفرنس دی.

ما ورته و ویل چې زموږ کتاب (قران کریم) کې یې داسې ویلي دي چې ستاسو کتاب (انجیل) کې دا کښلي دي چې راتلونکی کتاب (قران کریم) چې دی، هغه تر ټولو غوره دی او پاینی هم دی. په دې مانا چې ریفرنس کې له دې یادونه کړې چې راتلونکی کتاب ښه دی او غوره دی په بله مانا چې د انجیل نوی ورژن دی.

ویل یې بس دی، موږ ته نوره اجازه نه شته. که به مو په نېغه لاره سیخوه نو غونډلې به یې و تړلې.

راگرځم خپلې خبرې ته چې په خپل لیک کې د ویکو یا د هرې وی، ترمنځ واټن نه وړ کوو، د هرې غونډلې له پاره خپلې نښې لکه: ټکی، کامه ،، چپه پېښ،،، ندایه، ځنډ نخښه ،،،، د پوښتنې نخښه، د نکل نخښه ،،، سنورتید کامه، شرحې نخښه ،،، او د غږ او پوښتنې گډه نخښې څخه کره کټه نه اخلو. چې د خپلې غونډلې پورې تړو و لرې، بلې غونډلې اړوند یې کار وو. زما د ورکیتوب یوه غونډله وه بېلگې یې:

۱. نا کره بڼه:

ددې له پاره چې ، اوبه ، شیده ، شرومبه، اورکه ، پیروي ، کښن څښم .

۲. کره شوې بڼه:

د دې له پاره چې، اوبه، شیدې، شرومې، اورکه، پیروي او کښن څښم.

۳. کره بڼه یې:

د دې له پاره چې، اوبه، شیدې، شرومې، اورکه، پیروي او کښن څښم.

اړین یې باید و کاروو لکه : زه دوی ته دلیلونه وایم؛ ډېر عذرونه او زاری ورته کوم؛ له فشار او تهدید نه کار اخلم؛ خو دوی له ما سره ملګرتیا نه کوي او خبرې مې نه را سره مني. لاندې غونډلې کې کره کارول شي دي.

د سیاستوال له پاره دا ځانګړنې ډېرې غوره دي: درې درجې زورتیا او یوه درجه پوهه.
د پښتو ژبې نوموتي شعرونه: لنډۍ، تپه، ټیکي، مصرۍ، کاکړۍ، چهاربیته...
ها- د پښتنو زامنو!...، په خپلې پښتو ژبې کښل، لیکل، لوستې، پوهې، څبرکتیا مو په غټ او
کوشني، غټي او کوشنۍ اړین دي، مخټیښونکي یې دوزخیان دي، الله یې په اور کې سوزوي...، د خپل
لیک د سمولو وخت مو دی...، که داسې نه ده؟، څومره نور پېر (وخت) ته اړتیا لرئ!...، د ژبې
وتیزې (اقتصادی) برخې ته مو پام کړی؟! او چپړه یې؟

څېره ۱.۵ ویاړ (عیبونه) او تېروتنې

کره شوې بڼه

- د دې له پاره چې، اوبه، شیدي، شرومیی، اورګه، پیروي او ګبین څښم.

څېړنه:

* په دې غونډله کې که ددې وی یا لغات و منو، نو
مانا یې د خناوړی کېږي. چې دده یې بکره یا بوون
یا مفرده وی ده. او ډېرګری یې یا جمع یې ددې
کېږي.

* که چېرې د ویبپوهنې له پامه (د) اړیوېکي شي
او ساده وی یوونه (دې) شي.

نو د دې لیکل کره دي. اړین باید د دې و لیکو. دا د
ویبپوهنې د تریسټي (ترکیبي) او بېلېسټي (اشتقاقی) نه
شو منلی.

* پښتو دا غونډله په دې موضع څرخي. بېلګه یې
لاندې و ګورئ:

د دې له پاره چې، اوبه، شیدي، شرومیی، اورګه،
پیروي او ګبین څښم. چې الله ج حلال کړي دي موږ
ته.

* د هرې وی ترمنځ اړونده کامه کېدل په کار دي،
یوه وائن تشه یا فاصله کېدل په کار دي او د غونډلې
په څېره کې اړوند جوړښت ټکی کېدل په کار دي چې
د بلې غونډالې پورې اړوند او د دوه وو غونډلو په
منځ کې ونه کېدل شي.

- د دې له پاره چې، اوبه، شیدي، شرومیی، اورګه، پیروي او ګبین څښم.

کره بڼه

- ددې لپاره چې، اوبه، شېده، شرومیه، اورګه، پیروي، ګبین څښم.

نا کره بڼه

زه په ډاګه دا سپنې ته راباسم، چې څوک ښه لیکي، د پښتون پښت لیکتون او یا برېښلیک لیکتون ته یې رسوي. ډېر ښه کار کوي؛ زموږ و کړي ترې کتنې اخستلی شي؛ د لید او لرلید د بریا جوګه یې ګرځي؛ که جغات په یوې کره پښتو و شي؛ ډېر به غوره او بیبره یا ثمره به یې هم ډېره وي؛ په دې کې زموږ ژبې یوې کره لارې په لور مزل وهي؛ او نېغ د بریالیتوبونو په فضايي ستېشن لورې ته ورځي او خپل تمځای یې جوړوي.

په سیمه ییزو پیلو کې مو و لیدل، ویاړ (عیبونه) او تېروتنې له هر انسان څخه کېږي، انسان په آر کې نیمګړی دی، دوی ټولو درنو لیکوالو چې څه کړي دي، ویاړ (عیبونه) او تېروتنې لري، خو لیکنې او لیکي یې کښلي دي چې ویاړ (عیبونه) او تېروتنې لري، که لیکنې یا کښلي یې نه وی نو هېڅ به نه وو، موږ به داسې په پوځ کې کړي شیان نه درلودل. ځکه وایم چې څه یې کښلي دي چې څه په کې شته دې که هېڅ یې کښلي نه وی، نو بیا به هېڅ نه وو، د هېڅ څخه خو څه کښل غوره دي، بابېزه (نا څیزه) ده چې ویاړ (عیبونه) او تېروتنې لري، کوم بوژن (وهشت) نه زوکړه کوي. خو ځینې بیا د یوې پښتو د نوي لیک دود، دود ته بوژن کېږي او د نوي پښتو کړۍ په خوله تنګه او په کښلو راکړۍ کوي.

په نوي عصر کې که کښلې ویاړ (عیبونه) او تېروتنې و لري، په غاړه یې واخلي او د کره کولو لور ته یې رت لنډپېري ګامونه پورته کړي، نو د بریا او پرمختګ پیله به یې بیبره (بې ثمره) نه وي. ځکه په تېره کې به د تېرې کرنلارې او کرنو څخه کتنې اخېستل کېدلې، خو اوسمهاله نوي ټکنالوژۍ په نویو کرنلارو سره ترې کتنې اخېستل کېږي.

لکه د رنځورانو عملیاتونه پخوا په زړه ښه وو او اوس په ښه، اسانه بڼه همغه عملیاتونه کېږي.

د تېرو پخوانۍ یو وختونو کښونکو چې څه کښلې او اوس دلته نه شته، الله دې ډېرې بدلې او ثوابونه ورکړي ورته، خو نوي لیکوال اړین باید په یوه پښتو کره پښتو کړ شي.

زموږ ټول پښت په دې بوخت دی چې په پردۍ یو ژبو کې څه و مومي. یادې یې کړي، ترې ګټه پورته کړي. خو د خپلې سره ګرځېدنتوب، بې مینې، بې پروايي له دې بې کړې، وفادارې، بډايې، رښتینې، سپېڅلې، ګڼلې، غښتلې او پیاوړې پښتو ژبې سره هم ښه کار نه دی.

کوم عیبونه تېروتنې چې په ۱۵، ګڼه څپرکي یا برخه کې سیمه ییزې پایلې د لنډۍ یو، تپو، تیکی یو او مصری یو کې له الف بېڅې څخه تر ژ (ژې) ابېڅې پورې لیکوالو په کښلو کې کړي دي، ما په سور رنگ اړولي یا سوره رنگه کړي دي. لومړۍ کره شوي بیا مه سره کړي دي. چې په وار، وار به یې ډډون و ګرم. د دې له پاره زما څرګندول چې روڼوي کتنه داسې د هر یوه لیکوال د ډډون (پلټنې) اوډون (ترتیب) په پوځ کې کوي:

۱. ۵ الف. د یوې بې سروبوله انگړنې له مخې د گل باچا الفت په پورتنۍ، ۱۵.
، کنه څپرکي یا برخه کې د الف (۱) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما
څرگندول چې روڼوي کتنه داسې:

۱.۱۵ ۱. سرلیک، څېره ۲. الف کل باچا الفت ،، پښتو سندرې ،، لیکي کې د لنډۍ یو، تپو، ټيکيو او
مصري یو کچه، ۱۳۲۵ لېږدي (۱۹۴۶ زېږدي)، (کنه يي په: دانې)

زما پلټنه داسې په ډاګه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍ یو، تپو، ټيکيو او
مصري یو انگړ څېړنچوپړو یا ریسرچ پانو لومړي ټوک، ۱.۱۵ سرلیک او څېره ۲. الف کې:

۱. څېره ۲. الف کل باچا الفت ،، پښتو سندرې ،، لیکي کې د لنډۍ یو، تپو، ټيکيو او مصري یو
کچه، ۱۳۲۵ لېږدي (۱۹۴۶ زېږدي)، (کنه يي په: دانې).

۲. کنه: ۳

۳. راتولونکي / لیکونکي نوم: کل باچا الفت

۴. لیکي: پښتو سندرې

۵. چاپ کال: ۱۳۲۵ لېږدي

۶. ټول ټال لنډۍ، ټپې، ټيکي او مصري: ۱۱۶

۷. لنډۍ Lándéy: ۷۳

۸. ټپې Tapé: ۲۶

۹. ټيکي Tikéy:

۱۰. مصري Mésréy: ۱۷

۱۱. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: لنډۍ Lándéy: ۲۱

۱۲. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: ټپې Tapé: ۱۰

۱۳. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: ټيکي Tikéy:

۱۴. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: مصري Mésréy: ۹

۱۵. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women: لنډۍ Lándéy: ۵۱

۱۶. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women: ټپې Tapé: ۱۴

د لنډۍ یو، تپو، ټیکي یو او مصری یو انگر
څپرچوپړي (ریسـرچ پانې)

۱۷. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ ټیکي Tikéy:

۱۸. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ مصری Mésréy: ۸

۱۹. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ونه - waná (څرگند واو یا وې بېواک ،،و،، په غږ کلې سره

راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ۲۰

۲۰. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ينه - iná (څرگنده يې يا لنډه يې ،،ي،، په غږ جملې، غونډلې

سره راشي) پينه او ينه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ۲۵

۲۱. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زوزکی - ná (نون زور و لري يا رښتې پښېلې هې ،، ه ،، څخه

مخکې ابېڅه نې ،، ن ،، زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ۱

۲۲. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی مه — má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې

شوې لنډۍ Lándéy: ۲۷

۲۳. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی ، ه يا ه ،، xpálə, maʔolə, xwalə, tralə (ترله،

خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:

۲۴. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) ، ه يا ه ،، konatawará, zargará, kaftará:

arə, aʔ, baxtaxwará, (کفتره، زرگره، کوناتور، بختوره، ار، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره

بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:

۲۵. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ونه - waná (څرگند واو يا وې بېواک ،،و،، په غږ کلې سره

راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټپې Tapé: ۷

۲۶. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ينه - iná (څرگنده يې يا لنډه يې ،،ي،، په غږ جملې، غونډلې

سره راشي) پينه او ينه ؛ سره بشپړې شوې ټپې Tapé: ۱۰

۲۷. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زوزکی - ná (نون زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې ټپې Tapé:

۲۸. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی مه — má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې

شوې ټپې Tapé: ۹

۲۹. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی ، ه يا ه ،، xpálə, maʔolə, xwalə, tralə (ترله،

خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې Tapé:

۳۰. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) ، ه يا ه ،، konatawará, zargará, kaftará:

ará, ar, baxtawará, (کفتره، زرگره، کوناتوره، بختوره، ار، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره
بشپړې شوې ټپې Tapé:

۳۱. وروستاري غږ Suffix Voice: ونه - waná: (څرګند واو یا وې بېواک ،و،، په غږ کلې سره
راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټیکې Tikéy:

۳۲. وروستاري غږ Suffix Voice: ینه - iná: (څرګنده پې یا لنډه پې ،ي،، په غږ جملې، غونډلې
سره راشي) پینه او ینه؛ سره بشپړې شوې ټیکې Tikéy:

۳۳. وروستاري غږ Suffix Voice: زوزکی - ná: (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې ټیکې Tikéy:

۳۴. وروستاري غږ Suffix Voice: زورکی مه — má (maná منه مجبوله ېې) مه؛ سره بشپړې
شوې ټیکې Tikéy:

۳۵. وروستاري غږ Suffix Voice: زورکی ، ه یا ټ : xpálə, maʔolə, xwalə, tralə (ترله،
خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټیکې Tikéy:

۳۶. وروستاري غږ Suffix Voice: زورواله ېې (زور) ، ه یا ټ : konatawará, zargará, kaftar
ará, ar, baxtawará, (کفتره، زرگره، کوناتوره، بختوره، ار، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره
بشپړې شوې ټیکې Tikéy:

۳۷. وروستاري غږ Suffix Voice: ونه - waná: (څرګند واو یا وې بېواک ،و،، په غږ کلې سره
راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ٧

۳۸. وروستاري غږ Suffix Voice: ینه - iná: (څرګنده پې یا لنډه پې ،ي،، په غږ جملې، غونډلې
سره راشي) پینه او ینه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۸

۳۹. وروستاري غږ Suffix Voice: زوزکی - ná: (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې مصری
Mésréy:

۴۰. وروستاري غږ Suffix Voice: زورکی مه — má (maná منه مجبوله ېې) مه؛ سره بشپړې
شوې مصری Mésréy: ۲

۴۱. وروستاري غږ Suffix Voice: زورکی ، ه یا ټ : darə, xpálə, maʔolə, xwalə, tralə (ترله،
خوله، مغوله، خپله، ډره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

۴۲. وروستاري غږ Suffix Voice: ؛ زورواله ېې (زور) ، ه یا ټ : konatawará, zargará, kaftar

د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو انگر څپرچوپړي (ریسرچ پانې)

arā, ar, baxtawarā, (کفتره، زرگره، کوناتوره، بختوره، ار، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره

بشپړې شوې مصری Mésréy:

۴۳. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو د مسرو (پت، نیم بیټی، نیمه کړی، نیم بند

یا مسره د پېیلې نیمه کړی، نیم بند یا نیم بیټ) کچه: ۲۳۲

۴۴. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو د لرونو (چې یکر، یوون، مفرده وی یې لږ یا

ردیف دی؛ د هې، ه،،، ابڅه) کچه: ۱۱۶

۴۵. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو د نه ماتیدونکي پښېله (رښتي پښېله، حکمي

قافیه) کچه: ۱۱۶

۴۶. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو د څپو (څپیزو، څپې، سېلابو، هجاوو،،

سیلیبلس Syllables،، د ابڅو شمېرلو) کچه: ۲۵۵۲

۴۷. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو د زورنو (خجیزو، خجونو، اکسنتو،، لفظ،

د موسیقي نوټونه: د خج نښې: د تورې په سرنښې، چې د تلفظ د جگوالي او تیتوالي زور، او

ږدوالی، کیفیت ښیي: ټینګې، لهجې،: تاکیدی: بیلوونکی نښې: د وینا، خانګړي، خاص او بېل

، ډولونه: Accents, Morphemels،،) کچه: ۵۸۰

۴۸. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو د ترنګتوک مېچې کچه: ۱۱۶

۴۹. د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو د لوړ ترنګتوک مېچې کچه: ۴۶

۵۰. د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو د ځوړ ترنګتوک مېچې کچه: ۷۰

۵۱. دیفتنګونه (غبرګېرون)، ناترویپکي، ترویپکي، سترېل، اوسترېل، پارنویپکي، بلنویپکي،

اندېښنې او هیجانې چغې لکه: وی، وه!، وا، نو، الله، او، کرانه!، یه کرانه! ... :

۵۲. کره شوې Action Req'ed (ویار (عیبونه) او تېروتنې سمې شوې) ■: ۴۲۴

۵۳. خبرداری (Caution) ●: ۱۰

۵۴. کنټرول کې (In control) ✓: ټول

۲.۵ ب. د یوې بې سروبوله انگړنې له مخې د صديق الله رشتين په پورتنۍ، ۱۵.
، گڼه څپرکي يا برخه کې د ب (بې) ابېڅې ليکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما
څرگندول چې روڼوي کتنه داسې:

۲.۱۵ سرليک، څېره ۲. ب محمد دين ژواک ،، پښتني سندرې ،، لومړۍ برخه ليکي، په ننتوزې
د ج چوپړي کې د صديق الله رشتين د لنډۍ یو، تپو، ټیکي او مصری یو کچه، ۱۳۳۴ لېږدي، (گڼه
يې په: دانې)

زما پلټنه داسې په ډاگه شوې يا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍ یو، تپو، ټیکي او
مصری یو انگړ څېړنچوپړو يا ريسرچ پانو لومړي ټوک، ۲.۱۵ سرليک او څېره ۲. ب کې:

۱. څېره ۲. ب محمد دين ژواک ،، پښتني سندرې ،، لومړۍ برخه ليکي، په ننتوزې د ج چوپړي
کې د صديق الله رشتين د لنډۍ یو، تپو، ټیکي او مصری یو کچه، ۱۳۲۵ لېږدي ۱۳۳۴
لېږدي، (گڼه يې په: دانې)

۲. گڼه: ۴

۳. راټولونکي / ليکونکي نوم: صديق الله رشتين

۴. ليکي: پښتني سندرې

۵. چاپ کال: ۱۳۳۴ لېږدي

۶. ټول ټال لنډۍ، ټپې، ټیکي او مصری: ۱۳

۷. لنډۍ Lándéy: ۸

۸. ټپې Tapé: ۲

۹. ټیکي Tikéy:

۱۰. مصری Mésréy: ۳

۱۱. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: لنډۍ Lándéy: ۵

۱۲. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: ټپې Tapé:

۱۳. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: ټیکي Tikéy:

۱۴. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: مصری Mésréy:

د لنډۍ یو، تپو، ټیکي یو او مصری یو انگر
څپرچوپړي (ریسـرچ پانې)

۱۵. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women: لنډۍ Lándéy: ۳
۱۶. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women: ټپي Tapé: ۲
۱۷. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women: ټیکي Tikéy:
۱۸. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women: مصری Mésréy: ۳
۱۹. وروستاري غږ Suffix Voice: ونه - waná (څرګند واو یا وې بېواک ،،و،، په غږ کلي سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ۳
۲۰. وروستاري غږ Suffix Voice: ینه - iná (څرګنده یې یا لنډه یې ،،ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) ینه او ینه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ۳
۲۱. وروستاري غږ Suffix Voice: زورکی - ná (نون زور ولري یا رښتې پښېلې هې ،، ه ،، څخه مخکې ابڅه نې ،، ن ،، زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:
۲۲. وروستاري غږ Suffix Voice: زورکی مه — má (maná منه مجبوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ۲
۲۳. وروستاري غږ Suffix Voice: زورکی ، ه یا ه :. xpalaθ, maʔolaθ, xwaləθ, tralaθ (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:
۲۴. وروستاري غږ Suffix Voice: زورواله هې (زور) ، ه یا ه :. konatawará, zargará, kaftará: ará, ar, baxtaxwará, (کفتره، زرګره، کوناتوره، بختوره، ار، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:
۲۵. وروستاري غږ Suffix Voice: ونه - waná (څرګند واو یا وې بېواک ،،و،، په غږ کلي سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټپي Tapé: ۱
۲۶. وروستاري غږ Suffix Voice: ینه - iná (څرګنده یې یا لنډه یې ،،ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) ینه او ینه ؛ سره بشپړې شوې ټپي Tapé:
۲۷. وروستاري غږ Suffix Voice: زورکی - ná (نون زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې ټپي Tapé:
۲۸. وروستاري غږ Suffix Voice: زورکی مه — má (maná منه مجبوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټپي Tapé: ۱
۲۹. وروستاري غږ Suffix Voice: زورکی ، ه یا ه :. xpalaθ, maʔolaθ, xwaləθ, tralaθ (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپي Tapé:

۳۰. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورواله هي (زور) ، ه يا ه : konatawará, zargará, kaftará, ará, ar, baxtawará, (كفتره، زرگره، كوناټوره، بختوره، ار، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپي Tapé:

۳۱. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ونه - waná: (څرگند واو يا وې بېواک ،و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټيکي Tikéy:

۳۲. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ينه - iná: (څرگنده يې يا لنډه يې ،ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) پينه او ينه؛ سره بشپړې شوې ټيکي Tikéy:

۳۳. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زوزکی - ná: (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې ټيکي Tikéy:

۳۴. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی مه — má (maná منه مجهوله هي) مه؛ سره بشپړې شوې ټيکي:

۳۵. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی ، ه يا ه : xpalə, maʝolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټيکي Tikéy:

۳۶. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورواله هي (زور) ، ه يا ه : konatawará, zargará, kaftar , ará, ar, baxtawará, (كفتره، زرگره، كوناټوره، بختوره، ار، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټيکي Tikéy:

۳۷. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ونه - waná: (څرگند واو يا وې بېواک ،و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

۳۸. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ينه - iná: (څرگنده يې يا لنډه يې ،ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) پينه او ينه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۱

۳۹. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زوزکی - ná: (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

۴۰. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی مه — má (maná منه مجهوله هي) مه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۲

۴۱. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی ، ه يا ه : ɖarə, xpalə, maʝolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله، ډړه) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

۴۲. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورواله هي (زور) ، ه يا ه : konatawará, zargará, kaftar

۴۳. تول تال دلندی یو، تیو، ټیکی یو او مصری یو د مسرو (پټ، نیم بیټی، نیمه کری، نیم بند

يا مسره د پپيلي نيمه كړي، نيم بند يا نيم بيت) كچه: ۲۶

٤٤. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصری یو د لرونو (چی یکر، یوون، مفرده وی بی لریا

ردیف دی؛ دهی، ه،، ابیخه (کچه: ۱۳)

٤٥. ټول ټال د لنډۍ یو، ټیو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د نه ماتیدونکي پېښله (رېښتی پېښله ، حکمۍ

(قافیه) کجھ: ۱۳

٤٦. ټول ټال د لنډۍ یو، ټیو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د څپو (څپیزو، څی، سېلابو، هجاوو،

سیلیبلس Syllables، د ایبڅو شمېرلو) کچه: ۲۸۶

٤٧. ټول ټال د لنډۍ یو، ټیو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د زورنو (خجیزو، خجونو، اکسنټو، لفظ،

د موسیقي نوټونه: د خج ښې: د توري په سرښې , چې د تلفظ د جگوالي او ټیټوالي زور، او

ردوالی، کیفیت سنی،: تینگی، لہجی،: تاکیدی: بیلوونکی ذہنی: دوسنا، خانگری، خاص او بیل

، ڊولونہ: Accents, Morphemes: (، کچہ: ۶۵

٤٨. ٲول ٲال ډلنډي يو، ٲيو، ٲيكي يو او مصري يو ډ ترنگټوك مېچي كچه: ١٣

۴۹. د لنډۍ یو، ټپو، ټيکي یو او مصري یو د لوړ ترنگټوک مېچي کچه: ۴

۵۰. د لنډۍ یو، ټیو، ټیکي یو او مصري یو د څو ترنگتوک مېچي کچه: ۷

۵۱. دیفتنگونه (غبرگفرون)، ناتروپیک، تروپیک، ستریل، اوستریل، پارانوپیک، بلنوپیک،

اندېښنې او هیڅجاني چغې لکه: وې، وه، وا، نو، الله، او، ګرانه!، یه ګرانه! ... :

۵۲. کره شوي Action Req'd (وبار (عیبونه) او تېروتنی سعی شوي) ۵۵: ■

۵۳. خیرداری (Caution) ●: ۱۲

۵۴. کنٹرول کی (In control) ✓ :تول

۳.۵ ب - ۱. د یوې بې سروبوله انگېرنې له مخې د صديق الله رښتين په پورتنۍ
، ۱۵.، گڼه څپرکي يا برخه کې د ب - ۱. (بې - یوه) برخه لیکنه کې عیبونه،
تېروتنې او زما څرگندول چې روڼوي کتنه داسې:

۳.۱۵ سرلیک، څېره ۲. ب - ۱ پښتو ټولنه ،، پښتو څېړنې ،، د پوهاند صديق الله رښتين په
اوومه گڼه مقاله پښتو پېژندنه ۵۰ چوپړي کې. د صديق الله رښتين د لنډۍ یو، تپو، ټيکي او
مصری یو کچه، ۱۳۵۴ لېږدی، (گڼه بې په: دانې).

زما پلټنه داسې په ډاگه شوې يا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍ یو، تپو، ټيکي او
مصری یو انگړ څېړنچوپړو يا ریسرچ پانو لومړي ټوک، ۳.۱۵ سرلیک او څېره ۲. ب - ۱ کې:

د پښتو څېړنو د نړوال مرکز د نړوال سیمینار د مقالو مجموعه، ۱۳۵۴ لېږدی کې پوهاند صديق
الله رښتين په اوومه گڼه مقاله پښتو پېژندنه کې کښلي دي.:

په هغه برخه کې چې ما په دې ليکي کښلی دی په ۲. ب - ۱ برخه کې. د عیبونو او تېروتنو اندازه:
۵۵ ده، کره شوې Action Req'ed،
ټول دغه برخه کنټرول کې (In control) ده اوس؛ خبرداری (Caution) ۵ پېنځه ځایو کې ورته د کره
لیکلار له مخې، په وت، ې، ترښتي، نخښې او کره ویکي دی.

یوه په کې لنډۍ ده او یوه په کې مصری ده، چې دواړه د سرو اړوند (د ترانو له لورې ویل، لیکل
شوې دي يا سرو ته منسوبې) دي، د یوې وروستاري غږ Suffix Voice؛ ینه - iná: (څرگنده یې يا
لنډه یې ،، ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) ینه او ینه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ۱
ده او د یوې وروستاري غږ Suffix Voice؛ ینه - iná: (څرگنده یې يا لنډه یې ،، ي،، په غږ جملې،
غونډلې سره راشي) ینه او ینه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۱ ده.
(پښتو ټولنه، ۱۳۵۴ لېږدی، ۵۰ چوپړی)

۵. ۴. پ. د یوې بې سروبوله انگرېزي له مخې د پوهاند دوکتور سید بهاء الدین
مجروح په پورتنۍ، ۱۵. ، ګڼه څپرکي یا برخه کې د پ (پې) ابېڅې لیکنه کې
عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې روڼوي کتنه داسې:

۱۵. ۴. سرلیک، څېره ۲. پ پښتو ټولنه، پښتو څېړنې، د پوهاند دوکتور سید بهاء الدین
مجروح په مقاله لنډیو کې د پښتني مېرمنې یوه خاصه څېره، ۱۴۶ چوپړي، کې د لنډۍ یو، تپو،
تیکیو او مصری یو کچه، ۱۳۵۴ لېږدی، (ګڼه یې په: دانې)

زما پلټنه داسې په ډاګه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍ یو، تپو، تیکیو او
مصری یو انگر څېړنچوپړو یا ریسرچ پانو لومړي ټوک، ۱۵. ۴. سرلیک او څېره ۲. پ کې:

۱. څېره ۲. پ پښتو ټولنه، پښتو څېړنې، د پوهاند دوکتور سید بهاء الدین مجروح په مقاله
لنډیو کې د پښتني مېرمنې یوه خاصه څېره، ۱۴۶ چوپړي، کې د لنډۍ یو، تپو، تیکیو او
مصری یو کچه، ۱۳۵۴ لېږدی، (ګڼه یې په: دانې)

۲. ګڼه: ۶

۳. راتولونکي / لیکونکي نوم: پوهاند دوکتور سید بهاء الدین مجروح

۴. لیکي: پښتو څېړنې

۵. چاپ کال: ۱۳۵۴ لېږدی

۶. ټول ټال لنډۍ، تپې، تیکی او مصری: ۱۹

۷. لنډۍ Lándéy: ۱۱

۸. تپې Tapé: ۵

۹. تیکی Tikéy:

۱۰. مصری Mésréy: ۳

۱۱. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: لنډۍ Lándéy: ۵

۱۲. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: تپې Tapé:

۱۳. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: تیکی Tikéy:

۱۴. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: مصری Mésréy: ۱

د لنډۍ یو، تپو، ټیکي یو او مصری یو انگر
څپرچوپړي (ریسرچ پانې)

۱۵. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women: لنډۍ Lándéy: ۱۱
۱۶. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women: ټپي Tapé: ۵
۱۷. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women: ټیکي Tikéy:
۱۸. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women: مصری Mésréy: ۲
۱۹. وروستاري غږ Suffix Voice: ونه - waná (څرګند واو یا وې بېواک ،،و،، په غږ کلي سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ۳
۲۰. وروستاري غږ Suffix Voice: ینه - iná (څرګنده یې یا لنډه یې ،،ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) ینه او ینه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ۵
۲۱. وروستاري غږ Suffix Voice: زورکی - ná (نون زور ولري یا رښتې پېښېلې هې ،، ه ،، څخه مخکې ابېڅه نې ،، ن ،، زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:
۲۲. وروستاري غږ Suffix Voice: زورکی مه - má (maná منه مجبوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ۳
۲۳. وروستاري غږ Suffix Voice: زورکی ، ه یا ه ،: xpalaθ, maʔolaθ, xwalaθ, tralaθ (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:
۲۴. وروستاري غږ Suffix Voice: زورواله هې (زور) ، ه یا ه ،: konatawará, zargará, kaftará, ará, ar, baxtaxwará, (کفتره، زرګره، کوناتوره، بختوره، ار، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:
۲۵. وروستاري غږ Suffix Voice: ونه - waná (څرګند واو یا وې بېواک ،،و،، په غږ کلي سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټپي Tapé: ۲
۲۶. وروستاري غږ Suffix Voice: ینه - iná (څرګنده یې یا لنډه یې ،،ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) ینه او ینه؛ سره بشپړې شوې ټپي Tapé: ۱
۲۷. وروستاري غږ Suffix Voice: زورکی - ná (نون زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې ټپي Tapé:
۲۸. وروستاري غږ Suffix Voice: زورکی مه - má (maná منه مجبوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټپي Tapé:
۲۹. وروستاري غږ Suffix Voice: زورکی ، ه یا ه ،: xpalaθ, maʔolaθ, xwalaθ, tralaθ (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپي Tapé: ۲

۳۰. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورواله هي (زور) ، ه يا ه ۴ : konatawará, zargará, kaftará, ará, ar, baxtawará, (كفتره، زرگره، كوناتوره، بختوره، ار، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې تپې Tapé:
۳۱. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ونه - waná: (څرگند واو يا وې بېواک ،،و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټيکي Tiké:
۳۲. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ينه - iná: (څرگنده يې يا لنډه يې ،،ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) پينه او ينه؛ سره بشپړې شوې ټيکي Tiké:
۳۳. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زوزکی - ná: (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې ټيکي Tiké:
۳۴. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی مه — má (maná منه مجهوله هي) مه؛ سره بشپړې شوې ټيکي Tiké:
۳۵. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی ، ه يا ه ۴ : xpalə, maʎolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټيکي Tiké:
۳۶. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورواله هي (زور) ، ه يا ه ۴ : konatawará, zargará, kaftará, ará, ar, baxtawará, (كفتره، زرگره، كوناتوره، بختوره، ار، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټيکي Tiké:
۳۷. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ونه - waná: (څرگند واو يا وې بېواک ،،و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۱
۳۸. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ينه - iná: (څرگنده يې يا لنډه يې ،،ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) پينه او ينه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۲
۳۹. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زوزکی - ná: (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:
۴۰. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی مه — má (maná منه مجهوله هي) مه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:
۴۱. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی ، ه يا ه ۴ : ɖarə, xpalə, maʎolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله، ډړه) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:
۴۲. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورواله هي (زور) ، ه يا ه ۴ : konatawará, zargará, kaftará,

arā, ar, baxtaxarā, (کفتره، زرگره، کوناتوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره
بشپړې شوې مصری Mésréy:

۴۳. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو د مسرو (پت، نیم بیټی، نیمه کړی، نیم بند
یا مسره د پېیلې نیمه کړی، نیم بند یا نیم بیت) کچه: ۳۸

۴۴. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو د لرونو (چې یکر، یوون، مفردو وی پې لړ یا
ردیف دی؛ د هې، ه،،، ابڅخه) کچه: ۱۹

۴۵. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو د نه ماتیدونکي پښېله (رښتي پښېله، حکمي
قافیه) کچه: ۱۹

۴۶. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو د څپو (څپیزو، څپې، سېلابو، هجاوو،،
سیلیبلس Syllables، د ابڅخو شمېرلو) کچه: ۴۱۸

۴۷. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو د زورنو (خجیزو، خجونو، اکسنتو،، لفظ،
د موسیقي نوټونه: د خج نښې: د تورې په سرنښې، چې د تلفظ د جگوالي او تیتوالي زور، او
ږدوالي، کیفیت ښیي:، ټینګې، لهجې:، تاکیدی: بیلوونکی نښې: د وینا، ځانګړي، خاص او بېل
، ډولونه: Accents, Morphemels،،) کچه: ۹۵

۴۸. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو د ترنګتوک مېچې کچه: ۱۹

۴۹. د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو د لوړ ترنګتوک مېچې کچه: ۹

۵۰. د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو د ځوړ ترنګتوک مېچې کچه: ۱۰

۵۱. دیفتنګونه (غبرګېرون)، ناترویپکي، ترویپکي، سترېل، اوسترېل، پارنویپکي، بلنویپکي،
اندېښنې او هیېجاني چغې لکه: وی، وه!، وا، نو، الله، او، کرانه!، یه کرانه! ...:

۵۲. کره شوې Action Req'ed (ویار (عیبونه) او تېروتنې سعي شوې) : ۲۴۴

۵۳. خبرداری (Caution) : ۷

۵۴. کنټرول کې (In control) : ټول

۵. ۵. ت. د یوې بې سروبوله انگرېزې له مخې د سلیمان لایق په پورتنۍ، ۱۵،
کنه څپرکي یا برخه کې د ت (تې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما
څرگندول چې روڼوي کتنه داسې:

۱۵. ۵ سرلیک، څېره ۲. ت پښتو ټولنه، پښتو څېړنې، د سلیمان لایق په مقاله لنډۍ
سرلیک او په لنډیو کې د تغیر او بدلون پروسه، څلورم او پېنځه دېرشم چوپړي، کې د لنډۍ یو،
تپو، ټیکي او مصری یو کچه، ۱۳۶۱ لېږدی، (کنه یې په: دانې)

زما پلټنه داسې په ډاګه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍ یو، تپو، ټیکي او
مصری یو انگر څېړنچوپړو یا ریسرچ پانو لومړي توک، ۱۵. ۵ سرلیک او څېره ۲. ب- ۱ کې:
څېره ۲. ت کې:

۱. څېره ۲. ت پښتو ټولنه، پښتو څېړنې، د سلیمان لایق په مقاله لنډۍ سرلیک او په لنډیو
کې د تغیر او بدلون پروسه، څلورم او پېنځه دېرشم چوپړي، کې د لنډۍ یو، تپو، ټیکي او
مصری یو کچه، ۱۳۶۱ لېږدی، (کنه یې په: دانې)

۲. کنه: ۷

۳. راتولونکي / لیکونکي نوم: سلیمان لایق

۴. لیکي: پښتو لنډۍ

۵. چاپ کال: ۱۳۶۳ لېږدی

۶. ټول تال لنډۍ، ټپي، ټیکي او مصری: ۶۴

۷. لنډۍ: Lándéy: ۳۴

۸. ټپي: Tapé: ۱۶

۹. ټیکي: Tikéy

۱۰. مصری: Mésréy: ۱۴

۱۱. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: لنډۍ Lándéy: ۱۶

۱۲. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: ټپي Tapé: ۴

۱۳. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: ټیکي Tikéy:

د لنډۍ یو، تپو، ټیکي یو او مصری یو انگړ
څپرڼچوپړي (رېسـرچ پاڼې)

۱۴. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: مصری Mésréy: ۲
۱۵. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women: لنډۍ Lándéy: ۱۸
۱۶. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women: ټپې Tapé: ۱۲
۱۷. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women: ټیکي Tikéy:
۱۸. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women: مصری Mésréy: ۱۲
۱۹. وروستاري غږ Suffix Voice: ونه - waná: (څرکند واو یا وې بېواک ،،و،، په غږ کلي سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ۸
۲۰. وروستاري غږ Suffix Voice: یڼه - iná: (څرکنده یې یا لنډه یې ،،ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) بېڼه او یڼه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ۱۵
۲۱. وروستاري غږ Suffix Voice: زوزکي - ná: (نون زور ولري یا رښتې پېښلې هې ،، ه ،، څخه مخکې اېښته نې ،، ن ،، زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ۱
۲۲. وروستاري غږ Suffix Voice: زورکی مه - má (maná منه مجبوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ۱۰
۲۳. وروستاري غږ Suffix Voice: زورکی ، ه یا ه ،: xpələ, maʔolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:
۲۴. وروستاري غږ Suffix Voice: زورواله هې (زور) ، ه یا ه ،: konatawará, zargará, kaftará, ará, ar, baxtawará, (کفتره، زرگره، کوناتوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:
۲۵. وروستاري غږ Suffix Voice: ونه - waná: (څرکند واو یا وې بېواک ،،و،، په غږ کلي سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټپې Tapé: ۸
۲۶. وروستاري غږ Suffix Voice: یڼه - iná: (څرکنده یې یا لنډه یې ،،ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) بېڼه او یڼه ؛ سره بشپړې شوې ټپې Tapé: ۳
۲۷. وروستاري غږ Suffix Voice: زوزکي - ná: (نون زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې ټپې Tapé:
۲۸. وروستاري غږ Suffix Voice: زورکی مه - má (maná منه مجبوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټپې Tapé: ۵

۲۹. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی ، ه یا ټ : xpalaθ, maʎoləθ, xwaləθ, traləθ (ترله،

خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې Tapé:

۳۰. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورواله ېې (زور) ، ه یا ټ : konatawará, zargará, kaftará (

ارآ، ډېرې لږې شتون لري؛ سره

بشپړې شوې ټپې Tapé:

۳۱. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ونه - : waná (څرګند واو یا وې بېواک ،،و،، په غږ کلې سره

راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټیکۍ Tikéy:

۳۲. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ينه - : iná (څرګنده ېې یا لنډه ېې ،،ي،، په غږ جملې، غونډلې

سره راشي) بېنه او ينه؛ سره بشپړې شوې ټیکۍ Tikéy:

۳۳. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی - : ná (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې ټیکۍ Tikéy:

۳۴. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی مه — má (maná منه مجبوله ېې) مه؛ سره بشپړې

شوې ټیکۍ Tikéy:

۳۵. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی ، ه یا ټ : xpalaθ, maʎoləθ, xwaləθ, traləθ (ترله،

خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټیکۍ Tikéy:

۳۶. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورواله ېې (زور) ، ه یا ټ : konatawará, zargará, kaftar (

arā, ar, baxtawarā, (کفتره، زرګره، کوناتوره، بختوره، ار، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره

بشپړې شوې ټیکۍ Tikéy:

۳۷. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ونه - : waná (څرګند واو یا وې بېواک ،،و،، په غږ کلې سره

راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy ۲:

۳۸. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ينه - : iná (څرګنده ېې یا لنډه ېې ،،ي،، په غږ جملې، غونډلې

سره راشي) بېنه او ينه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy ۲:

۳۹. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی - : ná (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې مصری

Mésréy:

۴۰. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی مه — má (maná منه مجبوله ېې) مه؛ سره بشپړې

شوې مصری Mésréy: ۱۰

٥. ٦ ت - ١. د یوې بې سروبوله انگرېزې له مخې د سلیمان لایق کښلې او ویلې
په قلم ټولنه کې چې لایق په لنډیو باندې کنفرانس ورکوي، زما د ادبي
بهر د ١٣٨٣ لېږدي اشنا د بازمحمد عابد ثبت او کښلی متن په پورتني
١٥، ، گڼه څپرکي یا برخه کې د ت - ١. (تې - یوه) برخه لیکنه کې عیبونه،
تېروتنې او زما څرگندول چې رونوي کتنه داسې:

١٥. ٦ سرلیک، څېره ٢. ت - ١ قلم ټولنه ،، چې لایق په لنډیو باندې کنفرانس ورکوي ،، د
بازمحمد عابد ثبت او کښلی متن، ١٣٨٧ لېږدي، ټول چوپړي، کې د لنډۍ یو، تپو، ټیکي او
مصری یو کچه، ١٣٦١ لېږدي، (گڼه یې په: دانې)

زما پلټنه داسې په ډاکه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍ یو، تپو، ټیکي او
مصری یو انگر څېړنچوپړو یا ریسرچ پانو لومړي ټوک، ١٥. ٦ سرلیک او څېره ٢. ت - ١ کې:

قلم ټولنه ،، چې لایق په لنډیو باندې کنفرانس ورکوي ،، د بازمحمد عابد ثبت او کښلی متن دي:.
په هغه برخه کې چې ما په دې لیکي کښلی دی په ٢. ب - ١ برخه کې. د عینو او تېروتنو اندازه:
١١٣ ده او کره شوې Action Req'ed،

ټول دغه برخه کنټرول کې (In control) ده اوس، خبرداری (Caution) ٥ پېنځه ځایو کې ورته دی
د کره لیکلار له مخې، په وت، ې، ترښتي، نخښې، کره وییکی. یوه په کې لنډۍ ده او دوې وارې یې
کښلې ده.

چې د سرو ته منسوبې دي، د یوه وروستاري څېر Suffix Voice: زورکی - mana (منه مجهوله هې*)
مه) مه؛ سره بشپړه شوې لنډۍ Lándéy: ١ ده.
(سلیمان، د بازمحمد ثبت، ٢٠٠٨ لېږدي).

٧.٥. ت. د یوې بې سروبوله انگرېنې له مخې د پوهاند محمد اسمعيل يون په پورتنۍ، ١٥.، ګڼه څپرکي يا برخه کې د ت (تې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې روڼوي کتنه داسې:

٧.١٥ سرلیک، څېره ٢. ت، د پښتو شعر هندسي جوړښت، محمد محمد اسمعيل يون، ١٣٨ او چوپړي، کې د لنډۍ یو، تپو، ټیکو او مصری یو کچه، ١٣٧٧ لېږدی، (ګڼه یې په: دانې)

زما پلټنه داسې په ډاګه شوې يا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍ یو، تپو، ټیکو او مصری یو انگر څېړنچوپړو يا ریسرچ پانو لومړي ټوک، ١٥.٧ سرلیک او څېره ٢. ت کې:

١. څېره ٢. ت، د پښتو شعر ځمککچپوهنې (هندسې) جوړښت، محمد محمد اسمعيل يون، ١٣٨ او چوپړي، کې د لنډۍ یو، تپو، ټیکو او مصری یو کچه، ١٣٧٧ لېږدی، (ګڼه یې په: دانې)

٢. ګڼه: ٩

٣. راتولونکي / لیکونکي نوم: پوهیالی محمد اسمعيل يون

٤. لیکي: د پښتو شعر هندسي جوړښت

٥. چاپ کال: ١٣٧٧ لېږدی

٦. ټول ټال لنډۍ، تپې، ټیکې او مصری: ٤

٧. لنډۍ: Lándéy

٨. تپې: Tápé: ٤

٩. ټیکې: Tikéy

١٠. مصری: Mésréy

١١. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: لنډۍ Lándéy:

١٢. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: تپې Tápé:

١٣. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: ټیکې Tikéy:

١٤. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: مصری Mésréy:

١٥. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women: لنډۍ Lándéy:

د لنډۍ یو، تپو، ټیکي یو او مصری یو انگر
څپرچوپړي (رېسچ پانې)

۱۶. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women: ټپي Tapé: ۴
۱۷. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women: ټیکي Tikéy:
۱۸. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women: مصری Méseréy:
۱۹. وروستاري غږ Suffix Voice: ونه - waná: (څرګند واو یا وې بېواک ،،و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:
۲۰. وروستاري غږ Suffix Voice: ینه - iná: (څرګنده پې یا لنډه پې ،،ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) پینه او ینه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:
۲۱. وروستاري غږ Suffix Voice: زوزکی - ná: (نون زور ولري یا رښتي پښېلې هې ،، ه ،، څخه مخکې ابڅخه نې ،، ن ،، زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:
۲۲. وروستاري غږ Suffix Voice: زورکی مه — má (maná منه مجبوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:
۲۳. وروستاري غږ Suffix Voice: زورکی ، ه یا ه ،، xpálə, maʔolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:
۲۴. وروستاري غږ Suffix Voice: زورواله هې (زور) ، ه یا ه ،، konatawará, zargará, kaftará: (ار، ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:
۲۵. وروستاري غږ Suffix Voice: ونه - waná: (څرګند واو یا وې بېواک ،،و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټپي Tapé: ۱
۲۶. وروستاري غږ Suffix Voice: ینه - iná: (څرګنده پې یا لنډه پې ،،ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) پینه او ینه ؛ سره بشپړې شوې ټپي Tapé: ۲
۲۷. وروستاري غږ Suffix Voice: زوزکی - ná: (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې ټپي Tapé:
۲۸. وروستاري غږ Suffix Voice: زورکی مه — má (maná منه مجبوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټپي Tapé: ۱
۲۹. وروستاري غږ Suffix Voice: زورکی ، ه یا ه ،، xpálə, maʔolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپي Tapé:
۳۰. وروستاري غږ Suffix Voice: زورواله هې (زور) ، ه یا ه ،، konatawará, zargará, kaftará:

٤٢. وروستاري غږ. Suffix Voice؛ زورواله هي (زور)، هيا له. konatawará, zargará, kaftará:

arā, ar, baxtaxarā, (کفتره، زرگره، کوناتوره، بختوره، ار، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره

بشپړې شوې مصری Mésréy:

۴۳. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د مسرو (پټ، نیم بیټی، نیمه کړۍ، نیم بند

یا مسره د پېیلې نیمه کړۍ، نیم بند یا نیم بیټ) کچه: ۸

۴۴. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لرونو (چې یکر، یوون، مفردو وی یې لږ یا

ردیف دی؛ د هې، ،،،، ابڅه) کچه: ۴

۴۵. د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د نه ماتیدونکي پېښله (حکمي قافیه) کچه: ۴

۴۶. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د څپو (څپیزو، څپې، سېلابو، هجاوو،،

سیلیبلس Syllables،، د ابڅو شمېرلو) کچه: ۸۸

۴۷. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د زورنو (خجیزو، خجونو، اکسنټو،، لفظ،

د موسیقي نوټونه: د خج نښې: د تورې په سرنښې، چې د تلفظ د جگوالي او ټیټوالي زور، او

ږدوالي، کیفیت ښیي،: ټینګې، لهجې،: ټاکیدي: بیلوونکې نښې: د وینا، ځانګړي، خاص او بېل

، ډولونه: Accents, Morphemels،،) کچه: ۲۰

۴۸. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ترنګتوک مېچې کچه: ۴

۴۹. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لوړ ترنګتوک (د پایني مسرې پایني څپه یا

خوږه غږي اواز په لوړه وي چې ډېری یې په ینه، او نه سره راځي چارباغی لغمانی یې بولي یا د

کیسو (داستاني) لنډۍ، تپې، ټیکۍ او مصرۍ یې بولي او پاتیدشوني نورې چې وروستاري غږ

په خوړ راځي دي) مېچې کچه: ۲

۵۰. د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د خوړ ترنګتوک مېچې کچه: ۲

۵۱. دیفتنګونه (غږګډون)، ناټروپیکي، تروپیکي، سترېل، اوسټرېل، پارنوبیکي، بلنوبیکي،

اندېښنې او هیېجاني چغې لکه: وی، وه، وا، نو، الله، او، کرانه!، په کرانه! ...:

۵۲. کړه شوې Action Req'ed (ویار (عیبونه) او تېروتنې سغې شوې) ■: ۱۳

۵۳. خبرداری (Caution) ●: ۳

۵۴. کنټرول کې (In control) ✓: ټول

٥. ٨ ج. د یوې بې سروبوله انگرېنې له مخې څپرڼوال دوست محمد دوست
شینواری په پورتنۍ ١٥. ، گڼه څپرکي یا برخه کې د ج (جې، جیم) ابېڅې
لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرگندول چې روڼوي کتنه داسې:

١٥. ٨ سرلیک، څېره ٢. ج. د پښتو د ولسي ادب لارې ، ، څپرڼوال دوست محمد دوست
شینواری ، لنډۍ سرلیک کې د لنډۍ یو، تپو، ټیکو او مصری یو کچه، ١٣٨٥ لېږدی،
(گڼه یې په: دانې)

زما پلټنه داسې په ډاگه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍ یو، تپو، ټیکو او
مصری یو انگر څپرڼچوپړو یا ریسرچ پانو لومړي توک، ١٥. ٨ سرلیک او څېره ٢. ج کې:

١. څېره ٢. ج. د پښتو د ولسي ادب لارې ، ، څپرڼوال دوست محمد دوست شینواری ، لنډۍ
سرلیک کې د لنډۍ یو، تپو، ټیکو او مصری یو کچه، ١٣٨٥ لېږدی، (گڼه یې په: دانې)

٢. گڼه: ١٠

٣. راتولونکي / لیکونکي نوم: څپرڼوال دوست محمد دوست شینواری

٤. لیکي: د پښتو د ولسي ادب لارې

٥. چاپ کال: ١٣٨٥ لېږدی

٦. ټول ټال لنډۍ، تپې، ټیکې او مصری: ١٦

٧. لنډۍ Lándéy: ٩

٨. تپې Tapé: ٦

٩. ټیکې Tikéy:

١٠. مصری Mésréy: ١

١١. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: لنډۍ Lándéy: ٤

١٢. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: تپې Tapé: ١

١٣. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: ټیکې Tikéy:

١٤. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: مصری Mésréy: ١

١٥. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women: لنډۍ Lándéy: ٥

د لنډۍ یو، تپو، ټیکي یو او مصری یو انگر
څپرچوپړي (ریسرج پانې)

۱۶. ښځو ته منسوبې Related to women: ټپي Tapé:

۱۷. ښځو ته منسوبې Related to women: ټیکي Tiké:

۱۸. ښځو ته منسوبې Related to women: مصری Mésréy:

۱۹. وروستاري غږ Suffix Voice: ونه - waná: (څرګند واو یا وې بېواک ،،و،، په غږ کلمې سره

راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ۳

۲۰. وروستاري غږ Suffix Voice: ينه - iná: (څرګنده يې یا لنډه يې ،،ي،، په غږ جملې، غونډلې

سره راشي) بيڼه او ينه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ۳

۲۱. وروستاري غږ Suffix Voice: زوزکی - ná: (نون زور ولري یا رښتې پښېلې هې ،، ه ،، څخه

مخکې ابڅخه نې ،، ن ،، زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ۱

۲۲. وروستاري غږ Suffix Voice: زورکی مه — má (maná منه مجبوله هې) مه؛ سره بشپړې

شوې لنډۍ Lándéy: ۱

۲۳. وروستاري غږ Suffix Voice: زورکی ، ه یا ه ،، : xpálə, maʔolə, xwalə, tralə (ترله،

خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ۱

۲۴. وروستاري غږ Suffix Voice: زورواله هې (زور) ، ه یا ه ،، : konatawará, zargará, kaftará

ará, ar, baxtawará (کفتره، زرګره، کوناتوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره

بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:

۲۵. وروستاري غږ Suffix Voice: ونه - waná: (څرګند واو یا وې بېواک ،،و،، په غږ کلمې سره

راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټپي Tapé: ۲

۲۶. وروستاري غږ Suffix Voice: ينه - iná: (څرګنده يې یا لنډه يې ،،ي،، په غږ جملې، غونډلې

سره راشي) بيڼه او ينه ؛ سره بشپړې شوې ټپي Tapé: ۱

۲۷. وروستاري غږ Suffix Voice: زوزکی - ná: (نون زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې ټپي Tapé:

۱

۲۸. وروستاري غږ Suffix Voice: زورکی مه — má (maná منه مجبوله هې) مه؛ سره بشپړې

شوې ټپي Tapé: ۲

۲۹. وروستاري غږ Suffix Voice: زورکی ، ه یا ه ،، : xpálə, maʔolə, xwalə, tralə (ترله،

خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپي Tapé:

۳۰. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورواله هي (زور) ، ه يا ه ۴ : konatawará, zargará, kaftará, ará, ar, baxtarawá, (كفتره، زرگره، كوناتوره، بختوره، ار، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې تپې Tapé:

۳۱. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ونه - : waná (څرگند واو يا وې بېواک ،،و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټیکي Tiké:

۳۲. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ينه - : iná (څرگنده يې يا لنډه يې ،،ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) پينه او ينه؛ سره بشپړې شوې ټیکي Tiké:

۳۳. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زوزکی - : ná (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې ټیکي Tiké:

۳۴. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی مه — má (maná منه مجهوله هي) مه؛ سره بشپړې شوې ټیکي Tiké:

۳۵. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی ، ه يا ه ۴ : xpalə, maʝolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټیکي Tiké:

۳۶. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورواله هي (زور) ، ه يا ه ۴ : konatawará, zargará, kaftar , ará, ar, baxtarawá, (كفتره، زرگره، كوناتوره، بختوره، ار، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټیکي Tiké:

۳۷. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ونه - : waná (څرگند واو يا وې بېواک ،،و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

۳۸. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ينه - : iná (څرگنده يې يا لنډه يې ،،ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) پينه او ينه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

۳۹. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زوزکی - : ná (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

۴۰. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی مه — má (maná منه مجهوله هي) مه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۱

۴۱. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی ، ه يا ه ۴ : daʝə, xpalə, maʝolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله، ډړه) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

۴۲. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورواله هي (زور) ، ه يا ه ۴ : konatawará, zargará, kaftará,

ará, ar, baxtawará, (کفتړه، زرگره، کونایتوره، بختوره، ار، اره) ډیرې لږ شتون لري؛ سره

بشیری شوی مصری Mésréy:

۴۳. تول تال د لنډۍ یو، تیو، ټیکی یو او مصری یو د مسرو (پټ، نیم بیټی، نیمه کری، نیم بند

يا مسره د پپيلي نيمه كړي، نيم بند يا نيم بيت) كچه: ۳۲

٤٤. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکي یو او مصری یو د لرونو (چی یکر، یوون، مفرده وی بی لریا

ردیف دی؛ دهی، ،ه، ،، ابیخه (کچه: ۱۶

۴۵. دلندیو، تیو، تیکیو او مصریو د نه ماتیدونکی پېښله (حکمی قافیه) کچه: ۱۶

٤٦. ٲول ٲال د لنډۍ يو، ٲيو، ٲيکۍ يو او مصري يو د څپو (څيزو، څۍ، سپلايو، هجاوو،

سیلیبلس Syllables، د ایڅو شمېرلو) کچه: ۳۵۲

٤٧. ټول ټال د لنډۍ یو، ټیو، ټیکي یو او مصری یو د زورنو (خجیزو، خجونو، اکستو، لفظ،

د موسیقي نوټونه: د خج ښې: د توري په سرښې، چې د تلفظ د جگوالی او ټټوالی زور، او

ردوالی، کیفیت ہبی،: تینگی، لہجی،: تاکیدی: بیلوونکی نہبی: د وینا، خانگری، خاص او بیل

، ڊولونہ: Accents, Morphemes:)، کچہ: ۸۰

٤٨. ٲول ٲال ډلنډي يو، ٲيو، ٲيكي يو او مصري يو ډ ترنگټوك مځي كچه: ١٦

٤٩. ټول ټال د لنډې يو، ټيو، ټيکې يو او مصري يو د لور ترنگتوک (د يانې مسري يانې خپه يا

خوره غري اواز په لوره وي چې ډېرى يې په ينه، او نه سره راځي چارباغي لغمانى يې بولى يا د

کدسو (داستانی) لنډي، ٽي، ٽيڪي او مصري بي بولي او پاتيشوني نوري چي وروستاري غر

یہ خور راخی دی (مہچی کچہ: ۶

۵۰. دلندیو، تیو، تیکیو او مصریو د خور ترنگتوک مېچي کچه: ۱۰

۵۱. دیفتنگونه (غبرگفرون)، ناترویکی، ترویکی، ستریل، اوستریل، پانونیکی، بلنویکی،

اندېښنې او هیڅجاني چغې لکه: وې، وه!، وا، نو، الله، او، ګرانه!، یه کرانه! ...:

۵۲. کره شوی Action Req'd (وبار (عیبونه) او تپروتنی سعی شوی) : ۶

۵۳. خردداری (Caution) ● : ۲

۵۴. کنٹرول کی (In control) ✓: تول

۵. ۹. چ. د یوې بې سروبوله انگرېنې له مخې د جانان ،، پښتو لنډیو کې محرومیت ،، په پورتنۍ ،۱۵. ، گڼه څپرکي یا برخه کې د چ (چې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرگندول چې روڼوي کتنه داسې:

۹.۱۵ سرلیک، څېره ۲. چ جانان ،، پښتو لنډیو کې محرومیت ،، په دې لیکنه کې د لنډۍ یو، تپو، ټیکي او مصری یو کچه، ۱۳۸۵ لېږدی، (گڼه یې په: دانې)

زما پلټنه داسې په ډاگه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍ یو، تپو، ټیکي او مصری یو انگر څېړنچوپړو یا ریسرچ پانو لومړي ټوک، ۹.۱۵ سرلیک او څېره ۲. چ کې:

۱. ۲. څېره ۲. چ جانان ،، پښتو لنډیو کې محرومیت ،، په دې لیکنه کې د لنډۍ یو، تپو، ټیکي او مصری یو کچه، ۱۳۸۵ لېږدی، (گڼه یې په: دانې)

۲. کڼه: ۱۸

۳. راتولونکي / لیکونکي نوم: جانان

۴. لیکي / لیکنه: پښتو لنډیو کې محرومیت

۵. چاپ کال / نا چاپ: ۱۳۸۵ لېږدی

۶. ټول تال لنډۍ، ټپي، ټیکي او مصری: ۱۸

۷. لنډۍ Lándéy: ۴

۸. ټپي Tapé: ۶

۹. ټیکي Tikéy:

۱۰. مصری Mésréy: ۸

۱۱. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: لنډۍ Lándéy:

۱۲. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: ټپي Tapé:

۱۳. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: ټیکي Tikéy:

۱۴. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: مصری Mésréy:

۱۵. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women: لنډۍ Lándéy: ۴

۱۶. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women: ټپي Tapé: ۶

د لنډۍ یو، تپو، ټیکي یو او مصری یو انگر
څپرچوپړي (ریسرچ پانې)

۱۷. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ ټیکي Tikéy:

۱۸. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ مصری Mésréy: ۸

۱۹. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ونه - waná (څرګند واو یا وې بېواک ،،و،، په غږ کلې سره

راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:

۲۰. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ينه - iná (څرګنده پې یا لنډه پې ،،ي،، په غږ جملې، غونډلې

سره راشي) پینه او ينه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ۲

۲۱. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زوزکی - ná (نون زور ولري یا رښتې پښېلې هې ،، ه،، څخه

مخکې ابېڅه نې ،، ن،، زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:

۲۲. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی مه - má (maná منه مجېوله هې) مه؛ سره بشپړې

شوې لنډۍ Lándéy: ۲

۲۳. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی ، ه یا ه ،: xpálə, maʔolə, xwalə, tralə (ترله،

خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:

۲۴. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) ، ه یا ه ،: konatawará, zargará, kaftará

ará, ar, baxtawará (کفتره، زرګره، کوناتوره، بختوره، اړ، اړه) ډېرې لږې شتون لري؛ سره

بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:

۲۵. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ونه - waná (څرګند واو یا وې بېواک ،،و،، په غږ کلې سره

راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټپې Tapé: ۲

۲۶. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ينه - iná (څرګنده پې یا لنډه پې ،،ي،، په غږ جملې، غونډلې

سره راشي) پینه او ينه ؛ سره بشپړې شوې ټپې Tapé: ۴

۲۷. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زوزکی - ná (نون زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې ټپې Tapé:

۲۸. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی مه - má (maná منه مجېوله هې) مه؛ سره بشپړې

شوې ټپې Tapé:

۲۹. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی ، ه یا ه ،: xpálə, maʔolə, xwalə, tralə (ترله،

خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې Tapé:

۳۰. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) ، ه یا ه ،: konatawará, zargará, kaftará

ará, ar, baxtawará, (کفتره، زرګره، کوناتوره، بختوره، ار، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره
بشپړې شوې ټپي Tapé:

۳۱. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ونه - waná (څرګند واو یا وې بېواک ،و،، په غږ کليې سره
راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټیکي Tikéy:

۳۲. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ینه - iná (څرګنده پي یا لنډه پي ،ي،، په غږ جملې، غونډلې
سره راشي) پینه او ینه؛ سره بشپړې شوې ټیکي Tikéy:

۳۳. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی - ná (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې ټیکي Tikéy:
۳۴. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی مه — má (maná منه مجپوله هې) مه؛ سره بشپړې
شوې ټیکي Tikéy:

۳۵. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی ، ه یا ه ټټ : xpálə, maʔolə, xwalə, tralə (ترله،
خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټیکي Tikéy:

۳۶. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) ، ه یا ه ټټ : konatawará, zargará, kaftar
ará, ar, baxtawará, (کفتره، زرګره، کوناتوره، بختوره، ار، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره
بشپړې شوې ټیکي Tikéy:

۳۷. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ونه - waná (څرګند واو یا وې بېواک ،و،، په غږ کليې سره
راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۳

۳۸. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ینه - iná (څرګنده پي یا لنډه پي ،ي،، په غږ جملې، غونډلې
سره راشي) پینه او ینه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۲

۳۹. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی - ná (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې مصری
Mésréy:

۴۰. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی مه — má (maná منه مجپوله هې) مه؛ سره بشپړې
شوې مصری Mésréy: ۳

۴۱. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی ، ه یا ه ټټ : daʔə, xpálə, maʔolə, xwalə, tralə
(ترله، خوله، مغوله، خپله، ډره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

۴۲. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) ، ه یا ه ټټ : konatawará, zargará, kaftar

ará, ar, baxtawará, (کفتره، زرگره، کوناټوره، بختوره، ار، اره) ډېرې لړې شتون لري؛ سره
بشپړې شوې مصری Mésréy:

۴۳. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د مسرو (پټ، نیم بیټی، نیمه کړی، نیم بند
یا مسره د پېیلې نیمه کړی، نیم بند یا نیم بیټ) کچه: ۳۶

۴۴. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لرونو (چې یکر، یوون، مفرده وی یې لړ یا
ردیف دی؛ د هې، ،، ابڅه) کچه: ۱۸

۴۵. د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د نه ماتیدونکي پېښله (حکمي قافیه) کچه: ۱۸

۴۶. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د څپو (څپیزو، څپې، سېلابو، هجاوو،،
سیلیبلې Syllables،، د ابڅو شمېرلو) کچه: ۳۹۶

۴۷. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د زورنو (خجیزو، خجونو، اکسنتو،، لفظ،
د موسیقي نوټونه: د خج نېږي: د تورې په سرنښې، چې د تلفظ د جگوالي او ټیټوالي زور، او
ږدوالي، کیفیت ښیي،: ټینګې، لهجې،: ټاکیدي: بیلوونکی نېږي: د وینا، ځانګړي، خاص او بېل
، ډولونه: Accents, Morphemels،،) کچه: ۹۰

۴۸. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ترنگتوک مېچې کچه: ۱۸

۴۹. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لور ترنگتوک (د پایني مسرې پایني څپه یا
خوږه غږي اواز په لوړه وي چې ډېری یې په ښه، او نه سره راځي چارباغي لغمانی یې بولي یا د
کیسو (داستاني) لنډۍ، تپې، ټیکۍ او مصرۍ یې بولي او پاتیدشوني نورې چې وروستاري غږ
په خوږ راځي دي) مېچې کچه: ۸

۵۰. د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د خوږ ترنگتوک مېچې کچه (چې ترنگتوک په کې په
خوږ یا ټېټوالي وي): ۱۰

۵۱. دیفتنګونه (غږګډون)، ناټروییګي، تروییګي، ستریل، اوستریل، پارنویيګي، بلنویيګي،
اندېښنې او هیجاني چغې لکه: وی، وه، وا، نو، الله، او، ګرانه!، یه کرېانه! ...:

۵۲. کره شوې Action Req'ed (ویار (عیبونه) او تېروتنې سغې شوې) : ۱۳

۵۳. خبرداری (Caution) : ۱۰

۵۴. کنټرول کې (In control) : ټول

۱۰. ۵. خ. د یوې بې سروبوله انگرېزې له مخې د فیاض علی شاه اخونزاده په پورتنۍ، ۱۵، گڼه څپرکي یا برخه کې د خ (ځې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرگندول چې روڼوي کتنه داسې:

۱۰. ۱۵. سرلیک، څېره ۲. خ، د پښتو اولسي شاعري کې د ټپې اهمیت،، فیاض علی شاه اخونزاده، لیکنه کې د لنډۍ یو، تپو، ټیکي او مصری یو کچه، ۱۳۸۶ لېږدی، (گڼه یې په: دانې)

زما پلټنه داسې په ډاگه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍ یو، تپو، ټیکي او مصری یو انگر څېړنچوپړو یا ریسرچ پانو لومړي ټوک، ۱۰. ۱۵. سرلیک او څېره ۲. خ کې:

۱. څېره ۲. خ، د پښتو اولسي شاعري کې د ټپې اهمیت،، فیاض علی شاه اخونزاده، لیکنه کې د لنډۍ یو، تپو، ټیکي او مصری یو کچه، ۱۳۸۶ لېږدی، (گڼه یې په: دانې)

۲. کڼه: ۱۱

۳. راتولونکي / لیکونکي نوم: فیاض علی شاه اخونزاده

۴. لیکي / لیکنه: د پښتو اولسي شاعري کې د ټپې اهمیت

۵. چاپ کال / نا چاپ: ۱۳۸۶ لېږدی

۶. ټول تال لنډۍ، ټپې، ټیکي او مصری: ۲۴

۷. لنډۍ Lándéy: ۵

۸. ټپې Tapé: ۷

۹. ټیکي Tikéy:

۱۰. مصری Mésréy: ۱۲

۱۱. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: لنډۍ Lándéy: ۲

۱۲. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: ټپې Tapé: ۷

۱۳. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: ټیکي Tikéy:

۱۴. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: مصری Mésréy: ۵

۱۵. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women: لنډۍ Lándéy: ۳

۱۶. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women: ټپې Tapé: ۵

د لنډۍ یو، تپو، ټیکي یو او مصری یو انگر
څپرچوپړي (ریسرچ پانې)

۱۷. ښځو ته منسوبې Related to women؛ ټیکي Tikéy:

۱۸. ښځو ته منسوبې Related to women؛ مصری Mésréy: Y

۱۹. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ونه - waná (څرګند واو یا وې بېواک ،،و،، په غږ کلې سره

راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ۳

۲۰. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ینه - iná (څرګنده بې یا لنډه بې ،،ي،، په غږ جملې، غونډلې

سره راشي) پینه او ینه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ۱

۲۱. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زوزکی - ná: (نون زور ولري یا رښتي پښېلې هې ،، ه،، څخه

مخکې ابېڅه نې ،، ن،، زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:

۲۲. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی مه - má (maná منه مجېوله هې) مه؛ سره بشپړې

شوې لنډۍ Lándéy: ۱

۲۳. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی ، ه یا ه ،: xpálə, maʔolə, xwalə, tralə (ترله،

خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:

۲۴. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) ، ه یا ه ،: konatawará, zargará, kaftará

ará, ar, baxtawará (کفتره، زرګره، کوناتوره، بختوره، ار، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره

بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:

۲۵. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ونه - waná (څرګند واو یا وې بېواک ،،و،، په غږ کلې سره

راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټپې Tapé: ۱

۲۶. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ینه - iná (څرګنده بې یا لنډه بې ،،ي،، په غږ جملې، غونډلې

سره راشي) پینه او ینه ؛ سره بشپړې شوې ټپې Tapé: ۶

۲۷. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زوزکی - ná: (نون زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې ټپې Tapé:

۲۸. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی مه - má (maná منه مجېوله هې) مه؛ سره بشپړې

شوې ټپې Tapé:

۲۹. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی ، ه یا ه ،: xpálə, maʔolə, xwalə, tralə (ترله،

خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې Tapé:

۳۰. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) ، ه یا ه ،: konatawará, zargará, kaftará

۴۲. وروستای غبر Suffix Voice؛ زورواله هی (زور)، هیاله: konatawará, zargará, kaftará:

د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو انگر څپرچوپړي (رېسـرچ پانې)

ará, ar, baxtaxarâ, (کفتره، زرگره، کوناټوره، بختوره، ار، اره) ډېرې لړې شتون لري؛ سره

بشپړې شوې مصری Mésréy:

۴۳. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د مسرو (پت، نیم بیټی، نیمه کړۍ، نیم بند

یا مسره د پېیلې نیمه کړۍ، نیم بند یا نیم بیت) کچه: ۴۸

۴۴. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لرونو (چې یکر، یوون، مفرده وی یې لړ یا

ردیف دی؛ د هې، ،، ابڅه) کچه: ۲۴

۴۵. د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د نه ماتیدونکي پېښله (حکمي قافیه) کچه: ۲۴

۴۶. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د څپو (څپیزو، څپې، سېلابو، هجاوو،،

سیلیبلس Syllables،، د ابڅو شمېرلو) کچه: ۵۲۸

۴۷. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د زورنو (خجیزو، خجونو، اکسنتو،، لفظ،

د موسیقي نوټونه: د خج نېږي: د تورې په سرنښې، چې د تلفظ د جگوالي او ټیټوالي زور، او

ږدوالي، کیفیت ښیي،: ټینګې، لهجې،: تاکیدی: بیلوونکی نېږي: د وینا، ځانګړي، خاص او بېل

، ډولونه: Accents, Morphemels،،) کچه: ۱۲۰

۴۸. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ترنگتوک مېچې کچه: ۲۴

۴۹. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لور ترنگتوک (د پایني مسرې پایني څپه یا

خوږه غږي اواز په لوړه وي چې ډېری یې په ښه، او نه سره راځي چارباغی لغمانی یې بولي یا د

کیسو (داستاني) لنډۍ، تپې، ټیکۍ او مصرۍ یې بولي او پاتیدشوني نورې چې وروستاري غږ

په خوږ راځي دي) مېچې کچه: ۱۴

۵۰. د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د خوږ ترنگتوک مېچې کچه (چې ترنگتوک په کې په

خوږ یا ټېټوالي وي): ۱۰

۵۱. دیفتنګونه (غږګډون)، ناټروییګي، تروییګي، ستریل، اوستریل، پارنوییکي، بلنوییکي،

اندېښنې او هیجاني چغې لکه: وی، وه!، وا، نو، الله، او، ګرانه!، یه کرېانه! ...:

۵۲. کره شوې Action Req'ed (ویار (عیبونه) او تېروتنې سغې شوې) : ۱۳

۵۳. خبرداری (Caution) : ۱۰

۵۴. کنټرول کې (In control) : ۱

۵. ۱۱. خ. د یوې بې سروبوله انگرېنې له مخې د محمد حامد حلیې،، لنډۍ د
کلونو په سمندر کې،، په پورتنۍ، ۱۵،، گڼه څپرکي یا برخه کې د خ (څې)
ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرگندول چې روڼوي کتنه داسې:

۱۱.۱۵ سرلیک، څېره ۲. خ محمد حامد حلیې،، لنډۍ د کلونو په سمندر کې،، په دې لیکنه
کې د لنډۍ یو، تپو، ټیکي او مصری یو کچه، ۱۳۸۶ لېږدی، (گڼه یې په: دانې)

زما پلټنه داسې په ډاگه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍ یو، تپو، ټیکي او
مصری یو انگر څېړنچوپړو یا ریسرچ پانو لومړي ټوک، ۱۱.۱۵ سرلیک او څېره ۲. خ کې:

۱. څېره ۲. خ محمد حامد حلیې،، لنډۍ د کلونو په سمندر کې،، په دې لیکنه کې د لنډۍ یو،
تپو، ټیکي او مصری یو کچه، ۱۳۸۶ لېږدی، (گڼه یې په: دانې)

۲. کڼه: ۱۵

۳. راتولونکي / لیکونکي نوم: محمد حامد حلیې

۴. لیکي / لیکنه: لنډۍ د کلونو په سمندر کې

۵. چاپ کال / نا چاپ: ۱۳۸۶ لېږدی

۶. ټول ټال لنډۍ، ټپې، ټیکي او مصری: ۴۳

۷. لنډۍ: Lándéy: ۱۳

۸. ټپې: Tapé: ۷

۹. ټیکي: Tikéy

۱۰. مصری: Mésréy: ۲۲

۱۱. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: لنډۍ Lándéy: ۷

۱۲. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: ټپې Tapé: ۴

۱۳. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: ټیکي Tikéy:

۱۴. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: مصری Mésréy: ۱۶

۱۵. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women: لنډۍ Lándéy: ۶

۱۶. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women: ټپې Tapé: ۳

د لنډۍ یو، تپو، ټیکي یو او مصری یو انگر
څپرچوپړي (ریسـرچ پانې)

۱۷. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ ټیکي Tikéy:

۱۸. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ مصری Mésréy: Y

۱۹. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ونه - waná (څرګند واو یا وې بېواک ،،و،، په غږ کلې سره

راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ۱

۲۰. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ينه - iná (څرګنده پې یا لنډه پې ،،ي،، په غږ جملې، غونډلې

سره راشي) پینه او ينه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: Y

۲۱. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زوزکی - ná (نون زور ولري یا رښتې پښېلې هې ،، ه،، څخه

مخکې ابېڅه نې ،، ن،، زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:

۲۲. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی مه — má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې

شوې لنډۍ Lándéy: ۵

۲۳. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی ، ه یا ه ،: xpálə, maʔolə, xwalə, tralə (ترله،

خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:

۲۴. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) ، ه یا ه ،: konatawará, zargará, kaftará

ará, ar, baxtawará (کفتره، زرګره، کوناتوره، بختوره، اړ، اړه) ډېرې لږې شتون لري؛ سره

بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:

۲۵. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ونه - waná (څرګند واو یا وې بېواک ،،و،، په غږ کلې سره

راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټپې Tapé: ۱

۲۶. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ينه - iná (څرګنده پې یا لنډه پې ،،ي،، په غږ جملې، غونډلې

سره راشي) پینه او ينه ؛ سره بشپړې شوې ټپې Tapé: ۵

۲۷. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زوزکی - ná (نون زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې ټپې Tapé:

۲۸. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی مه — má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې

شوې ټپې Tapé: ۱

۲۹. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی ، ه یا ه ،: xpálə, maʔolə, xwalə, tralə (ترله،

خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې Tapé:

۳۰. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) ، ه یا ه ،: konatawará, zargará, kaftará

د لنډۍ یو، تپو، ټیکي یو او مصری یو انگر څپرچوپړي (ریسرج پانې)

ará, ar, baxtawará, (کفتره، زرگره، کوناتوره، بختوره، ار، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره

بشپړې شوې ټپي Tapé:

۳۱. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ونه - waná (څرګند واو یا وې بېواک ،و،، په غږ کليې سره

راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټیکي Tikéy:

۳۲. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ینه - iná (څرګنده پې یا لنډه پې ،، ي،، په غږ جملې، غونډلې

سره راشي) پینه او ینه؛ سره بشپړې شوې ټیکي Tikéy:

۳۳. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی - ná (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې ټیکي Tikéy:

۳۴. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی مه — má (maná منه مجپوله هې) مه؛ سره بشپړې

شوې ټیکي Tikéy:

۳۵. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی ، ه یا ه ټټ : xpálə, maʔolə, xwalə, tralə (ترله،

خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټیکي Tikéy:

۳۶. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) ، ه یا ه ټټ : konatawará, zargará, kaftar

ará, ar, baxtawará, (کفتره، زرگره، کوناتوره، بختوره، ار، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره

بشپړې شوې ټیکي Tikéy:

۳۷. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ونه - waná (څرګند واو یا وې بېواک ،و،، په غږ کليې سره

راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ٧

۳۸. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ینه - iná (څرګنده پې یا لنډه پې ،، ي،، په غږ جملې، غونډلې

سره راشي) پینه او ینه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ١٢

۳۹. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی - ná (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې مصری

Mésréy:

۴۰. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی مه — má (maná منه مجپوله هې) مه؛ سره بشپړې

شوې مصری Mésréy: ٣

۴۱. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی ، ه یا ه ټټ : darə, xpálə, maʔolə, xwalə, tralə

(ترله، خوله، مغوله، خپله، ډره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

۴۲. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) ، ه یا ه ټټ : konatawará, zargará, kaftar

ará, ar, baxtaxarâ, (کفتره، زرگره، کوناټوره، بختوره، ار، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره

بشپړې شوې مصری Mésréy:

٤٣. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د مسرو (پت، نیم بیټی، نیمه کړۍ، نیم بند

یا مسره د پېیلې نیمه کړۍ، نیم بند یا نیم بیت) کچه: ٨٦

٤٤. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لرونو (چې یکر، یوون، مفرده وی یې لږ یا

ردیف دی؛ د هې، ،،، ابڅه) کچه: ٤٣

٤٥. د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د نه ماتیدونکي پېښله (حکمي قافیه) کچه: ٤٣

٤٦. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د څپو (څپیزو، څپې، سېلابو، هجاوو،،

سیلیبلس Syllables،، د ابڅو شمېرلو) کچه: ٩٤٦

٤٧. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د زورنو(خجیزو، خجونو، اکسنتو،، لفظ،

د موسیقي نوټونه: د خج نېږي: د تورې په سرنښې، چې د تلفظ د جگوالي او ټیټوالي زور، او

ږدوالي، کیفیت ښیي،: ټینګې، لهجې،: ټاکیدي: بیلوونکی نېږي: د وینا، ځانګړي، خاص او بېل

، ډولونه: Accents, Morphemels،،) کچه: ٢١٥

٤٨. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ترنگتوک مېچې کچه: ٤٣

٤٩. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لور ترنگتوک (د پایني مسرې پایني څپه یا

خوږه غږي اواز په لوړه وي چې ډېری یې په ښه، او نه سره راځي چارباغي لغمانی یې بولي یا د

کیسو (داستاني) لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ یې بولي او پاتیدشوني نورې چې وروستاري غږ

په خوږ راځي دي) مېچې کچه: ١٤

٥٠. د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د خوږ ترنگتوک مېچې کچه (چې ترنگتوک په کې په

خوږ یا ټېټوالي وي): ١٠

٥١. دیفتنګونه (غږګډون)، ناټروییګي، تروییګي، ستریل، اوستریل، پارنویيګي، بلنویيګي،

اندېښنې او هیجاني چغې لکه: وی، وه!، وا، نو، الله، او، ګرانه!، یه کرېانه! ... :

٥٢. کره شوې Action Req'ed (ویار (عیبونه) او تېروتنې سغې شوې) : ٣٣٦ ■

٥٣. خبرداری (Caution) : ١٦ ●

٥٤. کنټرول کې (In control) : ✓ ټول

۱۲.۵ خ. د یوې بې سروبوله انگېرنې له مخې د ولایت خان خدران، د پښتو لنډۍ یو په اړه یوه څو خبرې، په پورتنۍ، ۱۵.، گڼه څپرکي یا برخه کې د خ (څې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرگندول چې رونوي کتنه داسې:

۱۱.۱۵ سرلیک، څېره ۲. خ ولایت خان خدران، د پښتو لنډۍ یو په اړه یوه څو خبرې، په دې لیکنه کې د لنډۍ یو، تپو، ټیکو او مصری یو کچه، ۱۳۸۷ لېږدی، (گڼه یې په: دانې)

زما پلټنه داسې په ډاگه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍ یو، تپو، ټیکو او مصری یو انگر څېړنچوپړو یا ریسرچ پانو لومړي توک، ۱۲.۱۵ سرلیک او څېره ۲. خ کې:

۱. څېره ۲. خ ولایت خان خدران، د پښتو لنډیو په اړه یوه څو خبرې، په دې لیکنه کې د لنډۍ یو، تپو، ټیکو او مصری یو کچه، ۱۳۸۷ لېږدی، (گڼه یې په: دانې)

۲. گڼه: ۱۶

۳. راتولونکي / لیکونکي نوم: ولایت خان خدران

۴. لیکي / لیکنه: د پښتو لنډیو په اړه یوه څو خبرې

۵. چاپ کال / نا چاپ: ۱۳۸۷ لېږدی

۶. ټول ټال لنډۍ، تپې، ټیکې او مصری: ۳۵

۷. لنډۍ: Lándéy: ۸

۸. تپې: Tápé: ۱۲

۹. ټیکې: Tikéy:

۱۰. مصری: Mésréy: ۱۵

۱۱. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: لنډۍ: Lándéy: ۵

۱۲. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: تپې: Tápé: ۷

۱۳. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: ټیکې: Tikéy:

۱۴. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: مصری: Mésréy: ۱۳

۱۵. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women: لنډۍ: Lándéy: ۳

۱۶. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women: ټپي Tapé: ۵
۱۷. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women: ټیکي Tikéy:
۱۸. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women: مصری Mésréy: ۲
۱۹. وروستاري غږ Suffix Voice: ونه - waná (څرګند واو یا وې بېواک ،،و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ۵
۲۰. وروستاري غږ Suffix Voice: ینه - iná (څرګنده یې یا لنډه یې ،،ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) بینه او ینه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ۲
۲۱. وروستاري غږ Suffix Voice: زوزکی - ná: (نون زور ولري یا رښتي پښېلې هې ،، ه ،، څخه مخکې ابڅخه نې ،، ن ،، زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:
۲۲. وروستاري غږ Suffix Voice: زورکی مه — má (maná منه مجبوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ۱
۲۳. وروستاري غږ Suffix Voice: زورکی ، ه یا ه ،،: xpələ, maʔolə, xwalə, trələ (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:
۲۴. وروستاري غږ Suffix Voice: زورواله هې (زور) ، ه یا ه ،،: konatawará, zargará, kaftará (ará, ar, baxtawará (کفتره، زرګره، کوناتوره، بختوره، ار، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:
۲۵. وروستاري غږ Suffix Voice: ونه - waná (څرګند واو یا وې بېواک ،،و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټپي Tapé: ۳
۲۶. وروستاري غږ Suffix Voice: ینه - iná (څرګنده یې یا لنډه یې ،،ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) بینه او ینه ؛ سره بشپړې شوې ټپي Tapé: ۶
۲۷. وروستاري غږ Suffix Voice: زوزکی - ná: (نون زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې ټپي Tapé:
۲۸. وروستاري غږ Suffix Voice: زورکی مه — má (maná منه مجبوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټپي Tapé: ۳
۲۹. وروستاري غږ Suffix Voice: زورکی ، ه یا ه ،،: xpələ, maʔolə, xwalə, trələ (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپي Tapé:
۳۰. وروستاري غږ Suffix Voice: زورواله هې (زور) ، ه یا ه ،،: konatawará, zargará, kaftará

۴۲. وروستای غبر Suffix Voice؛ زورواله هی (زور)، هیاله: konatawará, zargará, kaftará:

ará, ar, baxtaxarâ, (کفتره، زرگره، کوناټوره، بختوره، ار، اره) ډېرې لړې شتون لري؛ سره

بشپړې شوې مصری Mésréy:

٤٣. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د مسرو (پټ، نیم بیټی، نیمه کړی، نیم بند

یا مسره د پېیلې نیمه کړی، نیم بند یا نیم بیت) کچه: ٧٠

٤٤. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لرونو (چې یکر، یوون، مفرده وی یې لړ یا

ردیف دی؛ د هې، ،، ابڅه) کچه: ٣٥

٤٥. د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د نه ماتیدونکي پېښله (حکمي قافیه) کچه: ٣٥

٤٦. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د څپو (څپیزو، څپې، سېلابو، هجاوو،،

سیلیبلس Syllables،، د ابڅو شمېرلو) کچه: ٧٧٠

٤٧. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د زورنو (خجیزو، خجونو، اکسنتو،، لفظ،

د موسیقي نوټونه: د خج نښې: د تورې په سرنښې، چې د تلفظ د جگوالي او ټیټوالي زور، او

ږدوالي، کیفیت ښیي،: ټینګې، لهجې،: ټاکیدي: بیلوونکی نښې: د وینا، ځانګړي، خاص او بېل

، ډولونه: Accents, Morphemels،،) کچه: ١٧٥

٤٨. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ترنګتوک مېچې کچه: ٣٥

٤٩. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لور ترنګتوک (د پایني مسرې پایني څپه یا

خوږه غږې اواز په لوړه وي چې ډېری یې په ښه، او نه سره راځي چارباغی لغمانی یې بولي یا د

کیسو (داستاني) لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ یې بولي او پاتیدشوني نورې چې وروستاري غږ

په خوږ راځي دي) مېچې کچه: ١٤

٥٠. د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د خوږ ترنګتوک مېچې کچه (چې ترنګتوک په کې په

خوږ یا ټېټوالي وي): ٢١

٥١. دیفتنګونه (غږګډون)، ناټروییګي، تروییګي، ستریل، اوستریل، پارنویيګي، بلنویيګي،

اندېښنې او هیجاني چغې لکه: وی، وه!، وا، نو، الله، او، ګرانه!، یه کرېانه! ... :

٥٢. کره شوې Action Req'ed (ویار (عیبونه) او تېروتنې سغې شوې) : ١٢٦

٥٣. خبرداری (Caution) : ٢٠

٥٤. کنټرول کې (In control) : ٢٠

۱۳.۵ د د یوې بې سروبوله انگرېنې له مخې د آلمان ږغ راډیو، په پښتو کې لنډۍ
څه ته وايي؟ ،، حبیب الله رفیع د مرکې کښلی متن په پورتنۍ ۱۵، ، ګڼه
څپرکي یا برخه کې د د (دې، دال) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما
څرګندول چې رونوي کتنه داسې:

۱۳.۱۵ سرلیک ، څېره ۲. د آلمان ږغ راډیو، په پښتو کې لنډۍ څه ته وايي؟ ،، حبیب الله رفیع
د مرکې کښلی متن، لیکنه کې د لنډۍ یو، تپو، ټیکي او مصری یو کچه، ۱۳۸۹ لېږدی، (ګڼه یې په:
دانې)

زما پلټنه داسې په ډاګه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍ یو، تپو، ټیکي او
مصری یو انگر څېړنچوپړو یا ریسرچ پانو لومړي ټوک، ۱۳.۱۵ سرلیک او څېره ۲. د کې:

۱. څېره ۲. د آلمان ږغ راډیو، په پښتو کې لنډۍ څه ته وايي؟ ،، حبیب الله رفیع د مرکې کښلی
متن، لیکنه کې د لنډۍ یو، تپو، ټیکي او مصری یو کچه، ۱۳۸۹ لېږدی، (ګڼه یې په: دانې)

۲. ګڼه: ۱۲

۳. راتولونکي / لیکونکي نوم: حبیب الله رفیع

۴. لیکي / لیکنه: په پښتو کې لنډۍ څه ته وايي؟

۵. چاپ کال / نا چاپ: ۱۳۸۹ لېږدی

۶. ټول ټال لنډۍ، تپې، ټیکي او مصری: ۱۴

۷. لنډۍ Lándéy: ۲

۸. تپې Tapé: ۴

۹. ټیکي Tikéy:

۱۰. مصری Mésréy: ۸

۱۱. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: لنډۍ Lándéy: ۲

۱۲. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: تپې Tapé: ۴

۱۳. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: ټیکي Tikéy:

۱۴. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: مصری Mésréy: ۴

د لنډۍ یو، تپو، ټیکي یو او مصری یو انگر
څپرچوپړي (ریسرج پانې)

۱۵. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women: لنډۍ Lándéy:
۱۶. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women: ټپي Tapé:
۱۷. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women: ټیکي Tikéy:
۱۸. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women: مصری Mésréy: ۴
۱۹. وروستاري غږ Suffix Voice: ونه - waná (څرګند واو یا وې بېواک ،،و،، په غږ کلي سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ۱
۲۰. وروستاري غږ Suffix Voice: ینه - iná (څرګنده یې یا لنډه یې ،،ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) ینه او ینه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:
۲۱. وروستاري غږ Suffix Voice: زورکی - ná (نون زور ولري یا رښتې پېښلې هې ،، ه ،، څخه مخکې ابڅخه نې ،، ن ، زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:
۲۲. وروستاري غږ Suffix Voice: زورکی مه — má (maná منه مجبوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ۱
۲۳. وروستاري غږ Suffix Voice: زورکی ، ه یا ه :. xpalaθ, maʔolaθ, xwalaθ, tralaθ (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:
۲۴. وروستاري غږ Suffix Voice: زورواله هې (زور) ، ه یا ه :. konatawará, zargará, kaftará (کفتره، زگره، کوناتوره، بختوره، ار، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:
۲۵. وروستاري غږ Suffix Voice: ونه - waná (څرګند واو یا وې بېواک ،،و،، په غږ کلي سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټپي Tapé:
۲۶. وروستاري غږ Suffix Voice: ینه - iná (څرګنده یې یا لنډه یې ،،ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) ینه او ینه؛ سره بشپړې شوې ټپي Tapé: ۳
۲۷. وروستاري غږ Suffix Voice: زورکی - ná (نون زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې ټپي Tapé: ۱
۲۸. وروستاري غږ Suffix Voice: زورکی مه — má (maná منه مجبوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټپي Tapé:
۲۹. وروستاري غږ Suffix Voice: زورکی ، ه یا ه :. xpalaθ, maʔolaθ, xwalaθ, tralaθ (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپي Tapé:

۳۰. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورواله هي (زور) ، ه يا ه ۴ : konatawará, zargará, kaftará, ará, ar, baxtawará, (كفتره، زرگره، کوناتوره، بختوره، ار، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې تپې Tapé:
۳۱. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ونه - waná: (څرګند واو يا وې بېواک ،،و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټيکي Tikéy:
۳۲. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ينه - iná: (څرګنده يې يا لنډه يې ،،ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) پينه او ينه؛ سره بشپړې شوې ټيکي Tikéy:
۳۳. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زوزکی - ná: (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې ټيکي Tikéy:
۳۴. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی مه — má (maná منه مجهوله هي) مه؛ سره بشپړې شوې ټيکي Tikéy:
۳۵. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی ، ه يا ه ۴ : xpalə, maʔolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټيکي Tikéy:
۳۶. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورواله هي (زور) ، ه يا ه ۴ : konatawará, zargará, kaftar , ará, ar, baxtawará, (كفتره، زرگره، کوناتوره، بختوره، ار، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټيکي Tikéy:
۳۷. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ونه - waná: (څرګند واو يا وې بېواک ،،و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۳
۳۸. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ينه - iná: (څرګنده يې يا لنډه يې ،،ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) پينه او ينه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۲
۳۹. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زوزکی - ná: (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:
۴۰. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی مه — má (maná منه مجهوله هي) مه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۳
۴۱. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی ، ه يا ه ۴ : daʔə, xpalə, maʔolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله، ډړه) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:
۴۲. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورواله هي (زور) ، ه يا ه ۴ : konatawará, zargará, kaftará,

ará, ar, baxtaxarâ, (کفتره، زرگره، کوناټوره، بختوره، ار، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره
بشپړې شوې مصری Mésréy:

٤٣. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د مسرو (پټ، نیم بیټی، نیمه کړی، نیم بند
یا مسره د پېیلې نیمه کړی، نیم بند یا نیم بیټ) کچه: ٢٨

٤٤. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لرونو (چې یکر، یوون، مفرده وی یې لږ یا
ردیف دی؛ د هې، ،، ابڅه) کچه: ١٤

٤٥. د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د نه ماتیدونکي پېښله (حکمي قافیه) کچه: ١٤

٤٦. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د څپو (څپیزو، څپې، سېلابو، هجاوو ،،
سیلیبلس Syllables، د ابڅو شمېرلو) کچه: ٣٠٨

٤٧. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د زورنو(خجیزو، خجونو، اکسنتو ،، لفظ،
د موسیقي نوټونه: د خج نېږي: د تورې په سرنښې، چې د تلفظ د جگوالي او ټیټوالي زور، او
ږدوالي، کیفیت ښیي،: ټینګې، لهجې،: تاکیدی: بیلوونکی نېږي: د وینا، ځانګړي، خاص او بېل
، ډولونه: Accents, Morphemels،،) کچه: ٧٠

٤٨. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ترنگتوک مېچې کچه: ١٤

٤٩. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لور ترنگتوک (د پایني مسرې پایني څپه یا
خوږه غږي اواز په لوړه وي چې ډېری یې په ښه، او نه سره راځي چارباغی لغمانی یې بولي یا د
کیسو (داستاني) لنډۍ، تپې، ټیکۍ او مصرۍ یې بولي او پاتیدشوني نورې چې وروستاري غږ
په خوږ راځي دي) مېچې کچه: ٦

٥٠. د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د خوږ ترنگتوک مېچې کچه (چې ترنگتوک په کې په
خوږ یا ټېټوالي وي): ٨

٥١. دیفتنګونه (غږګډون)، ناټروییګي، تروییګي، ستریل، اوسټریل، پارنویيګي، بلنویيګي،
اندېښنې او هیېجاني چغې لکه: وی، وه!، وا، نو، الله، او، ګرانه!، یه کرېانه! ... :

٥٢. کره شوې Action Req'ed (ویار (عیبونه) او تېروتنې سغې شوې) : ٤

٥٣. خبرداری (Caution) : ٣

٥٤. کنټرول کې (In control) : ١

١٤. ٥. د - ١. د یوې بې سروبوله انگرېني له مخې د حبیب الله رفیع د هارون حکیمي د مرکې د پوښتنو ځوابونو کې، د پښتو لنډۍ یو ژوند څلورنیمو زرو کلونو ته رسوي،، په پورتني، ١٥.، گڼه څپرکي یا برخه کې د - ١. دې یا، دال، - یوه) برخه لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرگندول چې روڼوي کتنه داسې:

١٤.١٥ سرلیک، څېره ٢.د - ١ حبیب الله رفیع د هارون حکیمي د مرکې د پوښتنو ځوابونو کې، د پښتو لنډۍ یو ژوند څلورنیمو زرو کلونو ته رسوي،، (حبیب الله رفیع، ٢٠١٠ زېږدي، د هارون حکیمي مرکه) په دې لیکنه کې د لنډۍ یو، تپو، ټیکیو او مصری یو کچه، ١٣٨٩ لېږدي، (گڼه یې په: دانې)

زما پلټنه داسې په ډاگه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍ یو، تپو، ټیکیو او مصری یو انگر څېړنچوپړو یا ریسرچ پانو لومړي ټوک، ١٤.١٥ سرلیک او څېره ٢. د - ١ کې:

حبیب الله رفیع د هارون حکیمي د مرکې د پوښتنو ځوابونو کې، د پښتو لنډۍ یو ژوند څلورنیمو زرو کلونو ته رسوي،،. په هغه برخه کې چې ما په دې لیکي کښلی دی په ١٥. د - ١ برخه کې. د عینو او تېروتنو اندازه: ١٧ ده او کره شوې Action Req'ed، ټول دغه برخه کنټرول کې In (control) ده اوس، خبرداری (Caution) ١٠ لس ځایو کې ورته دی د کره لیکلار له مخې، په وت، ې، ترېښتي، نخښې، کره ویکي، د ویکو جمع، د چپه پېښ خپلې غونډلې پسې نه کښل، او نور په خپله کښلې کې دې و کوري او له دې سره دې پرتله کړي، یوه عیب، یوه عیب به لېیل شي (شاهدي و وایي) او ایبېره یا (اېره، اېېره، حاصل، ثمره) به په رڼو سترگو و مومي.

٢. ١. د ١ برخې په آر (اصل) کې، ٨ یې سرو ته منسوبې دي او یوه یې ښځو ته منسوبه ده. وروستاري غږ Suffix Voice: ونه - waná: (څرگند واو یا وې بېواک،، و،، په غږ کلې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ٢، وروستاري غږ Suffix Voice: ونه - iná: (څرگنده یې یا لنډه یې،، ی،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) بڼه او ونه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ٤، وروستاري غږ Suffix Voice: زوزکی - ná: (نون زور ولري یا رښتې پښېلې هې،، ه،، څخه مخکې

اېڅه نې،، ن،، زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ۱، وروستاري غږ Suffix Voice؛
زورکی مه — má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ۲ دې.

۵ په کې ټپې دې د ۱۴.۱۵ سرلیک او څېره ۲. د - ۱ برخې په آر (اصل) کې، ۳ یې سرو ته منسوبې
دي او ۲ یې ښځو ته منسوبې دي. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ینه - iná: (څرگنده یې یا لنډه یې
،، ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) ښه او ینه ؛ سره بشپړې شوې ټپې Tapé: ۱، وروستاري
غږ Suffix Voice؛ زورکی مه — má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټپې Tapé: ۴
دې.

۱۱ په کې مصرۍ دې د ۱۴.۱۵ سرلیک او څېره ۲. د - ۱ برخې په آر (اصل) کې، ۶ یې سرو ته
منسوبې دي او ۵ یې ښځو ته منسوبې دي. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ونه - waná: (څرگند واو
یا وې بېواک ،، و،، په غږ کلکې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy: ۳، وروستاري
غږ Suffix Voice؛ ینه - iná: (څرگنده یې یا لنډه یې ،، ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) ښه
او ینه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy: ۵، وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی مه — má
(maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy: ۳ دي.

۵. ۱۵ خ. د یوې بې سروبوله انگرېزې له مخې د محمود نظري ،، په لنډیو کې
طنزي او خندونکي توکي ،، په پورتنۍ ،۱۵، ، ګڼه څپرکي یا برخه کې د د
(دې یا ، ډال ،) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې
رونوي کتنه داسې:

۱۵.۱۵ سرلیک، څېره ۲. د محمود نظري ،، په لنډیو کې طنزي او خندونکي توکي ،، په دې
لیکنه کې د لنډۍ یو، تپو، ټیکو او مصری یو کچه، ۱۳۸۹ لېږدی، (ګڼه یې په: دانې)

زما پلټنه داسې په ډاګه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍ یو، تپو، ټیکو او
مصری یو انگر څېړنچوپړو یا ریسرچ پانو لومړي توک، ۱۵.۱۵ سرلیک او څېره ۲. د کې:

۱. څېره ۲. د محمود نظري ،، په لنډیو کې طنزي او خندونکي توکي ،، په دې لیکنه کې د لنډۍ یو،
تپو، ټیکو او مصری یو کچه، ۱۳۸۹ لېږدی، (ګڼه یې په: دانې)

۲. ګڼه: ۱۴

۳. راټولونکي / لیکونکي نوم: محمود نظري

۴. لیکي / لیکنه: په لنډیو کې طنزي او خندونکي توکي

۵. چاپ کال / نا چاپ: ۱۳۸۹ لېږدی

۶. ټول ټال لنډۍ، تپې، ټیکې او مصری: ۴۰

۷. لنډۍ Lándéy: ۱۰

۸. تپې Tapé: ۸

۹. ټیکې Tikéy:

۱۰. مصری Mésréy: ۲۲

۱۱. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: لنډۍ Lándéy: ۷

۱۲. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: تپې Tapé: ۱

۱۳. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: ټیکې Tikéy:

۱۴. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: مصری Mésréy: ۹

۱۵. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women: لنډۍ Lándéy: ۳

د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو انگر
څپرچوپړي (رېسچ پانې)

۱۶. ښځو ته منسوبې Related to women: ټپې Tapé: ۷

۱۷. ښځو ته منسوبې Related to women: ټیکۍ Tiké:

۱۸. ښځو ته منسوبې Related to women: مصری Mésréy: ۱۳

۱۹. وروستاري غږ Suffix Voice: ونه - waná: (څرګند واو یا وې بېواک ،،و،، په غږ کلمې سره

راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ۲

۲۰. وروستاري غږ Suffix Voice: ينه - iná: (څرګنده يې یا لنډه يې ،،ي،، په غږ جملې، غونډلې

سره راشي) بيڼه او ينه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ۴

۲۱. وروستاري غږ Suffix Voice: زوزکی - ná: (نون زور ولري یا رښتې پښېلې هې ،، ه ،، څخه

مخکې ابڅخه نې ،، ن ،، زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:

۲۲. وروستاري غږ Suffix Voice: زورکی مه — má (maná منه مجبوله هې) مه؛ سره بشپړې

شوې لنډۍ Lándéy: ۴

۲۳. وروستاري غږ Suffix Voice: زورکی ، ه یا ه ،، : xpələ, maʔolə, xwalə, trələ (ترله،

خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:

۲۴. وروستاري غږ Suffix Voice: زورواله هې (زور) ، ه یا ه ،، : konatawará, zargará, kaftará

ará, ar, baxtawará (کفتره، زرګره، کوناتوره، بختوره، ار، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره

بشپړې شوې لنډۍ Lándéy :

۲۵. وروستاري غږ Suffix Voice: ونه - waná: (څرګند واو یا وې بېواک ،،و،، په غږ کلمې سره

راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټپې Tapé: ۳

۲۶. وروستاري غږ Suffix Voice: ينه - iná: (څرګنده يې یا لنډه يې ،،ي،، په غږ جملې، غونډلې

سره راشي) بيڼه او ينه ؛ سره بشپړې شوې ټپې Tapé: ۳

۲۷. وروستاري غږ Suffix Voice: زوزکی - ná: (نون زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې ټپې Tapé:

۲۸. وروستاري غږ Suffix Voice: زورکی مه — má (maná منه مجبوله هې) مه؛ سره بشپړې

شوې ټپې Tapé: ۲

۲۹. وروستاري غږ Suffix Voice: زورکی ، ه یا ه ،، : xpələ, maʔolə, xwalə, trələ (ترله،

خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې Tapé:

۳۰. وروستاري غږ Suffix Voice: زورواله هې (زور) ، ه یا ه ،، : konatawará, zargará, kaftará

ará, ar, baxtawará, (کفتره، زرگره، کوناتوره، بختوره، ار، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره
بشپړې شوې ټپي Tapé:

۳۱. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ونه - waná (څرگند واو یا وې بېواک ،و،، په غږ کليې سره
راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټیکي Tikéy:

۳۲. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ينه - iná (څرگنده يې یا لنډه يې ،، ي،، په غږ جملې، غونډلې
سره راشي) پينه او ينه؛ سره بشپړې شوې ټیکي Tikéy:

۳۳. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی - ná (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې ټیکي Tikéy:

۳۴. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی مه — má (maná منه مجپوله هې) مه؛ سره بشپړې
شوې ټیکي Tikéy:

۳۵. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی ، ه یا ه ټټ : xpálə, maʔolə, xwalə, tralə (ترله،
خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټیکي Tikéy:

۳۶. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) ، ه یا ه ټټ : konatawará, zargará, kaftar
ará, ar, baxtawará, (کفتره، زرگره، کوناتوره، بختوره، ار، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره
بشپړې شوې ټیکي Tikéy:

۳۷. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ونه - waná (څرگند واو یا وې بېواک ،و،، په غږ کليې سره
راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ٥

۳۸. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ينه - iná (څرگنده يې یا لنډه يې ،، ي،، په غږ جملې، غونډلې
سره راشي) پينه او ينه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ٦

۳۹. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی - ná (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې مصری
Mésréy:

۴۰. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی مه — má (maná منه مجپوله هې) مه؛ سره بشپړې
شوې مصری Mésréy: ١١

۴۱. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی ، ه یا ه ټټ : daʔə, xpálə, maʔolə, xwalə, tralə
(ترله، خوله، مغوله، خپله، ډره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

۴۲. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) ، ه یا ه ټټ : konatawará, zargará, kaftar

ará, ar, baxtaxarâ, (کفتره، زرگره، کوناټوره، بختوره، ار، اره) ډېرې لړې شتون لري؛ سره

بشپړې شوې مصری Mésréy:

۴۳. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د مسرو (پت، نیم بیټی، نیمه کړۍ، نیم بند

یا مسره د پېیلې نیمه کړۍ، نیم بند یا نیم بیټ) کچه: ۸۰

۴۴. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لرونو (چې یکر، یوون، مفرده وی یې لړ یا

ردیف دی؛ د هې، ،، ابڅه) کچه: ۴۰

۴۵. د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د نه ماتیدونکي پېښله (حکمي قافیه) کچه: ۴۰

۴۶. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د څپو (څپیزو، څپې، سېلابو، هجاوو،،

سیلیبلس Syllables،، د ابڅو شمېرلو) کچه: ۸۸۰۰

۴۷. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د زورنو(خجیزو، خجونو، اکسنتو،، لفظ،

د موسیقي نوټونه: د خج نېږي: د تورې په سرنښې، چې د تلفظ د جگوالي او ټیټوالي زور، او

ږدوالي، کیفیت ښیي،: ټینګې، لهجې،: تاکیدی: بیلوونکی نېږي: د وینا، ځانګړي، خاص او بېل

، ډولونه: Accents, Morphemels،،) کچه: ۲۰۰

۴۸. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ترنگتوک مېچې کچه: ۴۰

۴۹. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لور ترنگتوک (د پایني مسرې پایني څپه یا

خوږه غږي اواز په لوړه وي چې ډېری یې په ښه، او نه سره راځي چارباغی لغمانی یې بولي یا د

کیسو (داستاني) لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ یې بولي او پاتیدشوني نورې چې وروستاري غږ

په خوږ راځي دي) مېچې کچه: ۱۳

۵۰. د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د خوږ ترنگتوک مېچې کچه (چې ترنگتوک په کې په

خوږ یا ټېټوالي وي): ۲۷

۵۱. دیفتنګونه (غږګډون)، ناټروییګي، تروییګي، ستریل، اوستریل، پارنوییکي، بلنوییکي،

اندېښنې او هیجاني چغې لکه: وی، وه!، وا، نو، الله، او، ګرانه!، یه کرېانه! ... :

۵۲. کره شوې Action Req'ed (ویار (عیبونه) او تېروتنې سغې شوې) : ۱۷

۵۳. خبرداری (Caution) : ۱۶

۵۴. کنټرول کې (In control) : ۱۷

۱۶. ۵. ر. د یوې بې سروبوله انگرېنې له مخې د سرباز خان,, پښتو ادب کښې د
تپې یا لنډۍ مقام,, په پورتنۍ, ۱۵. , گڼه څپرکي یا برخه کې د ر (رې)
ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرگندول چې روڼوي کتنه داسې:

۱۶. ۱۵. سرلیک، څېره ۲. ر سرباز خان,, پښتو ادب کښې د تپې یا لنډۍ مقام,, په دې لیکنه
کې د لنډۍ یو، تپو، تیکیو او مصری یو کچه، ۱۳۸۹ لېږدی، (گڼه یې په: دانې)

زما پلټنه داسې په ډاگه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍ یو، تپو، تیکیو او
مصری یو انگر څېړنچوپړو یا ریسرچ پانو لومړي ټوک، ۱۶. ۱۵. سرلیک او څېره ۲. ر کې:

۱. څېره ۲. ر سرباز خان,, پښتو ادب کښې د تپې یا لنډۍ مقام,, په دې لیکنه کې د لنډۍ یو،
تپو، تیکیو او مصری یو کچه، ۱۳۸۹ لېږدی، (گڼه یې په: دانې)

۲. کڼه: ۱۹

۳. راټولونکي / لیکونکي نوم: سرباز خان

۴. لیکي / لیکنه: پښتو ادب کښې د تپې یا لنډۍ مقام

۵. چاپ کال / نا چاپ: ۱۳۸۹ لېږدی

۶. ټول ټال لنډۍ، تپې، تیکی او مصری: ۶۷

۷. لنډۍ: Lándéy: ۳۴

۸. تپې: Tapé: ۱۵

۹. تیکی: Tikéy:

۱۰. مصری: Mésréy: ۱۸

۱۱. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: لنډۍ: Lándéy: ۱۴

۱۲. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: تپې: Tapé: ۸

۱۳. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: تیکی: Tikéy:

۱۴. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: مصری: Mésréy: ۹

۱۵. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women: لنډۍ: Lándéy: ۲

۱۶. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women: تپې: Tapé: ۷

د لنډۍ یو، تپو، ټیکي یو او مصری یو انگر
څپرچوپړي (ریسـرچ پانې)

۱۷. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ ټیکي Tikéy:

۱۸. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ مصری Mésréy: ۹

۱۹. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ونه - waná (څرګند واو یا وې بېواک ،،و،، په غږ کلې سره

راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ۶

۲۰. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ينه - iná (څرګنده پې یا لنډه پې ،،ي،، په غږ جملې، غونډلې

سره راشي) پینه او ينه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ۱۸

۲۱. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زوزکی - ná: (نون زور ولري یا رښتې پښېلې هې ،، ه ،، څخه

مخکې ابېڅه نې ،، ن ،، زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:

۲۲. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی مه — má (maná منه مجېوله هې) مه؛ سره بشپړې

شوې لنډۍ Lándéy: ۱

۲۳. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی ، ه یا ه ،: xpálə, maʔolə, xwalə, tralə (ترله،

خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:

۲۴. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) ، ه یا ه ،: konatawará, zargará, kaftará

ará, ar, baxtawará (کفتره، زرګره، کوناتوره، بختوره، اړ، اړه) ډېرې لږې شتون لري؛ سره

بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:

۲۵. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ونه - waná (څرګند واو یا وې بېواک ،،و،، په غږ کلې سره

راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټپې Tapé: ۳

۲۶. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ينه - iná (څرګنده پې یا لنډه پې ،،ي،، په غږ جملې، غونډلې

سره راشي) پینه او ينه ؛ سره بشپړې شوې ټپې Tapé: ۸

۲۷. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زوزکی - ná: (نون زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې ټپې Tapé:

۲۸. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی مه — má (maná منه مجېوله هې) مه؛ سره بشپړې

شوې ټپې Tapé: ۴

۲۹. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی ، ه یا ه ،: xpálə, maʔolə, xwalə, tralə (ترله،

خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې Tapé:

۳۰. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) ، ه یا ه ،: konatawará, zargará, kaftará

٤٢. وروستاري غږ. Suffix Voice؛ زورواله هي (زور)، هيا له. konatawará, zargará, kaftará:

٤٨. ٲول ٲال د لنډۍ يو، ٲېو، ٲيکۍ يو او مصري يو د ترنگٲوک مېچې کچه: ٤٧

٤٩. ٲول ٲال د لنډۍ يو، ٲېو، ٲيکۍ يو او مصري يو د لور ترنگٲوک (د پاڼۍ مسرې پاڼۍ څپه يا خوږه غبري اواز په لوږه وي چې ډېری يې په ښه، او نه سره راځي چارباغۍ لغمانۍ يې بولي يا د کيسو (داستاني) لنډۍ، ٲې، ٲيکۍ او مصري يې بولي او پاټيشوني نورې چې وروستارې غبر په ځوړ راځي دي) مېچې کچه: ٣٨

۵۰. د لنډۍ يو، تپو، تيکي يو او مصري يو د خور ترنگتوک مېچې کچه (چې ترنگتوک په کې په خور يا ټېټوالی وي): ۲۹

۵۱. ديفتنكونه (غبرگېرون)، ناتړوييكي، تړوييكي، سترېل، اوسترېل، پارنوييكي، بلنوييكي، اندېښنې او هېڅچانې جغې لكه: وې، وه!، وا، نو، الله، او، گرانه!، په كرانه! ... :

۵۲. کړه شوې Action Req'd (وبار (عیبونه) او تېروتنې سمې شوې) ۳۳۳: ■

۵۳. خرداری (Caution) ● : ۴۰.

۵۴. کنٹرول کی (In control) ✓: تول

۵. ۱۷. د یوې بې سروبوله انگېرنې له مخې د پوهنمل سرفراز مومند ن، د
ډیپلوم انجنیرعبدالقادر مسعود غوښتنه،، په پورتنۍ، ۱۵،، گڼه څپرکي
یا برخه کې د (رې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرگندول چې
رونوي کتنه داسې:

۱۷.۱۵ سرلیک، څېره ۲. د پوهنمل سرفراز مومند څخه، د ډیپلوم انجنیرعبدالکادر مسعود
غوښتنه،، په دې لیکنه کې د لنډۍ یو، تپو، ټیکو او مصری یو کچه، ۱۳۹۱ لېږدی،
(گڼه یې په: دانې)

زما پلټنه داسې په ډاگه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍ یو، تپو، ټیکو او
مصری یو انگړ څېړنچوپړو یا ریسرچ پانو لومړي ټوک، ۱۷.۱۵ سرلیک او څېره ۲. ر کې:

۱. څېره ۲. د پوهنمل سرفراز مومند څخه، د ډیپلوم انجنیرعبدالقادر مسعود غوښتنه،، په
دې لیکنه کې د لنډۍ یو، تپو، ټیکو او مصری یو کچه، ۱۳۹۱ لېږدی، (گڼه یې په: دانې)
۲. راتولونکي / لیکونکي نوم: پوهنمل سرفراز مومند
۳. لیکي / لیکنه: د ډیپلوم انجنیرعبدالقادر مسعود غوښتنه
۴. چاپ کال / نا چاپ: ۱۳۹۱ لېږدی
۵. ۶. ټول ټال لنډۍ، تپې، ټیکې او مصری: ۲
۶. لنډۍ Lándéy: ۲

۷. تپې Tapé:

۸. ټیکې Tikéy:

۹. مصری Mésréy:

۱۰. ▲ سرو ته منسوبی Related to men: لنډۍ Lándéy: ۲

۱۱. ▲ سرو ته منسوبی Related to men: تپې Tapé:

۱۲. ▲ سرو ته منسوبی Related to men: ټیکې Tikéy:

۱۳. ▲ سرو ته منسوبی Related to men: مصری Mésréy:

۱۴. ▲ ښځو ته منسوبی Related to women: لنډۍ Lándéy:

د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو انگر
څپرچوپړي (رېسچ پانې)

۱۵. ښځو ته منسوبې Related to women: ټپې Tapé:

۱۶. ښځو ته منسوبې Related to women: ټیکۍ Tiké:

۱۷. ښځو ته منسوبې Related to women: مصرۍ Méseré:

۱۸. وروستاري غږ Suffix Voice: ونه - waná: (څرگند واو یا وې بېواک ،،و،، په غږ کلې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ۱

۱۹. وروستاري غږ Suffix Voice: ینه - iná: (څرگنده یې یا لنډه یې ،،ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) بینه او ینه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ۱

۲۰. وروستاري غږ Suffix Voice: زوزکی - ná: (نون زور ولري یا رښتې پښېلې هې ،، ه ،، څخه مخکې ابڅخه نې ،، ن ،، زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:

۲۱. وروستاري غږ Suffix Voice: زورکی مه — má (maná منه مجبوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:

۲۲. وروستاري غږ Suffix Voice: زورکی ، ه یا ه ،، xpálə, maʔolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:

۲۳. وروستاري غږ Suffix Voice: زورواله هې (زور) ، ه یا ه ،، konatawará, zargará, kaftará: (ará, ar, baxtawará (کفتره، زرگره، کوناتوره، بختوره، ار، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:

۲۴. وروستاري غږ Suffix Voice: ونه - waná: (څرگند واو یا وې بېواک ،،و،، په غږ کلې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټپې Tapé:

۲۵. وروستاري غږ Suffix Voice: ینه - iná: (څرگنده یې یا لنډه یې ،،ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) بینه او ینه ؛ سره بشپړې شوې ټپې Tapé:

۲۶. وروستاري غږ Suffix Voice: زوزکی - ná: (نون زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې ټپې Tapé:

۲۷. وروستاري غږ Suffix Voice: زورکی مه — má (maná منه مجبوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټپې Tapé:

۲۸. وروستاري غږ Suffix Voice: زورکی ، ه یا ه ،، xpálə, maʔolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې Tapé:

۲۹. وروستاري غږ Suffix Voice: زورواله هې (زور) ، ه یا ه ،، konatawará, zargará, kaftará:

۴۱. وروستاري غږ. Suffix Voice؛ زورواله هي (زور)، هيا هه konatawará, zargará, kaftará.:

ará, ar, baxtaxarâ, (کفتره، زرگره، کوناټوره، بختوره، ار، اره) ډېرې لړې شتون لري؛ سره
بشپړې شوې مصری Mésréy:

۴۲. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د مسرو (پټ، نیم بیټی، نیمه کړی، نیم بند
یا مسره د پېیلې نیمه کړی، نیم بند یا نیم بیټ) کچه: ۴
۴۳. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لرونو (چې یکر، یوون، مفرده وی یې لړ یا
ردیف دی؛ د هې، ،، ابېڅه) کچه: ۲

۴۴. د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د نه ماتیدونکي پېښله (حکمي قافیه) کچه: ۲
۴۵. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د څپو (څپیزو، څپې، سېلابو، هجاوو ،،
سیلیبلس Syllables،، د ابېڅو شمېرلو) کچه: ۴۴
۴۶. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د زورنو(خجیزو، خجونو، اکسنتو ،، لفظ،
د موسیقي نوټونه: د خج نېږي: د تورې په سرنښې، چې د تلفظ د جگوالي او ټیټوالي زور، او
ږدوالي، کیفیت ښیي،: ټینګې، لهجې،: تاکیدی: بیلوونکی نېږي: د وینا، ځانګړي، خاص او بېل
، ډولونه: Accents, Morphemels،،) کچه: ۱۰

۴۷. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ترنگتوک مېچې کچه: ۲
۴۸. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لور ترنگتوک (د پایني مسرې پایني څپه یا
خوږه غږي اواز په لوړه وي چې ډېری یې په ښه، او نه سره راځي چارباغی لغمانی یې بولي یا د
کیسو (داستاني) لنډۍ، تپې، ټیکۍ او مصرۍ یې بولي او پاتیدشوني نورې چې وروستاري غږ
په خوږ راځي دي) مېچې کچه: ۱

۴۹. د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د خوږ ترنگتوک مېچې کچه (چې ترنگتوک په کې په
خوږ یا ټېټوالي وي): ۱

۵۰. دیفتنګونه (غږګډون)، ناټروییکی، تروییکی، ستریل، اوستریل، پارنوییکي، بلنوییکي،
اندېښنې او هیجاني چغې لکه: وی، وه، وا، نو، الله، او، ګرانه!، یه کرېانه! ... :

۵۱. کره شوې Action Req'ed (ویار (عیبونه) او تېروتنې سغې شوې) : ۳۶۶ ■

۵۲. خبرداری (Caution) : ۱۳ ●

۵۳. کنټرول کې (In control) : ✓ ټول

۵. ۱۸ ز. د پوهندوی لال باچا ازموڼ په پورتنۍ، ۱۵.، گڼه څپرکي یا برخه کې د (زې) ابېڅې لیکنه کې ویاړ (عیبونه) او تېروتنې:

ماته ټول گران دي، لږ به دا را و سپړو او د پوهاند مجاور احمد زیار د ذهن په پل به خپل پل کاږدم. په پښتو کې د نورو ژبو پورویوونه له ژبپوهنیز او نروال دود یا دوي پر بنسټ ترکېدونه له پښتو وینک، لږ او ډېر مانیز اړونک سره راخپلول په کار دي، لکه: کاډی (کاری)، ماشوم (معصوم)، شمه (شمع)، تمه (طمع)، کیسه (قصه)، پوڅ (فوج)، سبا (صبح)، میرات (میراث) د تباوه او برید په مانا، کرار (قرار)، سهار (سحر) ... پیل، توپان، اپت، تم، تپوس، پرشته، پراخ، خپه، خپگان، کمیښ یا کمیز، مانا، دین، شېر (شعر) او یوه لږ نور داسې ویوونه د ډېرو آړپوهانو (اېټېمولوجېستانو) د څېړنو له مخې ناعربي یا عربي شوي (معرب) کڼل شوي او یا هم په ټکروبي (تصادفي لغات) زیاده شوي دي.،،، (مجاویر احمد، ۴۹ چوپړی).

نو که ازموڼ ټکر وی یا جنگېدلي ویيکي، ټکر وییویکي (تصادفي لغات) مېسره گڼلی وی، نو بیا به یې شېر، معرب نه لیکلی یا شعر به یې نه لیکه، شېر به یې کښلی وی، او مصره یا مصری به یې مېسره یا مېسری نه لیکلی، دا چې ډېره کره هم ده په پښتو کې چې همداسې لوستل کېږي هم مېسره د ټولو پښتنو گړدود دی. په همدې اواز یا غږ له خولې څخه راوځي، خو د دې وی (لغات) رته اړیکه له مصر سره ده، او مصر لرغونی منل شوی نوم دی، الله ج هم مصر کښلی، د الله کتاب کې هم مصر دی، اصحابو کرامو هم مصر لیکلی دی، ایجېپټ ورته انگرېزان وايي، امپراتور احمدشاه بابا ابدالي دراني هم مصری په خپلې یوې کاکړۍ کې ویلی دی ،، **دوې یې لېڅې مصری تورې، تل وهي د سر مری،،** (محمد حامد دورانی، ۱۷۵۰ زېږدي، ۵۹ چوپړی)، (عبدالشکور، ۱۳۵۷ لېږدي، ۹۱ چوپړی).

نو چې مېسرې مصري ولیکم دلته انډول به برابر شي، ځکه دوی خپله شېر نه دی لیکلی پر ځای یې شعر لیکلی دی. د څپو له پامه دواړه دوې څپېزې راځي، خو مېسرې وی پښخه ابېڅې ده او مصري څلور ابېڅې ده، نو د وییپوهني له پامه مصري وی اقتصادي هم راځي چې لږ تورې په کې دي او لنډ هم ویل کېږي.

په آر (اصل) کې مسره د بیت یوې برخې یا د یوه بیت نیمه برخه (نیم بند، نیمه کړۍ) ته وايي. چې لنډۍ، ټپي، ټیکی او مصری له دوې مسرو چې لومړۍ مسره یې ۹ څپو څخه رغول شوې وي او دویمه مسره یې له ۱۳ څپو څخه رغول شوي وي چې نوموړې ټولې یوه بیت شېر دی.

دلته پوهندوی لال باچا ازمون مسره ویوکی یا وی، مېسره بللې او لیکلې یې ده، اوستاد حبیب الله د مسره وی یا لغات مصره بللی، او ډېری نور یې هم لیکي. خو کره بیا څېړنوال پوهان دوست محمد دوست او پوهاند محمد اسمعیل مسره لیکي، زه هم په همدې اند یم چې نه خو په دې وی کې مې (م یا میم) زېر لري چې د پوهاند مجاویر احمد زیار خبره ومنم چې ترې ورسته اوږده، ې، وکېنل شي. نو مسره لیکل کره دي. باید مېسره ونه لېکل شي.

بله دا ده چې مسره یوې غونډلې ته وایي، چې دوې غونډلې بیا یوه مصره یا مصری کېږي. د دوی ترمنځ تعریف کې ډېر توپیر شتون لري.

ز. د یوې بې سروبوله انگرېزې له مخې د پوهندوی لال باچا ازمون، د لنډۍ او دوبیتي پرته!،،، کړې. ما ځنې لنډۍ او د پر تریشتی ځنې راخستې، دوبیتي او تله یې پاتې. په پورتنۍ ۲.،،، گڼه څېړکي یا برخه کې د(زې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرگندول چې رونوي کتنه داسې:

څېره ۲. ز پوهندوی لال باچا ازمون، د لنډۍ او دوبیتي پرته!،،، کړې. ما ځنې لنډۍ او د پر تریشتی ځنې راخستې، دوبیتي او تله یې پاتې په دې لیکنه کې د لنډۍ یو، تپو، ټیکو او مصری یو کچه، ۱۳۹۴ لېږدی، (گڼه یې په: دانې)

زما پلټنه داسې په ډاگه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍ یو، تپو، ټیکو او مصری یو انگر څېړنچوپړو یا ریسرچ پانو لومړي توک، ۱۵.۱۲ سرلیک او څېره ۲. ز کې:

۱. څېره ۲. ز پوهندوی لال باچا ازمون، د لنډۍ او دوبیتي پرته!،،، کړې.
۲. ما ځنې لنډۍ او د پر تریشتی ځنې راخستې، دوبیتي او تله یې پاتې په دې لیکنه کې د لنډۍ یو، تپو، ټیکو او مصری یو کچه، ۱۳۹۴ لېږدی، (گڼه یې په: دانې)
۳. گڼه: ۲۰.
۴. راټولونکي / لیکونکي نوم: پوهندوی لال باچا ازمون
۵. لیکي/ لیکنه: پوهندوی لال باچا ازمون، د لنډۍ او دوبیتي پرته!،،، کړې. ما ځنې لنډۍ او د پر تریشتی ځنې راخستې، دوبیتي او تله یې پاتې
۶. چاپ کال / نا چاپ: ۱۳۹۴ لېږدی

د لنډۍ یو، تپو، ټیکي یو او مصری یو انگر
څپرچوپړي (ریسرچ پانې)

۷. تول تال لنډۍ، ټپي، ټیکي او مصری: ۶۵
۸. لنډۍ Lándéy: ۲۶
۹. ټپي ټapé: ۲۸
۱۰. ټیکي Tikéy: ۱
۱۱. مصری Mésréy: ۱
۱۲. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: لنډۍ Lándéy: ۱۱
۱۳. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: ټپي ټapé: ۸
۱۴. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: ټیکي Tikéy:
۱۵. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: مصری Mésréy: ۵
۱۶. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women: لنډۍ Lándéy: ۱۵
۱۷. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women: ټپي ټapé: ۱۸
۱۸. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women: ټیکي Tikéy: ۱
۱۹. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women: مصری Mésréy: ۵
۲۰. وروستاري غږ Suffix Voice: ونه - waná (څرکند واو یا وې بېواک ،،و،، په غږ کليې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ۶
۲۱. وروستاري غږ Suffix Voice: ینه - iná (څرکنده یې یا لنډه یې ،،ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) بیڼه او یڼه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ۱۰
۲۲. وروستاري غږ Suffix Voice: زوزکی - ná: (نون زور ولري یا رښتي پښېلې هې ،، ه ،، څخه مخکې ابېڅه نې ،، ن ،، زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ۱
۲۳. وروستاري غږ Suffix Voice: زورکی مه — má (maná منه مجېوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ۹
۲۴. وروستاري غږ Suffix Voice: زورکی ، ه یا ه : xpələ, maʔələ, xwələ, trələ (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:
۲۵. وروستاري غږ Suffix Voice: زورواله هې (زور) ، ه یا ه : konatawará, zargará, kaftará (کفتره، زگره، کوناتوره، بختوره، ار، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:

۲۶. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ونه - waná: (څرګند واو یا وې بېواک ،،و،، په غږ کلمې سره

راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټپي Tapé: ۴

۲۷. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ينه - iná: (څرګنده يې یا لنډه يې ،،ي،، په غږ جملې، غونډلې

سره راشي) بيڼه او ينه ؛ سره بشپړې شوې ټپي Tapé: ۱۳

۲۸. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی - ná: (نون زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې ټپي Tapé: ۴

۲۹. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی مه - má (maná منه مجبوله هي) مه؛ سره بشپړې

شوې ټپي Tapé: ۷

۳۰. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی ، ه یا ه ۴: xpálə, maʔolə, xwalə, tralə (ترله،

خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپي Tapé:

۳۱. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورواله هي (زور) ، ه یا ه ۴: konatawará, zargará, kaftará

۳۲. ará, ar, baxtawará, (کفتره، زرګره، کوناتوره، بختوره، ار، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره

بشپړې شوې ټپي Tapé:

۳۳. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ونه - waná: (څرګند واو یا وې بېواک ،،و،، په غږ کلمې سره

راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټيکي Tikéy:

۳۴. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ينه - iná: (څرګنده يې یا لنډه يې ،،ي،، په غږ جملې، غونډلې

سره راشي) بيڼه او ينه؛ سره بشپړې شوې ټيکي Tikéy:

۳۵. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی - ná: (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې ټيکي Tikéy:

۳۶. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی مه - má (maná منه مجبوله هي) مه؛ سره بشپړې

شوې ټيکي Tikéy: ۱

۳۷. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی ، ه یا ه ۴: xpálə, maʔolə, xwalə, tralə (ترله،

خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټيکي Tikéy:

۳۸. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورواله هي (زور) ، ه یا ه ۴: konatawará, zargará, kaftará

۳۹. ará, ar, baxtawará, (کفتره، زرګره، کوناتوره، بختوره، ار، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره

بشپړې شوې ټيکي Tikéy:

۴۰. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ونه - waná: (څرګند واو یا وې بېواک ،،و،، په غږ کلمې سره

راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو انگر څپرچوپړي (ریسرچ پانې)

۴۱. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ینه - iná: (څرگنده یې یا لنډه یې ،، ي،، په غږ جملې، غونډلې

سره راشي) پینه او ینه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۸

۴۲. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زوزکی - ná: (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې مصری

Mésréy:

۴۳. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی مه - má (maná منه مجبوله هي) مه؛ سره بشپړې

شوې مصری Mésréy: ۲

۴۴. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی ، ه یا له ،: darə, xpalə, maʔolə, xwalə, tralə

(ترله، خوله، مغوله، خپله، دره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

۴۵. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورواله هي (زور) ، ه یا له ،: konatawará, zargará, kaftará

۴۶. ará, ar, baxtawará, (کفتره، زگره، کوناتوره، بختوره، ار، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره

بشپړې شوې مصری Mésréy:

۴۷. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د مسرو (پټ، نیم بیټی، نیمه کړۍ، نیم بند

یا مسره د پېيلې نیمه کړۍ، نیم بند یا نیم بیت) کچه: ۱۳۰

۴۸. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لرونو (چې یکر، یوون، مفردو وی یې لږ یا

ردیف دی؛ د هي،، له،، ابېڅه) کچه: ۶۵

۴۹. د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د نه ماتیدونکي پېنېله (حکمي قافیه) کچه: ۶۵

۵۰. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د څپو (څپیزو، څپې، سېلابو، هجاوو ،،

سیلیبلس Syllables، د ابېڅو شمېرلو) کچه: ۱۴۳۰

۵۱. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د زورنو (خجیزو، خجونو، اکسنتو ،، لفظ،

د موسیقي نوټونه: د خج نېږې: د تورې په سرنښې ، چې د تلفظ د جگوالي او ټیټوالي زور، او

ردوالي، کیفیت ښي:، ټینګې، لهجې:، ټاکیدي: بیلوونکی نېږې: د وینا ، ځانګړي، خاص او بېل

، ډولونه: Accents, Morphemes،،،) کچه: ۳۲۵

۵۲. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ترنګتوک مېچې کچه: ۶۵

۵۳. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لوړ ترنګتوک (د پایني مسرې پایني څپه یا

خوږه غږي اواز په لوړه وي چې ډېری یې په ینه، او نه سره راځي چارباغی لغمانی یې بولي یا د

د لنډۍ یو، تپو، ټيکۍ یو او مصرۍ یو انگړ
څپرښچوپړي (ریسرچ پانې)

کلیسو (داستانی) لنډۍ، تپې، ټيکۍ او مصرۍ یې بولي او پاتیشوني نورې چې وروستاري غږ

په څور راځي دي (مېچې کچه: ۳۲

۵۴. د لنډۍ یو، تپو، ټيکۍ یو او مصرۍ یو د څور ترنگتوک مېچې کچه (چې ترنگتوک په کې په

څور یا تېتوالي وي): ۳۳

۵۵. دیفتنگونه (غبرگږون)، ناتروییکی، تروییکي، ستریل، اوستریل، پارنوییکي، بلنوییکي،

اندېښني او هیبجاني چغې لکه: وی، وه!، وا، نو، الله، او، کرانه!، یه کرانه! ... :

۵۶. کړه شوې Action Req'ed (ویار (عیبونه) او تېروتنې سغې شوې) : ۱۲۶ ■

۵۷. خبرداری (Caution) : ۱۵ ●

۵۸. کنټرول کې (In control) ✓: ټول

۵. ۱۹ ژ. د یوې بې سروبوله انگرېزې له مخې د عبدالباري جهاني، یوه ځل بیا د لنډیو په باره کې،، په پورتنۍ، ۱۵،، گڼه څپرکي یا برخه کې د ژ (ژې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرگندول چې رونوي کتنه داسې:

لومړی دا چې عبدالباري جهاني، د پښتو په پښتو تشریحي قاموس لومړیتوک، آ- پ، کې چې په ۱۳۵۸ زېږدي کې د لنډۍ په میاشت کې د خوشحال خان خټک په درېسوم تلین د نروال سیمینار په اړه خپور شوی وو، چې له آ ابېڅې پیل او په پ ابېڅې پای شوی وو، ۹۵۸ چوپړو کې دی. چې ۹،۵۰۰ پښتو وی لري. د افغانستان د علومو اکاډیمي د ژبو او ادبیاتو انستیتیوت د ژبپوهنې څانګه خپور کړی وو،، (مسافر، ۱۳۵۸ لېږدي). د دې کتاب د لیکونکي ډله کې په ۱۴ ګڼه کې د الف په یوه برخه کې عبدالباري جهاني وو.

او دی دې،، یوه ځل بیا د لنډۍ یو په باره کې،، په لیکنه کې داسې،، ۶۴۲،، تېروتنې و کړي، ځکه چې دا نو بې غوري ده بې مینې ده، بې پامې ده له خپلې ژبې سره!!، که لیکنه دې خپله نه خپروې بیا هم ستا اړوند راځي. که بل تن بې خپروې، لږ تر لږه خو بې یوه وار له خپل پام څخه تېره کړه!!، بیا بې پورته کړه په کښلو، اوبیانو او مهالنۍ یو کې!!؟.

ځکه ده ته له ما نه ډېر معلومات شته دی، چې د امریکا په دومره مسافری کې بې په زرګونو ګڼه چوپړي یا پانې، صفحې بې د اېنګلېسي ژبې له مخه تېرې شوې دي، په کې یوه اېنګلېسي ناکره وی یا لغات کله لیدلی چې هغوی دې خپور کړی وي!!.

۱. دا ځکه کارم چې هېڅ څوک او حتا دوی نو بیا ولې خپلې ژبې سره داسې چلند کوي. کره لیک دود ته پام نه کوي، که یوه وت (سپېس، فاصله)، غلت وي، بیا هم ناسم کار دی، که د خپلې ژبې سرلوری پسې ګرځي.

۲. کوشن شین یا ش (شې، شین) د پښتو ابېڅې نولسم توری به د پښتو له ابېڅو ورک کړی، لکه: اسمان شین ده!؛ تاسو به و ګڼئ چې: اسمان سین ده!، شي به سي ليکي او داسې نور.... هېڅ څوک رانه خوابدي نه شي. زه هم د خپلې ژبې ګټې له پاره وایم. تر کله به همداسې درومو، همدومره ریفرنس بس نه دی.

الف. تاسود حاجي میرویس خان هوتک بابا د زوی، شاه محمود هوتک، د هغه ملګری

محمد هوتک د،، پټه خزانه،، مینوال او لیکوال د کندهار سرغندوي سټې دي.،، زموږ پادشاه، او د ښالم خیلو (حاجي میرویس خان پلار ښالم خان) د زړه سر شاه حسین خلد الله

ملکه وسلطنة، په خپله هم د ښې وينا خاوند او د پښتو د شعر شوقمند دی... (محمود هوتک، ۱۱۰۷-۱۱۰۸ لېږدي، ۳ چوپړی)، له دوی نه هم تاسو غوره او ښه کندهاري پښتانه یی!!!؟

۱. هغوی هم ښ (ښې، غټ شین) د پښتو ابېڅې شلم توری. ش (شې، شین، کوشنی شین) د پښتو ابېڅې نولسم توری نه دی کښلی (لیکلی). ښه یې شه نه دی کښلی، پښتو یې پښتو نه دی کښلی، پښپمان یې پښپمان نه دی کښلی، ښار یې ښار نه دی کښلی، دښن یې دشن نه دی کښلی، غښتلیو یې غښتلیو نه دی کښلی، کښنود یې کښنود نه دی کښلی....

۲. هغوی هم ش (شې، شین، کوشنی شین) د پښتو ابېڅې نولسم توری. س (سې، سین) د پښتو ابېڅې اتلسم توری نه دی کښلی (لیکلی). لکه: شې یې سې نه دی کښلی، شوي یې سوي نه دی کښلی، شو یې سو نه دی کښلی....

۳. هغوی هم ږ (ږې) د پښتو ابېڅې اوولسم توری. ژ (ژې) د پښتو ابېڅې سپارسم توری نه دی کښلی (لیکلی). لکه: ږغ یې ژغ نه دی کښلی، کږي یې کږژې نه دی کښلی، ترهږي یې ترهژي نه دی کښلی، کښل یې کښل نه دی کښلی، مږي یې مژي نه دی کښلی، ږلی یې ژلی نه دی کښلی، کږدی یې کږژدی نه دی کښلی، کږدئ! یې کږژدئ! نه دی کښلی، کوږ یې کوژ نه دی کښلی، ږوب یې ژوب نه دی کښلی، ږنگوری (انکور وږی) یې ژنگوری (انکور وژی) نه دی کښلی، ږوږ، زوږ یې ژوژ، زوژ نه دی کښلی، ږیرخیلی یې ژیرخیلی نه دی کښلی....

که په خوله یې تلفظ و کوي دا د سیمو لهجه ده هغه باکه نه لري، ولې؟؟ کښل یې دېره باکه لري او نوې کره پښتو لیک دود ته سر دردی او رنځ دی، یوه پښتو کره پښتو یوازې په کار ده موږ ته اوسمهال، تاسو لنډ پرلنډ (په لنډو) لنډ پېري (لنډ پړاوي) مه کېږئ دا په آر (اصل) کې اصیلو پښتنو نه دی کړی، هر څوک چې وار، وار داسې کړ کېږي، نو دوی لنډمنکي (لنډ عمري) دي، په

هېڅ بڼه به په یوه پښتو کره پښتو ته بوژن (دهشت) نه شي کېدلی. زه په دې باندې لېلیم (شاهدي وایم، یا للم) چې دا به بابزه (ناخیزه) بېره (ثمره) و لري.

دا په ډانکپیلې وینا ده چې،، څه چې وایو هغه لیکو او څه چې لیکو هغه وایو: پرتو ته د پښتو له لهجو څخه،،

ځکه ځینې لمحې وې ابېڅه یې ابېڅه لولي: لکه توت ته تیت وایي، خوست ته خېست،... ځینې بیا ح ته یې ټکې ځې وایي. زیږ الله ته بیځ الله وایي، حلوا ته خلوا وایي... ځینې غښتلي ته غښتلی وایي، کوښښ ته کوښش وایي، دښن ته دشن وایي، ښه ته شه وایي، کور ته کوژ وایي، مور ته موژ وایي... . او شي ته سي... داسې نور چې دوېم بڼه کښل یې نا کره دي. په خوله ویل یې باکه نه لري. خو کښل یې اړین دي.

د پورتنۍ یو ۳ برخو له پاره مې ټوله پټه خزانه په غور څو وارې کتلې ده، د څېړنې سپړلو له پاره چې پورتنۍ ابېڅې په کې کښل شوي دي، په خپلو سترگو و وینئ!.

د بابا هوتک (شیخ المشایخ، قطب العارفین او زبیده الواصلین) د بارو زوی، د ټولر مسی او د بابا غلجي کړوسی دی، چې په د پښتنو هوتک په اتغر (اته غر) کلات کې په ۶۶۱ لېږدې کې زېږدلی دی. محمد هوتک وایي چې

،، نکل دی چې: په هغه وخت کې به هر ځل مغولو د ارغنداو پر غاړو لوټ کاوه، اتغر، اولان او کلات به یې تالا کول، بابا هوتک خپل قومونه راټول کړل، او د سره غر سره یې پر مغولو شخړه بوتله، په دې جگړه کې مغول تالا شول، او د پښتنو کړندۍ یو ډېر و وژل، ما ته خپل پلار داود خان راته داسې نکل و کا، چې سور غر په دغه ورځ د مغولو په وینو داسې لجند (لځند) شو، چې پلوشو د لمر به برېښانده کا. په دې شخړه کې پښتانه لږ او بې ځواک وو، چې د سرو مغولو پېښه راغله، او اخیسته یې و کا، یوه څو غښتلي د بابا هوتک خپلوان و مړل، بابا هوتک په لوړ ږغ دا سندره لولوله، او په غښو یې د مغولو تېرونه څېړل، غښتلیو مېړو چې دا سندره اورېدله، په جگړه تودېدل، تر څو چې سور غر یې د مغولو په وینو ولاړه او ټول یې پېنا کړل، هغه سندره زما پلار علیه الرحمه داسې راته ویلې:

پر سور غر بل راته نن اور دی وگریه جوړ راته پېغور دی

پر کلي کور باندې مغول راغی هم په غزني هم په کابل راغی ...،،

(محمود هوتک، ۱۱۰۷-۱۱۰۸ لېږدې، ۴ او ۵ چوپری)، (عبدالحی حبیبي، ۱۳۳۹ لېږدې، ۸ او ۱۰ چوپری).

په لاندېني انځور کې کېږي، بهېږي، ترهېږي، باندې، دې، ې، پښتونخوا، غښتلیو او نور کره کښلي دي یوازې راسئ، سئ یې نا کره کښلي دي چې د تلفظ بڼه یې کښلې ده.

خو په دوېم انځور کې په خپله د پټې خزانې لیکونکي له نن څخه ۲۸۸ کاله وړاندې، د عليین مکان (خوشحال بيک يا خوشحال خان) په اړه +کښلې دي چې ،، په کال (۱۱۰۰) سنه هجرې کې وفات شو.،،

(محمود هوتک، ۱۱۰۷-۱۱۰۸ لېږدي، ۴۰ چوپړی)، (عبدالحی حبيبي، ۱۳۳۹ لېږدي، ۸۰ چوپړی).

په همدې بڼه یې د عليین مکان (خوشحال خان خټک شعر کې، ټول رديفونه شي دی کره کښلی دی له، راشې، شوم سره.

نو د دې له پاره دا په ډاګه شوه چې، محمود هوتک د شاه حسين هوتک معاصر ليک وال دا پښتو ويوکي (وی، او لغات) او ترېښتي د يوه پښتو کره پښتو ليکلار ښود په شان کره يا سم کښلي (ليکلي) دي.

کره بڼه یې. لکه:

۱. ده اوږدې یې کره کارول. ې (ې)، دې، باندې، وړاندې....
۲. د پښتو ويوکيو جمع کول. لکه: تورې، تېرې....
۳. د ښ (ښې) کره کښل، لکه: پښتونخوا، غښتلیو....
۴. د ږ (ږې) کره کښل. لکه: کېږي، بهېږي، ترهېږي....
۵. د ش (شې يا شين) کره کښل: شو، راشي، شوم، راشئ، شئ....

نا کره، ناسم او غلطې، بڼې یې. لکه:

۱. ده اوږدې یې نا کره کارول. ې (ې)، دی، باندې، وړاندی....
۲. د پښتو ويوکيو نا کره جمع کول. لکه: توري، تېري....
۳. د ښ (ښې) نا کره کښل، لکه: پښتونخوا، غښتلیو....
۴. د ږ (ږې) نا کره کښل. لکه: کېږي، بهېږي، ترهېږي....
۵. د ش (شې يا شين) نا کره کښل: سو، راسي، سوم، راسئ، سئ....

سندرہ لولولہ ، او په غشیو مې د مغولو ټیرونه خیرل ، غبتلیو مېرو چه داسندرہ
اورېدلہ ، به جگړه تودېدل ، تر څو چه سورغر مې د مغولو په وینو ولاړه اوټول
مې ینا کړل ، هغه سندرہ زما پلار علیہ الرحمہ داسې راته ویلي :

یټونه

بر سور غر بل راته نن اور دئ (۱) وگړپه جوړ راته پېغور دئ [۵]
پر کلی کور باندې مغل راغی هم په غزني هم په کابل راغی

غبتلیو ننگ کړئ دامو وار دئ مغل را غلی په تلوار دئ
په پښتونخوا کې مې ناتار دئ پر کلی کور باندې مغل راغی

آ ، د مرغی (۲) غبتلیو راسی بر ننگ ولاړ د پښتونخوا سی
تورې تېرې ، غشی تر ملا سی پر کلی کور باندې مغل راغی

زلمو په غشیو کړئ وارونه د تېرو تورو گزارونه
ور وړاندې کړئ خپل ټیرونه پر کلی کور باندې مغل راغی

زما د زلمو و ینې بهېرې مخکه او غرونه په سره کېرې
میرخی زغلي او تر هېرې (۳) پر کلی کور باندې مغل راغی

۱. : عبدالحي. حبيبي. (۱۳۳۹ لېږدي)، پټه خزانه، دوېم چاپ ۱۰ چوپړي انځور. په ۱۳۲۲ لېږدي د اصلي پټي خزاني يوه نسخه د پښتو ټولنې لاس ته راغله او هغه يې استاد عبدالحی حبيبي ته د ډېرې شننې او درې ژبې شرحې او ژباړې له پاره په لاس کې ورکړه، نوموړی کار حبيبي په کابل، خوابگاه کې په ۱۳۲۳ لېږدي کې بشپړ کړه. او دوېم وار چاپ ته يې د درې ژبې شرحې او ژباړې سره چمتو کړ، دوېم چاپ يې په ۱۳۳۹ لېږدي کې د پوهنې وزارت د دارالتأليف رياست کې د تذكرة الشعراء،، پټه خزانه،، ۵۰۰ ټوکه له چاپه سلامت تېر کړي دي.
* ما يې انځور باسټلی دی، له ۸۴ يې د چوپړو(مخونو) جوسه لږ اوږد دی. (# ۳۷ انځور)

نقل کا: چه خوشحال بیگ هدایه په فقه کې په پښتو راواړوله ، او ډېر کتابونه
مې وکښل ، او په کال (۱۱۰۰) سنه هجري وفات شو . محمد رسول هوتک په خپل بیاض
د خان علیین مکان ، داسې شعرونه کښلی دی ، چه زه مې هم بدې کتاب نقل کاندېم :

غزل

په کاته کاته مې سترگې په خاته شي	چه خبر دې د راتلو را باندې وشي
ته خواوس له مانه ولاړې مرورشي	دا لحا یاری دی هم گندی په زړه شي
چه دیدن د محبوب و کره تازه شم	لکه کښت چه په باران سره او به شي
گوره تارا باندې کومې کوډې وکړې	که په پښودلځنی درومم زړه مې نه شي
په ارمان د هغه وقت بم درېنه درېنه	که د زنی سبب مې بیا دما په خوله شي [۳۵]
د خپل یار د جدائې هسې کار دی	لکه روح چه له وجوده په واته شي
بخته ! هو خبره مدد بیا راسې وکړه	چه په غېږ کې مې بیاتللی یار اوده شي

د «خوشحال» سلام په واړو ښو یارانو
گندی بیا مې په لیدو سره زړه ښه شي

۲: .محمد. هوتک (۱۷۲۸-۱۷۲۹ زېږدي)، پټه خزانه، ۴۰ چوپړي انځور. د پښتونخوا د سترگو تور، امام المسلمین، و
ابن قاتل الرقضة والكافرين شاه حسين هوتک ادام الله دولته الی يوم الدين، د خپل دربار لیکوال محمد هوتک د
داود خان هوتک زوی او د قادر خان هوتک مسمي ته امر او لارښونه کړي وه، چې د پښتنو شاعرانو احوال راټول
کړي، له ۱۰۰ څخه تر ۱۱۰۰ لېږدیز سپوږمیز کال په نوموړي نوم وکښي. په همغه مهال په کندهار کې پټه خزانه
لیکي کښل شوی او له کندهاره خپور شوی دی.

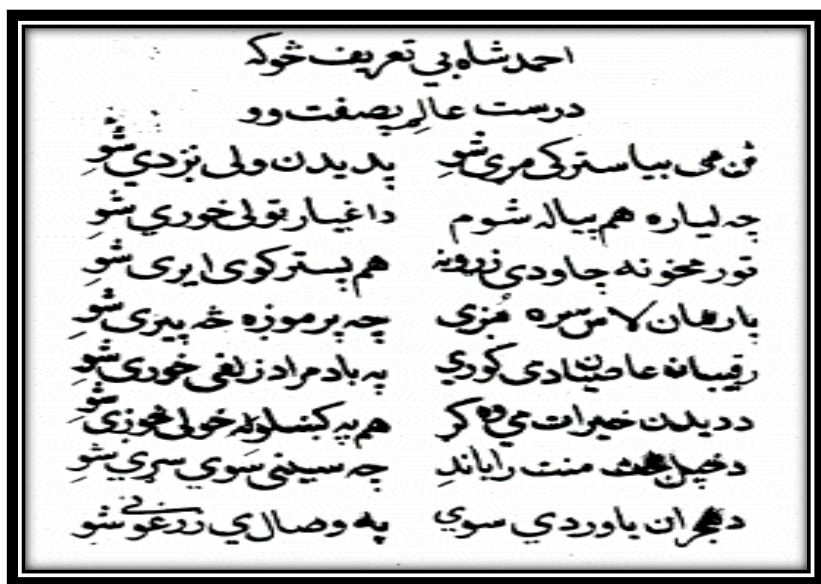
،، ښکاره دې وي، چې ما له دېرشو کلو راهیسې، د ډېرو شاعرانو د پښتنو، احوالونه راټول کړي دي، او هغه وختونه،
چې پښتونخوا پر لتو گرزیږم، له وګړیو مې ډېر ښه حالونه اورېدلي دي، اوس هغه ټول، د خپل یاد شاه ظل الله په
غوښتنې کارم، د دې کتاب نوم دی ،، پټه خزانه،، ځکه چې دلته هغه احوالونه راغلي دي، چې پټ وو، او نه وو ښکاره،
خالق تعالی دې ټول مسلمانان وبخښي، زموږ د پادشاه سیوری دې تل وي، او دايم، په دغه کتاب چې ما په کښلو
ابتدا و کا، ورځ وه د جمعي ۱۶ د جمادي الثاني کال وه ۱۱۴۱ هجري. ،، (پټه خزانه، ۳ چوپړی).

* ما يي انځور باسټلی دی، له A۴ يې د چوپړو(مخونو) جوسه لږ اوږد دی، (# ۳۸ انځور)

* ماہی انخوڑ باسٹلی دی، لہ A۴ بی د چوہرو (مخونو) جوسہ لڑ اورد دی. (# ۳۹ انخوڑ)

د لنډۍ یو، تپو، ټیګۍ یو او مصرۍ یو انګړ
څپرچوپړي (ریسـرچ پانې)

نن مې بیا سترګې مړې شوې په دیدن ولې نږدې شوې
چې له یاره هم پپاله شوم د اغیار ټولې خوړې شوې
تور مخونه چاودې زړونه هم په سترګو یې اېرې شوې
په ارمان لاس سره مړې چې پر موره څه پېرې شوې
رقیبان عصیان دې کورې په باد مراد زلفي خوړې شوې
د دیدن خوات مې وکړ هم په کښلو خولې خوړې شوې
د خپل بخت منت راباندې چې سینې سوې سړې شوې
د هجران یاور دې شوی په وصال یې زرغونې شوې
نیلزمڼ ډلې ډلې درومې په ارمان پرېرې کورونې شوې
احمد نه وایي یواځې سینې ډېرې کبابونې شوې

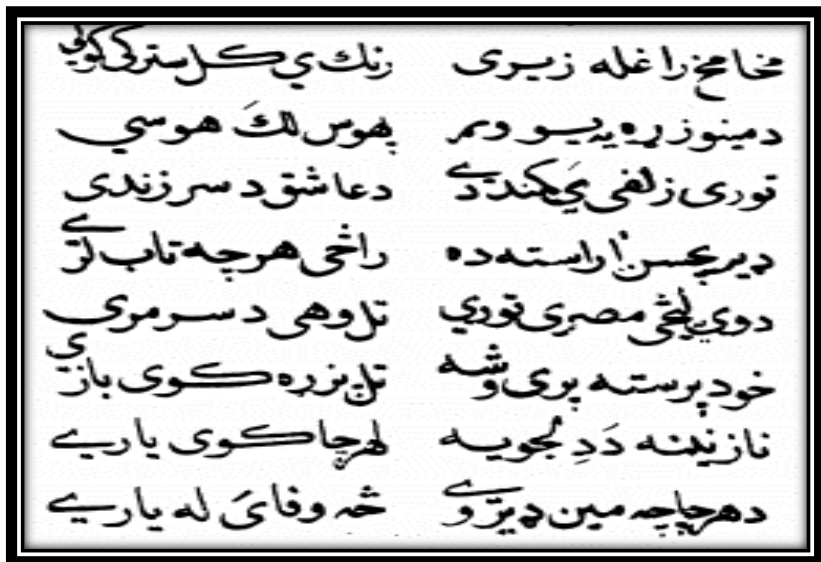

۴: محمد حامد دورانی (۱۷۵۰ زېږدي، ۱۱۲۹ لېږدي، ۱۱۶۳ لېږدېز سپوږمېز)، احمد شاه دیوان، قلعي نسخه، ۴۹
چوپړي او د عبدالشکور، ۱۳۵۷ لېږدي، ۸۳ چوپړي انځور.

* ما يې انځور باستلی دی، له ۸۴ یې د چوپړو (مخونو) جوسه لږ اوږد دی. (# ۴۰ انځور)

په دې انځور کې هم محمد حامد دوراني په خپل لاس د امپراتور احمد شاه بابا کاکړۍ دهغه په وړاندې کښلي دي. چې د لرغونې پښتو کاکړې غاړې کښلې بڼه په لاس را کوي. احمد شاه بابا دلته په دې کاکړۍ کې په شپږم پټ، بند، مسره کې هم وشه کښلی دی، وسه یې نه دی کښلی. ،، وشه ،، (محمد حامد دوراني، ۱۷۵۰ زېږدي، ۵۹ چوپړی)، (عبدالشکور، ۱۳۵۷ لېږدي، ۹۱ چوپړی).

مخامخ	راغله	زېری	رنګ	یې	کل	ستګې	کولی				
د	مینو	زړه	یې	یوړ	په	هوس	لکه	هوسی			
تورې	زلفې	یې	کمند	دي	د	عاشق	د	سر	زندۍ		
ډېر	په	حسن	آراسته	ده	رائی	هر	چې	تاب	لری		
دوې	یې	لبڅې	مصری	تورې	تل	وهي	د	سر	مری		
خود	پرسته	پرې	وشه		تل	په	زړه	کوي	بازی		
نازنینه	ده	دېلجویه			له	هر	چا	کوي	یاری		
د	هر	چا	چې	مین	ډېر	وي	څه	وفا	یې	له	یاری

۵.: محمد حامد دوراني (۱۷۵۰ زېږدي، ۱۱۲۹ لېږدي. ۱۱۶۳ لېږدېز سپوږمېز)، احمد شاه ديوان، قلعي نخسه، ۵۹ چوپړي او د عبدالشکور، ۱۳۵۷ لېږدي، ۹۱ چوپړي انځور.
* ما يې انځور باسټلی دی، له ۸۴ يې د چوپړو (مخونو) جوسه لږ اوږد دی. (# ۴۱ انځور)

په دې انځور کې هم محمد حامد دوراني په خپل لاس د امپراتور احمد شاه بابا شعر د هغه په وړاندې کښلی دی. په دې اړه عبدالشکور رشاد هم په لاندې بڼه کښلي.

،، دا قلعي نسخه د تاشکند د ختیځ پېژندنې د انستېتیوت په کتابتون کې خوندي ده، لیکونکي یې محمد حامد درانی دی. دغه لږ معلومات د تاشکند د خطي کتابو د کتلاک تر ۲-۱۵۹۴ نمبر کتاب لاندې راغلی دی. د دې قلعي زیات ارزښت دا دی چې لیکونکي یې خپله د احمد شاه بابا معاصر دی او دا نخسه یې په خپله د احمد شاه بابا په ژوند کې لیکلې ده. د دیوان کار یې په ۱۱۶۳ هـ ق کې سرته رسیدلی دی او احمد شاه د دیوان په پای کې داسې ویلي دي.،،

،،کتاب ختم په دوشنبې
مور به خو تاسې دلې
په وروستی ورځ د روژې
هزار صدو شصت و سې،،

(عبدالشکور، ۱۳۵۷ لېږدي، ۲۵ او ۱۰۵ چوپړی)

احمد شاه بابا یوه امپراتور وو، هر انسان امپراتور جوړي دی نه شي، امپراتور الله ج مور ته ډالی او رحمت را کړی وو، الله دې تل مور ته داسې ډالی او رحمت را ډالی کړې چې له سوري لاندې یې زموږ وکړيو ته ودنه، هوساینه، او بډاینه و کړي. دا یې زما د زړه شعر دی، بابا یوه مېرمن له هند څخه وه، که دا شعرونه نه وای موږ یې غوره به چېرته له دې خبر وای چې په ایران او هند مو نغارې وړي او زوره وره باچاهي مو پرې کړي. همدا د لرغونې پښتو شعر کښلې بڼه په لاس را کوي. بابا دلته په دې شعر کې. کره ترېښتي او وی کره کښلې دي: لکه: ،، خوبښ، شنه، ښامار، غاښ، شوه، ښکاره، ښو، شوه، نه شي، پښېمانه، شوه، نه شته. ،، (محمد حامد دورانی، ۱۷۵۰ زېږدي، ۳۷ چوپړی)، (عبدالشکور، ۱۳۵۷ لېږدي، ۷۱ چوپړی).

نن بیا هسې د گلزار په ننداره ځم
تورې سترګې سره لېانو و شنه خالونه
مسته درخته د چندن زلفې ښامار دې
هله لاندې تر هاتي اوس یې موت یم
چې رقیب د رقیبانو خدای پنا کر
چې بر کړی مې خدای لاس پر رقیبانو
چې د هند د ملکو فتح مې روزې شوه
پر دا کړې داد دې خدای نه شي پښېمانه
معشوقې د ایران ډېرې تورکې شوخې
زه تسخیر د ولایت د خدای په دا کرم
چې له یاره سره خوښ هم کنزله ځم
ستا د لب په میو مست و مستانه ځم
رقیبان که غاښ چچي سر بریده ځم
چې دا فتح مې روزې شوه نن ښکاره ځم
په ټولی د ښو یرانو همواره ځم
ترو به زه د هند پر لور په تما شه ځم
نور ایران لره په توغ په نغاره ځم
تر نکین مې ایران لاندې شاهانه ځم
خدای چې راکه تورکې هند ته دوبره ځم
په مدد د حبیب هره خوا تزه ځم

٦. محمد حامد دوراني (۱۷۵۰ زېږدي، ۱۱۲۹ لېږدي، ۱۱۶۳ لېږديز سپوږميز)، احمد شاه ديوان، قلعي نخسه، ۳۷

چوپری، او د عبدالشکور، ۱۳۵۷ لېږدي، ۷۱ چوپري انځور.

* ما پي انځور باسټلی دی، له ۸۴ پي د چوپرو (مخونو) جوسه لږ اوږد دی. (# ۴۲ انځور)

د لنډۍ یو، تپو، ټیکو یو او مصری یو انگر
څپرچوپړي (ریسرچ پانې)

ژ. د یوې بې سروبوله انگرېنې له مخې د عبدالباري جهاني ،، یوه ځل بیا د لنډیو په باره کې ،، په پورتنۍ ، ۱۵. ، گڼه څپرکي یا برخه کې د ژ (ژې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرگندول چې رونیو کتنه داسې:

۱۵. ۱۹. سرلیک، څېره ۲. ژ عبدالباري جهاني ،، یوه ځل بیا د لنډیو په باره کې ،، په دې لیکنه کې د لنډۍ یو، تپو، ټیکو او مصری یو کچه، ۱۳۹۵ لېږدی، (گڼه یې په: دانې)

زما پلټنه داسې په ډاگه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍ یو، تپو، ټیکو او مصری یو انگر څېړنچوپړو یا ریسرچ پانو لومړي توک، ۱۵. ۱۹. سرلیک او څېره ۲. ژ کې:

۱. څېره ۲. ژ عبدالباري جهاني ،، یوه ځل بیا د لنډیو په باره کې ،، په دې لیکنه کې د لنډۍ یو، تپو، ټیکو او مصری یو کچه، ۱۳۹۵ لېږدی، (گڼه یې په: دانې)

۲. گڼه: ۲۱

۳. راټولونکي / لیکونکي نوم: عبدالباري جهاني

۴. لیکي/ لیکنه: یوه ځل بیا د لنډیو په باره کې

۵. چاپ کال / نا چاپ: ۱۳۹۵ لېږدی

۶. ټول تال لنډۍ، تپې، ټیکې او مصری: ۵۱

۷. لنډۍ :Lándéy: ۲۲

۸. تپې :Tapé: ۱۸

۹. ټیکې :Tikéy:

۱۰. مصری :Mésréy: ۱۱

۱۱. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: لنډۍ :Lándéy: ۱۱

۱۲. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: تپې :Tapé: ۱۸

۱۳. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: ټیکې :Tikéy:

۱۴. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: مصری :Mésréy: ۱۱

۱۵. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women: لنډۍ :Lándéy: ۱۱

۱۶. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women: تپې :Tapé: ۱۰

د لنډۍ یو، تپو، ټیکي یو او مصری یو انگر
څپرچوپړي (ریسرچ پانې)

۱۷. ښځو ته منسوبې Related to women؛ ټیکي Tikéy:

۱۸. ښځو ته منسوبې Related to women؛ مصری Mésréy: ۹

۱۹. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ونه - waná (څرګند واو یا وې بېواک ،،و،، په غږ کلې سره

راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ۱

۲۰. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ينه - iná (څرګنده پې يا لنډه پې ،،ي،، په غږ جملې، غونډلې

سره راشي) پينه او ينه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ۳

۲۱. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زوزکی - ná (نون زور ولري يا رښتي پښلې هې ،، ه،، څخه

مخکې ابښه نې ،، ن،، زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ۱

۲۲. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی مه - má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې

شوې لنډۍ Lándéy: ۸

۲۳. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی ، ه يا ه ،: xpálə, maʔolə, xwalə, tralə (ترله،

خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:

۲۴. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) ، ه يا ه ،: konatawará, zargará, kaftará

ará, ar, baxtawará (کفتره، زرګره، کوناتوره، بختوره، ار، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره

بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:

۲۵. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ونه - waná (څرګند واو يا وې بېواک ،،و،، په غږ کلې سره

راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټپې Tapé: ۶

۲۶. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ينه - iná (څرګنده پې يا لنډه پې ،،ي،، په غږ جملې، غونډلې

سره راشي) پينه او ينه ؛ سره بشپړې شوې ټپې Tapé: ۲

۲۷. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زوزکی - ná (نون زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې ټپې Tapé:

۲۸. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی مه - má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې

شوې ټپې Tapé: ۱

۲۹. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی ، ه يا ه ،: xpálə, maʔolə, xwalə, tralə (ترله،

خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې Tapé:

۳۰. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) ، ه يا ه ،: konatawará, zargará, kaftará

ará, ar, baxtaxarâ, (کفتره، زرگره، کوناټوره، بختوره، ار، اره) ډېرې لړې شتون لري؛ سره

بشپړې شوې مصری Mésréy:

۴۳. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د مسرو (پت، نیم بیټی، نیمه کړۍ، نیم بند

یا مسره د پېیلې نیمه کړۍ، نیم بند یا نیم بیت) کچه: ۱۰۲

۴۴. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لرونو (چې یکر، یوون، مفرده وی یې لړ یا

ردیف دی؛ د هې، ،، ابڅه) کچه: ۵۱

۴۵. د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د نه ماتیدونکي پېښله (حکمي قافیه) کچه: ۵۱

۴۶. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د څپو (څپیزو، څپې، سېلابو، هجاوو،،

سیلیبلس Syllables،، د ابڅو شمېرلو) کچه: ۱۱۱۲

۴۷. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د زورنو (خجیزو، خجونو، اکسنتو،، لفظ،

د موسیقي نوټونه: د خج نېږي: د تورې په سرنښې، چې د تلفظ د جگوالي او ټیټوالي زور، او

ږدوالي، کیفیت ښیي،: ټینګې، لهجې،: ټاکیدي: بیلوونکي نېږي: د وینا، ځانګړي، خاص او بېل

، ډولونه: Accents, Morphemels،،) کچه: ۲۵۵

۴۸. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ترنگتوک مېچې کچه: ۵۱

۴۹. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لور ترنگتوک (د پایني مسرې پایني څپه یا

خوږه غږي اواز په لوړه وي چې ډېری یې په ښه، او نه سره راځي چارباغي لغمانی یې بولي یا د

کیسو (داستاني) لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ یې بولي او پاتیدشوني نورې چې وروستاري غږ

په خوږ راځي دي) مېچې کچه: ۱۱

۵۰. د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د خوږ ترنگتوک مېچې کچه (چې ترنگتوک په کې په

خوږ یا ټېټوالي وي): ۲۱

۵۱. دیفتنګونه (غږګډون)، ناټروییګي، تروییګي، ستریل، اوستریل، پارنویيګي، بلنویيګي،

اندېښنې او هیجاني چغې لکه: وی، وه!، وا، نو، الله، او، ګرانه!، یه کرېانه! ... :

۵۲. کره شوې Action Req'ed (ویار (عیبونه) او تېروتنې سغې شوې) : ۶۴۲

۵۳. خبرداری (Caution) : ۳۷

۵۴. کنټرول کې (In control) : ټول

۶. په بشپړولو یې اثر

د غوښتنو ټول تال کنه او کچه یې نېغه اړیکه له ارزښت سره لري. د لنډۍ یو، تپو، تیکی یو او مصری یو د غوښتنو ډېروالی: د دوی د ارزښت ټاکلي کنه یې د غوښتنو د کچې ډېروالی دی. بېلګه یې داسې په پوښ کې کېږي او زما څرګندول چې رڼوي کتنه داسې:

۱. د لنډۍ یو، تپو، تیکی یو او مصری یو د یادونکو او ویونکو د شمېر ډېر والی د دې سبب ګرځي چې د لنډۍ یو، تپو، تیکی یو او مصری یو په غوښتنو کې هم ډېروالی راځي او په بشپړولو یې اثر غورځوي.

۲. د وګړو مینه او خوښونه له لنډۍ یو، تپو، تیکی یو او مصری یو سره د پښتو ژبې له شعرونو په غوښتنو کې ډېر والی راوړي.

۳. د لنډۍ یو، تپو، تیکی یو او مصری یو یادول او کښل په وګړو کې د زده کړې او لیک د چټک پوهاوي سبب کېږي.

۴. د لنډۍ یو، تپو، تیکی یو او مصری یو یادول او کښل په وګړو کې د خپلې مورنۍ ژبې د ودې او پردیو ژبې مخ ډکولو لمن غوروي.

۵. لنډۍ، تپې، تیکی او مصری چې څوک ښه لیکي او د پښتون پښت، اوبېانو، لیکتون او یا برېښلیک لیکتون ته یې رسوي. ډېر ښه کار کوي؛ زموږ وګړي ترې ګټې اخستلی شي؛ د لید او لرلید د بریا جوګه یې ګرځي؛ که جغات په یوې کره پښتو و شي؛ ډېر به غوره او بېره یا ثمره به یې هم ډېره وي؛ په دې کې زموږ ژبې یوې کره لارې په لور مزل وهي؛ او نېغ د بریالتوبونو په فضايي سټېشن لوري ته ورځي او خپل تمځای یې جوړوي.

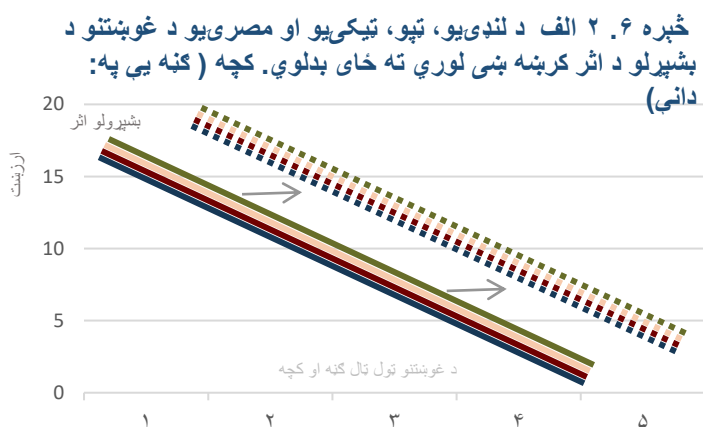
۶. ناکره کښل، لیکل، ویاړ (عیبونه) او تېروتنې په پښتو کښلو (لنډۍ، تپې، تیکی او مصری) په بشپړولو یې ناوړه اثر غورځوي. ویاړ (عیبونه) او تېروتنې له هر انسان څخه کېږي، انسان په آر کې نیمګړی دی، هر تن چې څه کړي دي او کوي یې، ویاړ (عیبونه) او تېروتنې لري، خو لیکنې او لیکي یې کښلي دي چې ویاړ (عیبونه) او تېروتنې لري، که لیکنې یا کښلي یې نه وی نو هېڅ به نه وو، موږ به داسې په پوځ کې کړي شیان نه درلودل. ځکه وایم چې څه یې کښلي دي چې څه په کې شته دي که هېڅ یې کښلي نه وی، نو بیا به هېڅ نه وو، د هېڅ څخه خو څه

د لنډۍ یو، تپو، ټیځی یو او مصری یو انگړ څپرچوپړي (ریسرچ پانې)

کنډل غوره دي، بابزه (نا څیزه) ده چې ویاړ (عیبونه) او تېروتنې لري، کوم بوژن (وهشت) نه زوکره کوي. خو ځینې بیا د یوې پښتو د نوي لیک دود، دود ته بوژن کېږي او د نوي پښتو کړۍ په خوله تنګه او په کنډلو راکړی کوي.

۷. په نوي عصر کې که کنډلې ویاړ (عیبونه) او تېروتنې و لري او په غاړه یې واخلي او د کره کولو لور ته یې رت لنډپړي ګامونه پورته کړي، نو د بریا او پرمختګ پیل به یې بېرته (بې ثمره) نه وي. ځکه په تېره کې به د تېرې کړنلارې او کړنو څخه ګټې اخېستل کېدلې، خو اوسمهاله نوې تکنالوژۍ په نویو کړنلارو سره ترې ګټې اخېستل کېږي.

د ۷ اووه واړو د غوښتنو کرښه بنی لورې ته ځای بدلوي.

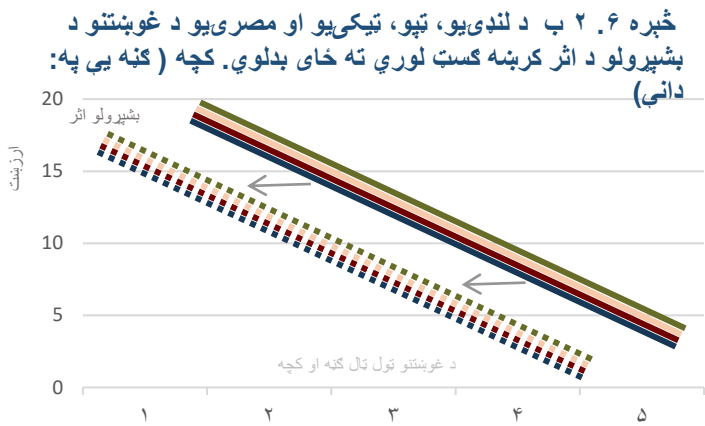
څېره ۲.۶ الف د لنډۍ یو، تپو، ټیځی یو او مصری یو د غوښتنو د بشپړولو د اثر کرښه بنی لوري ته ځای بدلوي. کچه (ګڼه یې په: دانې)

د غوښتنو ټول ټال ګڼه او کچه یې نېغه اړیکه له ارزښت سره لري.

د لنډۍ یو، تپو، ټیځی یو او مصری یو د غوښتنو کمښت او کمټون: د دوی د ارزښت ټاکلي ګڼه یې د غوښتنو د کچې دېروالی مخالف یا برعکس دی.

د لنډۍ یو، تپو، ټيکۍ یو او مصری یو انگړ
څپرچوپړي (رېسړچ پانې)

په هره بڼه چې د پښتو ژبې سره تميلي، سوېي زده کړې، بې غوري، بې پامي او ناګنليټوب په غوښتنه کې کمښت او کمټون راولي په دې خاطر چې د پښتون پښت هر دښمن د پښتو ژبې د تم کولو او د خپلې ژبې را زوکړه کول کوي.

څېره ۳.۶ ب د لنډۍ یو، تپو، ټيکۍ یو او مصری یو د غوښتنو د بشپړولو د اثر کرښه گسټ لوري ته ځای بدلوي. کچه (ګڼه يې په: دانې)

د ځای بدلون د غوښتنو او وړاندې کولو په کرښه کې هغه څه چې موږ یې غوښتنه لرو اغېزه کوي او کې دی شي د کرښې په لورو او غوښتنو د ځای د تګ سبب شي چې په لاندې بڼه دي.

۱. د هڅو د بدلون د ښمن د ژبنیو تعصبونو د سرچینو له پاره
۲. د خپلو ژبو او بېل ژبو د کتنو له پاره
۳. د ښمن د ټولو کړنو سره په ورته بڼه کړنې کول
۴. د راتلونکي پرمختګونو له پاره هېلې او غوښتنې، د وړاندې کوونکو ګڼه

۷. تاثیر نه شمېرل کېدونکي

د پښتو لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو ۷. تاثیر نه شمېرل کېدونکي سر لیکه د دې پېله ساده برابروي دا چې د پښتو لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو وزن، لفظي او معنوي مانا دروندوالی او اغېزه د نورو ژبو په ژباړنې کې نه شته. او نه په نورو ژبو کې د پښتو ژبې په شان خوندور خوړوالی لري.

لکه: الله ج د نوم غونډلې سبحان الله، الحمد لله، الله اکبر، عظیم، عزیز، رحیم، رحمن، ... چې په پښتو ژبه یا بلې هرې ژبه کې یې ژباړه راوړو لکه: پاک دی الله، ستاینې الله لره دي، الله لوی دی، ستر، قوي، رحم کوونکی، رحم لروونکی، ... دا پښتو ژبې ته مې ژباړلې نومونه دومره وزن، لفظي او معنوي مانا دروندوالی او اغېزه نه لري او په نورو ژبو کې هم نه شته. لکه څنګه چې په خپله په دې سبحان الله، الحمد لله، الله اکبر، عظیم، عزیز، رحیم، رحمن، ... عربي نومونو کې وزن، لفظي او معنوي مانا دروندوالی او اغېزه شتون لري خو پرته د خپلې ژبې په ژباړه یې پوهېدل هېڅ دي، ځکه بر پرې پوهېږي.

دا ځانته الهامي مانا او په رازونو پوهېدونکي او له هغه سره په اړیکه کې، پرې انسان پوهیدلی شي. د اصلي غونډلې غښتلی روح پېژنې، هر انسان چې هغې پوهې ته ورسېږي چې ټول سره په پایني فکر کې یوه تمځای باندې ګډېږي. بیا د دې نومونو وزن، لفظي او معنوي مانا دروندوالی او اغېزه چې د پښتو ژبې په لنډۍ لیدۍ مومي او ځنګل ورته سروېږدی کوي.

د پوهاوي او مطلب رسونې له پاره نورو ژبو ته یې ژباړه زه بې کچې لېلیم چې کتنې لري. خو خوندور خوړوالی، وزن، لفظي او معنوي مانا دروندوالی او اغېزه نه لري، تر څوپورې چې ورته پښتو ژبه زده کړي، بیا به د پښتو لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو په خوندور خوړوالی، وزن، لفظي او معنوي مانا دروندوالی او اغېزه پوی شي.

دا نور هر یوې پرې تاثیر نه شمېرل کېدونکي دی. د نورو ژبو ژباړه او په هغو ژبو کې مانا، نه خوندور خوړوالی، نه وزن، نه لفظي او معنوي مانا، نه دروندوالی او نه اغېزه، د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو تاثیر نه شمېرل کېدونکي دی. لکه:

د لنډۍ یو، تپو، ټیکی یو او مصری یو انگړ
څپر نچوپری (ریسچ پانې)

۱. ,, نخواهم مرگ، چشمم باز بگذارید، ای مردم! * که روحم انتظار دیدن آن بیوفا دارد...،،
(محمد رحیم، ۲۰۰۰ زېږدی، ۷۲ چوپری)

۲. ,, اگر خود عاشقی ز آتش نمیبود* در آتش پس چرا پروانه میسوخت؟،،
(محمد رحیم، ۲۰۰۰ زېږدی، ۷۲ چوپری)

۳. محبوبم در زین بسویم خم شد، بر نوک پنجه ایستاده با و بوسه میدهم.

My beloved bent himself down to me from the saddle; I will give him a kiss on tiptoe.

(عبدالروف، ۱۳۳۷ لېږدی، ۱۴ چوپری)

۴. ,, میرے ہاتھ سآ پھول پانی میں بہہ گیا
اے غم شریک یار پنگھٹ کے کنارے ہی ڈیرہ ڈال دو،،

(عبدالروف، ۱۳۸۷ لېږدی، ۷۶ چوپری.)

او داسې نور....

الف.

▲ سترګې مې مه پټوئ، خلکو!

روح مې معطل دی، بهوفا جانان راځینه.

ب.

▲ که مینتوب له اوره نه وی،

پټنگ به ولې شیرین ځان په اور سواځنه؟

پ.

▲ جانان په ځین کې راته کوږ شو

د جستو څوکي لگوم خوله ورکومه

ت.

▲ گل مې له لاسه اوبو در وور

په غم شریک لالیه نیسه کودرونه

د ډانګ پیلې وینا خاوند په شان دا په سپنه وایم او کره یې بوروم چې هېڅ کله به پورتنې ګڼې
۱، ۲، ۳، او ۴ چې د الف، ب، پ، ت ابېڅې تپې او لنډۍ یو ژباړه ده هېڅ خوندور خوړوالی، وزن،
لفظي او معنوي مانا دروندوالی او اغېزه نه لري، لکه: د الف. تپه او د ب، پ او ت ابېڅې لنډۍ چې
ښه خوندور خوړوالی، وزن، لفظي او معنوي مانا دروندوالی او اغېزه لري. په کې ډېرې اسانتیاوې
شته دي چې وکتل شي ورته چې یوه څه شته دی چې د لنډۍ یو، تپو، تیکی یو او مصری یو باندې
تاثیر نه شمېرل کېدونکی دی. که د لنډۍ یو، تپو، تیکی یو او مصری یو د ژباړې غونډله خپله د
ژباړن مورنۍ ژبه او یا علمي مسلکي ژبه هم وي. خو خپله چې خوندور خوړوالی، وزن، لفظي او
معنوي مانا، څپړې او زورنې مېچې، دنۍ سکالو، ترنگتوک، دروندوالی او اغېزه چې په خپله پښتو
ژبه کې شتون لري، دا اصل چې هر څومره پرې نړوال ادیبان وکشي د لنډۍ یو، تپو، تیکی یو او
مصری یو ژباړې غونډلې په لنډۍ یو، تپو، تیکی یو او مصری یو تاثیر نه شمېرل کېدونکی دی.

۱. لکه څنګه چې پوهاند ډاکټر محمد رحيم الهام وايي ،، زه ادعا نه لرم چې د ژباړنې له عهدې
نه پوره بریمن راوتلی يم. زه د ژبپوهنې او ادبپوهنې د یوه دقیق او کنجګاو زده کوونکي. په توګه د
خپل کار په نیمګړتیا وو پوهېږم. ما په ژباړنه کې، تر هغه چې مې کولی شول، د مطلب روح خوندي
ساتلي دي، خو د هر بیت وزن د رعایت کولو له پاره لفظي او معنوي کموالې او زیاتوالې په هره
پارچه کې څرګند دي....،، (محمد رحيم، ۲۰۰۰ زېږدي، ننتوزي ی چوپړی)

د پوهاند ډاکټر محمد رحيم الهام په اند کې د هرې لنډۍ، تپې، تیکی او مصری ژباړه کړې، د
مطلب روح یې خوندي ساتلی او د هرې مسرې وزن د رعایت کولو له پاره لفظي او معنوي کموالې
او زیاتوالې په هره پارچه کې څرګند کړي دي.

دا کړنه یې ډېره د ستایلو ده چې څه خو یې کړي دي که هېڅ څه یې کړې نه وی نو هېڅ به د
پښتون پښت د بېل ژبو له پاره شتون نه درلودل. د پښتون پښت د بېل ژبو له پاره د هغوی په ژبه
کې ژباړه د لنډۍ یو، تپو، تیکی یو او مصری یو اصلي روح نه شي په ډاګه کولی، مګر د پوهاوي او
مطلب رسونې له پاره نورو ژبو ته یې ژباړه زه بې کچې لېلیم چې ګټې لري. خو خوندور خوړوالی،

وزن، لفظي او معنوي مانا، خپزې او زورنې مېچه، دنۍ سکالو، ترنکتوک، دروندوالی او اغېزه نه لري، تر څوپورې چې ورته پښتو ژبه زده کړي، بیا به د پښتو لنډۍ یو، تپو، ټيکۍ یو او مصرۍ یو په خوندور خوړوالی، وزن، لفظي او معنوي مانا دروندوالی او اغېزه پوی شي.

زه پوره لېبلم چې د پښتون پښت بېل ژبې ځيني کویا ډېری یې له پښتو ژبې سره تړيکني او دښمنۍ لري، چې ما یې پورته په څلورو کڼو کې غونډلې کښلي دي، د پوهاوي او مطلب رسونې مانا را اخلي او د اصلي روح سپېڅلتیا او غښتلتیا یې بولي او ارزښت ورته ورکوي. د بېل ژبو ارزښت یا هره بڼه لړلی ارزښت یې د لنډۍ یو، تپو، ټيکۍ یو او مصرۍ یو باندې تاثیر نه شمېرل کېدونکی دی.

په لنډۍ یو کې یې وکشي!!

▲ په زړه مې ستا د مینې داغ دی،

داغ مې څراغ دی رڼايي راته کوینه.

دلم ای دلبر از گرمی عشقت شده داغ* روشنای دده آن داغ مرا مثل چراغ.

▲ اوښکې ناولې دي که ولي،

زما په څيرې کړيوان ځي لمونځ پرې کومه.

من ندانم اشک من نا پاک باشد يا پاک* ازکريانم فرو ريزد بر آن خوانم نماز.

▲ د ليرې مرم د نېرې سوځم،

زه لیونی طاقت د دواړو نه لرمه.

ميميرم از فراق تو، ميسوزم از وصال* ديوانه ام، توان خود از دست داده ام.

له پوهاند ډاکټر محمد رحيم الهام سره سم. لکه څنکه چې راپور شوي د هغه په واسطه چې د ژور پام کونکي په بڼه هغه د ليک دود نخښې لکه: د لنډۍ یو، تپو، ټيکۍ یو او مصرۍ یو په هره مسره کې د چپه پېښ ،،،،، ندایه ،،،،، پوښتني نخښه ،،،،، او ټکی ،،،،، کارونه اړینه بولي او په خپل ليکي کې کښلي دي. ما هم پرې سرخوځولی دی.

ما ته په دې سپړنه کې تر ټولو ستر نادره او هېښونکي راته په لنډۍ یو، تپو، ټيکۍ یو او مصرۍ یو په هره مسره کې لیک نڅېښې (Punctuation)

بې له تورو نه یوه شمېر علامې، ټکي او نښې شته، چې د لنډۍ یو، تپو، ټيکۍ یو او مصرۍ یو په لوستلو کې دخل لري او هرې مسرې یوه جمله یا کلمه د اشتباه او اېهام څخه ژغوري. یانې د دغو نښو او ټکو په لیکلو سړی پوهېږي، چې په کوم ټکي باید ودرېږي او کومه جمله یا کلمه په بلې پورې و تړي. د تعجب، نوا، پوښتني، خطاب او نورو کیفیاتو څرګندونه په همدغو نڅښو او ټکیو کېږي. چې د لنډۍ یو، تپو، ټيکۍ یو او مصرۍ یو په لیکلو کې ډېر غوره والی لري.

د دې له پاره، چې د لوستونکي سره د لیکنې په برخه کې پوره مرسته شوې وي، د لنډۍ یو، تپو، ټيکۍ یو او مصرۍ یو د هرې مسرې د اواز تېټوالی او لوړوالی په لومړي ټوک ۱۱. سر لیک کې و گورئ. په لومړي ټوک ۱۲. دفتنگونو په مخ لیک کې ما لیک نڅېښې له پخوا کارولي وي چې له دسره مې پردې کښلې سر وخوروو.

ما د ده لیکي څېړلی سپړلی دی، لنډۍ ها (پښتو لنډۍ او د هغو فارسي ژباړه، ۴۰۷ لنډۍ، تپې، ټيکۍ او مصرۍ ټولې سره گډې دي، چې وطن په اړه یې ۲۶، پردیسي ۱۸، بېلتون ۲۲، دیدار ۲۲، پخلاينه ۱۴، مینه ۵۲، غېږ ۱۲، زلفې او اوربل ۱۰، زړه او سترګې ۴۲، خندا او خولګې ۵۲، ویر ۱۳، تومت ۱۰، وفا ۷، کلونه ۴۰، کودر ۶، راز، راز ۶۱ راټولې کړي)، د اړیک سیار کتابتون اداره له چاپه رمت تېر کړی دی، مسلسل گڼه یې ۴۳، د عامه کتابتون کې د موندلو گڼه ۳۹۸/۲ ل ۳۸ الف، ۱۶. (۱۳۷۹ لېږدي) دی.

په دې سر لیکنه کې یې ما په ټوله کې همداسې د راټولو کړل شوي بڼې و کښلې چې زما هم ډېرې خوښي شوي او دا لاندېنۍ مې پرته له ژباړې وکښلې تر څو د پښتو لنډۍ یو، تپو، ټيکۍ یو او مصرۍ یو په خوندور خوږوالی، وزن، لفظي او معنوي مانا دروندوالی او اغېزه پوی شی!

▲ کابل زما، زه د کابل یم،

که سر مې لاړ شي، کابل نه پرېږدم مینه!

▲ کابل ته مه وایه چې وران شې،

په کې پراته دي پښتانه د ننگ مېړونه

د لنډۍ یو، تپو، ټیکی یو او مصرۍ یو انگر
څپرچوپړي (رېسړچ پانې)

▲ کابل د ښو ځوانانو ځای دی،

ما د نیستی د لاسه پرېښو ده، مینه.

▲ کابل د کلو ډک دی، خدایه،

زما یا دېري د لغمان شینکي باغونه.

▲ تا د سفر موزې په پښو کړې،

د ژېرو کلو باغ په چا سپارې مینه؟

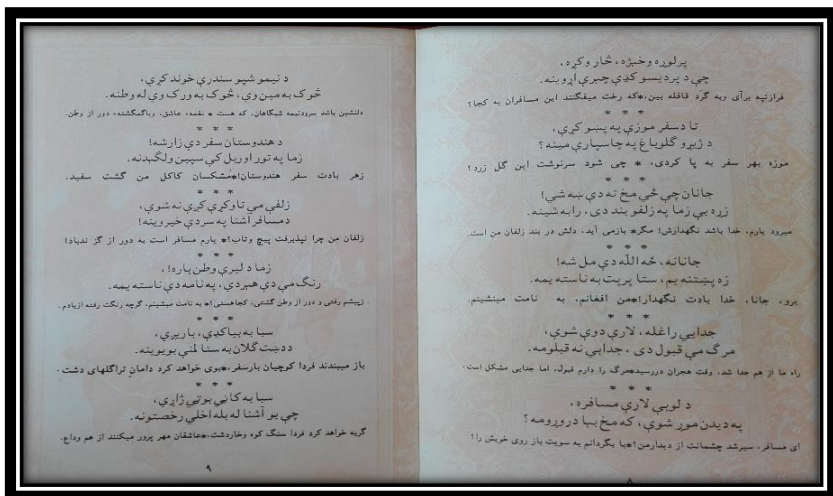
▲ جانانه، څه الله دې مل شه!

زه پښتنه یم، ستا پر پت به ناسته یمه.

▲ د لوې لارې مسافره،

په دیدن مور شوې، که مخ بېا درواړومه؟

دا یې د لیکي انځور دی.

۷: پوهاند ډاکټر محمد رحيم الهام، (۱۳۷۹ لېږدي)، لنډۍ ها (پښتو لنډۍ او د هغو فارسي ژباړه)، د اړيک سيار کتابتون اداره او مسلسله کڼه يې ۴۳، د عامه کتابتون کې د موندلو کڼه ۳۹۸ ل ۳۸ الف، ۸ او ۹ چوپړي انځور.

* ما يې انځور باسټلی دی، له ۸۴ يې د چوپړو (مخونو) جوسه نيم برابر دی. (# ۴۳ انځور)

۲. د عبدالروف بېنوا په ليکي لنډۍ چان کوونکی او فارسي مترجم عبدالروف بېنوا انگرېزي ژباړه يې محمد ابراهيم شريفې کړې، پښتو ټولنه، ۱۳۳۷ لېږدي کې د کابل عسکري مطبعې (د ملي دفاع وزارت مطبعه) څخه له چاپه تېره شوې ټولګه ده، په عامه کتابتون کې يې د موندنې کڼه ۳۹۸/۲ ل ۴۵ ب کې زده کړه داسې ښه يې، ما څېړلی سپړلی، د پوهاوي او مطلب رسونې له پاره نورو ژبو ته يې ژباړه زه بې کچې لېږلم چې کټې لري.

خو خوندور خوړوالی، وزن، لفظي او معنوي مانا دروندوالی او اغېزه نه لري، تر څوپورې چې ورته پښتو ژبه زده کړي، بيا به د پښتو لنډۍ یو، تپو، ټيکۍ یو او مصرۍ یو په خوندور خوړوالی، وزن، لفظي او معنوي مانا دروندوالی او اغېزه پوی شي. دا نور هر یوې پرې تاثیر نه شمېرل کېدونکی دی. ور وګرځئ مل شوي ۷. څپرکې ته.

▲ ،، سپوږميه سر وهه راخپړه

زما لالی د لویو غرو منزل کوینه ،،

ای مهتاب! بشتاب و برای،

محبوب من بشتب های تار درکوهای بلند سفر می کند.

O, Moon! Hurry and arise; my beloved is travelling through lofty mountains.

(عبدالروف، ۱۳۳۷، ۵۳ چوپړی)، (محمد رحيم، ۱۳۷۹ لېږدي، ۱۰۲ چوپړی)

لاندې تپه او لنډۍ يې زما په زړه پورې دي. د عیبونو او تېروتنو له پاره يې مل شوي لېکه په ۶. څپرکې کې وګورئ.

▲ نو زړه قاضي شو وېش يې و کړه

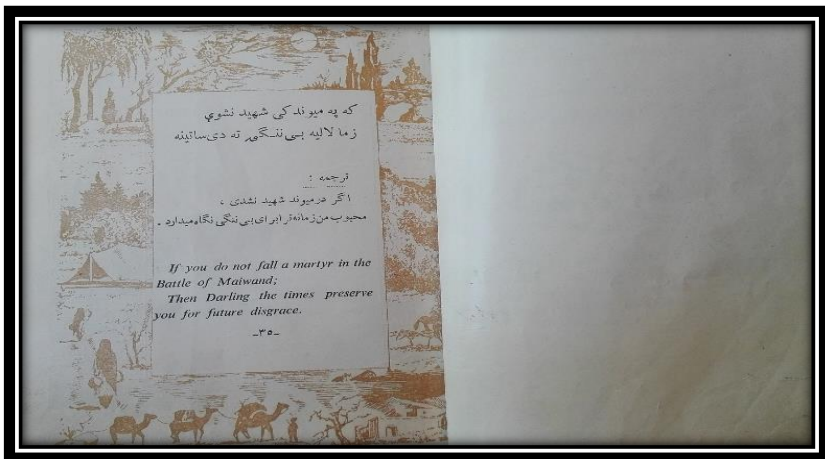
د مينې غم دی په تقسيم به يې کالونه

د لنډۍ یو، تپو، تیکی یو او مصری یو انگر
څپرچوپری (رېسچ پانې)

▲ که په میوند کې شهید نه شوې

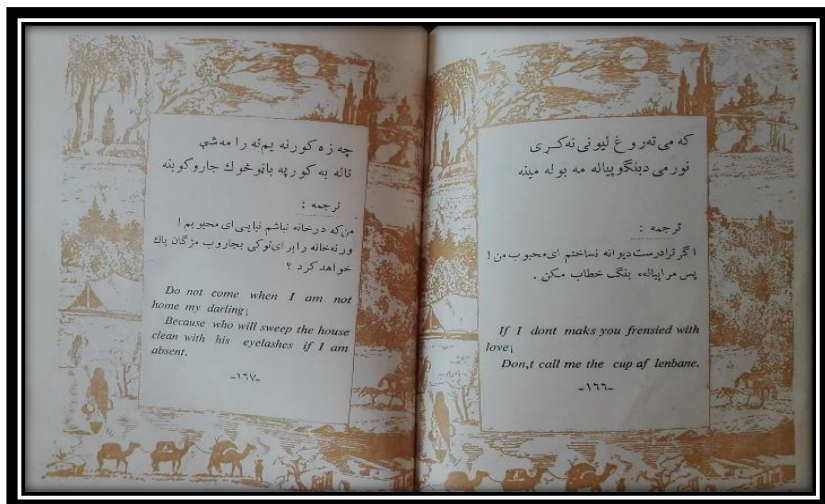
زما لالیله بې ننګۍ ته دې ساتینه

د عبدالروف بېنوا د لیکي انځورونه ما په خپله پرې کړي دي او لاندې یې د ۳۵، ۱۶۶ او ۱۶۷
چوپري انځورونه کټ وکړو.

۸. لنډۍ جان کوونکې او فارسي مترجم عبدالروف بېنوا، انگرېزي ژباړه يې محمد ابراهيم شريفی کړې، پښتو ټولنه، ۱۳۳۷ لېږدي، کابل عسکري مطبعې (د ملي دفاع وزارت مطبعه) څخه له چاپه تېره شوې ټولګه ده، په عامه کتابتون کې يې د موندنې کټه ۳۹۸/۲ ل ۴۵ ب، ۳۵ چوپري انځور.

* ما يې انځور باسټلی دی، له ۸۴ يې د چوپرو (مخونو) جوسه نيم برابر دی. (# ۴۴ انځور)

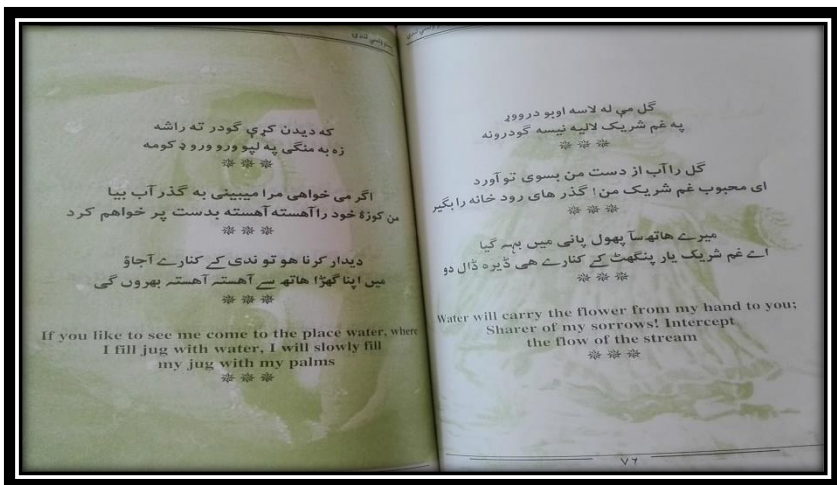
د لنډۍ يو، تپو، تيکي يو او مصري يو انگړ څپرچوپري (ريسرچ پانې)

۹. عبدالروف بېنوا د لنډۍ چان کوونکی او فارسي مترجم، انگرېزي ژباړه يې محمد ابراهيم شريفی کړې، پښتو ټولنه، ۱۳۳۷ لېږدي، کابل عسکري مطبعې (د ملي دفاع وزارت مطبعه) څخه له چاپه تېره شوې ټولګه ده، په عامه کتابتون کې يې د موندنې ګڼه ۳۹۸/۲ ل ۴۵ ب، ۱۶۶ او ۱۶۷ چوپري انځور.
* ما يې انځور باسټلی دی، له ۸۴ يې د چوپړو (مخونو) جوسه نيم برابر دی. (# ۴۵ انځور)

د عبدالروف بېنوا پورتي لنډۍ نومي ليکي زموږ وطندار ملګري اسدالله دانش په زيار، د دانش خپرندويه ټولنې مشر په زورنه، د نوې زياتونې د اردو ژبې له ژباړې سره پښتو لنډۍ ليکي په کال ۱۳۸۷ لېږدي کې له چاپه سلامت تېر کړه او د کنډوز ولايت د رېډي گل مشاعري په وياړ د چاپ په پساله پسولي.

د عبدالروف بېنوا د ليکي دوېم چاپ انځور ما په خپله پرې کړی دی او لاندې يې د ۷۶ او ۷۷ چوپري انځورونه کټ مټ وګورئ. چې درې واړه ژباړې يې په اصلي لنډۍ روح سپينې ته باسټلی، د هرې لنډۍ، تپې، تيکي او مصري ژباړه يې کړې، د مطلب روح يې خوندي ساتلی او د هرې مسرې وزن د رعايت کولو له پاره يې لفظي او معنوي کموالی او زياتوالی په هره پارچه کې څرګند کړی دی. دا کره بوږوم چې هېڅ کله به لاندې ۷۶ او ۷۷ چوپري لنډۍ يو ژباړه ده هېڅ خوندور خوږوالی، وزن، لفظي او معنوي مانا دروندوالی او اغېزه نه لري.

لکه: نوموړي چوپري لنډۍ چې ښه خوندور خوږوالی، وزن، لفظي او معنوي مانا دروندوالی او اغېزه لري. په کې ډېرې اسانتياوې شته دي چې وکتل شي ورته چې يوه څه شته دی چې د لنډۍ يو، تپو، تيکي يو او مصري يو باندې تاثير نه شمېرل کېدونکی دی.

۱۰. دانش خپرندويه ټولنه، پښتو لنډۍ، عبدالروف بېنوا د لنډۍ چان کوونکی او فارسي مترجم، انگرېزي ژباړه يې محمد ابراهيم شريفی کړې او تاج الدين يې اوردو ژباړه کړې، ۱۳۸۷ لېږدي له چاپه تېره شوې ټولګه ده، په عامه کتابتون کې يې د موندنې ګڼه ۳۹۸/۲ پ ۴۵ ب، ۷۶ چوپري انځور.
* ما يې انځور باسټلی دی، له ۸۴ يې د چوپړو (مخونو) جوسه نيم برابر دی. (# ۴۶ انځور)

، په تاریخي بڼه چې زموږ په لاس کې راغلې دي. هغه په دویمه ګڼه د جنګي او سرلوری (حماست و افتخار) شعرونه دي چې د یوولسم لېږدېز پېړۍ څخه وړاندې چې له هغې ورسته پټه خازنه زموږ لاسته په لیکلې بڼه راغلې، له ۱۱۰۰ لېږدي څخه وړاندې هغه د امیر کروړ جهان جنګي شېر او د بابا هوتک جنګي شېر چې مېړانه او ملي قوت قوه په کې په پوره بڼه شتون لري، په همدې بڼه زموږ په ولس کې له لرغونو وختونو څخه سرخندنه، مېړانه او ملاتړ د پهلوانانو، د وګړو د غرور او لویي وو، له ملي شعرونو سره، د ځوانانو مېړانه او غیرت تل مېړمنو ستایلی دی او د دوی په ځوانۍ یې غرور کړی دی.

په دې ملي لنډۍ کې څومره هڅونه شتون لري. لاندېنۍ کښلې او انځور یې وګورئ.

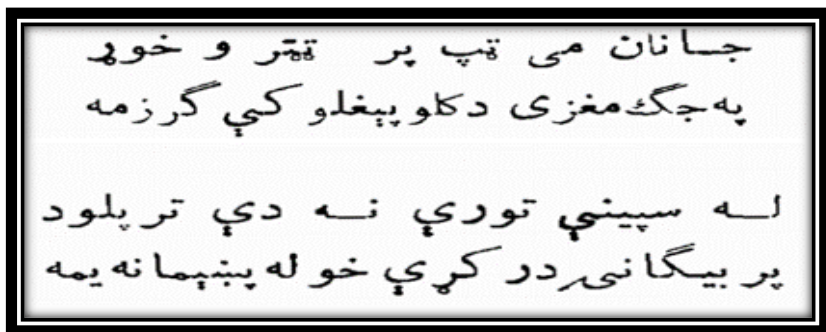
▲ جانان مې تپ پر ټټر و خور

په جګ مغزی د کلو پېغلو کې ګرځمه

▲ له سپینې تورې نه دې ترپلود

پر بېګانۍ در کړې خوله پښېمانه یمه ،،

(عبدالحی حبیبي، ۱۳۳۹ لېږدي، ۲۷۶ چوپړی)

۱۱: عبدالحی حبیبي. (۱۳۳۹ لېږدي). پټه خزانه. دویم چاپ ۲۷۶ چوپړي انځور. په ۱۳۲۲ لېږدي د اصلي پټي خزاني یوه نخسه د پښتو ټولنې لاس ته راغله او هغه یې استاد عبدالحی حبیبي ته د ډېرې شنې او درې ژبې شرحې او ژباړې له پاره په لاس کې ورکړه، نوموړی کار حبیبي په کابل، خوابکاه کې په ۱۳۲۳ لېږدي کې بشپړ کړه. او دویم وار چاپ ته یې د درې ژبې شرحې او ژباړې سره چمتو کړ. دویم چاپ یې په ۱۳۳۹ لېږدي کې د پوهنې وزارت د دارالتألیف ریاست کې د تذکره الشعراء، پټه خزانه، ۵۰۰۰ ټوکه له چاپه سلامت تېر کړي دي.

* ما یې انځور باسټلی دی، له ۸۴ یې د چوپړو (مخونو) جوسه لږ اوږد دی. (# ۴۷ انځور)

۳. د افغانستان په ټولو خوندي ځایونو یا ساتنځایونو، موزیم، یا ملي ارشیف کې د ساتلو شوو کښلو او لیکو زېرمه ځکه دومره شتون نه لري، یا هېڅ نه شته. ځکه چې زموږ په ټاټوبي باندې مېرځمنو، دښمنو په وار، وار ټراکې، شخړې او جگړې مخزېږدي څخه وړاندې راوړي هر څخه یې تالا، ورک او سوزولې دي. ځکه مو په لیکیتونو کې خپل کتابونه شتون نه لري هغه لیکي چې زموږ خپل دي او زموږ د وگړو له آړ پورې تړلې دي. چې د پردۍ یو له ناوړه نیتونو او دسیسو څخه پاک دي چې له موږ سره تاریخي تړیکې لري. که هغه پر موږ پښتنو پورې تومبونی هم کړي هغه زموږ کیدلی نه شي. ځکه چې څوک له موږ سره دښمنۍ لري هغه زموږ ښه چیرته وايي.

د هغوی جغات (کوښښ) دا دی چې موږ په پښتو ژبه رسمي لوست، رسمي لیک او رسمي یادول و نه کړو، د هغوی ژبې یادې او ورته درناوی و کړو، د هغوی د ژبې ویکي یا لغاتونه په خپله ژبه کې و کاروو. دري ژبې په دي جغات دي چې لغاتونه، نومونه، پېڅلیک، اثار، رسمي څېړنې، سپړنې، لیک، لوست، د پوهنتونونو ژبه او لیکونه (مکتوبونه) دي په دري ژبه وي.

عربي ژبې په دي جغات دي چې لغاتونه، نومونه، پېڅلیک، اثار، رسمي څېړنې، سپړنې، لیک، لوست، د پوهنتونونو ژبه او لیکونه (مکتوبونه) دي په عربي ژبه وي دومره د ژبې شرک دي پښتنو کې پیدا کړي، چې الله مه کړه داسې پام کوي چې د پښتنو بر رب په پښتو ژبه نه پوهېږي او یوازې په عربي ژبه الله علم لري او پوهېږي. همدا سبب دی چې د لیکلو دود یې له پښتنو څخه اخستی دی او له یاده د یادولو نغوته او تمبونه ورته کوي. چې په دین او پښتو به سر ماتي وي، خو یوه ایت او یوه کره پښتو غونډله به نه شي لیکلې. تا پاتیشونې پوهه تېر رښتني اسلامي واکمنۍ چې له عربو موږ لوړې راغله نو یهودیانو چې له عربستان سره ۴۲ کیلومتره نږدې گاوندیتوب سرحدي پوله لري. ورته یادونه و نه وکړه چې اسلام مو له متو لاره د اجمو شو، پوهنتونونه د هغوی شو، ځمکپېژندنې هغوی وکړي، ریاضي او فزیک او پوهې لاس برې شو، د واکمنۍ دود او عادلنه وکړو پندونه یې خپله کړې ده، تاسو هغوی په دین لیکلو، پوهولو او اېښخو په لیکلو پوهه ورکړه. د دوی ټولنه پوهکړې شو په دین له تاسو څخه او تاسو ته بډاینه او ځواک په لاس نه درځي د اسلام. نو عربانو ورته و ویل چې موږ څه و کړو، یهودیانو ورته و ویل. چې د اسلام لیکلو پوهه ترې واخلي، د الله کتاب ورته وایڼ چې لیکي دې نه یادې دي یاد وي، د الله کتاب لیکلو پوهه دې په کوشنۍ یو کوشنۍ یو برخو و ویشئ، چې په یادو یادولو سره د لیکلو پوهه له منځه ځي او تش په پټو سترگو یادول دوی هېڅ بډایه پوهکړي کېږي نه. اسلامي پوهان یې و وژني، کتابونه او لیکنې یې و سوزوي، په منځ کې یې بېلولی پیدا کړئ، تیل موږ ته را کړئ او بیت الله ودانۍ درته موږ ودانه وو.

د الله کتاب راتللو په پېر د الله د کتاب لیکلو پوهه او امر د هغه استازي کړی و، خو اوس په بېلیونونو توکه له چاپه سلامت تېرېږي، له یادو (په پټو سترگو لوستل یې هېڅ کتنه نه لري) چې پرې لیکلو یې پوی نه شي پرې نه پوهېږي. په ورته بڼه د پښتو کړنې پېيلې لیکل هم همداسې دي.

۸. د پښتو ژبې لهجه

پښتو ژبه یوه ده، او په یوه بڼه کښل کېږي، ، نن ورځ کې زما ژبه ۳۱ یوه دیرشتمه لیکه کې دی. او د نړۍ په ټولو (۶،۵۰۰) ژبو کې یو دیرشتم روڼ ځای لري، چې له دې ټولو ژبو څخه (۲،۰۰۰) ژبې داسې دي، چې له (۱۰۰۰) څخه لږ کسان پرې خبرې کوي، دا هم په څرګنده ټول په علمي بڼه د نړۍ ژبپوهانو څیړلي دي، ۶۰ مېلیونه وګړي پرې خبرې کوي او ۶۰۰،۰۰۰ شپږ سوه زره وییکی لري ،، (صفی الله، ۱۳۸۸ لېږدی، ۶۲ چوپړی)

لیکوال ټول افغانستان څو وارې لېدلې، د روشن مخابراتي شبکې اسانتیاوې مې په لومړیو شیبو کې له ښارونو نه نیولې تر درزنۍ سیمو پورې برابر ولې او له سپین ږیرو او مشرانو سره به مې د مخابراتي شبکې ځای پر ځای کولو کې د شخړو په لمنځه وړلو کې هم ګډون کوو.

چې د پښتون پښت بېلا بېلو تېرونو او وګړو د پښتو ژبې لهجه کې ځېنې پښتو ابېڅې بل د پښتو ابېڅې ته اړوي، د بلې ژبې وی خپل پر پښتو ابېڅې راتېي او په پښتو کې د کانسونینټو کلسټرونه په بېلا بېلو بڼو هم په کې ماتوي.

له نوي لیکدودي سمون سره، سره بیا هم لوستونکي اروځي، د وړاندې وروسته توکیو له مخې یې سم ولوستلی شي. لکه: شو او شول، د سو او سول په لږ کې چې د ویونکیو د ډېرې د آر پر بنسټ د سو او سول په وړاندې کره ارزول کېږي، او د وې ،، و ،، ابېڅې یې، یې ،، ې،، ابېڅې ته اړوي، اې ،، ا، الف،، ابېڅې یې، یې ،، ې،، ابېڅې ته اړوي، او وایي یې مکر لیکي یې په کره بڼه.

اورون، اور + کېدل + اوږېدل دلته هم د ون توکی لویږي. ناکره بڼه یې یږین، یږ + کېدل + یږېدل دلته هم د ون توکی لویږي.

زما خپله مصرۍ چې له خپل لیکي څخه مې راخستې، ا. کره بڼه یې دا ده.

▲ ،، ستا له اوبښتو سترګو ځار شم

په دا زرغونه سپمه یې ساری نه وینمه ،،

(صفی الله، ۱۳۸۸ لېږدی، ۲۲۴ چوپړی)

۲. ناکره بڼه یې دا ده.

▲ ستا له اوبشتو سترگو جار سم

په دا زرغونه سپمه یې ساری نه وینمه

۳. ناکره بڼه یې دا ده.

▲ ستي له یېبشتو سترگې څیر شم

په دي زرغېنه سپمه یې سیری نه یېنمه

که چېرې تاسو په کره بڼه په زېر سره هر یوه ویکي ته غوړ شئ چې په لحجو کې اوړې دا لاندې
بڼې یې په پام کې ونېسئ، د یوې بې سروبوله انګړنې له مخې به په کې توپېرونه و مومئ ولې په کره
بڼه کې کره راځي. بېځایه بدلونونه په کې نه راځي، ولې تاسو بیا په ټولو لحجو باندې سره پوره
خلاصېږي او سر ور ته په لېڅې سروېږدی کوئ.

۱. لومړۍ: الینګاري

شې (ش)، سې (س) لولي

وشو ته وایي، و سو

بڼه شو ته وایي، بڼه سو.

ک ته ق وایي

شیرین کندان، شیرین قندان

خ ته چ وایي

څخه، چخه اړوي.

څوکی ته چوکی وایي، څارواکي ته چارواکی وایي، څارې ته چارې، څڅبک، څ ادغم کړي یا لنډه بیا

یې چبک وایي.

زه به ستا څاره و کړم، زه به ستا چاره و کړم.

همداسې په سې در واخله نور، په لنډۍ یو، تپو، تیکی یو او مصری یو کې یې کښې.

۲. دویم: کاپیساوال

رې (ر) ته رې (ر) وایي
کره بڼه د یوه بند
واوره را واوره ځولی دې کلو راوره، کلو کې دې شپه وه تا تشه لمن راوره

نا کره بڼه د یوه بند (کاپیساوال داسې وایي)
واوره را واوره ځولی دې کلو راوره، کلو کې دې شپه وه تا تشه لمن راوره

ناوره ته ناوړه وایي
زړه ته زړه وایي
ړوند سړی، سړی په زړه وینئ، روند سړی، سړی په زړه ویني.
همداسې په سې در واخله نور، په لنډۍ یو، تپو، تیکۍ یو او مصری یو کې یې کښې.

۳. درېم: لوگریان

ژې (ژ) ته ژې (ز) وایي
ژریو ته زېرې وایي. ژېر ته زېر وایي، ژبې ته زېر وایي،
ژر ژر رابڼه ته زر زر راشه وایي.
همداسې په سې در واخله نور، په لنډۍ یو، تپو، تیکۍ یو او مصری یو کې یې کښې.

۴. څلورم: کندهاریان

بڼې (بڼ) ته شې (ش) یا غټ شین یا شې وایي خو لیکي یې هم داسې بڼې (بڼ) وایي او د ستونې په
تالو کې اداکوي. بڼار ته بڼار وایي خو ښار یې تلفظ (له خوږې یې اواز اوباسي) کوي، بڼه ته بڼه
وایي خو شه یې تلفظ کوي.
اوښ ته اوش وایي.
پښتو ته پښتو وایي.

ښځې ټپې ډېرې خوشوي، شځې ټپې ډېرې خوشوي.

ږې (ږ) ته اوږده ږې (ږ) وايي او داسې ژې (ژ) يې تلفظ (له خوږې يې اواز اوباسي) کوي.

ږېره ته ژېره وايي.

کوږ ته کوژ وايي.

موږ ته موژ وايي.

کوښښ ته کوشش وايي.

ښه راغلاست ته شه راغلاست وايي.

موږ غږ نه کوو، موژ غږ يا ژغ نه پورته کوو،

زموږ د ږېرې لاندې په خړه خور تېرېږي، زموږ د ژېرې لاندې په خړه خور تېرېږي.

ږوب ته ژوب وايي.

پښتو زموږ ژبه ده، پښتو زموږ ژبه ده.

پښتو د سړي پخښتۍ کېږي، پښتو د سړي پښتۍ کېږي؛ چې سول شۍ يې پوی شي.

،، ښ : دا توری ځینې پښتانه لکه (خ) یا (څ) ته نږدې تلفظ کوي او ځینې پښتانه یې د (ش) غوندې ادا کوي. نو د غه دوه یا درې مختلف غږونه چې یوه ځای او بل ځای د لهجې د اختلاف په وجه د ځینو لغاتو په تلفظ کې شته، په لیک کې د دغه توري په لیکلو دغه اختلاف له منځه تللی او د لیک یوه راز والی یې ساتلی دی.

دا توری په داسې لغاتو کې لیکل کېږي. لکه: (ښه، لوبښی، اوبښ) چې څوک یې یوه راز او څوک یې بل راز تلفظ کوي.

کومه کلمه، چې یوازې د (خ) یا یوازې د (ش) اواز راغلی وي، هلته دغه توري نه لیکل کېږي، لکه (خته، خاوره، شکه، شولې...) په دغه اساس باید (خندل) چې د (خندیدن) په مانا دي په (خ)، او (شیندل) د پاشیدن په مانا په (ش) و لیکو. او (ښندل) چې د قربانولو او سرورکولو په مانا سره په پښتو (ښ) و لیکل شي، چې د درې واړه کلمو مانا ګانې و ساتو.

ږ:- د پښتو دا خاص توری هم ځینې پښتانه لکه (ژ) او ځینې یې لکه (ک) اداکوي، نو ځکه په هغو کلمو کې لیکل کېږي، چې د لهجو د اختلاف په وجه دغه دوه آوازونه ولري. لکه: (ږلی، لږ،

کور) دغه توري هم په پښتو املا کې د لهجو د اختلاف مخه نیولې ده او د لیک یووالی یې ساتلی دی.

کومې کلمې چې یوازې د (ک) یا یوازې د (ژ) اواز لري هلته دا توری نه لیکل کېږي او هماغه (ک) یا (ژ) لیکي. لکه: (مالکه، کوره، ژبه، ژرنده، ژوند...)،
ملنه یا معروفه (ی) ،، ملنه یا معروفه (ی) هغه ساکنه (ی) چې د مخه توری یې زور و لري او نرم ویل کېږي. لکه سړی، لیونی، منکی، دی ،،
په فعلي یا همزه لرونکي (ئ) ،، فعلي یا همزه لرونکي (ئ): د مخاطب افعالو په پای کې راځي، لکه خورئ، وړئ) د امر په ډول (و خورئ، مه ژاړئ) ،، غوندې وایي.

که دا یاگانې په لیکلو کې فرق و نلري نو (وړی) د (پشم) په مانا او (وړئ) د وړلو به مانا به یوه راز لیکو موږ چې دوی په لاندې تپه کې دی،
دئ وایي چې له وړی کې چې د لکی دارې یې یا (ی) کوم اواز دی له هغې څخه چې په وړی کې د (ئ) اواز دی ورته ډېر ورته دی.

په هر پښتون اړینه ده، کڼلې ده، فرض ده چې د خپل د ژبې ابېڅې زده او یاد کړي، لکه موږ د عربي ژبې ابېڅې یادوو، د اېنگلېسې ژبې ابېڅې یادو وو، د روسې ژبې ابېڅې یادوو او د بلې هرې ژبې له وینگونو (غېرونو) سره. زموږ د خپلې پښتو ژبې لیکلو، لوستلو، روزلو او ښوولو له پاره اړینه ده چې ابېڅې یې زده کړو، تر ټولو ناوړه یې داده چې کره پښتو یا یوه پښتو یا سوچه پښتو چې په کومه بڼه ویل کېږي یا غږ ورکوي ابېڅې نه وایو. چې دا ټول په لاندې بڼه دي، اړین یې باید زده کړو لکه:.

▲ صورت زما واک یې د بل دی

خدایه نور واخلي دا بې واکه صورتونه

▲ صورت زما واک یې د بل دئ

خدایه نور واخلي دا بې واکه صورتونه

▲ خاونده بیا دې ماخوستن کړ

د نارضا کټ نه مې رېږدي اندامونه

▲ خاونده بیا دې ماخوستن کړ
د نارضا کت نه مې رېژدي اندامونه

:قې،، ق،، ته کې،، ک،، وایي او کې،، ک،، ته قې،، ق،، وایي.
کره بڼه: کلم (لیکاني) په قندهار کې کښل کېږي
ناکره بڼه: قلم (پرې) په قندهار کې کښل کېږي.
کره بڼه: شیرین کندان تا و خوره او کاب (نالبکی) دې پر ما تاوان کړه؟
ناکره بڼه: سپرین قندان تا و خوره او قاب دې پر ما تاوان کړه؟
کره بڼه ټپه:.

▲ د قندهار انار پاخه شو
د ثمرکند توتیان راځي شیرې یې خوړينه
ناکره بڼه ټپه:.

▲ د قندهار انار پاخه سو
د ثمرقند طوطیان راځي شیرې یې خوړينه

۵. بتيکوت او ترې لاندې ډېری سيمې ترپېښوره بيا

حې (ح) ته بې ټکي خې (خ) وایي یا خې،، خ،، ته حې،، ح،، وایي..

کره بڼه یې: پلار یې زوی ته په غوصه و ویل :- زه تا ته خر ښکارېږم چې خبره مې نه مني، یخې یخې
مالټې خورې بیا نو ټوله شپه ټوخه، ټوخه ټوخېږي!!
ناکره بڼه یې: پلار یې زوی ته په غوصه و ویل:- زه تا ته خر ښکارېږم چې خبره مې نه مني؛ یخې، یخې
مالټې خورې بیا نو ټوله شپه ټوخه، ټوخه ټوخېږي!!
زبیح الله حلوا په سې مسجد ته لاړه خو په برخه یې نه وه.
زبیح الله حلوا په سې مسجد ته لاړه خو په برخه یې نه وه.

▲ صورت زما واک یې د بل دی

خدايه نور واخلي دا بې واکه صورتونه

▲ صورت زما واک یې د بل دی

خدايه نور واخلي دا بې واکه صورتونه

۶. خوستیان :

وې (و یا واو) ته یې (ې) وایي.

خوست ته خېست وایي.

د خوست پوهنتون بنسټ د تاریخ ډاکټر پوهاند شهسوار سنگروال نیازی په پېښور کې د افغان پوهنتون په نوم جوړ کړی وو.

د خېست یې هنتېن بنسټ د تېریخ ډېکټر پېهیند شهسېر سنگربېل نیېزي په پېښېر کې د یفغان یې هنتېن په نیم جېر کړی یې.

کور ته کېر (کېر ویل هېڅ باکه نه لري. ځکه د پښتو ژبې ویکی دی، په دري ژبه کې غیږ یا د نر زردکه، د نر سامان یا د تناسلي اله ته وایي خو دري بېله ژبه ده. داسې ډېر ویکی د بېلو ژبو شته چې په نورو ژبو کې بېلا، بېلې مانا وې ورکوي. ځکه زموږ په ژبه کې هېڅ باکه نه لري) وایي.

کور پر کور به دې و گرځوم، که چا ډوډۍ درنه کړه په خپل کور کې به دې کېښنوم، کېر په کېر به دې بگرځېم، که چې دې دی درنه کړه په خپل کېر کې به دې کېښنیم. کسه دا وکڅه :- کسه دا بکڅه

محمود! توت لوند ده وړونده وړوند شي، محمد! تېت لېند ده برېنده برېند شي. کسه د پاکستان یې!!؟، کسه د پېکسټن یې!!؟

لکني ته خو په ۲۰۰۶ زېږدي کال راغلی وي لغمانیه!!

لکني ته څي په ۲۰۰۶ زېږدي کال رغلی یې لغمېنیه!!

▲ شپک یې مه بولی عالمه
اسمان زما په ژړا اوښکې تویینه

▲ شفق یې مه بېلی عېلمه
بسمېن زمې په ژړې بېنکې تېبینه

په لاندې بڼه د پښتو فعلونو وېش هم په لهجو کې د پام لاندې نهول په کار دي چې د روسي او انگرېزي ژبې په شان په کې غلي ابېڅې شته چې نه لوستل کېږي او یا له وی څخه غورځول کېږي.

بېنکې = بېنکې

تېبینه = تېبینه

وېلې - وېل کېدل = ولیدل،

ځوړند ځوړ + کېدل = ځوړېدل په ځینو لهجو کې ځوړندېدل هم راځي دواړه بڼې دود دي،

اوړون، اور + کېدل + اوړېدل دلته هم د ون توکی لویږي.

مسکا: مسک + کېدل = مسکېدل

ژړا: ژړ + کېدل = ژړېدل

پرسوب: پرس + کېدل = پرسوب

کون + کېدل = کنېدل

لوند + کېدل = لنډېدل

زور + کېدل = زړېدل

څاڅکی: څاڅ + کېدل = څڅېدل،

په دې بېلګه کې هم وینو چې له څاڅکي څخه سر بهره پر ورستی برخه (کې) د پاتې برخې د منځ واول هم په زور بدلېږي او څڅېدل په بڼه پاتې کېږي.

همدا د ژبې پنځې (طبیعي) حالت دی چې ځینې یې بدلون مومي او ځینې نور په خپل حالت پاتې کېږي.

،، پوهنپاره آريانا حقپال، د پښتو فعلونو وېش، ۱۳۹۳ لېږدېز لمريز کال ۲۱۲.۲۰۹
په پښتو کې د کانسونینټو کلسټرونه په بېلا بېلو بڼو ماتېږي چې پورته ورته په لنډيز ډول نغوته و
شوه. کانسونینټ د حذف په واسطه دا ستونځه تر ډیره حده اوارېږي. په ځانګړې توګه د درېيې
ډلې فعلونه په برخه کې چې ترکیبې فعالونه دي، په دې اړه فونالوژي د اوستاد پوهنمل جمعه گل
لورین ژباړنه، د اوستاد لورین او اوستاد اخک دواړو په ګډه داسې ترتیب کړي دي.

،، په هغه مرکبو فعلونو کې چې لومړیجز يې (لغوي عنصر) يې يوه اسم يا صفت وي او
دوېم جز يې د (کول – کېدل) کومکي فعل وي.

(د پښتو فعلونو درېیمه ډله) قاعده داسې ده چې که د دغه مرکب فعل لومړیجز (لغوي عنصر)
په تم کانسونینټ مخنوم وي نو د (کول) د کمکي فعل لومړی کانسونینټ (ک) غورځېږي (حذ
فېږي) او په دې توګه د کانسونینټونو کلسټر مات او مغولق هجايي جوړښت په ساده هجايي
جوړښت په ساده هجايي جوړښت بدلېږي لکه: - پاک + کېدل = پاکېدل...

ما + څېسې، زرکې، مرغی، او کفترې + پاخه + کړل
فاعل+ مفعول+ فعل+ مرستیال فعل
مرکزي زه، ته، دی، موږ، تاسې، دوی خپل کړو.

▲ ما ته دې نه راکوي خیر دی
په لیونی دې راته نه کوي ظلمونه

▲ مي ته دې نه راکې خیر دی
په لیبې دې راته نه کې ظلمېنه

رښبیا (شورویان)

د دوی ټول لاس لاندې بیا هې (ه)، چې (ح) ته ځي (خ) وايي.

مېترلام ته مخترلام وايي.

هاروون ته خارون وايي

زبيح الله ته زبيخ الله وايي

غې (غ) ته ږې (ږ) تلفظ کوي.

افغانستان ته افرانستان وایي. له ټولو انگریزان سره او په هغو سېمو کې چې د پښتون پښت د دوي له اغېزې لاندې راغلي وي همدا دودۍ پرې ټومبونۍ شوی دی.

۷. هراتیان

قې (ق) ته غې (غ) وایي:

معلم کمبر (قمبر)، د کمبر (قمبر) په څلور لاره کې ژوندګړ دی، او پلار یې د ظفر کول (قول) اردو کومندان (قومندان) دی.

معلم غمبر، د غمبر په څلور لاره کې ژوندګړ دی، او پلار یې د ظفر غول اردو غومندان دی.

زما له لیکي څخه د ټیکی کره بڼه او کښلې بڼه یې. کدم (قدم) ته غدم وایي، کتار (قطار) ته غطار وایي په لاندې بڼه.

▲	ناوی	رو،	رو	قدم	اخله
د	ولس	پېغلې	په	قطار	درسره
				ځینه	

زما د ټیکی ناکرېنه یې یا د لهجې د ویلوبڼه یې.

▲	ناوی	رو	رو	غدم	اخله
د	ولس	پېغلې	په	غطار	درسره
				ځینه	

د دې له پاره دا سپینې ته راباسم له خپل ليکي څخه د لنډۍ یو کره بڼه او کښلې بڼه یې راخلم چې پښتو ژبه یوه ده، او په یوه بڼه کښل کېږي.

▲،، وطن تم ټول کافران راغله
ژر را پاڅېږه چې جوړه جهاد له ځونه

▲ د بوست له ور به زه درتېرشم
غاړه غړی دې له کاله راځه مینه،،

(صفی الله، ۱۳۸۸، ۲۲۶ چوپړی)

زما د لنډۍ یو ناکړبڼه یې یا د لهجې د ویلو بڼه یې.

▲،، وطن تم ټول کافران راغله
ژر را پاڅېږه چې جوړه جهاد له ځونه

▲ د بُست له ور به زه درتېرسم
غاړه غړی دې له کاله راځه مینه،،

د دې له پاره داسې په پوځ کې کېږي چې په ۷. د پښتو ژبې لهجه یوه ده، همغه ده چې کښل کېږي او د لهجو اختلافات له منځه وړي او د لنډۍ یو، تپو، ټيکي یو او مصری یو یوه رازوالی ساتي.

په پورتنۍ لومړۍ غونډلې، ويکي، فالونه او وینک د لنډۍ، تپې، ټيکي او مصری چې کښلې شوي دي کره بڼې یې دي، دویمې غونډلې، ويکي، فالونه، لنډۍ، تپې، ټيکي او مصری چې کښلې شوي دي ناکره بڼې یې دي. د پښتو ژبې لهجه کره همغه ده چې د لهجو اختلافات له منځه وړي، یوه راز والی یې ساتي، څه چې وایو همغه کښو (لیکو) او څه چې کښل شوي وي همغه لولو؛ پرته د لهجو له دودو، رښتو او بدلونو څخه. همدا د پښتو ژبې ټاېن رښت (قانون، دودی) دی زما له پامه چې یوه پښتو کره پښتو پنځې بډایه کوي او اوږدپېری ژوند ورکوي.

۹. د لنډۍ یو، تپو، تیکی یو او مصری یو ژبه

،، د باندنۍ یو او کورنۍ یو ژبپوهانو د پلټنو او څېړنو په ترڅ کې دا جوته شوې چې پښتون د آریاني قوم یوه څانګه ده او دا هغه آریاني پښت دی چې څلور زره کاله پخوا په بلخ، بخدي او آمو سیند په غاړو او شاوخوا کې اوسیدل، پښتو د همدې خلکو ژبه وه.

ځینو پښتو له سامي ژبو څخه یوه ژبه بللې ده. په دې اړوند یوه باندیني پروفیسور د روسیې د اکاډمۍ غړی چې ، کلاپورت ، نومېږي داسې ویلي دي:

،، چې ځینو خلکو پښتو سامي بللې ده. خو زما په اند پښتو یوه خالصه هندو آریین ژبه ده. ځکه چې دغه ژبه نه د الفاظو، لغاتو او نه د ګرامر له مخې سامي ژبو سره کومه اړیکه لري.،،

د کلاپورت نظر د پښتو ژبې په اړوند نورو ډېرو بهرنۍ یو پوهانو هم تایید کړی دی، او داخلي پوهان هم دا نظر تاییدوي یا مني.

ځکه چې پښتو ژبه، د الفاظو، ترکیبونو او ګرامر له مخې د عبراني او سامي ژبو سره هېڅ اړیکه او ورته والی نه لري. نو پښتو یوه لرغونې او تاریخي ژبه ده، چې د نسبتي ، و ، په یوه ځای کېدو سره د ویدي عصر مشهورې قبیلې ، پښت = پکټ، ته منسوبېږي.

د پکټ کبيله د آریاني لسو کبیلو له ډلې څخه ده، چې د ریګویدا په کتاب کې یې څو ځایه نوم یاد شوی دی.

د ،، پښت ،، کبيله د وخت په تېرېدو سره د ، ون، د روستاري په یوه ځای کېدو سره د ،، پښتون ،، په بڼه اوښتي ده.

په هر صورت دغه ملت د لرغوني اریانا په خاوره کې د پامیر، هندوکش، سپین غر، کسۍ غر په لمنو او د آمو، هلمند، آبا سیند او نورو سیندونو په غاړو کې روښانه او ویاړلی تاریخ لري. د لنډۍ یو، تپو، تیکی یو او مصری یو ژبه پښتو ده، وګړي یې پښتانه دي، ژونکې یې اریاني دي او ټاټوبی یې افغانستان دی.

ژبه په عام ډول سره د پوهولو او را پوهولو یا افهام او تفهیم وسیله ده. په خاص ډول ژبه د غږیزو، او ریزو او سیمبولونو (نښو) یوه داسې کسبې او اتفاقي سیستم دی، چې د یوې ټولنې وګړي یې یوه له بله د پوهولو او راپوهولو له پاره پر ژبه راوړي او یوبل ته یې اوروي. یا په بله وینا: ژبه په خاص ډول هغه اوازونه دي، چې انسانان یې د خپلو افکارو او خیالاتو د څرګندولو په غرض تر یو ځانګړي نظم او سیستم لاندې د غږیزو غږو په وسیله له خولې څخه راباسي او په دې توګه یوه له بله سره اړیکه ټینګوي، یانې یوه بل پوهوي او راپوهوي.

دا چې ژبه لومړی ځل څنګه منځ ته راغلې ده ؟

په دې باب د علماوو تر منځ مختلف نظریات اقامه شوي دي چې د ټولو راوړل یې دلته لازم نه دي خو په لنډ ډول داسې ویلی شو چې:

ژبه له ټولنیز ژوند سره سمه منځ ته راغلې ده، داسې چې د ټولنیز کار په بهیر کې لومړی د نغوتو، اشارو او ورپسې د جړوپرو او هیجاني غږونو په بڼه غږېدا پیدا شوې او بیا له هغو څخه د پرله پسې ټولنیزې اړتیا په توګه ژبه منځ ته راغلې ده.

د ژبې د پیدایښت تاریخ د انسانانو د پیدایښت د تاریخ سره ټینګې اړیکې لري. او د انساني ټولنې د تاریخ د تکامل او پرمختګ سره یې سم تکامل موندلی دی او په نتیجه کې یې دغه اوسنۍ بڼه غوره کړې ده.

دا خو څرګنده خبره ده، چې لومړني انسان د پیدایښت په لومړي وخت ژبه نه درلوده، خو کله چې یې د دې ضرورت احساس کړ خپلې غوښتنې، افکار او خیالات نورو ته انتقال کړي نو د ستونزو او مشکلاتو سره، سره یې ژبه منځ ته راوړه او د ژبې د پیدایښت دغه پېښه ډېره پېچلې، د تحول او تکامل ډېره اوږده دوره یې تېره کړې ده.

څرنګه چې ژبه په تاریخي ډول پیدا شوې او د انسانانو ترمنځ د ګډون یوه پېچلې وسیله ده. یانې هغه وخت، چې انسانانو ته دا احتیاج پیدا شوی، چې یوه بل ته څه و وایي د دغه احتیاج له مخې غږیزو غږو، صوتي اعضا، پراختیا و موندله، چې په تدریج سره دغه پراختیا او بریالیتوبونه پر

مخ ولاړل، چې بالاخره د خبرو کولو نننۍ نړۍ منځ ته راغله، چې دغه اوسنی بڼه او شکل د ټولنیز ژوند د اوبستون او پرمختګ بڼه پایله ده، چې ژبې هم ورسره په خپل وار اوبستون او پرمختګ کړی دی،، (محمد آقا شېرزاد او جمشېد رشیدی، ۱۳۸۵ ل ل کال، بېلا بېل چوپړي). همداراز زموږ د پښتو ژبې د رغښت پل ونډی دی.

۲.۹ د پښتو اصل او ریښه

کله چې سړی هغه روایات او نظریات راسپړي چې د پښتو د اصل او ریښې په باره کې په مختلفو آثارو کې راغلي دي، نو له راورتي سره دا خبره هرو مرو مني چې د پښتنو د ژبې د اصل او ریښې په باره کې هم د نظر اختلاف تر هغه نه کم نه دی، لکه خپله د پښتنو د اصل او نسب په باره کې چې دی،، (هنري، پښتو ګرامر، ۱۷ چوپړی).

پښتو چا د دېوانو ژبه بللې ده، چا سامي طېبو ته ورکش کړې ده او چا په هندو ایراني طېبو پورې تړلې ده. چا د هندو ایراني ژبو د سترې ونې په نډې څانګه پورې مربوط ګڼلې ده او چا یې په ایراني څانګه پورې. چا بیا پښتو اصلاً، د ساکانو پاسیتیانو ژبه بللې ده او چا د هندو ایراني ژبو تر منځ یوه مستقلة ژبه او د اتصال کړی ګڼلې ده.

د تذکره الملوک (تذکره الملوک د پښتنو تاریخ دی او راورتي د خپل ګرامر په مقدمه کې معرفي کړی دی). مؤلف وايي چې ځینې روایتونه پښتو د دېوانو ژبه بولي. دی لیکي:،، ځینې روایتونه وايي چې افغانانو خپله ژبه له دېوانو زده کړه، ځینې نور بیا وايي دا د کسې د غره د اوسېدونکو ژبه ده، د افغانانو دا عادت وو، چې د دغو خلکو ښځې او لوڼې به یې ترې بوولې او ودونه به یې ورسره کول او ځکه یې نو پښتو طېبه ورنه زده کړه او خپله طېبه یې چې ابراهیمي (عبري) وه، هېره کړه،، (هنري، پښتو ګرامر، ۸ چوپړی).

کوم مطالب چې د پښتو د اصالت په باره کې ځینې غربي مؤلفینو لیکلي دي، په هغو کې هم بعضي د تذکره الملوک له افسانوي روایت نه وروسته نه پاتې کېږي. هنري راورتي لیکي:،، د پښتو ژبې افعالو او ضمایر له خصوصیاتو او ځینو نورو مشخصاتو نه داسې ښکاري چې دا یوه عجیبه او لرغونې ژبه او له هرې معلومې طېبه نه متفاوته ده،، (هنري، پښتو ډکشنري، ۱۲ چوپړی).

،، هنري راوړتې وايي د دې خبرې دلیل دا دی چې پښتانه اصلاً د یهودو د لسو ورکو شوو کبیلو (قبیلو) پاتېشونې (بکایا یا بقایا) دي. دی وايي کوم وخت چې دا کبیلې (قبیلې) د فلسطین په یهودیه کې اوسدې هلته یې ژبه د یوه شمېر نورو کبایلو (قبایلو) له لهجو سره ګډه شوه.

کله چې دا کبیلې (قبیلې) له خپل اصلي ملکه د هغوی دا اوسني ملک، افغانستان ته روانې وې، په لاره کې یې ژبه د ډېرو نورو ملکونو له ژبو سره هم ګډه شوه. څرنګه چې په داسې ورو، ورو کومونو (قومونو) ویل شوي وو چې له بهر سره یې رابطه او مخابرات نه لرله. ځکه یې نو د هر کوم (قوم) ژبې له نورو طبو سره بېخي توپیر لاره. راوړتې په پای کې لیکې څرنګه چې د پښتو ژبې اساس همدغه ګډه وده ژبه جوړوي نو له دې امله دا یوه عجیبه او له نورو نه متفاوته ژبه ده،، (هنري، پښتو ډکشنري، ۱۲ چوپړی).

،، کله چې راوړتې د خپل ګرامر په مقدمه کې د پښتو او نورو ژبو په ارتباط غږېږي، د هغو کسانو نظریات ردوي چې وايي پښتو یوه آریاني ژبه ده او وايي چې، پښتو زما په خیال د سامي ژبو په کورنۍ پورې اړه لري.، په دې پسې هنري راوړتې کوشش کوي دا وښیي چې پښتو هم په صوتي، هم په صرفي او هم په نحوي لحاظ له له عربي او عبراني ژبو سره تړلی ده،، (هنري، پښتو ګرامر، ۲۲-۲۳ چوپړی).

راوړتې یوه څپرک او د ډېرې وسیعې مطالعې خاوند د اېنگلیس سوسیسیس محقق و او له زړه ایراني ژبو په تېره بیا زند سره یې د پښتو نږدې ارتباط درک کړی و. مثلاً یوه ځای لیکي:

،، نن له اباسیند نه سمدستي لویدیځ پلوته داسې یوه ژبه ویل کېږي چې د عباراتو او ساختمان په لحاظ له هرې معاصرې ژبې نه بېخي فرق لري او په غالب کومان له زند، پهلوي او عبري نه راوتې ده او دا ژبه پښتو..... ده،، (هنري، پښتو ګرامر، ۴ چوپړی).

خو څرنګه چې د راوړتې مطالعه په زړو فارسي او پښتو آثارو کې ډېره پراخه وه او په دغو اثارو کې، چې راوړتې په ډېر زیات اهمیت ورته قایل و، پښتانه په مکرر او متواتر ډول بني اسرائيل بلل وي وو او خپله پښتنو هم دا روایت تائید او، نو له دې امله دی تر پایه له سامي ژبو په تېره بیا عبري سره د پښتو د اصل اوریښې په نږدې ارتباط کلک ودرید او ورنه تېرنه شو. سرویلیم جونز، د بنگال د شاهنشاهي اسيايي ټولنې د موسسې رئیس، له راوړتې نه پخوا پښتو له سامي ژبو سره ورته بللې وه. جونز د بنگال د اسيايي ټولنې په مجله کې په هغې یوې لنډۍ او بې درنګه تبصره کې چې د

یوې تاریخي لیکنې په ارتباط یې وکړه، و ویل چې، پښتو کلداني ژبې ته ډېره زیاته ورته ده،، (ولیم، اسیایي مطالعات، توک ۲، ۱۷۶ چوپړی).

مکر د پښتنو د تاریخ او ژبې یوه شمېر څېړونکو او د ژبنيو مطالعاتو مقتدرو پوهانو له کلداني او نورو سامي ژبو سره د پښتو ارتباط په قاطعیت رد کړ او وې ویل چې پښتو له اصله یوه آریاني ژبه ده.

کلاپروت لومړنی وتلی مستشرق و، چې په کال ۱۸۱۰ کې یې د اسیایي ادبیاتو د ارشیف په اول توک کې دا نظریه په صراحت رد کړه چې گوندې پښتو له سامي ژبو سره تړلې ده. ده ولیکل چې، د پښتو او سامي ژبو ترمنځ نه په کلماتو کې اندکترین شباهت شته او نه په گرامري جوړښت کې،، (هنري، پښتو گرامر، مقدمه، ۱۷ چوپړی).

منستو ارب الفنسټن، چې د پښتنو د ټولې او تاریخ د مطالعې په برخه کې د ډېرو وچ صلاحیت خاوند و، په کال ۱۸۱۴ کې د پښتو او کلداني ژبې د ورته والي په باره کې د ولیم جونز خبره رد کړه او ویې لیکل چې ده دوه سوه او اتلس پښتو کلې د یوه شمېر نورو ژبو له معادلو کلمو سره مقایسه کړې. خو:، له دې وونه یوې هم له عبراني او یا کلداني سره اندکترین شباهت نه لاره،، (الفسټن، چوپړی ۱۹۰-۱۹۱).

یوه بل انگریز مولف، جان ملکم، هم د فارس په تاریخ کې الفنسټن ته ورته نظر څرگند کړ او وې لیکل چې، د عبري او پښتو یا د افغانانو د معاصرې ژبې ترمنځ د نږدېوالي هېڅ څرک نه لکېږي،، (جان، ۵۹۷ چوپړی). او د، برنارد ۶۵ چوپړی،، (ډورن، ۲ چوپړی).

په یوه بل اثر کې هم چې د هرې ځمکې انجیل نومېږي او په کال ۱۸۴۸ کې بېکسټر خپور کړی دی، د پښتو د سامیت نظریه په قاطع ډول رد شوې او لیکل شوي دي چې پښتو، د سامي ژبو هېڅ خصوصیات نه لري،، (ایسیدور، زېږدی، ۳۲۵ چوپړی).

البته یوه زیات شمېر غربي مؤلفینو او د ژبنيو مطالعاتو پوهانو نه یوازې دا چې له ډېر پخوانه د پښتو د سامیت نظریه رد کړې، بلکه دا یې هم په ډاکه کړې ده چې پښتو یوه هندو اروپایي ژبه ده.

بیا هم کلاپروت لومړنی غربي محقق دی چې پښتو یې یوه **آرياني** ژبه وبلله او دا عقیده یې په ډېره کلکه په ډاکه کړه چې، «پښتو بې شکه د هندو، جرمانیک طبقو د سترې ډلې یوه څانګه ده»، (هنري، ۱۷ چوپړی).

د ژبنيو مطالعاتو ډېر لوی عالم پات هم پښتو په قاطع ډول **آرياني** ژبه وبلله. لوونتال په دې ارتباط داسې ليکي:

«پات چې بل **د** ده په سوبه ستر دفع اللغه عالم نه دی تېر شوی، یوه شیبه هم **په** دې صرفه نه کوي چې پښتو د هندو اروپايي ژبو په کتار کې ودروي». (ایسیدور، ۳۲۵ چوپړی).

ډورن هم د پښتو منتخباتو په مقدمه کې پښتو یوه سوچه **آرياني** ژبه وبلله او ویې لیکل چې، «**پښتو** د هندو فارسی ژبو په لویه کورنۍ پورې مربوطه ده»، (ډورن، پښتو منتخبات، مقدمه، ۲ چوپړی).

اما هر څومره چې د ژبې تاریخي مقایسوي څېړنې زیاتره د علم حیثیت غوره کوه، **د** ژبو په باره کې لوستي (مطالعه) هم هغومره دځپکه (دقیقه) کېدله. **د پښتو** په برخه کې هم پوهانو یوازې **په** دې کناعت (قناعت) ونه کړ چې د هندو-ایراني ژبو په کورنۍ پورې مربوطه آرياني ژبه یې و بولي، بلکه غوښتل یې دا هم معلومه کړي چې **د** دغې لویې کورنۍ له کومې څانګې سره خاص ارتباط لري.

څرنګه چې په پښتو کې **د** هندو ایراني ژبې **د** لویې کورنۍ **د** دواړو ډلو خصوصیات د ورايه او په وفرت موجود دي، نو په اول کې چا پښتو په هندي ډلې پورې و تړله او چا په ایراني ډلې پورې.

کوم غربي لیکوال چې پښتو یې لومړی ځل **د** هندو ایراني ژبو له هندي ډلې سره مربوطه و ګڼله هغه رابرت لیچ دی. لیچ په کال ۱۸۳۹ کې د بنګال د اسیايي ټولنې په مجله کې د پښتو ګرامر په باره کې یوه مضمون «، چې په حقیقت کې په لویدیځ کې د پښتو ګرامر لومړنی **برخه** ده. خپور کړ او د هغه په مقدمه کې یې **د** پښتو او سنسکرت د اصول ښیې چې پښتو په قاطع ډول د سنسکرت ښه لري»، (رابرت، ۱۸۳۸ زیږدی، ۱ چوپړی).

اما چا چې پښتو د هندي ژبو د یوې ښایسته وسیعې تاریخي-مقایسوي مطالعې په نتیجه کې د هندو ایراني ژبو له هندي څانګې سره مربوط و ګڼله هغه رودولف هورنل دی. هورنل په خپل هغه

اثر کې چې د کادي ژبو مقایسوی گرامر نومېږي، لیکې چې د هند شمال غربي سرحد ترنهایی حدودو پورې پراکرت ژبې ویل کېږي. (خوله دې ځای نه ها خوا پښتو او کافري ژبې پرتې دي.) دی خبرې ته دوام ورکوي او لیکي: ,, ترومپ په خپلو هغو مقالو کې چې د پښتو او کافري ژبو په باره کې یې لیکلې دي، له کادي سره د دغو دوو ژبو نږدېوالی ته توجه ور اړولې ده.....مگر خبره له دې نه وړاندې ځي او (دغه ژبې) خصوصاً پښتو د مکادي پراکرت ژبې مسلم خصوصیات لري... (رودولف، ۳۳، چوپړی).

هورنل په دې په سې له ځینو کادي ژبو سره د پښتو او نورستاني ژبو یوه شمېر گډ خصوصیات او ممیزات په کوته کوي او په پای کې لیکي چې ,, له دې نه څرگندېږي چې مکادي پراکرت او پښتو او کافري ژبې په لرغونې زمانه کې بیخي سره نږدې وې او حتا یوه ژبه یې جوړوله. وروسته سور اسینې ژبې د مکادي او دغو ژبو تر منځ واقع شوې او مکادي ژبه یې ورو، ورو د شرق په لور بیخي لرې تېل وهله... (رودولف، ۳۴، چوپړی).

په پښتو کې د هندي آریاني ژبو خصوصیات دومره بارز وو چې حتا فرانسوي لوی ختیځ پوه جېمز دار مستتر هم په اول سر کې په خپل هغه اثر کې چې هند ته د فالالوجیکو مطالعاتو د سفر رپوټ نومېږي او په کال ۱۸۸۷م کې خپور شوی دی ,, د هندو ایراني طبو په هندي ډله پورې مربوط و کښله... (جورج ، ۹، چوپړی).

اما چا چې پښتو اول وار د هندو ایراني ژبو دونې له ایراني څانگې سره و تړله هغه شیلې ډیور دی. ده په خپل هغه اثر کې چې (د مقایسوي فالالوژي اجمال) نومېږي او په کال ۱۸۵۳ کې خپور شوی دی، پښتو، اسامس، د ایراني ژبو په کتار کې ودرولې خو په عین وخت کې یې و ویل چې پښتو څانته خاص موقعیت لري. دی د ایراني ژبو په بحث کې لیکي چې د افغانستان ژبه یانې پښتو هم په همدې څانکه پورې ارتباط لري خو ,, څانته یې په یوه خاصه او ابتکاری طریقه انکشاف ورکړی دی... (شیلې، ۲۹۹، چوپړی).

د ژبني یو مطالعاتو لوی عالم ماکس میولر هم پښتو له ایراني ژبو سره مربوطه و کښله. ده په خپل هغه اثر کې چې عنوان یې (په شرق کې د جگړې د مرکز ژبې) دي او په کال ۱۸۵۵م کې خپور شو، و لیکل: ,, افغاني یا د پښتنو ژبه.....د خپل گرامر په لحاظ د فارس د ژبو له ډلې سره تړلې ده... (مکس، ۳۲، چوپړی).

،، مکس وروسته په خپل یوه بل اثر (د افغانانو ژبه) کې چې په کال ۱۸۶۲ م کې خپور شو، خپله خبره نوره هم تصریح کړه او پښتو یې د **ایراني** ژبو په **شرقي** ډله پورې مربوطه و کبله او په دې ترتیب یې له (زند) سره ونښلوله.،، (جورج، توک، ۱۰، ۹ چوپړی).

،، پات په کال ۱۸۳۳ م کې اروپايي ژبې په پښخو کورنیو وې او پښتو او فارسي دواړه یې په دوېمه کورنۍ پورې مربوطې کني.،، (ایسیدور، ۳۲۵ چوپړی)

اما ځینو پوهانو بیا پښتو د هندي او **ایراني** ژبنيو ډلو ترمنځ یوه **ځانته** او مستقلة ژبه بللې ده.

ډاکتر ارنست ترومپ چې د خپلو ډېرو وسیعو ژبنيو مطالعاتو او څېړنو په لړ کې یې پښتو کرامر هم لیکلی دی، پښتو د هندي او **ایراني** ژبو ترمنځ یوه اتصال کړۍ بولي او لیکي: ،، پښتو کلیمات مستقیماً له گاوندۍ یو پراکرت لهجو، په تېره بیا پنجابي او سندهي نه مشتق شوي دي، د صرف او ترکیب د عمليې د ساختمان له نظره سندهي ته بېخي زیاته ورته ده: پښتو په تېره زمانه کې د متعدي افعالو له نظره له سندهي سره کامل مطابقت لري او یوازې د سندهي ژبې پر اساس تشریح کېدل شي. مگر پښتو په هېڅ صورت کومه د پراکرت لهجه نه ده، بلکه یوه زړه مستقلة ژبه ده چې له هندي آریاني ژبو نه د **ایراني** ژبو کورنۍ ته د بدلون لومړنۍ مرحله ښه یې او ځکه نو د دواړو خصوصیات او ممیزات په کې څرگند دي، خو بیا هم د پراکرت خصوصیات زیاتره په کې بارز دي. د پښتو دا خصوصیت د هغې له جغرافیایي موقعیت سره هم اړخ لکوي.،، (ارنسټ، ۱۲ چوپړی).

،، پروفیسور اډلنگ Ad lung هم پښتو یوه ځانته مستقلة او خاصه ژبه وبلله. ،، هنري، ۱۸ چوپړی).

او شیلی ډیور هم، لکه څنګه چې وړاندې و ویل شول، وايي چې ،، پښتو ځانته په یوه خاصه او ابتکاري طریقه انکشاف ورکړی دی.،، (شیلی، ۲۲۹ چوپړی).

دورن خپله د پښتنو په باره کې هم همدا نظر لري او ،، وايي چې پښتانه نه د ایرانیانو له پښته دي او نه د هندیانو، بلکه دا د دغو دواړو سترو ولسونو تر منځ یوه مستقل قوم دی.،، (دورن، ۷۲ چوپړی (انګریزی)).

جان ملک هم په دې برخه کې پورن ته ورته نظر لري او لیکي چې ،، پښتانه له فارسیانو او هندیانو نه متفاوت خلک دي.،، (جان، ټوک ۱، ۵۹۷ چوپړی).

اما د چا خبره چې د پښتنو د ژبې د ریښې او اصالت د ټاکلو په برخه کې د کاني کرښه شوه، هغه فرانسوي لوی عالم او ستر مستشرق جېمز ډار میتیر و.

ده د خپل هغه درانه او ستر اثر په اوله برخه کې چې د افغانانو ولسي سندرې نومېږي نو پښتو او زند په پوره تفصیل او ډېر دقت سره مقایسه کړې او په پای کې دې نتیجې ته ورسېد چې ،، پښتو له زند سره دومره نږدې ارتباط لري، لکه نوې فارسي یې چې له زړې فارسي سره لري. په دې ډول ډار میتیر د یوه واقعي طالب العلم په حیث پخوانۍ نظریه د نویو حقایقو په رڼا کې بدله کړه او پښتو یې په قاطع ډول د هندو ایراني ژبو د لویې ډلې د ایراني ډلې په شرقي ډلګۍ پورې مربوطه و ګڼله او په ډاګه یې کړه چې پښتو زند ته بېخي نږدې یوه بله ژبه ده. خو پښتو د شمالي هندي ژبو عناصر هم په بېخي خلاص لاس او پراخه پیمانه کسب کړي دي،، (ګریسن، ټوک ۱۰، ۹ چوپړی).

جورج مارکنسټرن چې د پښتو ژبې په تېره بیا د هغې د تاریخي-مقایسوي څېړنې په برخه کې له ډار میتیر نه راوروسته د ډېر اوچت صلاحیت خاوند دی ،، د ډار میتیر نظر کاملاً تائیدوي. خو په عین وخت کې پښتو په شرقي ایراني ژبو کې د ساکانو لرغونې ژبې ته دومره ورنږدې بولي چې وایي پښتو له اصله، غالباً، یوه د ساکا لهجه ده. دی خبرې ته دوام ورکوي او وایي البته د دې امکان نه شته چې سړی دې د دغو دوو ژبو ډېرې نږدې اړیکې تثبیت کړي.،، (جورج، ټوک ۱، ۲۲ چوپړی).

،، د مارکنسټرن خبره ځینې نور مؤلفین هم، اساساً، تائیدوي.،، (اولاف کرو، ۶۶-۶۸ چوپړی).

که سړی د مارکنسټرن نظریه مني او پښتو د ساکایوه لهجه ګڼي، نو مانا به یې دا وي چې پښتو لږ تر لږه دوه زره کاله پخوا معموله وه. ځکه د ساکانو مشران ل میلاد نه تخمین سل کاله د مخه یانې د (۹۷ ق.م) په شا او خوا کې، په نننۍ پښتونخوا کې مسلط شول او په پېنځم میلادي کال کې یې سلطه پای ته ورسېده او په دې پسې یې ژبه هم لادر که شوه.

اوس سوال دا دی چې پښتو او ساکا خو، اساساً د ایرانی ژبو په شرقی ډله پورې مربوطې ژبې دي، نو پښتو دا دومره قوي د هندي ژبو خصوصیات له کومه کړل؟ دا سوال دوه احتمالي ځوابونه لرلی شي. یوه دا چې پښتو له اصله یوه ایرانی ژبه وه او هندي ژبو ډېر زیات عناصر، لکه څنګه چې ډار مستیر او نور وایي، وروسته ور داخل شوي دي. بل دا چې پښتو له اول سرنه داسې یوه ژبه وه چې هم یې د هندي ژبو خصوصیات لرل او هم د ایرانی ژبو. راځئ چې لومړی دا اول احتمال وڅېړو.

د یوه قوم ژبې ته د یوه بل قوم د ژبې په ډېره وسیعه پیمانه خصوصیات، معمولاً، هغه وخت ور داخلیدلی شي چې لومړی قوم د دویم قوم تر ډېرې قوي او اوږدې سیاسي او ثقافتي سلطې لاندې راغلی وي. خو تاریخ شاهد دی چې د پښتو ملک په اسلامي عصر کې هېڅکله هم د هندستان تر دغه راز سلطې لاندې نه دی راغلی. بلکه په دې دوره کې ډېر ځله هندستان د افغانانو او پښتنو تر سیاسي سلطې لاندې راغلی او اساساً همدا کار په هند کې د اسلام او اسلامي ثقافت د خپرېدو سبب ګرځېدلی دی. اما له اسلام نه وړاندې داسې یوه دوره تېره شوې چې په هغې کې د پښتنو ملک د هندستان تر یوې قوي او طولاني سیاسي او ثقافتي سلطې لاندې راغلی و. دا دوره د موريا کورنۍ د واکدارۍ عصر دی چې د چندراګوپتا د واکدارۍ له سرنه (۳۲۳ ق.م.) پیل شوی او د آشوکا په مرګ (۲۲۷ ق.م.) پای ته رسېدلی ده او نږدې سل کاله یې دوام کړی دی.

په واقعیت کې همدا یوازینی دوره ده چې کې دی شي پښتو ته هندي ژبو خصوصیات په دومره وسعت او قوت ور ننوتې وي او که دا خبره داسې وي نو پښتو به لږ تر لږه یوه دوه نیم زره کلنه او حتا تر هغه نه هم زره به وي. اما کله که سړی هغه اول احتمال ويني او داسې و ګڼي چې په پښتو کې د هندي او ایرانی ژبو خصوصیات ان د اول سرنه موجود وو، هلته نو بیا د ترومپ نظریه تقویه کېږي او پښتو د هندي او ایرانی ژبو تر منځ یوه ډېره لرغونې د اتصال کړۍ یا په بل عبارت د دغو دوو کورنۍ یو د یوه شمېر ژبو د انشعاب منشأ ګرځي.

د دې څپرکې په مخلیک کې مې ورته په لنډو نغوته وکړه، او ورسته مې د ټولو وگړو او باندنیو ژبپوهانو اند او پند چې زموږ د ژبې ل پاره لږه ستاسو پام و څرخاوه، زه دا کره بوروم او سپینې ته یې راباسم چې زموږ د ټولو مهرځمنو پند زموږ ژبې ته یو دی، پند مې ځکه له اند څخه ورسته تر څپرکې لاندې ونيوه، چې دا د هر دښمن کانه ده چې پر بل دښمن یې کوي، او خپلو لړلیو موخو ته پرې ځان رسوي، راورتي اېنگلېس په اتلسمه پېړۍ کې چې د اېنگلېسانو د ځواکمن کېدو پېړۍ وه، او غوښتل یې چې له اروپا څخه اسیا ته خپله پوزه را اوږده کړي.

زموږ هېواد او اسیا خپل نوکر او پندې جوړ کې او د هېواد سرمایه مو تالا کړي او دوی پرې مزي او چرچې وکوي، راوتې که له یوه لورې د پښتو پخویه لیکلې وه، هغه یې هم د دیفارمنت او یوې پروژې په بڼه د پښتنو پوهانو په مټه کړي وو، خو خپله موخه یې چې ده د اېنگلېسانو د بریا ل پاره کوو هغه باندې پوره کر شوی او بریالی شوی وو، او همدوی ته ورته نور اېنگلېسې پوهانو همدا کنې کړي دي، بېلکه یې زموږ وگړي یې په دې مصروف ساتل چې د پښتنو ذهن د جگړې لورې څخه وگرځېږي، پام یې ټول د خپل اصل او آر مندلو کې شي، بېلکه یې همداسې ده چې زموږ پښتون پښت تر ټولو ډېر اصل او کم اصل پسې گرځي چې د باکې او بې باکې غښتلی ار زښت ورته ور کوي.

راورتي د پښتو ژبه د دیوانو ژبه وگنله او وي ویل چې پښتون هغه قوم دی چې ښځې، خویندې، میندې او لونې به ترې د کبسی په غره کې چې د دې قوم (پښتنو) لومړی ځای دی، دیوانو بېولې او ودونه به یې ورسره کول، نو ځکه پښتنو له دیوانو څخه ژبه زده کړه چې د دوی ښځو، خویندو، میندو او لونو مېړونه وو او د یوان د دوی زومان راتلل، له دیوانو څخه دوی دا ژبه زده کړه چې دې ژبې ته پښتو وايي.

دومره یې باک او سپک اند د یوه قوم یا افغانانو له پاره ښه نه دی، خو دې ته ورته زموږ هر دښمن په هر ډگر کې حتا د ادب او مديا په ډگر کې زموږ مېړانې، سرلوری، سرخندني او څېر توب ته په درنده سترگه نه گوري. دوی زموږ دښمنان دي، زموږ دښمن زموږ ښه هېڅ کله نه وایي، بلکې په ورانه، ناگنلې، رتلې، او سپکه مو وایي او دا تله درنده کوي. ځکه موږ د دوی یواځې په یوې جگړه کې له کابل ټر ننګرهاره ۶۰۰ شپږ زره په ښو وسلو تورو او سپرو سمبل ځواکونه مردار کړه،

دا هسې په خوله یادېږي، په هوا کې نه دې وژل شوي، له کابل ټر ننګرهاره په همدې لاره
کې وژل شوي،!!!؟

راوړتې ته چې د اېنگلېسانو د ځانګړو خدمتونو تن دی، او ژبپوه دی، مور دېوان، سخت
زړي، نه ماتېدونکي، وهشي، بلواګر، تراکګر او قوي ښکارېږو، ځکه خو مور دېوان ګڼې په دې
به زموږ له کتابه لرې وګړي کله پوهېده چې د دوی په رازونو پوی شي، په رازونو پوهېدونکي هغه
دې چې په حقیقي لاره یې مزل کړی وي او پرې پوهېږي. راورتې ځکه د کسې غر ته نغوته کوي. چې
غرغښت بابا، بیت نیکه یا شیخ بیتنی د هغې سې پورې اړوندی، پښتانه ورته ډېر درناوی لري،
او د سلیمان ع د بېړۍ د ناستې بلۍ او د بیت نیکه قبر هم د کسې په غره کې دی.
او د پښتنو په لرغونو اوسېدنځایونو کې یوه ډېره مشهوره تاریخي سیمه د سلیمان د غرونو لمنې
دي. دغه د سلیمان غرونه په ځینو کتابونو او تاریخي اثارو کې د (کسې غره) په نامه هم راغلي
دي.

د کسې د غره په لمنو کې د روزل شویو شاعرانو په ډله کې ترټولو معلوم پخوانی سړی غرغښت
بابا، بیت نیکه یا شیخ بیتنی دی، چې د ژوند زمانه یې د درېیمې هجري پېړۍ شا او خوا ټاکل
کېدای شي او کېدای شي د (۳۵۰ لېږدي) کال په شا او خوا کې مړ وي.

د غرغښت بابا، بیت نیکه یا شیخ بیتنی یو مناجات سلیمان ماکو په تذکرة الاولیاء کې راوړی
دی. زه یې کاکړۍ غاړې بولم چې ټول خوند، اهنګ او ټول تال یې د کاکړۍ دی. چې د پښتو د زرو
اشعارو په لړ کې ډېر مهم شعر دی. بېلګه یې:

لویه خدایه لویه خدایه ستا په مینه په هر ځایه
غر ولاړ دی درناوی کې ټوله ژوي په زاری کې

۱۲: د کسې د غره انځور چې د سلیمان ع د
هوايي بېړۍ د کېناستو بلۍ ځای دی یا د
سلیمان د غرو لمنې. د بیت نیکه د قبر د ځای
انځور.

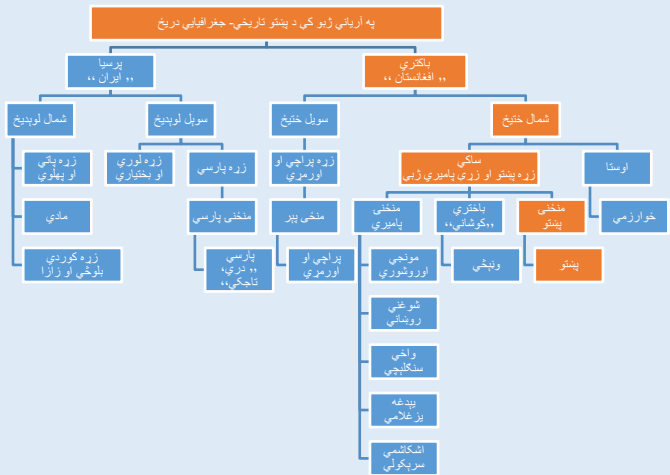

۱۳: د غر غښت بابا یا شیخ بیتنی یا بیت
نیکه د قبر انځور. الله بخښلی په ۳۵۰ لېږدي
شا او خوا خاوروته سپارل شوي، د سړې
تمبرل شوي بیرغ ونې بېخ ته د کسې په غره کې.

په هره بڼه چې څپرې کوي زموږ د پښتو د بڼې هېڅ باک نه کوي، ځکه ډېرې څپرې صحت او حقیقت نه لري، رښتیا او رښتنوالي د مېرځمنو په څېرونو کې شتون نه لري.

په لاندې عصري فن SmaertArt کې د مراتبو سلسله یا د وار لړۍ Hierarchy یا د Organization Chart ادارې چارټ کې د پښتو ژبې ځای پوهاند ډاکټر مجاور احمد زیار هم په یو لړ شننو کې د سیویسز لاند په پوهنتون کې دا په ډاگه کړي او په دې بې سر خوځولی دی. او په آریاني ژبو کې د پښتو تاریخي – جغرافیایي دریځ بې په دې بڼه په ډاگه کړی دي.

چې پښتو ژبې ځای دا مې دی: آریاني ← باکټري ،، افغانستان ،، ← شمال ختیځ لړۍ ← ساکي زړه پښتو او زړې پامېری ژبې ← منځنۍ پښتو ← پښتو.

څېره ۹. ۴ په آریاني ژبو کې د پښتو تاریخي – جغرافیایي دریځ جوړښت یا (هېراړچي)

Hierarchy) د مراتبو سلسله، د روحانیو سلسله، د روحانیو حکومت، هغه حکومت چې د مرتبو سلسله د حاکمیت له مخې په کې کلکه وي)

زه کره کارم نه هغه مې او نه داسې، زما خپله نظریه داسې ده چې زه یوه پښتون یم؛ مور او پلار مې هم پښتانه دي؛ د پښتنو له پښته یم؛ نو له ما څخه ډېر زما په پښتو ژبه باندې، باندې پوهان او له موخو سره رالېږل شوي ژبپوهان ډېره پوهه له کوم ځایه ډېره لري.

هغوی چې له ما څخه پوهه دي زه هم ترې پوهه یم.

د ژبو د کورنۍ ونه چې په نړۍ کې سرغندوي او منل شوي نڅښه ده، ترې ښه څرگنده ده چې د ژبې بېخ ډله اینه او اروپایي ډله څخه دی.

پیل یوه ستر ښاخ یې یا کین ښاخ،، ښې ښاخ،، یې اروپایي دی، بل ستر ښاخ کسټ ښاخ،، چپه ښاخ،، یې ایندو-ایراني،، ایندو-آریاني،، دی، او د ونې ملې یا د ملې پورته شوی ښاخ یې یورولیک دی.

که چېرې ښه څېر شو دا به کره ومومو چې تر ټول نږدې او ټیټ د ژبې ښاخ چې انسان پرې د ژبو نورو ښاخونو ته ختلی یا پورته کېدی شي هغه ایراني د ژبې ښاخ دی، چې پرې ودرېږي یا کېښې نو مخې ته دې د پښتو ژبې ښاخ دي څېړل، سپړل، لیدل او کتل یې اسانه دې. او ایراني د ژبې ښاخ چې پرې ودرېږي یا کېښې چې لاندې پارسي ژبې ځاین دی چې څېړل، سپړل، لیدل او کتل یې سخته او گران کار دی.

بل لورې ته دانو داسې ورته نه شو ویلی چې پښتو دې فارسي ژبه وي. یا دې پښتو ایراني ژبه وي او یا دې ترې اخیستل شوي یا زوکړه شوي وي. ځکه فارسي ژبه هم د ایراني ښاخ پورې تړل شوي او ایندو-ایراني،، ایندو-آریاني،، ښاخ له لارې، ایندو-اروپایي دد پورې تړل کېږي. فارسي د ایران ملي ژبه ده خو د فارسي د ایراني ښاخ پورې تړلې او هندې ژبه له ایندو ښاخ پورې تړلې او دې ځاین پورې نورې ډېرې ژبې تړلې دي چې ټولې په ایندو-ایراني،، ایندو-آریاني،، او د نړۍ ټولې ۶۵۰۰ ژبې په ایندو-اروپایي دد پورې تړل شوي او ترې خړوب کېږي. او په پښتواله کچه،، پښتو ژبه په ټولو ژبو کې ۳۱ لېکه کې ځای لري،، (صفی الله، ۱۳۸۸ لېږدي، ۷۲ چوپړی)

،، له ۵۰۰۰ مخزېږدي څخه یې شتون په نړوالو ژبو کې څرگند دی، په لومړي وختونو کې چې ۴۰۰۰ مخزېږدي کې په مصر کې له مسو څخه گڼې واخیستل شوي، په همدې کلونو کې د سامیران متحده ښار دور دی، او په همدې کلونو کې په هند کې پیلنی وکړو ژوند پېژندل شوي. په ۳۵۰۰ مخزېږدي کې په مصر کې د ابڅو پرمختګ لړۍ کړی دی، او په ۲۵۰۰ مخزېږدي کې لور پرمختللی ژوند وکړو د هند د سیندونو په غاړو کې کوو، چې په دې موده کې په اروپا او چین کې هېڅ نه وو، او ۲۰۰۰ مخزېږدي کې د اوبو او وچې لارې څخه اروپا او یونان ته لاړل،، (من اینډ نیشن، ۱۱ چوپړی)

ادم ع یا ابوالبشر د سرلنکا په سرانډیب غرونو کې له اسمانه راښکته شوی دی په ۵،۵۸۵ مخزېږدي کې. ۵،۵۸۵ کاله له میلاد وړاندې په ټوله ځمکه کې دوې تنه وه، یو د ټولو انسانانو پلار حضرت ادم ع او بله یې مېرمن بی بی حوا. او ژبه یې عربي وه، او د الله ج نوم چې هم عربي دی، په ټولو مخلوقاتو کې ځای ځای څرگند وي، په طبیعي ډېرو کې په ورېځو کې، په مېوو کې، په حیواناتو کې فطرتي،، الله،، کښل شوي وي.

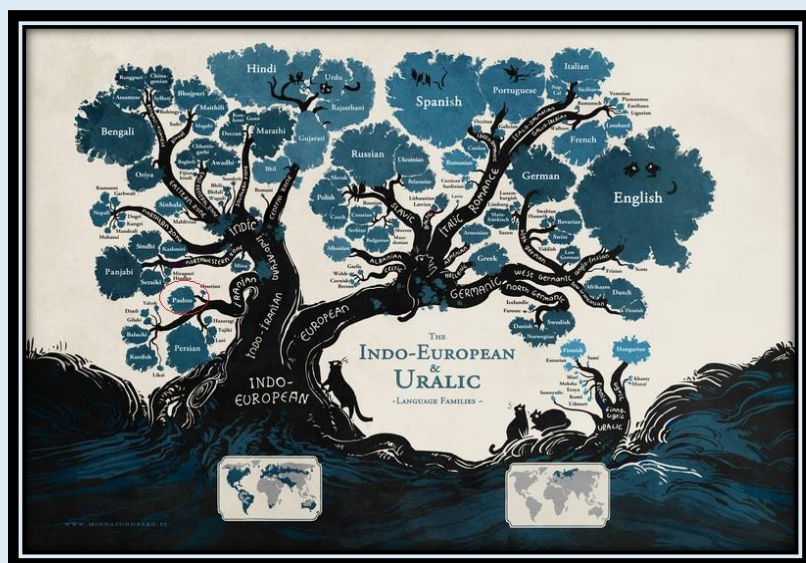
د انسانانو پوهه هلته رسېږي چې د هوشیاری اخېري تم ځای ته ورسېږي او په یو الله ایمان راوړي او مسلمان شي. د ژبو په کېول یا کورنۍ کې عربي ژبه د ژبو د کورنۍ په بېخ او رشتینو ملو کې ده.

او زموږ د ژبې ځای د ژبو په کورنۍ کې چې ما په لاندې انځور کې ترې سره کړی تاوه کړې ده شتون لري.

د پښتو ژبې ځای د ژبو په کورنۍ کې دا سې دی: اینډو- اروپایي ← اینډو- ایراني ،، اینډو – آریاني ،، ← ایراني ،، آریاني ،، ← پښتو.

Pakhto Language Place in The Language Families:

INDO - EUROPEAN → INDO - IRANIAN “ INDO - ARYAN ” → IRANIAN → PAKHTO.

۱۴: د اینډو- اروپایي او یورالیک د ژبو کورنۍ ، یا د ژبو د کورنۍ ونه.

د پښتو ژبې ځای یا اصل یې ما په انځور کې په سره کرښه کړی کړی دی. په لاندې بڼه دی.

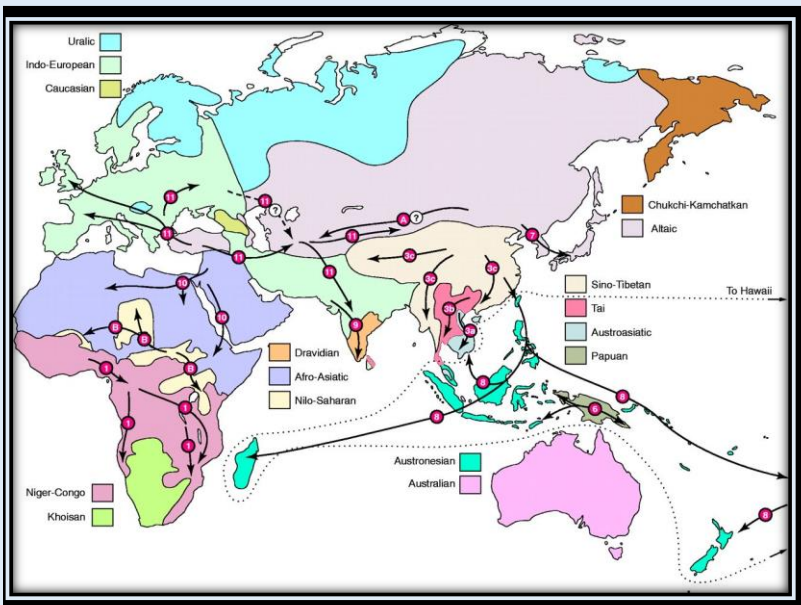
اینډو- اروپایي ← اینډو- ایراني ،، اینډو – آریاني ،، ← ایراني ،، آریاني ،، ← پښتو.

Pakhto Language Place in The Language Families:

INDO - EUROPEAN → INDO - IRANIAN “ INDO - ARYAN ” → IRANIAN → PAKHTO

Language families of Asia

١٥. د پښتوالو ژبو انځور چې پښتو په مرکزي ايراني، او بيا په ايندو ايراني او ايندو اروپايي کرښې سره کېږي چې عمر يې ٥٠٠ مخزېږدي ته رسېږي.

۱۷: د زړې دنيا نخشه چې د اليکزنډر يا ماکيډانسکي يا اسکندر مقدوني ۳۲۶ مخزېږدي کې د هند د سيندونو غاړو ته راتګ کړی دی، او هغه ويلي دي چې زه د جنګونو په لړۍ کې داسې ځای ته ورسېدم چې نوم يې لمپاکا، «لغمان»، وو، دلته دا سپنې ته راوځي چې د دنيا له زړې نخشې څخه وړاندې پښتانه يا آرياني له هندوکش د غرونو له لږو څخه تللي دي او د امو له سيند څخه تېر شوي دي. داسې نه ده چې آرياني دي يا پښتانه دي د امو سيند له لارې دې ځوانه راغلي وي. تمدن او د وګړو ژوند له بلخ وتلی هېند ته تللی دی. بېرته له هېنده د لمپاکا له لارې تېر شوی دی پنج سيند تېر او اروپا ته په ۲۰۰ مخزېږدي کې او په ۳۲۵ مخزېږدي کې بېرته آرياني د هند تر سيندونو پورې راغلي دي. په پيل د نړۍ ۴۰۰ مخزېږدي کې مصريان وو، چې له مسو څخه يې کتنې واخېستې، او ايرانيانو په ۵۲۵ مخزېږدي کې په مصريانو بری ومونده، موږ څو وارې په ايران بری منډل دی، لکه په ۱۷۱۰ زېږدي کې د مېرويس خان، بيا د ده زوی شاه حسين هوتک، احمدشاه شاه بابا تر ۱۷۷۳ زېږدي پورې په ايران بری منډل وو او واکمني يې پرې کوله، تر ۸۰ کلونو پورې پښتنو په هېندستان واکمني کړې ده. خو زموږ پښتنو يا زړو ايندو اروپايانو چې له لمپاکا څخه د غرب په لور تللي وو، په ۲۰۰ مخزېږدي کې يې په ايران کې شخړې اوارولې، ترې يې تړلې، جرګې او څټک، څټک پېرکېږي يې کولې لغمانۍ فارسي هم له دې ځايه تېته شوې. په اصل کې پښتانه ايرانيان او اېندوان نه دي، د اېندو ژبې شاخ پورې تړل شوې او د وګړو او ژبو دا ښاخ له پښتنو څخه ايران ته تللی دی. خو په پيل کې مدنيت يا ښاري ژوند له بلخ، هېند بيا اغيور څخه پيل شوی دی او ګردې نړۍ ته تللی دی، چې ټول انسانان د يوه پلار حضرت ادم صفي الله زوزات دی، هغه ابوالبشر دی او په ۱۰۰ ژبو باندې زده کړه ورته الله ج ورکړې وه، زوزان يې په هره سېمه کې اوسېدل او نورو ځايونو ته به تلل راتلل؛ په ځينو سېمو کې به يې د ژوند کولو له پاره خپل زوزان پرېښول، سېمو پرې خپل د هواوېجې تاثيرات پرېښول ژبې او څېرو به يې هم بدلون کاوو. چې ځينې زامن به يې له نېغې لارې څخه اېلبس لرې کول او د اسلام څخه به يې په کفر کې کېدول. د نېکونو او پلارونو څېرې به يې پرې جوړې کړې او بيا به يې د هغه نه مونږکې درناوی کو. ځخلې به يې دې څېرو ته کولې، چې کله داسې کاني يې ډېرې شوې. الله ج د نوح ع په دوران کې ټول ورک کړه، ټوله نړۍ مسلمانان وو، د وخت اسلام شتون در لود، بيا پرې اېلبس همداشان کاني شروع کړې، دېپته يې بيا ترې جوړ کړه، بودا يې هم په ۵۶۳ مخزېږدي کې زوکړه کړه، په لمپاکا کې د نوح ع پلار مېترلامک او د وخت اسلام شتون درلود، بدايزم هم و.

د پښتو ژبې ویکو،، ویي،، اړیکه له نورو آریاني ژبو سره.
د دې له پاره چې کره په ډاګه کړم،، زه غواړم چې دغه اشتراک په څو حسابي اعدادو کې او څو نورو لغتونو کې،، (نورمحمد، ۱۳۸۶ لېږدی ۳ چوپری)، (محمد صفر، ۷۸ تر ۸۹ چوپری).
د پښتو ژبې اړیکه له نورو آریاني ژبو سره په لاندې لښتلیک یا جدول کې سپنې ته راباسم.

کټه	پښتو	پشه یی	دري	بلوخي	نورستاني	شغني	پراچي	ارمري	پنجابي	روسي	انګريزي	فرانسوي	جرمني	سانسکریت
۱	يوه	اي	يک	يکي	ايو	ييو	زو	شي	اک	ادین	ون	ان	ایس	ایک
۲	دوې	دو، ده	دو	ده	دېو	ډي اون	دي	دو	دو	دوه	تو	دو	سوی	دوا
۳	درې	تري	سه	سي	تره	آری	شي	هته	تری	تري	تري	تروه	دری	تری
۴	څلور	چار	چار	چار	چوتوا	چوار	چور	څار	چار	چټري	فور	کاتر	فیر	چتوار
۵	پېنځه	پنج	پنج	پنج	پوچ	پنج	پونچ	پننج	پنچ	پیست	فایف	سنگ	فونیت	پنچ
۶	شپږ	شې	شش	شش	شو	غوخ	خی	خه	چپي	شست	سکس	سیس	ذکس	ششت
۷	اووه	مټ	هفت	اپت	سټ	اوود	هوت	اوه	ست	سیم	سیون	مټ	زین	ست
۸	اته	اشت	هست	اشت	وشت	وښت	اوشت	آنخت	اته	وسیم	ایت	ویت	اخت	اشت
۹	نه	نو	نو	نو	نو	ناد	نو	نه	نون	دویات	ناین	نف	نوپن	نو
۱۰	لس	دي	ده	ده	دوخ	جینسي	دوس	دسی	دس	دسپا	تن	دیس	سین	دش

سانسکرت	ماس	سوریه	ستارا	کبری	هم	کفی	سوان	اشتر	کم	کدا
جرمني	لون	سولای	اتوال	ماتنای	نېژ	فو	شیان	شامو	پورکو	کان
فرانسوي	موند	زنی	شترن	کبیرکه	شني	قوبر	هوند	کمل	واروم	وان
انګریزي	لونه	سونځه	زویزد	ګوره	سنگ	اکون	سویکه	ویربلوت	پوچپو	ککده
روسي	مون	سن	ستار	مونټین	سنو	فانیر	ډاک	کیمل	وای	ون
پنجابي	ماهو که	دوچه	استیچه	دهار	غرب	رمي	اسبو	شتر	چګن	کېړي
اومړي	ماهنداوی	توده	ستاره	ګری	غوبیش	رون	سپوک	شتر	که	کان
پراچي	میسته	خبر	سیتیز	دهار	ژینج	یاخ	کهدمه	بستر	چېززه	څه وخت
شغلي	ماس	سو	شتا	دا	زیم	انګان	کوي	شتیور	که	کوني
نورستاني	ماه	دچه	استار	کوه	برف	آجشي	کچک	اشتر	پچه	کوي
بلوخي	چن	سوریج	تاره	هپار	برف	آک	کنا	اوته	کیون	کدون
دري	مهتاب	آفتاب	ستاره	کوه	برف	آتش	سک	شتر	چرا	کي
پشه يي	مای	سُر	ستارا	دار	انیم	انګار	شورنګ	شتور	کیاندي	کودن
پښتو	میاشت	لمر	ستوری	غر	واوره	اور	سپی	اوبښ	ولې	کله
کڼه	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰

۱۰. د ولس بدلون

زه داسې بوږوم چې ځینې وخت بدلون کتور وي، په پیله کې ښې پیلې لري. د دې له پاره چې د پایلې شننه یې له وړاندې ارزول شوې وي. که بدلون کتور نه برېښي خو بدلون نه ورکوي، او که کتور برېښېده نو بیا بدلون ور کوي. د وګړیو د اند لید لوري د خپلې ژبې ادب لوري ته بدلول زړینې کتنې لري. د څېړنې دا چوپړي ساده برابروي دا:.

۱. چې د خپلې ژبې له ادبیاتو څخه په هره برخه کې چې وي ساتنه (دفاع) وکړو هر کله چې پردي ژبې زموږ په ادبیاتو یوه ټکی یرغل هم کوي. ور ته نیغ چمتو ودرېږي او ورته درانه، روغ، رت، رتلي ځوابونه په هر پېر (وخت یا حالت) او په هر ځای کې چې موږ یو. د خپلې ژبې مېرځمنو ته ورکړو.

۲. لنډۍ، تېې، تیکی او مصری زموږ د پلارو او میندو د خوږې ژبې اصیل شېرونه (پېیلې، شعرونه) دي. لکه څنګه چې پلارونه او میندې پر موږ ګران او درانه دي همداسې لنډۍ، تېې، تیکی او مصری ګرانې او درنې دي. وایو یې هم!!! یادوو یې هم!!! لیک او لوست یې هم وکړو!!!.

۳. د پښتو ژبې او ادب پرمختګ له پاره د وګړو پام د دې ریسرچ پانې غټو ټکیو ته چې له د لنډۍ یو، تېو، تیکی یو او مصری یو بېلوالي څخه پیل او په بېره پای کېږي. په ځغلنده نظر مطالعه کړي چې د خپلې زده کړې روزنې ته یې زوره شي.

۴. لنډۍ یو، تېې، تیکی یو او مصری یو هر اړخېزه خپرول، عملي کول، لل (لېل)، تبیل، زده کړه کول، تدریسول او نورو ژبو سره یې اړیکه په ډاګه کول. زموږ د ژبې سرغندوي کول دي. چې د ټاټوبي، ولسونو او د پښتۍ د بېلا بېلو تیرونو د دود پېژندنې سبب کېږي.

۵. لنډۍ، تې، ټيکي او مصری د پښتو ژبې ښکاروندي (کودونه، نښان، سټنډرډ) لکه: زده کړه، ننگ، پښتونولي، پښتونواله، ارې، یووالی، مېلمېپاله، جغات، هڅپونه، ملاتړ، سرخندنه، هېښول، غیرت، عفه، سرلوري، درناوي، جرگه، انشر، تره، تورې او سپرې، ننواټي، پکړۍ، پیغور، تراکه، نادوده، مرچل، چېغې، ژبه یا لوز کول... تازه او روغ ساتي او ښکارندوی کوي یې.

ولس هغه وخت ولس کېږي چې د و، چنګوالي او کوروالي یې سم شي، ځکه واو، و، خپله چنګ او کور دی، لږ نو بشپړ ته وايي. د واو ترېستی چې له لس، ۱۰، سره ترېستی شي. نو ولس ترې نه جوړېږي. د وګړیو یوالی او د خپلې ژبې ښکاروندي ښکارندویه وساتي. دا بدلون د ولس بدلون دی. په دې سره به ولس روغ ملکې شي او ولس به په دې بدلون سره مانېز شي.

لنډۍ، تې، ټيکي او مصری د پښتو ژبې ښکاروندي (کودونه، نښان، سټنډرډ) لکه: ننگ، پښتونولي، پښتونواله، ارې، یووالی، مېلمېپاله، جغات، هڅپونه، ملاتړ، سرخندنه، هېښول، غیرت، عفه، سرلوري، درناوي، جرگه، انشر، تره، تورې او سپرې، ننواټي، پکړۍ، پیغور، تراکه، نادوده، مرچل، چېغې، ژبه یا لوز کول... تازه او روغ ساتي او ښکارندوی کوي یې. له پوهنیا عبدالرسول امین سره سم چې د هغه څرګندول چې روڼوي کتنه داسې.

،، د اسلام د راتګ تر مخه پښتنو د خپل قبیلوي اجتماعي ژوند د تنظیم له پاره د خپلې سیمې د پرمختللي امتزاج په بڼه ځینې خپل اریاني کود درلود.

اسلام د خپلې سیمې پر مختللي امتزاج څه وخت چې اسلام پښتنو په ځینو برخو کې ورته والی موجود وو، د اسلام د منلو وروسته پښتنو د خپلو اجتماعي موسسو په چوکاټ او فعالیتونو کې اسلامي عقاید و منل، په ډېرو برخو کې اسلامي عقاید او پښتنو د کود پښتونولي د یوه بل ممد دي او په ځینو برخو کې اسلامي عقاید او پښتونولي کود اریاني خصوصیات ساتلي دي دلته د ډېرو مشاهېتونو او جلاوالي نه یوه څو مثالونه وړاندې کېږي.

په ټولو قومي جرګو کې د کبیلو (قبیلو) له مشرانو سره مذهبي روحانیون ګډون کوي چې په جرګو کې دوی اساسي غړي وي. د پښتنو د هېواد پالنې روحیه د اسلام له خوا هم تقویه کېږي وايي: پښتونولي:.

▲ خاوند سل خله ژوند راکړي

چې د وطن په مینه سل خله مړ شمه

د لنډۍ یو، تپو، ټیځی یو او مصری یو انگړ
څپر نچوپړي (رېسړچ پانې)

مذهب:

▲ د خپل وطن په مینه مړ شه
چې جنازه دې د اسمان ملکې ورینه

پښتانه: ملي جگړو ته ننګ وایي او اسلام ورته د غزا نوم ورکړی وایي:

ننګ:

▲ یوه خواته ننګ بل خوا ته مرګ دی
مرګ مې قبول دی بې ننګي نه قبلومه

غزا:

▲ غزا ته لار شه چې غازي شې
د نغري غاړه کې نه شته جنتونه

پښتانه د ننګ په ډګر کې زلمو ته توريالي او په ننګ کې مړو ته اتل وایي. چې اسلام ژوندي ته غازي
او مړ ته د شهید مقام ورکوي، وایي:

سرلوري:

▲ جانان مې جنګ کې سر ور کړی
ځکه همزولو کې سرلورې ناسته یمه

شهادت:

▲ بیرغ مې سور په قبر هسک کړئ
په شهادت د خپل وطن جنت له ځمه

د پښتونولي لوز ساتل او مېلمه پالنه د اسلام د وعدي، وفا او سخاوت سره یوه مانا لري، د مقالې په ډېرو برخو کې د مذهب او پښتونولي کډو خصوصیاتو ته اشارې شوي. له بلې خوا اسلام د طلاقولو اجازه ورکړې او تېریدو یا عفوي له پاره یې ډېر ثوابونه ښودلي. اما پښتانه د پښتونولي کود له مخې د ښځې پرېښودل لوی شرم او د بدل نه اخیستل لوی پېغور گڼي او داسې نور.

په مجموعي ډول د پښتنو په قبیلوي ژوند کې داسې بنيادي بدلون نه دی راغلی چې د دوی قبیلوي اجتماعي شرایطو روابطو او موسسو ته خاتمه ورکړي. او د دوی روابط د پرمختللي اقتصاد په بنیاد ودروي، ځینې قبیلې چې ښار ته نږدې دي یا په ښار کې ژوند کوي. د ښاري ژوند د تاثیر په وجه د دوی قبیلوي روابطو لږ ډېر تغیر موندلی او د دوی د ژوند ډېره برخه د معاصرو مفکرو او موسسو له خوا راهنمایي کېږي.

د معاصر ښاري ژوند خصوصیات د نه شته والي په وجه د ډېرو پښتنو اجتماعي موسسې او فعالیتونه د پښتونولي د کود په اساس چلېږي. چې پښتانه د پښتونولي کود د قبیلوي ژوند د شرایطو او پلار واکه پښتني ټولنې د ضرورت په وجه منځ ته راغلې چې تر اوسه دغه کود په پښتني جامعه کې د تطابق او مفیدیت په لحاظ پاتې شوي دي. دې کودونو د پښتنو قبیلوي چوکاټ او فعالیتونو ته مشخص خصوصیات ورکړي. د اخلاقي کودونو بر سېره د پښتونولي ځینې کودونه د مقننې، قضايي، او اجرائي خصوصیات لري. چې ښه مثال یې د پښتو جرگه ده چې د موضع په ټولو اړخونو بحث کوي، د بحث په دوران کې د جرگې ټول غړي او مخالفې ډلې د خبرو د ازادۍ او رایي حق لري (دا برخه مقننې سره ارتباط نیسي) جرگه د غور نه ورسته د مختلفو ډلو په رضایت فیصله صادر وي، (دا برخه یې قضايي خصوصیات لري). د پرېکړې نه ورسته دواړه مخالفې ډلې مکلف دي چې د دواړه مخالفې ډلې مکلف دي چې د جرگې پرېکړه ومني او عملي یې کړي که یوه ډله د جرگې پرېکړه ماته کړي جرگه د نامنونکي ډلې نه ناغه اخلي (د جرگې د فیصلې عملي کول او ناغه اجرائيوي بڼه لري) د پښتونولي مختلف کودونه د دوی اجتماعي ژوند ته تنظیم ورکوي....، (پښتو ټولنه، ۱۳۵۴ لېږدي، ۱۶۰ چوپړی)

زده کړه:

▲ غښتلي زده کړې ته زور ورکړه

د ناپوهۍ پېره دې تور دوزخ ته ورینه

۱.۱. په پښتو علمي ادب کې د لنډۍ یو، تپو، ټیټی یو او مصری یو ځای

۱.۱. ۱ ولسي (فولکلوري) ادبیات

د ادب یا ادبیاتو په یوې پېژندنه کې لولو چې: «د یوې ژبې ټول لیکلي (تحریري) او نالیکي (شفاهي) منظوم او منثور هنري آثار ادبیات گنل کېږي»، همدې پېژندنې ته په پاملرنې ولسي، عامیانه یا فولکلوري ادبیات د هر ملت او ولس په ادبي تاریخ کې ارزښتمنه ونډه لري او د هغو له یادونې پرته د یوې ژبې د ادبیاتو مطالعه نیمګړې برېښي، نو دمخه تر دې چې د ولسي ادبیاتو په ډولونو او ځانګړنو څه و وایو د «فولکلور» د کلمې په لغوي او اصطلاحي پېژندنه، چې په نړۍ یواله سطحه د دغه ډول ادبیاتو له پاره استعمالېږي، د خپل بحث لړۍ پیل کوو.

۱.۱.۱.۱ لغوي او اصطلاحي پېژندنه:

فولکلور، فرانسوي کلمه ده، لغوي مانا یې فرهنګونو: د خلکو ادبیات، ولسي پوهه او زده کړه راڅپسټې ده او په اصطلاح کې د کولتور هغه څانګه ده چې د انساني مشخصو، ډلو، عنعنې، دودونه، نکلونه او انساني ارزښتونه، انګېرنې، شکومونه، اعتقادات او داسې نور په کې شامل دي.

فولکلور د محتوا له نظره درې برخې لري: ۱. شفاهي فولکلور، ۲. غیرشفاهي فولکلور ۳. نیم شفاهي فولکلور.

په شفاهي فولکلور کې: محاورې، متلونه، سندرې، چيستانونه، ټوکې ټکالي (فکاهیات)، دودونه او ولسي قوانین او نور شامل دي.

په غیر شفاهي فولکلور کې: سیمه ییز هنرونه، موسیقي (تنگټکور، ساز او اواز)، سیمه ییز خواږه او سیمه اداب شامل دي.

په نیمه شفاهي فولکلور کې: خرافاتي عقیدې، سیمه ییزې لوبې، نڅاوې او نور راځي. په یوه بل پېژندنه کې لولو:

د فولکلور اصطلاح له دوو کلمو څخه جوړه ده: «فولک» (folk) وګړي یا خلک او «لور» (lore) ادبیات یا زده کړې ته وايي. چې له دواړو څخه ولسي پوهه، د خلکو زده کړه یا د خلکو ادبیات جوړېږي. دا کلمه د لومړي ځل له پاره په ۱۸۴۶م کال اېنګلېسي پوه ټامس استعمال کړه.

ځینو فولکلور څېړونکو د فولکلور له پاره پېنځه ځانګړنې ښودلې دي:

۱. په شفاهي توګه موجود وي، ۲. په عنعنوي او دودیزه توګه موجود وي، ۳. منظومه یا منثورې بڼه لري، ۴. جوړونکي یا رامینځته کونکي یې معمولاً معلوم نه دي، ۵. د کولتور د جز په توګه په هر کولتور کې شته.

اوس چې مو فولکلور په لغوی او اصطلاحي لحاظ و پېژاند، د بحث اصلي موضوع ته راځو او په ولسي یا عامیانه (فولکلور، ګړنې) ادبیاتو بحث کوو:

لکه چې د مخه مو یادونه وکړه ولسي ادبیات د هر ولس، د ټولنې او ملت په ادبي تاریخ کې ارزښتمنه ونډه لري او د هغې له یادونې او ورته پاملرنې پرته د هغه ولس او خلکو ادبي تاریخ نیمګړی ګڼل کېږي.

ولسي ادبیات معمولاً شفاهي بڼه لري او په هغو ټولنو او ولسونو کې زیات پیاوړي وي چې د لیک لوست (سواد) خپرېدنه په کې ډېره نه وي عامه شوي او وګړي یې له دغه نعمت څخه بې برخې وي.

زموږ هېواد او ټولنه هم د ځانګړو سیاسي، اقتصادي، فرهنګي او جغرافیوي عواملو له امله د دغسې ټولنو او ولسونو د کتار په سر کې راځي، نو ځکه په کې د لیکلو ادبیاتو په پرتله د دغه ډول ادبیاتو پانګه درنه او شتمنه ده.

زموږ زیاتر وګړو د پېړۍ یو په پورې او اوږده تاریخي بهیر کې خپلې هیلې، ارمانونه، غوښتنې، خوښۍ، غمونه، رنځونه، مینې او لنډه دا چې د ټولنیز ژوند ټول کړه وړه په دغو ډول ادبیاتو کې منعکس کړي او په شفاهي توګه یې له یوه نسل څخه بل ته لېږدولي دي. د لېږدونې په دغه بهیر کې

د دغو ادبیاتو زیاته برخه هېره شوې او ورکه شوې ده او یا په بله وینا: زیاتره د راویاتو په له منځه تللو سره دغه وخت په وخت د ایجاد شوي ادبیات هم له منځه تللي دي او لکه صحرايي پخپله راتوکیدلي کلان ورو، ورو مړوي او پانې، پانې شوي دي.

له همدې امله موږ د دغو ادبیاتو ډېرې لرغونې بېلګې په لاس کې نه لرو. خو بیا هم هغه ډېره لږه برخه چې پاتې ده د هغې بېلابېلو انواعو او ډولونو ته په کتنې موږ په ډاډ او باور سره دا ویلی شو چې: زموږ عامو ولسي وګړو که لیک لوست نه شو کولی او د سواد له نعمت څخه یې برخې وو، خو پیاوړی هنري ذوق او احساس یې درلود، چې هغه یې د دغو ادبیاتو په بېلابېلو کالیونو کې ځای کړی او په ډېره په زړه پورې بڼه بیان کړي دي.

دلته د دې خبرې یادونه ضروري ده چې زموږ د هېواد د استوګنو بېلابېلو قومونو او ولسونو د شفاهي یا نالیکلیو ادبیاتو څومره والی او څرنګوالی سره توپیر لري. په دې لنډ تنګ لیکني چوکاټ کې پر هغو هر اړخیزه څېړنه او د ټولو بېلابېلو منظومو او منثورو ډولونو ښودنه ناشونې کار برېښي، نو اړ یو چې یوازې په عامه توګه د ولسي ادبیاتو د منظومو او منثور ډولونو چې په پښتو او دري ادبیاتو کې یې بېلګې او نمونې لرو، نومونه واخلو او بیا د ولسي او فولکلوري ادبیاتو د ډېرو عامو ځانګړنو یادونه وکړو.

۲.۱.۱۱ د ولسي ادبیاتو وېش او ډلبندي:

۳.۱.۱۱ الف: منظوم او ولسي ادبیات

ب: نثري (منثور) ولسي ادبیات

منظوم ولسي ادبیات په عامه توګه دا لاندې ډولونه لري:

لومړی: عامې ولسي سندرې یا شعرونه (شېرونه، اشلوک، پېران یا پېپلې).
دویم: خاصې ولسي سندرې.

۱.۳.۱.۱۱ لومړۍ: عامې ولسي سندرې یا شعرونه (شېرونه، اشلوک، پېران یا پېيلې):

عام ولسي شعرونه هغه دې چې ویناوال یا شاعر یې نه وي معلوم، لکه: ۱. د میندو سندرې چې خپلو ماشومانو ته یې وايي، ۲. د ماشومانو سندرې چې د لوبو په مهال او یا په خپل منځ کې د مشاعرې په بڼه وايي، ۳. منظوم چیستانونه، ۴. لنډۍ، ۵. سروکي، ۶. د اتن نارې، ۷. دنکلونو نارې، ۸. غاړې (کاکړۍ غاړې)، ۹. تاریخی نارې چې د پښتو ولس ادب مهمې برخې دي، ۱۰. دویمې او چهاریمې (درې ولسي ادب کې شته)، ۱۱. منظوم فالونه، ۱۲. منظوم متلونه، ۱۳. د ښځو ځینې سندرې چې په بېلا بېلو مراسمو کې ویل کېږي او داسې نور.

۲.۳.۱.۱۱ دویم: خاص ولسي سندرې یا شعرونه:

خاص ولسي شعرونه یا سندرې هغه دي چې ویناوال شاعران یې معلوم او ولس پېژندل شوي خلک دي، دالاندې ډولونه لري: ۱. رباعي (مقام)، ۲. غزل، ۳. چاربیته، ۴. لویه، ۵. بکتی (دا وروستي درې یوازې په پښتو ولسي ادب پورې اړه لري)، ۶. داستانونه او نور.

د یادونې وړ ده چې د ولسي منظوم ادب پورتي ډولونه نالوستو او بې سواد شاعرانو نه دي را منځ ته کړي، بلکې زموږ ډېرو مشهورو شاعرانو هم په ولسي اوزانو او کالونو شعرونه ویلي دي.

۳.۳.۱.۱۱ ب: منثور یا نثري ولسي ادبیات

ولسي نثرونه هغه اوږدې او لنډې خوږې او پخې ویناوې دي چې د ولس په زړه کې رامنځ ته شوي، ویناوال یا اصلی رامنځته کونکې یې نه دي معلوم او د ټول ولس کډمال دی، خوله په خوله او سینه په سینه له یوه نسل څخه بل ته نقل شوي دي دالاندې ډولونه لري:

۱. ولسي نکلونه او حکایتونه، ۲. وړې کیسې، ۳. متلونه، ۴. اصطلاحي او محاورې، ۵. تشبېهات او استعارې، ۶. چیستانونه، ۷. تکیه کلامونه، ۸. رمزونو یا کنایې، ۹. دعاوې او ښېراوې، ۱۰. سترې مه شي، ۱۱. ټوکې او ټکالې (فکاهیات)، ۱۲. روایات، ۱۳. القاب او صفتونه، ۱۵. د ماشومانو له پاره کیسې او نکلونه (چې زیاتره د ښه سلوک هڅونې، (اخلاقي انتباهي) بڼه لري).

۴.۱.۱۱ د فولکلوري ادب راتلونې اهمیت:

د ولسي منظومو او منثورو ادبیاتو راتلولو، لیکلو او په دې وسیله خوندي کولو له پاره تر یوې یا یوې نیمې پېړۍ مخکې زمانې پورې ځانګړې پاملرنه نه کېدله، په اروپا کې نولسمې پېړۍ په منځنۍ یو کلونو کې د څېړونکو او ادب پوهانو پاملرنه د ادب دغې ارزښتناکې برخې ته واوښتله، د هغې په راتلولو او کتابي بڼه خپرولو یې لاس پورې کړ. دغو پوهانو نه یوازې دا چې د خپلو هېوادو او ولسونو، بلکې د ختیځو هېوادونو د میشتو قومونو او ولسونو د ولسي ادبیاتو په راتلولو او خپرولو یې پیل وکړ او دغسې یې د ولسي ادب یوه برخه له هر څو لویو او ورکېدلو څخه و ژغورله. د بېلګې په توګه د دغو پوهانو له ډلې څخه فرانسوي ختیځ پوه جمیز ډار مستیر (۱۸۴۹-۱۸۹۴م) یادونه کولی شو چې د پښتو ولسي شعرونو بېلابېل ډولونه یې په یوې مجموعه کې راتول او په (۱۸۸۸م) کال یې په پاریس کې د پښتونخوا شعر هار او بهار، په نوم خپره کړه.

وروسته بیا کله چې زموږ په هېواد کې مطبوعات رامنځته او عام شول ځینو لیکوالو د فولکلور راتلونې ته هم پاملرنه وکړه او په سراج الاخبار بیا نورو خپرونو کې زموږ د دغو ادبیاتو یوه نیمه بېلګه خپره شوه. د روانې لېږدیزې لمړیزې (هجري لمړیزې) پېړۍ په لومړۍ یو کې (۱۳۰۸ هـ ش) انجمن ادبي کابل، د کندهار ادبي انجمن (۱۳۱۱) پښتو ټولنه (۱۳۱۶) او دغسې نور فرهنګي مرکزونه جوړ او خپرونې رامنځته شوې، ډېرو لیکوالو ته د فولکلوريکو څېړنو او خپرونو لارې چارې برابرې شوې. په دې لړ کې د متلونو، لنډۍ یو او نورو ولسي شعرونو او کیسو مجموعې چاپ او خپرې شوې. د فولکلوريکو څېړنو سمپوزیمونه او سیمینارونه جوړ او په دې ډګر کې ارزښتمن کارونه ترسره شول.

۵.۱.۱۱ د ولسي ادبیاتو ځانګړنې:

۱. ولسي منظوم ادب د عربي عروضو او اوزانو تابع نه دي، خپل ملي ولسي وزنونه لري، په هجاء او سیلاب د تقطیع وړ دي.

۲. ولسي ادبیات موضوع په لحاظ د ولسي او کلیوالي ټولنیزو، اقتصادي او کولتوري اړیکو څرګندونکي دي، کلیوال چارپریال او د خلکو ژوند په کې منعکس کېږي.

۳. ژبه یې ساده، سوچه او د خلکو یا ولس له ورځنۍ محاورې سره برابر ده.

۴. ډېره مبالغه او له حقیقته لرې خبرې او تصنع په کې نه لیدل کېږي.

۵. د پردۍ یو ژبو اغېزه په دې ادبیاتو کې کمه او په نشت شمېر ده.

۶. دا چې د دغو ادبیاتو زیاته برخه د نالوستو او بېسوادو وگړو د ذهن او فکر محصول ده، او رامنځته کوونکې یې په ولس کې اوسېږي د ولس د ټولو مسلطو کولتوري او ټولنیزو ارزښتونو او روابطو تابع دي.

۷. ادبي لفظي او معنوي صنایع، تشبیهات او استعارات په کې له عقل او پوهې نه وتلي او غیر طبیعي نه دي.

۸. د ادبیات د اجتماعي ارزښتونو په لرلو سره بېره له لوړو هنري ارزښتونو څخه هم برخمن دي، چې زموږ د ولس د لوړ هنري او ادبي ذوق، ښه څرگندويي او استازیتوب (نماینده کې) کولي شي.

۹. په دې ادبیاتو کې د پښتو بهیر او د ژوند څېرې کټ مټ انعکاس مومي.

۱۱. په ولسي ادبیاتو کې ښکلا، اسانتیا او رښتیا یا په بله ژبه ښکلی والی، اسانوالی او رښتیاوالی په ښه بڼه ځان ښکاره کوي،، (سید محی الدین ۱۳۸۶ لېږدي، ۱۰۴ چوپړی).

ارستاليس يا ارسطو پر ۴۴۰ کلنۍ کې ۳۴۰ مخزېږدي کال لمپاکا ته له سکندر مقدوني سره راغلی و او زموږ له هواويچې، سېچې، جگړې او جرگې یې پند اخستي و، نوموړی د لرغونې یونان درې گونو فیلسوفانو څخه وو، نوموړی د ارسطو کلس افلاتون زده کوونکی دی، او ارسطو کلس بیا د سقراط حکیم زده کوونکی دی. ارسطو د سکندر مقدوني ښوونکی دی. ارسطو د فزیک، شعر، ټولنپوهنې، منطق، بیان، سیاست، دولت، او اخلاقو په اړه یې ډېرې څېړنې کړي دي.

،، المیه شاعري : د ارسطو په نظر په کومه شاعرۍ کې چې انساني کردارونه د خپل چارپېریال له عامو وگړو څخه ډېر ښایسته، خوندور، او په غوره خوښوونو موصوف وښودلی شي، په داسې

صورت کې به اشعار المیه بڼه خپلوي.،، (محمد ابراهیم، ۱۳۹۳ لېږدی، ۱۹۰ چوپړی) زه دلته دا روڼوم چې.

په ټولنیزه کره کتنې پام له مخې، پښت، چارپېریال، او زمانه اړین توګی دي، زما د ملګري ورور پوهندوی محمد براهیم همکار په خپل لیکي ادبي کره کتنه کې کښلي دي، چې د اېنگلیستان ادب کې به شین اسمان، او سور لمر ستایل کېږي او زموږ په ادب کې یخې ولې سوري، ستایل کېږي، او یوه مصری یې داسې لیکلي.

▲ کل د کلاب بوی د سنځلي

سوری د ولې غېږ د یار مزه کوینه

او کېسه داسې کوي چې ،، یوه ورځ مې اوستاد له خولې د یوه چيني سيلاني او اروپايي سيلاني نظرونه واورېدل؛ چينايي سيلاني چې کله اروپا ته تللی و، د هغه ځای د خلکو د ښکلا ستاینه یې کړې وه، مګر په مخ کې یې یوازې د لوړې پوزې په اړه ویلې و ،، د اروپا خلک ښکلي وو خو پوزې یې لوړې وې، چې ښکلا یې یوه څخه یوه څه کمه کړې وه. ،،

همدا رنگه یوه غربي سيلانی چين ته تلی و هغه د سيمې د خلکو د ښکلا په اړه ویلي وو؛ ،، د چين خلک ښکلي وو خو یوازې د پوزې پیتوالي یې ښکلا ته یوه څه زیان رسولی وو. ،، له پورته څرګندونو څخه دا پایله لاس ته راځي، چې په یوه ټولنه کې لوړه پوزه د ښکلا معیار و او په بله ټولنه کې پښته پوزه د ښکلا معیار و.،، (محمد ابراهیم، ۱۳۹۳ لېږدی، ۱۲۷ چوپړی).

،، د شيانو او حالاتو په اړه چې څرنگه خبرې کېږي يا فکر کېږي: انسان د ځينو شيانو په اړه فکر کوي، يا خبرې کوي نو په همغه بڼه یې په شعر کې را وړي لاندې لنډۍ د هغو فکر زېږنده ده، چې د ليلا او مجنون د کيسې په ورستی پیغام رښتینوالي د اوریدونکو په ذهن کې کېښوي.

▲ اسمان ته لار د ختو نه شته

ليلا مجنون په عاشقۍ ختلي دینه.،،

(محمد ابراهیم، ۱۳۹۳ لېږدی، ۱۲۷ چوپړی).

۶.۱.۱۱ اخلاقي کره کتنه

پخوا د ادب موخه د یوه شي ښه والی او بد والی څرګندول و. د دې خبرې یا نظریې په رڼا کې ځینو کره کتونکو دا ویل، چې ځینې شعرونه ډرامې داسې دي، چې هېڅ مقصد نه لري نو دارنگه نظمونه او ادب ښه کار نه دی او هسې بې ځایه خوارې ده، افلاتون په همدې وجه هم له خپل دربار څخه د شاعر مقام ورک کړ.

همدا رنگه د وخت په تېرېدو سره داسې ادب منځ ته راغی چې شونډې، زلفې وستایل شوې، دارنگه شعرونو په اړه کرکټونکو پریکړه وکړه.

چې ادب د اخلاقو په معیار تلو، یعنې د هر ادبي اثر د پای ټکی به اخلاق وي او په همدې ارزښتونو به کتل کېږي. که چېرته د اخلاقو تله یې درنه نه وي نو د داسې ادب لوستل او رواجول په کار نه دي. اوس دوه پوښتني رامنځته کېږي:

۱. په یوه ټولنه کې د اخلاقو معیار څه دی؟

۲. د اخلاقو معیار څنګه په کار دی؟

د لومړۍ پوښتنې په اړه باید و وایو: په ټولنه کې اخلاقو معیار ټاکل ګران کار دی. په یوه ټولنه کې د اخلاقو معیار یوه ډول اوږه بله ټولنه کې بل شان دی. دا چې په ګڼو ټولنو کې د اخلاقو معیار یوه شان نه دی نو ویلی شو، چې اشرف مفتون، غني خان، د فارسي حافظ، سعدي، که زموږ د ټولنیز اخلاقي معیار له مخې وڅېړل شي نو ډېری شعرونه به یې د اخلاقو په تله پوره ونه خپري، مګر کې دی شي په ځینو ټولنو کې نوموړو شاعرانو اشعار د اوچتې پورې شاعري وي. پایله دا شوه، چې د یوه ادبي اثر د کره والي معیار دې اخلاق ونه ګڼل شي.

د دویمې پوښتنې په اړه باید و وایو، چې د اخلاقو معیار هم ګران کار دی. د ادب ډېری داسې برخې شته چې بې له تفریح یې بل مقصد نه وي، لکه:

▲ تر نیمو شپو راتګ دې څار شم

لکه ګیدړ چې کورکې چرکې ته ورځینه،،

حمید مومند بیا یوازې تفریح او د ذوقونو روزل یې موخه کوي. د پورتنۍ یو خبرو نتیجه دا شوه چې اخلاقي کره کتنه کې د کره کتنې هغه ټولې خواوې په پام کې نه نیول کېږي نو ځکه یوازې خان د یوه ادبي اثر د کره والي له پاره پوره نه گڼو، بلکې د دې ترڅنګ نور معیارونه هم په پام کې نیول په کار دي او هم ډېری کتابونه موږ د کره کتنې په اخلاقي نظریې نه شو کتلی.

ډاکټر زرینکوب لیکي: ځینو اخلاقي ارزښتونه د کره کتنې اصل گڼل دي، هر هغه شعر او خبره، چې حکمت او اخلاقو ته نږدې او ورسره برابره وي، خوشوي اوستایي یې او هره هغه څه، چې اخلاقو او حکمت خلاف وي، غندي او ردوي یې، په دې وجهې له ډېرې پخوا زمانې څخه اخلاق د کره کتنې له ارزښتونو څخه گڼل شوي دي.، (محمد ابراهیم، ۱۳۹۳ لېږدي، ۱۲۷ چوپړی).

پر ټولنه او ژبه د خرابې شاعرۍ اغېز: شاعر د خپلې ټولنې له پاره د رښتینولۍ نښه ده او سپېڅلتیا سمبول دی. که شاعر په خپلو شعرونو کې دروغو او مبالغې دود جاري کوي، چې په دې سره بیا قوم او ولس خوار او ذلیل شي، ترټولو لا دا چې د شاعر شعر په واسطه داسې ترکیبونه او جملې مخې ته راشي، چې محض تر فحشا پرته بله موخه نه لري، چې په دې سره ټولنه بدو نه بدې خوا ته مخه کړي، داسې شاعري بیا د ولس له پاره پرته له دې، چې زهر وبلل شي او په لوی لاس د خپل ولس وژل شي نور څه نه ترې جوړېږي. په ناوړه چې وي هغه ټولنې ته مسول دي او ځوان نسل بدبختۍ یو پړه هم پرداسې شاعرانو وي چې فحشا، دروغو او مبالغې پرته په خپل شعر کې بل څه نه ځای نه ورکوي، او پام کوي چې شهرت او پیسو گټلو همدا لاره ده، دوی په خطا دي، هغه چې د ټولنپالنې، هېوادپالنې او ژبپالنې په روحیه څه کوي له دوی ډېر غوره دي. (د محمد ابراهیم، ۱۳۹۳ ل، ۱۶۷ تر ۱۸۵ چوپړو پوري وګورئ)

درنو لوستونکو او د لغمان ولایت ډېرو ښاغلو پر دین مینو ولسونو، علمای کرامو، مشرانو، ځوانانو، کشرانو، خویندو او ورونو، هر چېرې چې یاست سلامونه او نیکي پېرزوینې مې ومنئ. ډېر د خوښۍ او خوشحالی ځای دی چې لغمان ولایت ته الله عظیم په خپل قدرت او عظمت یوه طبیعي ښکلا ور په برښه کړې ده. ښه هوا، زیاتې اوبه، د پښتو ژبې لرغونې لیک لوست، پښتو ژبې کښلې وګړنې زېرمه څلور نور د هغه نعمتونه دي چې الله عظیم د دې ولایت په هستوګنو پېرزو کړي دي، د طبیعي ښکلا تر څنګ د دې ولایت خلک هم په فطري توګه سوله خوښونکي دي، او جنګ او جګړې پر دوی تمبل شوي دي. رښت ته ولاړ شوي دي، غوره مشرۍ او غوره پېرکړې یې تل بې لورې په لور حس د تاتوبې پالنې، نوې پېر کې د نویو سپېڅلو اندونو سره چې تل پر دې دنیا او پر هغې دنیا د بریالیتوب او بریا جوګه کېږي پرې کر کېږي.

۲.۱۱ بېلگې یې

۱.۲.۱۱ په لیکونو کې د لنډۍ یو، تپو، تیکی یو او مصری یو کارول

تر ټولو ښه لیک د افغانستان د الله بخښلو درنو درانه لیکونه چې دوستی او ملگری یادونه تازه ساتي، هغه د وګړو تر منځ د لیکونو لېږد رالېږد دی، لری ته یې په سم تیک کړی دی همدا دی، چې یوه لنډۍ یې په کې په ښه هنر کښلې ده.

،، د موسی. شفیق! له خوا راغلی ادبي لیک:

زما مشر او مهربان ورور رښتین صبیبه!

ستاسې ښکلی او رنگین لیک د وخته رارسیدلی و، ستاسې د خواږه لیک د خوړو جملو موسیقي مې هم په غوږو کې ده، ستاسې د فکر مارغه چې دلته راغی، ما په ډېرو ښکلو او ښایسته خایونو وګرځاوه، هلته د صحرا په لمن کې د څه کم څلور زره کالو زوړ اهرام مې ورته وښود.

دا اهرام لکه د کابل د ښار د غرونو د دیواله غوندې د انسان په زرګونو سرونو اباد شوی دی، د دې ابدی قبر شاته د انسانیت یوه درد ناکه کیسه پرته ده.

داد خرافاتو ځلي چې د فراغنه و او کاهنانو د خرافې ذوق د مړولو دپاره د خوارانو او غریبانو په غوښو، وینو پورته شوی دی، د بنیاد په تاریخ کې د غلامۍ او ګر (ظلم) مناره ده. په هر حال که سړی لږ څه خپل حساسیت سور کړي، د عقل ځای عاطفې ته پرېږدي او د تاریخ په فلسفې په سې و نه ګرځي نو د سپوږمۍ په شپو کې د اهرام د سطحې نه د قاهرې ننداره بالکل د خیال او خوبونو په دریاب سړی لاهو کوي.

تېره ورځ د پسرلیا اختر و، د نیل د غاړې په باغونو او چمنونو کې رنګا رنګ گلونو چې وهلې، د طبعیت د دې ښایسته او پیمخو منظرو لیدل د فوتو اخیستو شوق پیدا کوي،

دلته ستا د لنډۍ را په یاد شوه؛

حاجت د بلې کمږې نه شته؛ سترګې کمږه کړه په کې واخله تصویرونه

پوهاند صدیق الله. رښتین ته

محمد موسی. شفیق! قاهره مصر ۱۳۳۱ هـ ش ،،

(صدیق الله ۱۳۶۱ ل ل کال، ۳۶ چوپړی).

۲.۲.۱۱ نه ماتېدونکې پېښله (رېستي پېښله، حکمي قافیه)

هغه پېښله(قافیه) ده چې د لنډۍ، تېي، ټيکي او مصری په پيلنې او پاینې مسرې په پاینې څپه باندې راځي، په لږه کچه په نهمه څپه کې او په ډېره کچه په دوېشتمه څپه نه ماتېدونکي پېښله بلل کېږي، چې د نوموړو پېيلو ترنکتوک خوندي کوي.

له لرغوني پېر څخه پښتنو پېيلو په خپلو پېيلو کې ترې کتنې اخستې دي، چې د هر وی په پای کې به د هې ،، ه ،، ابېڅي لږ ،، رديف ،، په بڼه اړين شتون ولري.

،، دا ډول قافیه عموماً په لنډۍ یو کې مراعات کېږي، چې د هرې لنډۍ په پای کې باید د (ه ، مه او نه) اهنک راشي. لکه:

▲ زما د لرې وطن یاره

رب دې سپوږمۍ کره چې دې و کړم دیدنونه

▲ د سحر باده رنگ دې ورک شه

زه د جانان په نم لمده وچه دې کرمه،،

(محمد ابراهيم، ۱۳۹۰ ل ل کال، ۲۸ چوپړی)

۳.۲.۱۱ درسي کتابونو (TEXT ليکي) کې د لنډۍ، تېي، ټيکي او مصری

کارول

د TEXT وييکي، وی يا لغات له TEXTURE څخه اخيستل شوی چې د اوډل شوي (اوډل شوی) په مانا سره دی. د TEXT اصطلاح د هغه کتابونو له پاره په کار وړل کېږي، چې په هغه کې ټولې کوشنې (جزئې) ټکي په کې د نظر لاندې نيولي وي، او د بېلا بېلو معلوماتو د رسولو او څرکندولو له پاره ترې کتنه پورته کېږي.

پورتي بڼه کېښلو څخه يوازې د سيد صديق ،، فکري ،، ځني ځينې لنډۍ، تېي او مصری کېښم.

د لنډۍ یو، تپو، ټيکۍ یو او مصرۍ یو انگړ
څپرچوپړي (رېسـرچ پانې)

▲ ،، افسوس افسوس خپله وطنه

څه نازولی دې په غېږ کې لويديمه

▲ سور اسویلی مې خولې ته راشي

چې را په یاد شي د وطن ښایسته گلونه

▲ چې یوه خوا باد بل خوا باران وي

چتي بېبان وي څوک به کومې خوا ته ځینه

▲ د هجر اور دی چې بلېږي

دودونه یې خپري د زړه غوښې مې سېڅینه

▲ نه مې څوک خپل او نه خپلوان شته

په نظر هرې خوا اغیار راته راځینه

▲ په خوب کې کرځم چپرهار کې

کله چې وینې شم په کودله کې پروت یمه

▲ خوب او خندا په بې غمي شي

د غمزده زرونو به څه خوبونه وینه

▲ سر مې پنجابه پورې لاړو

الله د خیر کړي چې به نور کومه خوا ځمه ،،

(خان سلام، ۱۳۸۷ لېږدي، ۵۵ او ۵۶ چوپړی)

۴.۲.۱۱ د پښتو ادبي لیکوالو د لیکوالو او یا د هغوی د کښلو، پېړن (پېلې)
اوستاد له پاره له لنډۍ، تپې، ټیکی او مصری څخه په خپله لیکنې او
ننتوزې پای کې گټنې اخلي.

اې ،، الف ،،

لکه: فضل حق شیدا. چې په ۱۹۷۵ زېږدي کې د سیدجمال الدین افغاني حالات او خیالات،
ترجمه او تالیف کړې و، د خپلې روغه ییز سرلیک پای کې د سیدجمال الدین افغاني ستای له پاره
لاندې لنډۍ بورولې وه، چې کښلی یې د یونیور سټي بوک ایجنسي، پېښور ښار کې، درېیم ځل له
چاپ څخه سلامت تېر کړې دي، چې پر له په کڼه یې: ۷۷۵۶.

بې ،، ب ،،

لکه: رفیع الله ستانکزي چې د لیکوال د لیکي څلېر کې د ددو دود، د خپلې روغه ییز سرلیک پای
کې آرام خو له شوره ډک انسان، ستای له پاره لاندې لنډۍ بورولې وه، چې په نوموړي کښلې کې
د مومند څېړندویه ټولنې کې د لیکوال له لورې له چاپ څخه سلامت په ۱۳۸۸ لېږدي کې تېر کړې
دي.

پې ،، پ ،،

لکه: ببرک میاخیل په ۱۳۸۹ لېږدي چې د لیکوال پوهاند ډاکتر زیور الدین زیور ټولنیز شخصیت
د نظر په پای کې د خپلې روغه ییز سرلیک پای کې نوموړي د ستای له پاره لاندې لنډۍ بورولې
وه.

▲ ستا د ښایست کلونه ډېر دي

ځولی مې تنکه زه به کوم، کوم ټولومه

(فضل حق شیدا، ۱۹۷۵ زېږدي، ۵۴ چوپړی)، (صفی الله، ۱۳۸۸ لېږدي، ۳۸ چوپړی)، ،، ببرک
میاخیل، ۱۳۸۹ لېږدي، پوهاند ډاکتر زیور الدین زیور ټولنیز شخصیت د نظر په پای کې ،،

تې،، ت،،

لکه: فضل حق شیدا. چې په ۱۹۷۵ زېږدي کې د سيدجمال الدين افغاني حالات او خيالات، ترجمه او تاليف کړي و، د سيدجمال الدين افغاني ستای له پاره ورم له پاره لاندېنۍ مصری بورولې وه، چې کښلی یې د يونيور ستي بوک ایجنسي، پېښور ښار کې، درېیم ځل له چاپ څخه سلامت تېر کړي دي، چې پر له په کټه یې: ۷۷۵۶.

▲،، ته دې ملا وتره لږ پاسه!

کوره چې خدای در لره څه کوي مینه،،

(فضل حق شیدا، ۱۹۷۵ زېږدی، ۱۹۴ چوپړی)

تې،، ت،،

لکه: سيد هيبث الله حسيني. چې په ۱۳۸۹ زېږدی کې د پوهنمل اوستاد بېرک میاخیل په اړه کښلي دي، او د نوموړي یادونه یې کټ مټ راخستې،، نه یوازې زمونږ پښتو دیواني شعر د حالاتو له ناخوالو خپله لمن ډکه بلکې زموږ ولسي شاعري په ځانگړي ډول لنډۍ هم له دې خبرو ډکه ده زه به د بېلگې په ډول دوې لنډۍ را واخلم:

▲ بیا به د چا په کور غوغا وي

په هوا گرځي د روسانو جهازونه

▲ کارمله غبرگ بچي دې مړه شه

پېلوت دې ومړه چې کړه بمباروینه،،

۵.۲.۱۱ متل لنډۍ، تپې، ټیکي او مصری (Saying, Simile, Parable,) :(Example, Model or Idiom Landay, Tapa, Tikay and Masray

د وی یا ویکي له متل، مقوله، کره وینا مثال او نمونه یي لنډۍ، تپې، ټیکي او مصری ته وايي. او په اصطلاح کې هغه لنډۍ، تپې، ټیکي او مصری دي چې دننه یې سکالو یې داسې روڼېږي: چې پېیلن یا پېیلنه په لنډۍ، تپې، ټیکي او مصری کې متل، مقوله، کره وینا مثال؛ تشبیه (ورته والی)؛ هغه لنډه کیسه چې د اخلاقو درس ورکوي؛ عبرت؛ نمونه، موډل، کاپي، سر مشق، ورته (مشابه)، جورښت، رغښت، هغه کره وینا مثال چې پېیلن یا پېیلنه یې له مخې پېيله کارې، هغه سړی یا ښځه چې انځورگر یې له مخې څېره کارې، اصطلاح، لهجه او د افادې خاص ډول ونډي کوي. چې لاندېنې لومړی یې ټپه ده چې د متل په بڼه ترې په ټولنه کې کتنه اخلي او دوېمه یې لنډۍ ده چې د متل په بڼه ترې په ټولنه کې کتنه اخلي. لکه:.

▲ په څو ځله مې درته ویلې
چې له اشنا دښمنه خان ساته مینه

▲ په پت کې تور مصلی ښه دی
بې پته یار چې شهزاده وي ورک دي شینه

۶.۲.۱۱ ویرنه یا مرثیه، ساندې لنډۍ، تپې، ټیکي او مصری (Elegy) :(or Wailings Landay, Tapa, Tikay and Masray

لغوي معنا یې پر مړي ستاینې او ژړېدنې دي او په ادبي اصطلاح هغه لنډۍ، تپې، ټیکي او مصری دي چې پېیلنو (شاعرانو) په کې د مړي د نیکی یو او ښېگڼو ستاینې کړې وي او هغه پر مړینه یې د خواشینی او خفکان څرگندونه کړې وي.

▲ څرگند د خاورو لایق نه دی
چټک دې جوړ کړي بالکی په سینکارونه

▲ که نور دې هرڅه میراتېري

میرات دې مه شه دا د غاري تاويزونه

▲ بې وروره خور په کوڅه راغله

ناره يې و کره شپه به چا کره کومه

،، ساندې پسې کوي او په دې مورد کې يوه پسې وايي:-

▲ چې د چا خپله ابی نه وي

د گوت پنا ژړا به څوک په سې کوينه،،

(کل باجا الفت، پښتني دودونه، د پښتو ټولني ادبياتو د څانگې له خوا، د چاپ کال تله ۱۳۳۶ لېږدی، چاپ شمېر ۱۵۰۰، پر له پسې نمبر ۱۳۰، انتساب: د اعلحضرت معظم المتوکل علی الله محمد ظاهر شاه حضور ته د دوی د تولد د ۴۴ کال د جشن په مناسبت. د پښتو ټولنې له لوري. د عامه کتابتون کې د موندلو کچه ۳۹۰ پ ۲۵ پ، او ۲ پ ۴۷۱ پ. (کل باجا الفت، ۱۳۳۶ لېږدی، ۲۰ چوپړی).

۷.۲.۱۱ لنډۍ، تېي، ټيکي او مصری ژباړه نورو ژبو ته

لنډۍ، تېي، ټيکي او مصری ژباړه (ترجمه يا Translation) د وی له پامه د وی، غونډ، غونډلې، وینا، کښلې او ليکي سراسر لېږد ته وايي. او په اصطلاح کې د پښتو ژبې (زېرمې ژبې، اصلي ژبې يا سرچينې ژبې) څخه د هدف وړ ژبې ته د لنډۍ، تېي، ټيکي او مصری متن، کښنې، بوړونې د مانا کت مټ لېږدولو او رسولو ته وايي. په رښت کې که د پښتو ژبې لنډۍ، تېي، ټيکي او مصری بلې هرې ژبې ته واړول شي، نو هغه خوړوالی چې په پښتو ژبه کې شتون لري او لوړ حس د اخستنې، تاثير، خوړلننوب، څپړزه خجيز ټولوالي رغښت او ترنگتوک په نورو ژبو کې په ورته بڼه هېڅ شتون نه لري. بېلګې يې په لاندېنۍ دوې لنډۍ، يوه تېه او يوې مصری کې ويښي:

د لنډۍ یو، تپو، ټیګۍ یو او مصرۍ یو انګړ
خپرنچوپړي (ریسرچ پانې)

▲ باز مې کارغانو سره لاره
مردارې غوښې بې خوراک شي مړ به شینه

یوو افغاني لنډۍ شعر ترجمه پشه یې زبانه پلۍ:.

مويي بازم کايکه پلۍ شارين
موردار پي پي خوراک بې مړتې.

ترجمه این شعر لنډۍ ،، لنډۍ ،، پشتو در زبان دری (تاجکی، فارسی):.

شاهین من با کلاغ ها رفت
گوشت های کثیف را می خورد و بعد از آن می میرد.

اس پشتو لنډۍ ،، لنډۍ ،، نظم کا اردو زبان میں ترجمه:.

میرا بازو کووں کے ساتھ چلا گیا۔
وہ گندا گوشت کھائے گا اور اس کے بعد مر جائے گا۔

ترجمة قصيدة الباشو اللندی ،، لنډۍ ،، با إلى اللغة العربية:.

ذهب صقري مع الغربان
يأكل اللحم القذر ويموت بعدها.

Это перевод стихотворения пушту лондае на русский
язык:.

Мой ястреб пошел с воронами
он будет есть Грязное мясо и будет мертв после
ЭТОГО.

This Pashto Landay poem Translation in English Language:.

My hawk went with crows

it shall be eat the Drity meats in will dead after it.

Bu pushtu Landay she'rining o'zbek tilidagi tarjimasi:.

Mening lochin qarg'alar bilan ketdi

Undan keyin o'lik vasiyatdagi iflos go'shtlarni yeyish kerak.

Dieses Pashto Landay Gedicht Übersetzung in deutscher Sprache:.

Mein Falke ging mit Krähen

Es soll das schmutzige Fleisch sein, das danach tot ist.

Ce poème Pashto Landay Traduction en langue française:.

Mon faucon est allé avec des corbeaux

il sera mangé les viandes sales dans la volonté morte après elle.

▲ له دېواله مې سر اوچت که
وېنم ښارو سره کارغه لوبې کوينه

يوو افغاني لنډۍ شعر ترجمه پشه يي زبانه پلي:.

ديواله دی کاپالم وډی کریمه

شارو پلي کايکه اخلتیو

ترجمه این شعر لنډۍ ،، لنډۍ ،، پښتو در زبان دری (تاجکی، فارسی):.

اگر سرم را از روی دیوار بلند کنم

پرندۀ اصلی را ببینید که در حال بازی با کلاغ است.

اس پښتو لنډۍ،، لنډۍ،، نظم کا اردو زبان میں ترجمہ:.

اگر میں دیوار سے سر اٹھاؤں
میںا پرندے کو کوئے کے ساتھ کھیلتے ہوئے دیکھیں۔

ترجمة قصيدة الباشتو اللندی،، لنډۍ،، إلى اللغة العربية:.

إذا رفعت رأسي عن الحائط
رؤية الطائر الرئيسي يلعب اللعبة مع الغراب.

Это перевод стихотворения пушту лондае на русский
язык:.

Если я подниму голову со стены
увидьте птицу майна, играющую в игру с вороной.

This Pashto Tapa poem Translation in English Language:.

If I lift my head off the wall
sight the maina bird playing the game with crow.

Bu pushtu tapa she'ring o 'zbek tilidagi tarjimasi:.

Boshimni devordan ko'tarsam
qarg'a bilan o'ynayotgan maina qushini ko'ring.

Dieses Pashto Tapa Gedicht Übersetzung in deutscher Sprache:.

Wenn ich meinen Kopf von der Wand hebe
Sehen Sie den Maina-Vogel, der das Spiel mit der Krähe spielt.

Ce poème Pashto Tapa Traduction en langue française:.

Si je lève la tête du mur

voir l'oiseau maina jouer au jeu avec le corbeau.

▲ جانانه سمه امریکه یې
هم ملامت یې هم زاری درته کومه

یوو افغاني تپه شعر ترجمه پشه یې زبانه پلۍ:.

اندوالم سم امریکا کونې
هم ملامت یې او هم زاري به مو کاتوم

ترجمه این شعر تپه ,, تپه ,, ، پښتو در زبان دری (تاجکی، فارسی):.

عزیزم شما هم مثل آمریکا هستید
من شما را سرزنش می کنم و از شما نیز التماس می کنم.

اس پښتو ټپه نظم کا اردو زبان میں ترجمہ:.

پیارے تم امریکه جیسی ہو۔
میں آپ کو ملامت کرتا ہوں اور میں آپ سے بھی مانگتا ہوں۔

ترجمة قصيدة الباشتو تابا إلى اللغة العربية:.

حبيبي أنت مثل أمريكا
ألومك وأتوسل إليك أيضاً.

Это перевод стихотворения пушту Тапа на русский язык:.

Любимая, ты такая же, как Америка

Я виню тебя и умоляю тебя также и от тебя.

This Pashto Tapa poem Translation in English Language.

Beloved you are same as America

I blame you and I beg you also from you.

Bu pushtu tapa she' rining o 'zbek tilidagi tarjimasi:.

Boshimni devordan ko'tarsam

qarg'a bilan o'ynayotgan maina qushini ko'ring.

Dieses Pashto Tapa Gedicht Übersetzung in deutscher Sprache:.

Wenn ich meinen Kopf von der Wand hebe

Sehen Sie den Maina-Vogel, der das Spiel mit der Krähe spielt.

Ce poème Pashto Tapa Traduction en langue française:.

Si je lève la tête du mur

voir l'oiseau maina jouer au jeu avec le corbeau.

▲ پاس په کمره ولاړې کلې
نصیب د چا پي اوبه زه در خبرومه

یوو افغاني مصري شعر ترجمه پشه یې زبانه پلی:.

کمر شرا دکچي گل لايي

نصیب پي کويي ورگه مو ډاکی نوم

ترجمه این شعر مصري ,, مصري ,, پشتو در زبان دری (تاجکی، فارسی):.

ای! گل که بر دامنه کوه استاده ئی،
ابیاری شما بخش من میباشد، نهی دامن شما بخش که میشوید.

اس پشتو مصرے نظم کا اردو زبان میں ترجمہ:.

ټپلے کے اوپر کھڑے پھول!
پانی تومیں دے رہا ہوں لیکن پتہ نہیں تم کس کے قسمت میں ہو

ترجمة قصيدة الباشتو مصریه إلى اللغة العربية:.

أوه؟، زهرة التي تنمو على الجرف!،
ريك لي. ولكن لمن ستنتهي؟

Это перевод стихотворения пушту месрия на русский
язык:.

Oh?, Цветок, что ты растешь на Утесе!,
ваш полив принадлежит мне. Но кому бы вы
принадлежали?

This Pashto Masray poem Translation in English Language:.

Oh?, Flower that you grow on the Cliff!,
your irrigating is belonging to me. But whom would you belong?

Bu pushtu Masray she'rining o'zbek tilidagi tarjimasi:.

Oh?, Qoyada o'stirgan gull!,
Sizing sug'orishingiz menga tegishli. Lekin siz kimga tegishli bo'lardingiz?

Dieses Pashto Masray Gedicht Übersetzung in deutscher Sprache:.

Oh?, Blume, die du auf der Klippe züchtest!,
deine Bewässerung gehört mir. Aber zu wem würdest du gehören?

Ce poème Pashto Masray Traduction en langue française:

Oh ?, Fleur que tu fais pousser sur la Falaise !,
ton irrigation m'appartient. Mais à qui appartiendriez-vous ?

„ په اېنگلېسي ژبه کې د ژباړې اړوند يوه اصطلاحي توپير شته (چې هره ژبه يې نه لري) او هغه دا دی چې په اېنگلېسي ژبه کې ليکلې ژباړې ته د (Translating) او وکړني ژباړې يا د بېلابېلو ژبو د کاروونکو ترمنځ وکړني يا اشاروي اړيکو ته د (Interpreting) اصطلاح کارول کېږي. چې په دې ترتيب سره ژباړه (Translation) يوازې هغه پېر پيل کېږي. چې په يوه ژبه يوه شی وليکل شي.،،
(ناميت بهاتيا، ۱۹۹۲ زېږدي، ۱ چوپړی)

„ يوه ژباړونکې او ژباړونکی تل له دې خطر سره مخامخ وي، چې په تېروتنه د زېرمې ژبې غوندې، پېښويه، يا کرپوهنه او غوندې اوډون د بلې ژبې ته رمټ ولېږد وي. شونې ده دا ډول د لنډۍ، تپې، تیځی او مصری ژباړې،، اوښتنې،، ځينې پېر د پښتو ژبې څخه داسې کتورې ماناوې، او د پښتون پښت بډايه پښتو ژبې رښتې رښې نورو ژبو ته ولېږدوي، چې هغه پښتون پښت خپله زوکړه کړي ويکي وي، د کروندو، کرکېلې، شپنو، آس غلونې سياليو، اوشانو، ژړندو، تورو او سپرو اسبابو له پاره ټاکلي، چې په نويو راتلونکي پېر له پاره په هرو اسبابو او توکو کې ترې کتنې واخلي.

په ورته بڼه بلې ژبې کې کالک غوند (Calques) او پورويونه (Loanwords) نورې ژبې لابدایه کوي.،،
(کريستوپېر، ۱۹۸۳ زېږدي، ۸۴ چوپړی)

„ د سپېڅلو (آسماني) کتابونو او متنونو د لومړنۍ يو ژباړونکو په کډون، ټولو ژباړونکو د هغو ژبو په شکل نېونه کې مرسته کړې چې دوی ورته ژباړې کړې دي. (کريستوپېر، ۱۹۸۳ زېږدي، ۸۷ چوپړی)

، دا چې ژباړه یوه ستونزمن بهیر دی، نو د ۱۹۴۰مې ز لسيزې راهيسې د ژباړې اتومات کولو یا د انساني ژباړونکي سره د میخانیکي مرستې له پاره تر یوه حده بېلابېلې بریالۍ هڅې شوې دي. په دې وروستیو کې، د انټرنیټ منځته راتللو د ژباړې خدمتونو له پاره د نړۍ په کچه بازار غوړولی او د "ژبې ځایي کول یا لوکلایزېشن" یې اسانه کړي دي. (جان بینجامین، ۲۰۰۶ زېږدي، ۱۳۳ چوپړی)

، په روښانه ټکو، د مبتافریز مفهوم ،، ټکي په ټکي ژباړه،، یوه نیمګړی مفهوم دی، ځکه چې ډېری پر یوه ځانګړی غونډ په یوه ځانګړې ژبه کې له یوې څخه ډېرې مانا ګانې لري او له دې امله شونې ده چې د یوې غونډ مانا په یوه ځانګړې ژبه کې له یوې څخه په ډېرو غونډونو کې بیان شي. له دې سره سره، ، میتافریز،، او ،، پارافریز ،، ښايي د ژباړې د شونو تګلارو د کارولو په برخه کې د نا پېژندو ماناګانو په توګه کتور وي.

دا توپیر د اېنگلېسي ژبې شاعر او ژباړونکي جان ډرایډن (۱۶۳۱-۱۷۰۰ زېږدي کلونه) په کار واچاوه، جان ډرایډن ژباړه په هدف وړ ژبه کې د اصلي ژبې د کارول شویو عبارتونو د معادل او مترادف موندلو د غوراوي پر پېر د افادې او غونډله بندۍ د دغو دوو حالتونو د برابر جوړښت په توګه را وپېژندله.

کله چې (غونډ)... په رښیا هم ډېرې زړه راښکونکې وي، نو د هغوی بدلول لیکوال ځوروي. خو هغه څه چې په یوه (ژبه) کې ښکلي وي، ډېری پېر ناسم یا نادوده او ځینې پېر بې مانا غونډ او عبارتونه لري؛ په بله وینا: دا به برابره نه وي چې یوه ژباړن د لیکوال د غونډ په کوشنۍ ټاکلي واټن کې ټاکلی کړل شي: همدومره بس ده چې ژباړن داسې عبارتونه و کاروي چې مانا او مفهوم ورځراپ نه کړي.

خو ډرایډن د ،، تقلید یا ورته والي،، اړوند د عمل آزادۍ، لکه اقتباسي ژباړې پر خلاف خبرداری ورکړی دی او وایي: ،، کله چې یوه انځورګر ژوند کاږي کوي. د ځانګړنو او لویې بڼې یا څېرې د بدلون اجازه نه لري. ،،

د ژباړې د اصلي مانا لوی جوړښت - ورته موندل - له هماغه راهیسې مهم دی چې سیسرو او هوراس په روم ښار کې په لومړۍ قبل المیلاد پېړۍ کې وړاندیز کړی و او د ،، ټکي په ټکي،، (Verbum Pro Verbo) ژباړې پر ضد یې ټینګ خبرداری ورکړی و.

ځینې پېر د تیوريکي پرمختګ سره، سره، د لرغونې زمانې راهیسې د ژباړې رښتني کار ډېر لږ بدل شوی دی. د عیسی ع روح الله په لومړۍ یو وختونو کې او د منځنۍ یو پېړیو پر پېر د خورا سختې، ټکي په ټکي ژباړې او په بېلابېلو پېرو (په ځانګړي ډول له کلاسیک دورې وړاندې روم او په ۱۸مه پېړۍ) کې د مطابقت ورکونکو (Adapters) څخه پرته، ژباړونکو زمينې او شرايطو ته په کتو په لویه توګه د امکان تر کچې د معادلونو، ،، لغوي، ، او د اړتیا په حالت کې د اصلي مانا او نورو مهمو ،، ارزښتونو،، د تاویل یا Periphrastic په لټه کې له احتیاط څخه ډک نرمښت ښودلی دی. غوره ارزښتونه، لکه: د ټنګټکور (موسیقی) په ورته بڼه (همغږۍ)، یا په فلمونو کې د وینا د بیاني حرکتونو سره، د سبک یا ستایل او د پېيلې خوږه بڼه (د نظم منظومه) بڼه.

په لویه توګه ژباړونکو د مانايي یګرو (Sememes) د اصلي ترتیب او د اړتیا پر پېر- د غونډ د ترتیب د بیا رغولو له لارې، په خپله د زمينې او متن د ساتلو هڅه کړې ده، او رښتني پښوي جوړښت يې بیا ځلي مانا او تفسیر کړی دی؛ د بېلګې په توګه، له معلوم حالت (Active voice) څخه نامعلوم حالت (Passive voice) ته بدلول او برعکس. د ،، غونډ ټاکلی ترتیب لرونکو، ، ژبو (لکه: ،، انګلیسي، فرانسوي، جرمني) او ،، د غونډ آزاد ترتیب لرونکو، ، ژبو (لکه: ،، ارياني، يوناني، لاتيني، پولندي، روسي) تر منځ پښويز توپيرونه په دې برخه کې هېڅ خنډ نه دي. د اصلي ژبې د متن ځانګړې نحوه (جملې-جوړښت) د هدف وړ ژبې د نحوي اړتیاوو سره سم عیارېږي.

کله چې د هدف وړ په ژبه کې د اصلي ژبې اصطلاحګانې نه پيدا کېږي، نو ژباړونکي دغه اصطلاحګانې پور کوي او په دې توګه د هدف وړ ژبه لابدايه کوي. د ژبو تر منځ په ستره کچه د کالکونو او پوروېونو د تبادلې او له نورو ژبو څخه د رالېږد په برکت، په عصري اروپايي ژبو کې ډېر لږ داسې ماناوې شته چې ،، نه ژباړل کېدونکي یا Untranslatable ،، دي، خو ستره ستونزه بیا له دوديز سره د تړليو اصطلاحګانو را ژباړل دي چې د هدف وړ په ژبه کې معادل نه لري. د بشپړ پوهېدو په پار، دا ډول مسئلې بايد توضيح او تفسير شي.

په رښت کې، څومره چې د دوو ژبو تر منځ یا د دوو ژبو او درېيمې ژبې ترمنځ اړيکه او راکړه ورکړه ډېره وي، همغومره د دوی تر منځ په ژباړه کې د کارېدونکي مېټافريز او پارافريز نسبت ډېر وي. خو د غونډ د ايکولوژيکي مناسب ځای د بدلون له امله، ځينې پېر دوديزه اړپوهه (Etymology) په يوه او يا بله ژبه کې د شته مانا له پاره د يوه لارښود په توګه غلټوونکې وي. د بېلګې په توګه: د پښتو ژبې رښتې (واقعي، رښتینې شې، رښتینې (عجالتاً)) غونډ (کليمه) بايد، د انګلیسي ژبې Actual، ،، حقيقي، ،، د فرانسوي ژبې همآرې (Actuel، ،، روان، ،، ،، اوس پېر، ،)، د پولنډۍ

ببل ڙبو ته پي ۽ ڦرانسوي ڙبه د پښتو ڙبي ادبي برخي ډېره برخه ۽ پوخ کي کړله چې روان پير کي ڦرانسوايان هم ۽ امريکا، مکسيکو، کاناډا، انگليستان، جرمني او نور هېوادونه چي ڦرانسوي ڙبه

وايي، ځيني فرانسويان په پښتو ژبه خبرې کوي، دود او پښتونواله يې پالي او په کې څپرې کوي چې تر ډېره د جيمز ډار ميستير پاتيشوني کونښن پايله ده.
يوازې په دې ټولګه کې يې ۴۶ دانې لنډۍ، ۳۲ دانې تپې، ۱ دانې تيکې او ۲۸ دانې مصري شتون لري، چې ټولې سره ګډې (۱۰۷=۲۸+۱+۳۲+۴۶) کېږي. د په ۱۴، ۱۰۳، ۱۰۴ او ۱۱۲ شمېرليک کې په دې ګڼه (۱۰۷=۸۸+۴+۱۱+۴) تر مصري سرليک لاندې راوړي دي.

▲ د خدای رحمت په باباچي شه
چې فرنګی په کلکته و لکونه،،
(جيمز، ۱۸۸۸ زېږدي، ۳۰ چوپری)

▲ د صحبت خان دومره پګړۍ وه
چې د پلۍ د جينو جوړ شو رومالونه،،
(جيمز، ۱۸۸۸ زېږدي، ۱۹۶ چوپری)

▲ ورشئ فرنګي ته هسې وایئ
په باغوانانو خانان چا وژلي دینه،،
(جيمز، ۱۸۸۸ زېږدي، ۱۹۶ چوپری)

“ Allez chez les Firangis et dites-leur: Qui jamais a pris la vie d'un Khân pour celle de quelques paysans? ” (جيمز، ۱۸۸۸ زېږدي، ۲۱۰ چوپری)

▲ د بښمن ته خنده هوسپړه
دوست ته په پټه و ژاړه چې ډوب شومه،،
(جيمز، ۱۸۸۸ زېږدي، ۲۱۳ چوپری)

“ Ris devant ton ennemi et fais la vie; pleure en secret devant l'ami; je suis plongé dans la douleur. ” (جيمز، ۱۸۸۸ زېږدي، ۲۲۹ چوپری)

د لنډۍ یو، تپو، ټيکي یو او مصری یو انگړ
څپر نچوپري (ریسړچ پانې)

▲ ،، یوه مې هغه سړی دښمن دی

چې دی به پاو وي ځان به سپر حسابونه،،

(جیمز، ۱۸۸۸ زېږدی، ۲۱۳ چوپری)

“ Cet homme-là est mon ennemi, qui n'étant qu'un pāo se compte un ser”

(جیمز، ۱۸۸۸ زېږدی، ۲۲۹ چوپری)

▲ ،، یوه خو مې دا نصیحت واوره

چې له پخلا دښمنه ځان ساته مینه،،

(جیمز، ۱۸۸۸ زېږدی، ۲۱۳ چوپری)

“ Écoute de moi ce conseil : garde-toi bien de l'ennemi récon-cilié, mon ami ”

(جیمز، ۱۸۸۸ زېږدی، ۲۲۹ چوپری)

▲ ،، زما به ځنګه رنگ تازه شي

چې اندېښنې مې اغوستن خوراک غمونه،،

(جیمز، ۱۸۸۸ زېږدی، ۲۱۳ چوپری)

“ Comment mon teint serait-il frais? les soucis sont mon réte-ment et le chagrin ma nourriture. ” (جیمز، ۱۸۸۸ زېږدی، ۲۳۰ چوپری)

▲ ،، د بېلتانه په مدرسه کې

واړه او لوی د جدایي سبک وایینه،،

(جیمز، ۱۸۸۸ زېږدی، ۲۱۴ چوپری)، (حبیب الله، ۱۳۵۶ لېږدی، چوپری ۲۱۴ چوپری)

“ A l'école de la séparation, petits et grands répètent la leçon de l'isolement.”

(جیمز، ۱۸۸۸ زېږدی، ۲۳۰ چوپری)

۸.۲.۱۱ نیمکۍ (پام، سروکه یا سروکی)

د دې له پاره زما څېړنه دا سپینې ته را اوباسي چې نیمکۍ لنډۍ، نیمکۍ تپه، نیمکۍ ټيکۍ او نیمکۍ مصرۍ (پام لنډۍ، پام تپه، پام ټيکۍ او پام مصرۍ یا سروکه لنډۍ، سروکه تپه، سروکه ټيکۍ او سروکه مصرۍ)، چې له څو سره لنډۍ، څو سره تپې، څو سره (مخه) ټيکۍ او څو سره یا مخه مصرۍ سره ډېرې ورته ځانگړې ځانگړنې لري. لکه:

نیمکۍ د لنډۍ، تپې، ټيکۍ او مصرۍ له نیمې برخې څخه رغېست موندلې دی، یا به له پیلنۍ مسرې څخه پنځې شوې وي، یا به د پیلنۍ مسرې له دوېوو غبرگونډلو څخه له پیلنۍ غبرک غونډلې او یا یې له دوېمې غبرگونډلې څخه شوې وي، یا به د پیلنۍ بشپړې مسرې څخه شوې وي، ځینې وخت به همدا دوې وارې سر باري یا ببخاري او منځباري شوې وي، او یا به همدا د دوېوو بېلا بېلو مسرو په ورته مېچه شوې وي.

او یا به له پاینۍ مسرې څخه پنځې شوې وي، یا به د پاینۍ مسرې له دوېوو غبرگونډلو څخه له پیلنۍ غبرک غونډلې او یا یې له دوېمې غبرگونډلې څخه شوې وي، یا به د پاینۍ بشپړې مسرې څخه شوې وي، ځینې وخت به همدا دوې وارې سر باري یا ببخاري او منځباري شوې وي، او یا به همدا د دوېوو بېلا بېلو مسرو په ورته مېچه شوې وي، زما نظر په داسې ده او همداسې کېږي.

په هغه وخت کې ورته پام کېږي چې د لنډۍ، تپې، ټيکۍ او مصرۍ له بشپړ حالت څخه بېلوالی پیدا کوي، دا چې وگړنې پېیلې تل وگړي پېژني او روغ پېژن یې په ذهن کې شتون لري، هر کله چې له پېژندلې حالت څخه و ځي لکه دوې مسرې، لوموړۍ یې ۹ او دوېمه یې ۱۳ څخه پرته له غبرگېرونو او پارونیکو چې کله د لنډۍ، تپې، ټيکۍ او مصرۍ په پیل ځینې وخت په منځ او ډېری وخت په پایل کې راځي، له دوی پرته له ځان څخه څرگندونه کوي؛ د پام لاندې راځي او پام باندې بلل کېږي، د وگړو ورته پام (Attention, Care, Heed, Watch) وي. موږ پام ته پام کوو، پام ته مو پام وي او پام پرې کوو او په پام یې پېژنو.

د دې له پاره دا یوه رښتین رښت دی چې غبرگېرونه او پارونیکي چې د لنډۍ، تپې، ټيکۍ او مصرۍ سره ځینې وخت په ځینې مسرو کې راځي او ځینې وخت په بېلا بېلو کې راځي او ځینې وخت د هرې یوې سره یې سرباري کېږي یا پر له پسې له ټولو سره راځي چې ځینې یوه څپېزه، ځینې یې دوې څپېزه او ځینې یې درې څپېزه او ځینې یې څلور څپېزه وی (ویکي یا لغات)، غونډ، غونډله، نوم او ستاین وي، لکه: - په کرېانه! چې څلور څپېزه غونډله ده،

یا هو! یوه څپزه غونډله ده او یا وی! (پارنویکی) یوه څپه لري چې کله ځای ځای او کله پر له په سې د هرې مسرې وړاندې (پیل، اول، سر) کې، منځ کې او یا په پایل (اخیر) کې راځي هغو ته بیا هم لنډۍ، تپې، ټیکۍ او مصری وایو، چې له دغو څخه پرته نورې غونډلې او مسرې چې له لنډۍ، تپې، ټیکۍ او مصری سره یوه ځای راځي، سرباري کېږي، ببخاري کېږي او پر له په سې د هرې یوې راځي ورته پام وایو.

د دې له پاره یا به یې د لنډۍ، تپې، ټیکۍ او مصری وېشلو، اچولو، وهلو او ویلو تسلسل کې خنډ، دمه، ودېدوکه، بله لاره او بل لوری ته شوی وي. لکه په لرغونو وختونو کې به یې چې ځینې پښت لنډۍ، تپې، ټیکۍ او مصری په اواز کې ویلې چې یوه درجن یا دولس دانې به پوره شوې، بیا به یې یوه بله لنډه پېپله وه یا کوم خبره، وینا او یا د پښتو په لرغوني پېپل مېچه څپزه خجېزه تولواله (چې له څلورگونو څپو څخه به یې یا په هر څلور څپېز کې اوله څپه باندې زورنه وي، یا په هر څلور څپېز کې دویمې څپه باندې زورنه وي، یا په هر څلور څپېز کې درېیمې څپه باندې زورنه وي، یا په هر څلور څپېز کې څلورمې څپه باندې زورنه وي) په سټه یوه پېپله به یې ویله بیا به بېرته په بل درخن د لنډۍ، تپې، ټیکۍ او مصری پیل وکوه، او یا به یې په نېغه لاره ټولې ویلې، یوه درجن (Dozen, Douple)، دوې درجنه ان تر شل درجنو پورې ویلې.

چې ځینې وخت بیا په ساز کې پورتنۍ برخې د ساز اسبابو او بولل ته دا په لاس کتنه ورکړله چې کله به کې ډول خپل فارموله او غوره حالت وړاندې کړه له یوه درخن ورسته، کله به رباب خپل فارموله او غوره حالت (کوزې او بره پردې) وړاندې کړه له یوه درخن ورسته، کله به ارمونې خپل فارموله (کوزې او بره پردې) او غوره حالت وړاندې کړه له یوه درخن ورسته، کله به ټولۍ او ځینې وخت به یوې گډې نغې، سندرې، د موسیقۍ یوې پارچې، تش ساز، د دوی ټولو اسبابو په گډه خپل وار، تېر کړه (ځینې وخت به یوې گډې نغې یا سندرې یا د موسیقۍ یوې پارچې یا تش ساز د دوی ټولو اسبابو غږ په گډه خپل وار تېر کړه)، په دې سره به په ساز کې خوند هم لاسته راځي او سندرغاړي یا بولل به هم دمه وکړه او بل درجن ته به چمتو شو.

لکه څنگه چې راپور شوی د زلي هېوادم، اسمعیل یون، دوست محمد دوست شنواري، مجاویر احمد زیار په واسطه له بېلا بېلو ډولونو، نومونو او له بېلابېلو یاد شویو سندرو سره د،، لنډۍ،، بېلابېل سندرېز اهنکونه یا طرزونه راپېژندلي، یا په سرچېه وینا، د لنډۍ یو په تړاو یې یوه لړ سروکي له بېلابېلو اهنکونو سره راښوولي دي.

مانا دا چې د سروکیو اهنکونه د لنډۍ یو له اهنکونو سره کپ یا التباس کړي دي، خبرې یې د لنډۍ یو د اهنکونو په تړاو دي، ځې په نومېرلي ډول همدا لنډۍ په خپلواکه او کوښې توګه د سیمو او ګرډودو له پلوه تر شنې لاندې نیولي او هله یې د ویلو راز، راز، ترنعي،، طرزونه راډلبندي کړي. ځکه له سروکیو سره د لنډۍ یو په خپلواکو اهنکونو کې راوستلي، بلکې د سروکیو له خوا پرې پلي کړي.

زما څرګندول چې رڼوي کتنه داسې له دوی څخه په بېل توپیر رښتې ډلبندي د نیمکیو سپینې ته را او باسم. د دې له پاره چې د سروکي یوه شلخي پنځه، دیسي رغښت، بدل جوړښت، تومبونه ګډوله، په زوره سر باري شوي اونک د لنډۍ، ټپې، ټیځی او مصرۍ ده. هر کله چې لرغوني او نوي پېیلن د لنډۍ، ټپې، ټیځی او مصرۍ په پنځه (تخلیق) او منځه (هسته) کې نا توانه، سويې بریالي، په ذهني تسلسل په کمتون شوي، ترنګتوک د لنډۍ، ټپې، ټیځی او مصرۍ ترې پاتې شوی، دابڅو، ویکو، غوند او غوندلو په ابدنه کې له خند سره مخ شوي، نو بیا یې هغه برخه پرې ابځې ده او پېبله یې نیمکې شوې ده، سروکي پېژن یې په دې بڼه ورکړی دی، چې د لنډۍ، ټپې، ټیځی او مصرۍ په سر، اول، پیل کې راوړي، او سر بارري، بیخ باري یا تکراري یې له هرې لنډۍ، ټپې، ټیځی او مصرۍ پسې راوړي او په زوره نیمکې ته غږ جوړوي، یا یوې ګډې نغې، سندرې، د موسیقۍ یوې پارچې، تش ساز، د غږونو ټولو اسبابو په ګډه خپل وار یا ترنګ جوړوي، ځکه له سروکیو سره د لنډۍ، ټپې، ټیځی او مصرۍ په خپلواکو اهنکونو کې راځي او په سروکیو باندې پلي کېږي، بلکې د سروکیو له خوا پرې نه پلي کېږي. په بدله بڼه یې ورته جوړ وو. په سوي پنځې بڼه سرباري کېږي.

که شاعران، ترنمیان، سندرېول، سندرغاړي، اوازبان، سازبان، ناین، هنرمندان یا ارکستران سروکي ته د غوره نغې رغښت کوي، یا سندرې جوړوي، یا موسیقي یوه پارچه تیاروي، خوږ غږ برابر وي، د پیل؛ د سر یوه کړۍ؛ بند؛ یا مسرې؛ یا دوې مسرې، دوپېې کړۍ چې (استايي) ورته وایي ترې رغوي او پاتې نور بندونه، نورې کړۍ تر پایه، یا نورې مسرې چې پورتنۍ ورسره ترېښتي کېږي یا ببخباري یا سر باري کېږي. پرې تره (انتره) وایي چې د استايي سترکې بلل کېږي، چې ډېر زیات ورته له منځې یا څرګند سکالو (دنده نۍ مسلې او موضع) له اړخه نږدې وي. نه جوړ وي. یا په لنډ پېرې بڼه سندرې له استايي رغول کېږي له انترې نه، خو دا یوه دیسي، شلخي سويې پنځې اصل دی. اصلي، اورېجنل، پنځې، منځې ښکاروندی دا دی چې له انترې یې سندرې رغښت کېږي. ځکه موږ یې په زوره سروکي ته جوړ وو، لورا لور، سکالو، سکالو یې وړ ټیمو.

دوې مثال به د لا پوهېدنې له پاره تاسو ته و وایم:

لومړی مثال: د خوړو لنډۍ یو، تپو، تیکی یو او مصری یو ټاکل او په لاس راوړل که ډېرې هم دي (کره خوندي شوې ۲۱۹،۵۶۴،۰۰۰) خو بیا هم کران دي، په ۱۰۰۰ دانو کې به د ځینو کسانو هېس خوښ رانه شي، چې لوی یې او د سروکي له سکالو، سر او سور سره برابري وي، او که له کوم تن یې واورې که یوه دانه هم وي بیا یې ډېره خوښېږي.

په پلازمینه کې مې اورېدلي دي چې فرهاد دریا د باران د موسقى ډلې غړي ویلي و، له جگړو وړاندې مې د افغانستان په راډیو تلویزیون په کتابتون کې ما په ۵۸۰ پینځه سوو او اتیا مصر و کې د بابولای څار ناکرار کرم لېونی، وه!؛ په مین کرانې پلو راتېټ کره شین خالی. نیمکې له پاره دا مصری: ستا د کټ کټ خدا دې زار شم - لکه ماشین چې په بخمل وچلویښه. خوښه کره، او دا ډېر دروند کار وو ورته. چې دلته نیمکې د مصری له دویمې مسرې سره په مصری مېچه برابر ده ۱۳ څپې لري، په دې توګه د غونډلې بېلا بېل مانيز (بیاني، امري، پوښتني) اواز لوړوالی سره نومېږي، خو د ه ابڅې ترنگتوک نه لري. د درنې یې (ی) ترنگتوک لري، چې له نو څخه یې د هوا راوتو کچه ورته ده، ورته بڼه خوړ غږ لري چې ډېر نږدې دی سر، ه (ه) او ی، دوې یمه مسره یې په دې له ظاهري بڼې پېښېله (قافیه) واله مسره کڼو خو اواز یا اهنگ یې سره برابر دی او پورته لوړ یې په لوړ دی، په څوړ نه دی. بل لورته که د هې ابڅې پرته مسره ترنگتوک ورکوي، نو درنې یې په رښت کې ساتلی دی چې خپله غبرګون ابڅې ده. دوې دانې مسرې دي، دویمه یې بیا یوه پارونیکې هم لري ده، وه!، په بڼه، چې یوه څپه ډېره وي د نیمکې دویمې مسرې. ۱۴ څپې کېږي، خو دا شتون لري، او په سکالو کې کومه باکته نه زوکره کوي. شتون یې اړین دی، او همدا د مصری یو یوه اړین او رښت توک دی. چې په لاندې بڼه سروکې ترې رغښت مومي او دا شکل ځان ته غوره کوي.

▲ ستا د کټ کټ خدا دې زار شم

بابولای څار ناکرار کرم لېونی

وه؛ په مین کرانې پلو راتېټ کره شین خالی

لکه ماشین چې په بخمل و چلویښه

بابولای څار ناکرار کرم لېونی

وه؛ په مین کرانې پلو راتېټ کره شین خالی

دوبیم مثال: په ورته وخت کې د هېواد سرغندوی، تکره، هېښنده استاد، د افغانستان راډیو تلویزیون ښاګلي، نوموتي، خوږغږي او خوږ سندرغاړي پینده محمد منګل او د ده مېرمنې د هنر زده کوونکې اغلې ښایړی نغې له پاره په ۹۰۰ تپو کې یوه تپه: زړه مې سوری باد کې لېږي- غېښې د غم ترې تېر او بېر وتلي دینه،
د یاری وی اوو شاه لونګینه؛ یاری وی — او چاته مه وایه حالونه؛ یاری وی... نیمکی له پاره غوره کړې وه، هغه داسې ده.

تر ډېره پورې پېیلې یا پېیلن روغ کوښښ کړی دی چې په سويې پنځې ډول یې یوه تپه رغولې وی، خو په لومړۍ مسره کې یې توان نه دی رسېدلی، چې ۹ شي، او یا دوبیمه دیار لس شي، دواړه مسرې یې ۱۲ څپزه شوي دي، که له ۱۳ څپزې یې ترنګتوک لرې کړی دی یا ترې پاتې دی خو په ۱۲ سمه څپه یې زورنه راغلې او بل لوري ته په درنې ۱۱ ابېڅې هم پای شوي چې غبرګېږونه لري او له خولې څخه په یوه اوږده ساه له نو څخه راوځي. لکه د هې یا ه بېڅې ته ورته. او ترنګتوک یې برابر وي. له بل اړخه د تپې لومړۍ مسرې ته ورته ده، چې یوه درې څپزه د اندېښنې او درد اېښتیا ځنګې، سورې نارې او اوازونه دي بلنویکي دي ،، یاری وی،، دواړه پایني ابېڅې یا غبرګېږی ابېڅې دی، چې ترنګتوک ساتي. او د هرې تپې د مسرې سره سر باري کېږي او بیا د بېخباري بڼه وار په وار ورسره تر پایه پالل کېږي. چې پام، نیمکی یا سروکی کوم یوه بیت (د کور دوې پته لرونکي ور یې)، یوه کړۍ (دوې نیچې کړۍ)، یوه بند (دوې نیم بندۍ) پېیله نه دی چې په پښېلې بڼه دي وي، خو دوې مسرې لرونکې جوړ دی چې له تپې څخه اونګ (مکس ډیزاین، ګډوله) شوی دی.

زړه مې سوری باد کې لېږي ▲

یاری وی اوو شاه لونګینه؛ یاری وی

غېښې د غم ترې تېر او بېر وتلي دینه

یاری وی اوو شاه لونګینه؛ یاری وی

او چاته مه وایه حالونه؛ یاری وی

د دې له پاره چې غوره په غورو کې و مومي او د هندارو، مجلسونو او نندارو په وړاندې د لیدونکو او اورېدونکو د تود هر کلي سبب شي، په لاسته راوړو باندې چې پېرودلي یې وي، پرې وخت یې تېر کړی وي،

[illegible]

اي ,, ا ،، :: دليڪوال شپڙ سره نيمڪي لندي دي چي سر ليک بي دي اوڀري.

د سرخان او تیرګرو له پلو وړ واوړه

ماتہ لہ لغمانہ اوری راوړه

هغه چې ټولونه درنه وي

▲ ماتہ لہ لغمانہ اوری راوہ

له رنگه سره وي چې هميشه مي په تن وينه

ماتہ لہ لغمانہ اوری راورہ

د لنډۍ یو، تپو، ټیګۍ یو او مصرۍ یو انگړ
څپرچوپړي (ریسرچ پانې)

▲ اوړۍ د هر مهلت بنایسته وي

▲ ماته له لغمانه اوړۍ راوړه

دا لغمانۍ اوړۍ مې ډېره ښه ایسینه

▲ ماته له لغمانه اوړۍ راوړه

د سرخکان او تیرګرو له پلو وړ واوړه

▲ ماته له لغمانه اوړۍ راوړه

▲ هغه چې جوړه په مشکنو

▲ ماته له لغمانه اوړۍ راوړه

هغه له څڼو سره لا مزه کوینه

▲ ماته له لغمانه اوړۍ راوړه

د سرخکان او تیرګرو له پلو وړ واوړه

▲ ماته له لغمانه اوړۍ راوړه

▲ ما ستا د څڼو غاړه و کړه

▲ ماته له لغمانه اوړۍ راوړه

فردوسه! ژر به دې پر تن باندې کومه

▲ ماته له لغمانه اوړۍ راوړه

د سرخکان او تیرګرو له پلو وړ واوړه

▲ ماته له لغمانه اوړۍ راوړه

د فراه وطن ولسوالۍ، اوړۍ د زمري میاشت ۱۰، ۲۰۰۶ زېږدی، ورسته له وخته ۳ بجې.

۳.۸.۲.۱۱ د نیمګی لنډۍ (پام لنډۍ، سروکه لنډۍ) تعریف (څرګندونه، د دوی د یوه توري یا سکالو تشریح کول)

د وی یا ویکي له پامه نیمګی لنډۍ (پام لنډۍ، سروکه لنډۍ) هغې یوه سرې او دوې سرې پیپلې ته وایي چې د یوه سرې او دوې سرې لټکې سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري. او په اصطلاح کې هغه وګړن، پیاوړې، غښتلې، هېښونکې، سندرېزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه پیپله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د ابېڅو، ښ، ډ، ږ، ڼ، ی او ...، څخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پېدايښت سره جوښت یې جوت کړي دي له لنډۍ، تېې، ټیګی او مصری ورسته. پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې بڼې) یې پرته له ادبي بیرغی کولو (فلکسایزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

د کوشنې نیمګی لنډۍ د مسرو شمېر یې ۲، د څپو شمېر یې ۳۱ له دفتنګونو او پارنویکیو پرته دی. (دفتنګونه، الیده، اضافه، سرباري او اوسټرياري، غونډلې یا کلې دي چې سندرې، اهنګ، ترنګتوک، یې لا خوږ وي، په بله مانا دیفتنګونه، غبرګېږونه یا واکه مرکب، هغه اوازو ته وایي چې د خپلواک او نیمواک په ملګرتیا منځ ته راځي او لکه پوستووی اواز یوه وار پتلېز له خولې راوځي د یوه غبرګېږ لومړی ټوک یوه خپلواک او دویم ټوک یې یوه نیم واک اواز وي، کله زورکې واله یې یا نرمه ،،، او زړکې واله یې یا درنه یې ،،، او داسې نور. دیفتنګونه، غبرګېږونه، ناتورویکي، تروییکي، سترېل، اوسټرېل، پارنویکي، بلنویکي، انډېښنې، هېبجاني، جغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، کرانه، یا الله، په، و!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وای، وای، وای، نو، الله، او، کنه، کرانه!، په کرانه!، په پښتیاڼه!، په ځلمیه!، هه بچیه!، په کرانه!، ای الک! وروره!، بخته مېړه!، اخلا وه! دغه راز هو، نه، ښه، څنګه، ولې!، نوموړي ټول د نیمګی لنډۍ توکي دي، چې کله د هرې مسرې پیل کې، کله منځ او ډېری وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېر والی راولي.

د پېښلې کلې یا غونډلې لږې لري. خو تکراري لرونه ډېر لري، خو ډېری وخت د لومړۍ او دویمې مسرې په پای کې ترنګتوکه غونډله لري، چې دوی ټول ترنګتوک بشپړوي. هره نیمګی لنډۍ باید د ه (زموږ خپله ،،، ه یا هي ،، چې ورته وره ه، روغه ه، کوشنې ه، لنډه ه، دوې سترګې ه، دوې سترګې والا ه، یا عینکو والا، عصري او ځانښودې، ه، وایو) چې د پښتو ژبې، هوبښتم، ګڼه ابېڅې ده. په اول یا غرن اواز پای ته رسېدلې وي، نیمګی لنډۍ د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي.

او دوېمه مسره یې ۹ څپې وي له دفتنگونو پرته. د هرې نیمکې لنډۍ، د لومړۍ مسرې څلورمه، اتمه څپه او دوې لسمه او دوېمې مسرې څلورمه او اتمه څپه، باندې زورنه وي، ځینې وخت دواړه غبرګونډلې لومړۍ او دوېمې مسرې دیارلس، دیارلس څپې وي، ځینې وخت نه، نه څپې وي، ځینې وخت، یوه غونډ، او یوه غونډله وي، چې څلور څپې، اته څپې، دوې لس څپې، شپاړس څپې او شل څپې پېيله وي او لږ وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي د غبر لوروالي او ټیټ والي په بڼه ویل کېږي.

له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنگوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سیمه کې بېلولای لري. په بله وینا نیمکې لنډۍ مېچه د څپیزه او خجیزه ټولوالي سره سره پر یوه نازورنه څپه یا یوې خور غبرې یا ترني څپه پای ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستۍ دیارلسې او دوېوېشتې څپې خورغبرې د نیمکې لنډۍ مېچه د څپیزه او خجیزه ټولوالي ترڅنګه د نیمکې لنډۍ یوه بل رغنده توک کڼل کېږي او نه شتون یې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پېيلې په توګه یې یوه څپه کمېږي او له موسقي پلوه خور غبر له لاسه ورکوي. دغه پایني توکون په یوه پېر کې له دغو درېواړو څپو څخه هره یوه د ور مخکې دیارلسې او دوېوېشتې زورنې څپې له یوه څه اغېز سره نیمکې لنډۍ ته یوه خورغبرې وربښي او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه وریته هره یوه څپه هم ایوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو اندول یې ترنګتوک یا ترني توک کې دی شي. غوره سټه د ترنګتوک په پایني مسره کې دی چې نومړې مسره د نیمکې رغښت پنځه کوي، د ۱. نیمکې لنډۍ ۲. نیمکې تپه ۳. نیمکې ټیټکی ۴. نیمکې مصری (۱. پام لنډۍ ۲. پام تپه ۳. پام ټیټکی ۴. پام مصری یا ۱. سروکه لنډۍ ۲. سروکه تپه ۳. سروکه ټیټکی ۴. سروکه مصری) غوره توک او منځې راځي، وار په وار سربارې، منځبارې، بېخبارې (تکراري، مکرر) ډول له لنډۍ، تپې، ټیټکې او مصرۍ سره ترڅنګې لږ کېږي.

په ټوله کې غوره نیمکې (پام، سروکه) هغه دي چې د لنډۍ، تپې، ټیټکې او مصرۍ، له هرې یوې مسرې سره ورته لرونه، پښيلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکې نخښې، سربارې اهنکینه پایني څپې و لري، د دیفتنگونه او پارنویکي سره، خو له ایزې، انګې، لنډکې، بګتې، کبسی (شې)، پارکې، کاکړۍ، نارې، بدلې، لوږې، سندرې، چاربيتې، سپینې (ازادې پېيلې)، کبسه کې، د اتن غبرګې، درې څپیزې، څلور څپیزې، پېنځه څپیزې، شپږ څپیزې، اووه څپیزې، اته څپیزې، نه څپیزې، لس څپیزې، هایکویې، موندې (سر پرېکړې)، انځورګې، کبنتوزې (سانتې)، نامانېزې، زځې، بې ټولې، ټولونجې، نا پېنېلېزې، ناپېيلې او سلسلې،

دې ټولو پېيلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نۍ برخې، Dialogue) له سټې بېلوالی و لري، د دې له پاره چې دا ټول په ډېری بڼه له درې مسرو څخه رغښت موندلی دی او زوکړه شوي، ان له ساده درې غونډله ایزه وینا او یادونې سره. نوموړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسې وي، رت بېلوالی یا کړندی فرق یې و کولی شي، ورته گڼلې وي او د ټولو زهني پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی وشي.

خو نیمکې لنډۍ چې درې سره لري ۳۱ څپېزې وي او که په اوږدې مسرې باندې شي بیا نو ۳۵ څپېزې وي، څلور سره نیمکې لنډۍ ۴۴ څپېزې وي، پښځه سره نیمکې لنډۍ ۵۳ څپېزې وي او که په اوږدې مسرې باندې شي بیا نو ۵۷ څپېزې وي، شپږ سره نیمکې لنډۍ ۶۲ څپېزې وي، اووه سرې نیمکې لنډۍ ۷۱ څپېزې او که په اوږدې مسرې باندې شي بیا نو ۷۵ څپېزې وي، اته سره نیمکې لنډۍ ۸۴ څپېزې وي، او نهه سرې نیمکې لنډۍ یې ۹۳ څپېزې وي او که په اوږدې مسرې باندې شي بیا نو ۹۷ څپېزې وي (۴ څپې ډېرېري او که کوشنۍ مسرې باندې شي بیا ۴ څپې ترې کمېږي) او لس سره نیمکې لنډۍ ۱۰۶ څپېزې وي. چې تر ټولو غوره یې څلور سره نیمکې لنډۍ ۴۴ څپېزې رانېسلولې لري او دولس دانې و ویل شي خوند رنگ او د نوي وخت او هندارو په ښکاروندو په سته ولاړ راځي، ډېرې ښې یې اته سره نیمکې لنډۍ ۸۴ څپېزې وي چې اووه دانې و ویل شي، ښې به بیا درې سرې نیمکې لنډۍ دې دولس دانې یا شپاړس و ویل شي، لږې ښې بیا لس سره نیمکې لنډۍ یا لسیزونې نیمکې لنډۍ دي چې پښځه دانې و ویل شي ښې راځي، دا بیا له څلورو دانو شپږ سره نیمکې لنډۍ سره خوا په خوا ځای نیسي. د لیکوال (زما) نیمکې لنډۍ څپېزه (څپه، سېلاب، هجا، ,, سیلېبل Syllable,, د ابېڅو شمېرلو) - خجیزه (زورنه، خج، اکسنت، ,, لفظ، د موسیقي نوبت: د خج نښه: د تورې په سرنښه، چې د تلفظ د جگوالي او ټیټوالي زور، او ږدوالی، کیفیت ښي:، ټینګه، لهجه،، تاکید: بیلوونکې نښه: د وینا، ځانګړی، خاص او بېل، ډول: Accent, Morpheme), جوړښت په دې ډول دی:

۸.۲.۱۱. ۴ د نیمکې لنډۍ څپېزې اوزورنې

U-UUUU-UUUU

U-UUUU-UUUU

U-UUUU-UUUU-UUUU

U-UUUU-UUUU

U-UUUU-UUUU-UUUU

U-UUUU-UUUU

د لنډۍ یو، تپو، ټیګی یو او مصری یو انگړ
څپرچوډی (ریسچ پانې)

هه - غه - چې - تو + لو - نه - دره - نه + وي
ما - ته - له - لغ + ما - نه - اوږی - را + وړه
له - رنگ - که - سره + وي - چې - هه - مېش + مې - په - تن - وي + نه
ما - ته - له - لغ + ما - نه - اوږی - را + وړه
د - سر - خه - کان + او - تیر - کا - رو + له - پلو - ور - وا + وړه
ما - ته - له - لغ + ما - نه - اوږی - را + وړه

- ۱. ۲ - ۳ - ۴ - ۵ - ۶ - ۷ - ۸ - ۹
- ۱۰. ۱۱ - ۱۲ - ۱۳ - ۱۴ - ۱۵ - ۱۶ - ۱۷ - ۱۸
- ۱۹. ۲۰ - ۲۱ - ۲۲ - ۲۳ - ۲۴ - ۲۵ - ۲۶ - ۲۷ - ۲۸ - ۲۹ - ۳۰ - ۳۱
- ۳۲. ۳۳ - ۳۴ - ۳۵ - ۳۶ - ۳۷ - ۳۸ - ۳۹ - ۴۰
- ۴۱. ۴۲ - ۴۳ - ۴۴ - ۴۵ - ۴۶ - ۴۷ - ۴۸ - ۴۹ - ۵۰ - ۵۱ - ۵۲ - ۵۳
- ۵۴. ۵۵ - ۵۶ - ۵۷ - ۵۸ - ۵۹ - ۶۰ - ۶۱ - ۶۲

۱.۴.۸.۲.۱۱ د نیمګی لنډۍ ځمکچپوهنې (هندسې) رغښت

ځمکچپوهنې (هندسې) رغښت یې داسې دی:

الف.

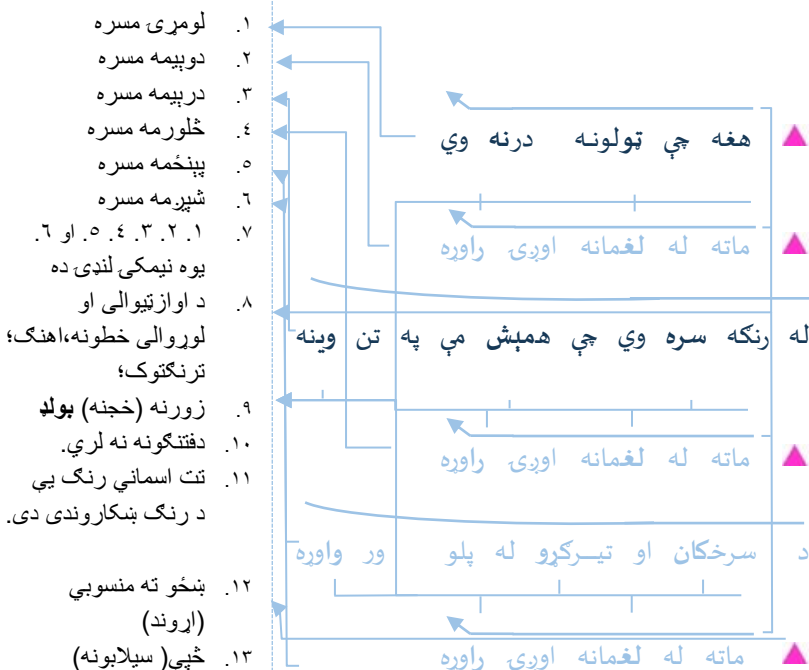
ب.

۲.۴.۸.۲.۱۱ دی نیمکی لنپی سپرنه

د دی نیمکې لنډی سیرنه

لومړۍ مسره $0 + 9 + 0 = 9$ څپې ده چې ، ، ، دفتنگونه او پارنويکي نه لري.
دوېمه مسره $0 + 9 + 0 = 9$ څپې ده چې ، ، ، دفتنگونه او پارنويکي نه لري.
درېيمه مسره $0 + 13 + 0 = 13$ څپې ده چې ، ، ، دفتنگونه او پارنويکي نه لري.
څلورمه مسره $0 + 9 + 0 = 9$ څپې ده چې ، ، ، دفتنگونه او پارنويکي نه لري.
پېنځمه مسره $0 + 13 + 0 = 13$ څپې ده چې ، ، ، دفتنگونه او پارنويکي نه لري.
شپږمه مسره $0 + 9 + 0 = 9$ څپې ده چې ، ، ، دفتنگونه او پارنويکي نه لري.

دلته ټوله نيمکې لنډی ۶۲ څپې ده، دا پنځي شپږ سره نيمکې لنډی پړاو پکې او غبرگ غږونه نه لري، که در لودلی نو د څپې په گڼه دېروالی راتله او ولس کې د غبرگ غږونه او پړاو پکې.... لرغون د دی او د نيمکې لنډی برخه ده.

د ټاټوبي سرغندوی هېښنده سندرغاړی باچا خان لغمانی ویلي.
وخت: (شېبه، غوټه: مهال: د موسیقي شېبه: پرتاکلي وخت).
۵۹:۰۰:۳۶ (رې: ثاني: دقیقې: ساعت) په وخت کې ویلي ده.

۵. ۸. ۲. ۱۱ لومړۍ ډله نیمکې لنډۍ : ای ، ، ا ، ، . د لیکوال ،زما،
څرگندول چې رونوي کتنه داسې. د لیکول نیمکې لنډۍ
(پام لنډۍ، سروکه لنډۍ) په لاندې بڼه لوری موږ ته په
لاس راکوي لکه:

۱. نیمکې لنډۍ له لنډۍ څخه رغښت مومي، نیمکې تپه له تپې څخه او نیمکې ټیځې له ټیځې څخه او نیمکې مصری له مصری څخه.
۲. نیمکې لنډۍ د لنډۍ پیلۍ او پایۍ مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ تکرارېدلی کوښښ دی، نیمکې تپه د تپې پیلۍ او پایۍ مسرې کاپي، هم بڼه، هم ډول پرمختګ شوی روغ تکرارېدلی کوښښ دی، نیمکې ټیځې د ټیځې پیلۍ او پایۍ مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ تکرارېدلی کوښښ دی او نیمکې مصری د مصری پیلۍ او پایۍ مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ تکرارېدلی کوښښ دی.
۳. تر ټول سرغندوي بڼه د نیمکې یو موږ ته په پوڅ کې کوي چې شپږ سره لري.
۴. څومره والی د نیمکې یو موږ ته په پوڅ کې کوي چې څلور دانې دي او هر یوه یې شپږ مسرې لري.
۵. څېني زورنې یې لږه زورنه لري، څېني یوه څه زیات، خو ټولیز پایڅخ یا پاینی زورنه یې ترټولو پیاوړې راغلې او د مخنی یو غونډلو بېلابېل اهنکونه د هماغې وروستی غونډلې تر سیوري لاندې کمزوري پاتې شوي. دا نو یوازې په ساز او اواز کې څېرمه اهنکونه جوتوالی (برجسته والی) مومي او له ژبني ډګره نور راوځي.
۶. د نیمکې پېیلې پېنځګوني رغنده ټوکونه لکه: ژبه، ټول، واند (خیال)، اند (فکر) او ولوله (احساس، عاطفه) په کې په نیمکې، پام او سروکه بڼه شتون لري.
۷. نیمکې لنډۍ مېچه د څپیزه او خجیزه ټولوالي (Syllabic and Tonic Measurement System) یوه بڼه او لارښوده مخبېلګه ده، له ژبني پلوه لږ تر لږه شپږ یا زیاتې غونډلې را اخستي،

خو هم یې څپې له ټاکلي شمېر نهه؛ نهه؛ او دیارلسو څخه تېری نه دی کړی او هم یې زورنې له ټاکلي شمېر څلورو څخه تېری نه دی کړی له دغو توکو پرته.

دیفنتګونه، غبرګغږونه، ناتروییګی، تروییګی، ستریل، اوستریل، پانونییګی، بلنویییګی، اندېښنې، هیېجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، ځانه!، اشنا، شیرینه، کرانه، یا الله، یه، وای!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای، نو، الله، او، کرانه!، یه کرېانه!، یه پښتیانه!، یه څلمیه!، هه بچیه!، یه که څاره!، ای الکه! وروره!، بخته میره! دغه راز هو، نه، ښه، ځنګه، ولې...، نومړي ټول د نیمګی لنډۍ توګی دي، چې کله د هرې مسرې پیل کې، کله منځ او ډېری وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېروالی راوړي.

د رنگونو ښکاروندی یې تت اسماني دی (، ۱۹۵، Green: ۱۵۷، Red: RGB Color model: ۲۳۰: Blue) دی. ۸۰۱۰ د پښتو پېیلو د رنگونو لښتیلیک (جدول) ۱. ۲۰۱ پېنځه څلوېښتو پښتو شعرونو او یو سلو شپېته بېلا بېلو نورو پښتو شعرو رنگونو ښکاروندی (د رنگونو کوډ)، ۱۳۹۵ لېږدیز لمريز کال په سټه ۳۲ ګڼه دی.

۸. د نیمګی پنځه له هغې لنډۍ، ټې، ټیګی، او مصری کېږي چې منځه (هسته) وي، چې ځانګړې ځانګړنې یې لنډۍ، ټې، ټیګی او یا مصری ته ورته وي، د نیمګی نوموړې منځه موږ په خپل رنگ یې چې د نیمګی رنگونو ښکاروندی یې تت اسماني دی، په تت اسماني یې ښکو او چې سرباري، یا ببخباري یا تکراري مسرې یې هم تت اسماني رنگ لري، د دې له پاره تر ډېره پورې دا سرک موږ ته په لاس راګوي چې د نیمګی پنځې منځه وي. او ګډولې بڼه یا اونګ بڼه جوړه کړې مسرې هغه رنگ لري چې یا لنډۍ ته منسوبې وي، یا ټې ته منسوبې وي، یا ټیګی ته منسوبې وي او یا مصری ته منسوبې وي نو د هغو منسوبو شویو رنگ باندې پاتې کېږي، له دې څخه یې د پنځ نوم هم اخستل کېږي چې دا نیمګی: نیمګی لنډۍ ده، که نیمګی ټپه ده، که نیمګی ټیګی ده او که نیمګی مصری ده. له دې سره سم دا نیمګی لنډۍ ده.

۹. د نیمګی لنډۍ پېیلن لیکوال صفی الله فردوس خان ټولې په ګډولې بڼه یا اونګ بڼه جوړې

کړې (مصنوعي: دیسي، شلخي، کډول، ترکیبي، یوه ځای کول: فیصله کول: جوړول: صرف نظرکول ،، د جرم د مجازاتو څخه، ، موافقې ته رسېدل. کډ، د دوو یا ډېرو اجزاوو څخه جوړشوی. انگر، غولی، احاطه شوی ځای، جارگی، چمبر: مرکب) یا (Mixdesign, Synthetic or compound) کښلې دي، هره یوه نوې کډوله رغولې چې د نوې لنډۍ سکالو ځانګړنې او نخښې او بېلولی یې ځانته غوره کړی دی، او هره یوه مسره یې په لیکه کړې یا په لیکه برابرول (Alignment) شوې، او د سکالو تسلسل (Continuity, Succession) سره لري، له لنډۍ یې څرګندېږي چې له نورو لرغونو پښتني وګړني پېیلو څخه روغې کډوله شوې نه ده.

دا به داسې ښکارېږي چې پنځي، طبیعي، ده او مصنوعي، دیسي او شلخي، نه ده.

۱۰. د دې نیمکې لنډۍ پېیلن د پښتو لېوال دی، څپک تن دی، د لغمان یوه ښه نیک نومه وګړی دی چې ډېری شعرونه یې په پښتو ادب پنځي، طبیعي، او یوه دمي پوښلې دي. د ذهن د نیمکې لنډۍ زېږنده یې له مېنې سره لوړه لېوالتیا، د مینې وټیزه ارشه درشه، د ټاټوبي لاسي پیداوارو او دودیز زېرمو بډاینه او پښتونواله پاتې شونې پرېږدي. بل لورې ته دا دې له پاره نه بوروم چې ځانمني ستاین شي، په ټوله کې د دې له پاره ده چې د نورو پېیلنو د پېیلو له پاره ترې په لرلید کتنې واخستل شي.

۱۱. د دې نیمکې لنډۍ د زوکړې موده لکه څنګه چې زه وایم داسې ده: د انجنینرۍ زده کړیال وم او د انجنینر دنده مې درلودله. د تخنیکي مرستیال په بڼه د نوې مخابراتې او غورکې ټولواله مو په ټول ټاټوبي کې د لومړي ځل له پاره نړۍ وال د غورکې نوې ټولواله یا جی ایس ایم رغوله، ۱۶ کڅېزه انجنیري او تخنیکي ماهرینو مشري را پر غاړه وه، په دې وخت کې زه ۲۱ کلن وم ځکه چې په ۱۹۸۶ زېږدي کې د مارچ په لسمه په پښتنه کورنۍ کې زوکړه شوی وم، زما ډېری شاعري له شلو کلو څخه په تېټ عمر کې شوې چې ۱۹۹۷ زېږدي څخه تر ۲۰۰۶ زېږدي پورې مې په کې د پنځي پېیلن په بڼه مزل وهلې دی، پېیلې یې زما په لیکي څلېر کې د دود د شتون لري.

د فراه ولایت وطن ولسوالۍ کې مې په اوړی فصل کې د زمري میاشت ورسته له وخته ۳ بجې

په ۲۰۰۶ زېږدي کې کښلی دی. لیکنی او کتابچه را سره نه وو، په ناساپي بڼه یا یوډمي مې داسې پېيلې له خولې را وتلې چې ورځ یې راته په یاد کې نه ده پاتې. دا ده همغه چارپریرال او هواوچې د تاثیر پنځي زېږنده ده. د دې نیمګی لنډۍ له پاره کره بوروم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هسټي) د زوکړې موده ده.

۱۲. د دې نیمګی لنډۍ د وخت موده چې باچا خان لغماني په کاستوري سور کې ویلي ده. وخت: (وخت ټاکل، نېټه ایښودل: پر سور برابرول: وخت اندازه کول وخت، دوران، نېټه: ټيک وخت، تایم، وخت، بیدو، موده، موکع: دم، وار، ځل: ګړی، ساعت، شېبه، غوټه: مهال: د موسيکي شېبه: پر وخت، پر ټاکلي وخت). ۰۰:۰۳:۳۰:۰۰ (رېه: ثانې: دکیګی: ساعته) په وخت کې ویلي ده.

۱۳. د ژور پام کونکي په بڼه، زه د لیک دود نخښې لکه: د نیمګی لنډۍ، نیمګی ټپي، نیمګی ټیګی او نیمګی مصری په هره مسره کې د چپه پېښی ،،: Comma کامه، دغه (،) نښه چې جملې او کليې سره بېلوې، ویرکول. ،،: ندایه ،،: Exclamation! چيغه، کرېره، د تعجب نه ډکه چيغه. که !! شي دوي برابره او که درې !!! شي درې برابره لوره چيغه ،،: پوښتني نخښه ،،: Question Mark: تپوس نخښه: پلټنه يا اعتراض نخښه: شک نخښه: پيشهاد نخښه: پوښتل نخښه، تپوس کول نخښه: شک کول نخښه: مناقشه کول نخښه، غوښتني نخښه، وړاندیز نخښه. ،،: انډره ،،: colon (:): شارچې نخښه، د لويې کولې يوه برخه. ،،: ټکی لرونکې کامه ،،: Semicolon (:): بېلوونکې نخښه، هغه نخښه چې د جملې فقرې سره جلاکوي. ،،: شمېره ،،: Number (#): ګڼه، عدد، ګڼ (= حساب)، ،،: را اخستنه ،،: (،،: Right left double quotation mark: را اخستنه، نقل، اقتباس. ،،: دوي لېندۍ ،،: Superscript right left parenthesis: د پاسه لیکل، لکه د نامه، ادرس يا نور، اخځوک، معترضه جمله، دوه ليندۍ، قوسونه. ،،: د اتصال ،،: hyphen minus: کېدو نخښه، يوه ځای کېدو نخښه. ،، او ټکی ،،: full stop: پندول، پرېړول. ډک، بشپړ، مفصل. اکثر حد، اعظمي حد. په بشپړه توګه. ،، کارونه اړینه بولم او په خپل ليکي کې کښم چې د سرليک، غبرګونډلو، پارنويکو، د هرې مسرې ښکاره کېدل څرګند کړي او بېلوالی یې سپینې ته راوباسي.

۱۱.۲.۸. ۶ دویمه ډله نیمکۍ تپه:.

د دې له پاره زما څېړنه دا سپینې ته را اوباسی چې زه خپل د ژبې یوه څو سره پېيله د څو سره نیمکۍ تپه نوم باندې نوموم، چې دې پښتو څو سرې پېيلې له څو سره تپ یا څو سره زخم یا څو زخمه یا څو تپه، څو سره نیمکۍ تپه، درې سره تپ له درې سره نیمکۍ تپې سره، څلور سره تپ له څلور سره نیمکۍ تپې سره، پېنځه سره تپ له پېنځه سره نیمکۍ تپې سره، شپږ سره تپ له شپږ سره نیمکۍ تپې سره، اووه سره تپ له اووه سره نیمکۍ تپې سره، اته سره تپ له اته سره نیمکۍ تپې سره، نهه سره تپ له نهه سره نیمکۍ تپې سره او لس سره تپ له لس سره نیمکۍ تپې سره.... دېرې ورته ځانگړې ځانگړنې لري. لکه:

۱ :- درد پیدا کوي، ۲:- د انسان په تن کې چې درد وي، نو بیا سم د کار نه وي، ۳:- خونې له منځه وړي، ۴:- خفگان ډېره وي، ۵:- په هېڅ څه پام نه راوړي، ۶:- انسان په دردونو اړوي، ۷:- تاثیر یې د انسان په زړه تپ جوړه وي، ۸:- پټ زخمونه د انسان په وجود کې جوړوي چې یوازې احساس یې کېږي، خو لیدل کېږي نه، ۹:- بې واکه کړنې په انسان کوي، بېواکه خوښحالي څرگندوي چک چک کوي، ۱۰:- تاثیر یې د انسان رنګ پرک زېر اړوي، ۱۱:- غم ډېر وي، ۱۲:- د انسان سپینې تختوې، ۱۳:- ولس پرې خبرېږي، رسوايي کوي، ۱۵:- کړو زیاتوي، ۱۶:- د تپ باندنۍ برخه کوشنې وي او د تپ دننۍ برخې رېښه اوږده وي، ۱۷:- انسان رنځور وي، ۱۶:- له تپې یې کچه کمه ده، ۱۸:- د یوه تپ څخه یې د درد زورونه لږه وي ځکه چې یوه تپ په روغ بدن کې ډېر پیدا کېږي، ډېر او څو تپونه په تن کې لږ پیدا کېږي، ۱۹:- نیمکۍ (پام، سروکۍ) تپ ځان تپه وي، ۲۰:- لږې دي خو شتون لري. ۲۱:- د دروغو تپ په هندارو کې د پردو له پاره جوړېږي او په زوره په تن پورې تپول کېږي.

تاسو ته دا همداسې پرېږدم او په همدې بڼه یې پوښ کې کوم.

هرې نیمکۍ لنډۍ، نیمکۍ ټیکۍ او نیمکۍ مصرۍ چې دغه پورته ځانگړنې و درلودلې نو هغو ته نیمکۍ تپه وایي. تاسو نیمکۍ لنډۍ، نیمکۍ تپې، نیمکۍ ټیکۍ او نیمکۍ مصرۍ ته ښه غور و نیسئ!! پام ورته و کړئ! نو بیا یې پېژنئ چې دا نیمکۍ تپې دي چې د څو سره تپ ځانگړنې (خصوصیات) لري. نیمکۍ لنډۍ، نیمکۍ ټیکۍ او نیمکۍ مصرۍ دا پورته ۲۱ ځانگړنې نه لری او نیمکۍ لنډۍ، نیمکۍ ټیکۍ او نیمکۍ مصرۍ نه دي، بېلوالی یې پرهمدې کې دی.

د دې د بېلولو له پاره زه (لیکوال) یوه بېلکه تاسو ته له خپلې پېيلې څخه په لاندې بڼه کښم. روڼ بورم چې داسې مې و کښل د نیمکۍ تپې له پاره، کټ مټ یې همدا فلسفي اړخ وندی دی، پنځه (تخلیق، رغښت، جوړولو) منځه (هسته) یې نیمکۍ تپې پېيلې له سکالو څخه

همدا دی. هندسې او ښکاره بڼه یې له نیمګی لنډۍ، نیمګی ټیګی او نیمګی مصری سره ورته ده. زه نیمګی تپ، نیمګی تپه له یوه بڼه پېیلې سره تشبېح کوم چې ورته نیمګی تپه وایي او ټولې څنګېرې یې سره ورته دي.

۸.۲.۱۱ د نیمګی تپه (پام تپه، سروکه تپه) تعریف (څرګندونه، ښکارونه، د دوی د یوه توري یا سکالو تشرېح کول)

د وی یا ویکي له پامه نیمګی تپې هغې څو سرې پېیلې ته وایي چې څو تپو سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.

او په اصطلاح کې هغه وګړنې، پیاوړې، غښتلې، هېښونکې، سندريزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه پرله پسې توبه (تکراري، بیابیا کولې، واروار تړلې، گرداني) پېيله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د اېڅو، ډ، ښ، ډ، ږ، ڼ، ی او ...، څخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پیدایښت سره جوښت یې جوت کړي دي؛ له لنډۍ، تپه، ټیګی او مصری څخه ورسته. پښت یې هم کولی شي چې لړلید (راتلونکې بڼې) یې پرته له ادبي بیرغی کولو (فلجیاریزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

د کوشنې نیمګی تپې د مسرو شمېر یې ۳، د څپو شمېر یې ۳۱ له دفتنګونو او پارنویکيو پرته دی. (دفتنګونه، الیده، اضافه، سرباري او اوسټیاري، غونډلې یا کلغې دي چې سندره، اهنګ، ترنګتوک، یې لا خوړوي، په بله مانا دیفتنګونه، غبرګېږونه یا واکه مرکب، هغه اوازو ته وایي چې د خپلواک او نیمواک په ملګرتیا منځ ته راځي. لکه یوستووی اواز یوه وار پتلیز له خولې راوځي د یوه غبرګېږ لومړی ټوک یوه خپلواک او دویم ټوک یې یوه نیم واک اواز وي، کله زورکې واله یې یا نرمه ،،ی،، او زړکې واله یې یا درنه یې ،،ی،، او داسې نور. دیفتنګونه، غبرګېږونه، ناتورویکي، تروییکي، ستریل، اوسټریل، پارنویکي، بلنویکي، اندېښنې، هېجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، خانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، کرانه، یا الله، یه، واه!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وای، وای وای. نو، الله، او، کرانه!، یه کرانه!، یه پښتانه!، یه څلمیه!، هه بچیه!، فردوس خانه!، لغمانیه!، یه که څاره!، ای الکه! وروږه!، بخته میره!، وی اه!، دغه راز کنه!، هو، نه، ښه، څنګه، ولې...)، نومړي ټول د نیمګی تپې توکي دي، چې کله هرې مسرې پیل کې، کله منځ او ډېری وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېر والی راوړي.

د پښلې غوند او پښلې کلغې یا غونډلې لږې لري. خو ډېری وخت د لومړۍ، دویمې او درېیمې

مسرې په پای کې ترنکتوکه غونډله لري، چې دوی ټول ترنکتوک بشپړوي. تر ډېره (هره یوه نه) پېښلې باید ده (زموږ خپله ده، هیا هی، چې ورته وره ده، روغه ده، کوشنی ده، لنډه ده، دوی سترګې ده، دوی سترګې والا ده، یا عینکو والا، عصري او ځانښودې، ده، وایو) چې د پښتو ژبې، نهویشتم، ګڼه ابېڅې ده. په واول یا غرن اواز پایته رسېدلې وي، نیمکې تېې د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. درېیمه مسره یې ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته. د هرې نیمکې تېې، د لمړۍ او دویمې مسرې څلورمه او اتمه څپه او د درېمې مسرې څلورمه اتمه او دولسمه څپه، باندې زورنه وي؛ ډېری وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي؛ په پیلنۍ، دویمې او درېیمې څپې د څلورګونو څپو ټولوالي باندې یې زورنه راځي یا به د اوزونو تېټوالي او لوړوالي په بڼه څپه باندې زورنه حس کېږي.

له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنگوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سیمه کې بېلوالي لري. په بله وینا نیمکې تېې مېچه د څپیزه او خجیزه ټولوالي سره، سره پر یوه نازورنه څپه یا یوې خوږ غږې یا ترنمې څپه پای ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستۍ نهې، اتلسې، او یوه دېرشتې څپې خوږغږي د نیمکې تېې مېچه د څپیزه او خجیزه ټولوالي ترڅنګه د نیمکې تېې یوه بل رنګنده ټوک ګڼل کېږي او نه شتون یې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پېیلې په توګه یې یوه څپه کمېږي او له موسقي پلوه خوږ غږ له لاسه ورکوي. دغه پایني ټوکونه په یوه پېر کې له دغو دېروارو څپو څخه هره یوه د وړ مخکې نهې، اتلسې او یوه دېرشتې زورنې څپې له یوه څه اغېز سره نیمکې تېې ته یوه خوږغږي وربښي او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه ورپه هره یوه څپه هم ایوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو اندول یې ترنکتوک یا ترنمې ټوک کې دی شي. غوره سټه د ترنکتوک په پایني مسره کې دی چې نومرې مسره د نیمکې رغښت پنځ کوي، د نیمکې غوره ټوک او منځې راځي.

په ټوله کې غوره نیمکې هغه دي چې د لنډۍ، تېې، تپکې او مصرۍ، له هرې یوې مسرې سره ورته لرونه، پېښلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکې نخښې، سرباري اهنګینه پاینۍ څپې و لري، د دیفتنګونه او پارونیکي سره، خو له ایزې، انکې، پتې، لنډکې، بګتې، کېسې (شې)، پارکې، کاکړې، نارې، بدلې، لوږې، سندرې، چارښتې، سپینې (ازادې پېیلې)، کېسه کې، د اتني غږکې، درې څپیزې، څلور څپیزې، پېنځه څپیزې، شپږ څپیزې، اووه څپیزې، اته څپیزې، نهه څپیزې، لس څپیزې، هایکوپې، موندۍ (سر پرېکړې)، انځورکې، کېنتوزې (سانتې)، نامانېزې، زځې، بې ټولۍ، ټولونجې، نا پېښلېزې، نا پېیلې او سلسلې، دې ټولو پېیلو (شېرونو یا شعرونو) سره

د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نۍ برخې، Dialogue) له سټې بېلوالی و لري، د دې له پاره چې دا ټول په ډېری بڼه له درې مسرو څخه رغښت موندلی دی او زوکړه شوي، ان له ساده درې غونډله ایزه وینا او یادونې سره. نوموړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسې وي، رت بېلوالی یا کړندۍ فرک یې و کولی شي، ورته کتلي وي او د ټولو ذهني پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی و شي.

خو نیمکۍ تپه چې درې سره لري ۳۱ څپزې وي او که په اوږدې مسرې باندې شي بیا نو ۳۵ څپزې وي؛ څلور سره نیمکۍ تپه ۴۴ څپزې وي؛ پېنځه سره نیمکۍ تپه ۵۳ څپزې وي او که په اوږدې مسرې باندې شي بیا نو ۵۷ څپزې وي؛ شپږ سره نیمکۍ تپه ۶۲ څپزې وي، اووه سرې نیمکۍ تپه ۷۱ څپزې او که په اوږدې مسرې باندې شي بیا نو ۷۵ څپزې وي؛ اته سره نیمکۍ تپه ۸۴ څپزې وي؛ نهه سرې نیمکۍ تپه یې ۹۳ څپزې وي او که په اوږدې مسرې باندې شي بیا نو ۹۷ څپزې وي (۴ څپې ډېرېږي او که کوشنۍ مسرې باندې شي بیا ۴ څپې ترې کمېږي) او لس سره نیمکۍ تپه ۱۰۶ څپزې وي. چې تر ټولو غوره یې څلور سره نیمکۍ تپه ۴۴ څپزې رانښلولې لری لري، دولس دانې و ویل شي، خوند، رنگ، د نوي وخت او هندارو په ښکاروندو په سټه ولاړ راځي؛ ډېرې ښې یې اته سره نیمکۍ تپه ۸۴ څپزې وي چې اووه دانې وویل شي؛ ښې به بیا درې سرې نیمکۍ تپې دي چې دولس دانې یا شپاړس و ویل شي؛ لږې ښې بیا لس سره نیمکۍ تپه یا لسيزونې نیمکۍ تپې دي چې پېنځه دانې و ویل شي ښې راځي، دا بیا له څلورو دانو شپږ سره نیمکۍ تپه سره خوا په خوا ځای نیسي؛ پرته له غبرګېږونو او پارونویکو... د لیکوال (زما) نیمکۍ تپه څپزه (څپه، سېلاب، هجا، سلیبل Syllable، د ابېڅو شمېرلو) - څپزه (زورنه، خچ، اکسنت، لفظ، د موسیقي نوبت: د خچ نښه: د تورې په سرنښه، چې د تلفظ د جگوالي او تېټوالي زور، اوږدوالی، کیفیت ښي،، ټینګه، لهجه،، تاکید: بیلوونکۍ نښه: د وینا، ځانګړی، خاص او بېل، ډول، Accent, Morpheme)، جوړښت په دې ډول دی:

۱۱.۲.۸. د نیمکۍ تپې څپزې او زورنې

U:U-UUUU-UUUU

U-UUUU-UUUU

U:U-UUUU-UUUU-UUUU

U-UUUU-UUUU

U:U-UUUU-UUUU

وي - نم - په - اور + بان - دي - سو - زي + پري؛ - کنه
وا - يم - و - اف + غا - نس - تا - نه + کنه

وه - سه - مي - نه + شته - خه - که - خم + تر - چر - گی - په + مه؛ - کنه
وا - يم - و - اف + غا - نس - تا - نه + کنه

ما - ته - له - خا + نه - خي - ني - گرا + نه؛ - کنه

وا - يم - و - اف + غا - نس - تا - نه + کنه

۱-۲-۳-۴-۵-۶-۷-۸-۹؛ ۱۰

۱۱-۱۲-۱۳-۱۴-۱۵-۱۶-۱۷-۱۸-۱۹

۲۰-۲۱-۲۲-۲۳-۲۴-۲۵-۲۶-۲۷-۲۸-۲۹-۳۰-۳۱-۳۲؛ ۳۳

۳۴-۳۵-۳۶-۳۷-۳۸-۳۹-۴۰-۴۱-۴۲

۴۳-۴۴-۴۵-۴۶-۴۷-۴۸-۴۹-۵۰-۵۱؛ ۵۲

۵۳-۵۴-۵۵-۵۶-۵۷-۵۸-۵۹-۶۰-۶۱

۱.۸.۸.۲.۱۱ د نیمکی تپي ځمکچپوهنې (هندسې) رغښت

ځمکچپوهنې (هندسې) رغښت يې داسې دی:

الف.

ب.

د دې نیمکې ټپې سپړنه

لومړۍ مسره $0 + 9 + 1 = 10$ څپې ده چې ۱۰ کڼه،، چارټاکی کر لري.
دویمه مسره $0 + 9 + 0 = 9$ څپې ده چې ۹،، دفتنگونه او پارنویکي نه لري.
درېیمه مسره $0 + 13 + 1 = 14$ څپې ده چې ۱۴،، چارټاکی کر لري.
څلورمه مسره $0 + 9 + 0 = 9$ څپې ده چې ۹،، دفتنگونه او پارنویکي نه لري.
پېنځمه مسره $0 + 9 + 1 = 10$ څپې ده چې ۱۰،، چارټاکی کر لري.
شپږمه مسره $0 + 9 + 0 = 9$ څپې ده چې ۹،، دفتنگونه او پارنویکي نه لري.

دلته ټوله نیمکې ټپه ۶۱ څپې ده، دا پنځې شپږ سره نیمکې ټپه چارټاکی کر کڼه (ومنه، باور وکړه) لري چې خپله یوه ترلې څپه ده لکه کال، مور، خور، کور، کټ او خپل یوه څپه دی او یوه وازه څپه لکه اکا، ابا، زه، ته، بیا نه ده، ورسره دوي څپې هم نه دی، د څپې په ګڼه کې دېروالی راورۍ ولس کې د غیر ګڼوڼه، پارنویکي... لرغ دود دی او د نیمکې ټپې برخه ده.

۹.۸.۲۰۱۱ د دویمه ډله نیمکې تپه: اي , , ا , , .: د لیکوال شپړ سره

نیمکې تپې دي چې سرلیک یې دی اه؟؟.

▲ ما ته له ځانه! ځینې کرانه!؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ وینم په اور باندې سوزېږي؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ وسه مې نه شته ځکه ځم تر چرکې یمه؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ ما ته له ځانه! ځینې کرانه!؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ ستا مختورن گاوندپان مړه شه؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ اوبه بانه کړي جام د زهرو درکوبنه؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ ما ته له ځانه! ځینې کرانه!؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ زه به چمپېل گولونه کښت کړم؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ هره نوده به یې په اوبښکو اوبه کړمه؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ ما ته له ځانه! ځینې کرانه! کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ شپې په شېبو شېبو کړم تېرې؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ چې ارامۍ ساعت پر تا کله راځینه؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ ما ته له ځانه! ځینې کرانه! کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ چې درته سمه توجو کړم؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ هریوه څوسیس مې له چرې نه تېره وینه؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ ما ته له ځانه! ځینې کرانه! کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ اذان ښادې باندې ولاړوم؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ ټولې پښتې کې د بچو وپرونه و نه؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ ما ته له ځانه! ځینې کرانه! کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ ما د هېلمند سیند ته کتلې؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ په خاموشۍ کې مو له څنگه تېرېده نه؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ ما ته له ځانه! ځینې کرانه! کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ پرېږده چې مړ دلته بهېږم؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ په وینو رنگ مې گاوندیانو کره ځمه؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ ما ته له ځانه! ځینې کرانه! کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

د لنډۍ یو، تپو، ټيکي یو او مصری یو انگړ
څپرچوپړي (ریسـرچ پانې)

▲ واړه د ستر کوزرو له لاسه؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ راته په زړه کې یې د وینو څلېر کره نه؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ ما ته له ځانه! ځینې کرانه!؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ سور سمندر منځ کې روان یم؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ بې نومه څاڅکی کجکي وکړو کرمه؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ ما ته له ځانه! ځینې کرانه!؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ هر بچي خپل مور ته نارې کړې؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ د کجکي سیند نه د وینو بوی راځینه؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ ما ته له ځانه! ځینې کرانه!؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

د لنډۍ یو، تپو، تیکی یو او مصری یوانگر
څپرڼچوپړي (ریسـرچ پانې)

▲ ستا د دفاع بچي يې حلال کړه؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ چې کال کلو پورې يې اوبه په وینو شینه؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ ما ته له ځانه! ځینې گرانه؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ ولې به نه ژاړم مورجانې؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ ځنکي يې رنگ په رنگ له تبغه تېروو نه؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ ما ته له ځانه! ځینې گرانه؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ ستا د بچو سرونه يې پرې کړه؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ کولدان تحفه يې پنجابي ته ورکونه؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ ما ته له ځانه! ځینې گرانه؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

د لنډۍ یو، تپو، ټيکۍ یو او مصرۍ یو انگر
څپرچوپړي (ریسرچ پانې)

▲ پرېږده چې ښې بلا و کاندې؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ نادان بچي دې د دښمن په لمسون دینه؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ ما ته له ځانه! ځینې کرانه؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ خان سره تل په ژړا ژارم؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ د یهودي لمسی د دین ټپکهدار شونه؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ ما ته له ځانه! ځینې کرانه؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ خدایه اسلام دښمن برباد کړې؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ چې په هر رنگ جامه کې وي هلاک دې شینه؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ ما ته له ځانه! ځینې کرانه؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

د لنډۍ یو، تپو، تیکی یو او مصری یوانگر
څپرښچوپړي (ریسرچ پانې)

▲ ټول د فردوس تېکهداران شو؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ جور تیکتونه یې په رڼا ورځې پلورینه؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ ما ته له ځانه! ځینې کرانه! کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

د ازان غونډۍ په سر، د ازان دښته، د سنگین ولسوالۍ، هېلمند

،،Roshan BTS site HLM۰۱۰, ۱۸/۰۱/۲۰۰۷, pm ۳:۰۰

(صفی الله، ۱۳۸۸ لېږدي، ۳۲۴ چوپړی)

۱۰.۸.۲.۱۱ دویمه ډله نیمګۍ تپه: اي، ا،،،. د لیکوال څرګندول چې
رونوي کتنه داسې. د لیکول نیمګۍ تپه (پام تپه، سروکه
تپه) په لاندې بڼه لوری موږ ته په لاس راګوي لکه:

۱. نیمګۍ لنډۍ له لنډۍ څخه رغښت مومي، نیمګۍ تپه له تپې څخه او نیمګۍ ټیګۍ له ټیګۍ
څخه او نیمګۍ مصرۍ له مصرۍ څخه.

۲. نیمګۍ لنډۍ د لنډۍ پیلۍ او پاینۍ مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ
تکرارېدلی کوښښ دی؛ نیمګۍ تپه د تپې پیلۍ او پاینۍ مسرې کاپي، هم بڼه، هم ډول
پرمختګ شوی روغ تکرارېدلی کوښښ دی؛ نیمګۍ ټیګۍ د ټیګۍ پیلۍ او پاینۍ مسرې کاپي،
ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ تکرارېدلی کوښښ دی او نیمګۍ مصرۍ د مصرۍ
پیلۍ او پاینۍ مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ تکرارېدلی کوښښ دی.

۳. تر ټول غوره بڼه د نیمګۍ یو موږ ته په پوڅ کې کوي چې شپږ سره لري.

۴. څومره والی د نیمګۍ یو موږ ته په پوڅ کې کوي چې اته لس دانې دي او هره یوه یې شپږ مسرې
لري.

۵. زورنې یې په څلورمه، څلورمه څپې دي؛ خو ټولیز پایځې یا پاینۍ زورنه یې ترتولو پیاوړې
راغلې ده او د مخنیو غونډلو بېلابېل اهنګونه د هماغې وروستۍ غونډلې تر سیوري لاندې
کمزوري پاتې شوي ده. د څلورګونو څپو ټولوالې څخه یې د هرې څلورو څپو کې په څلورمه
څپه زورنه ده، لومړۍ مسره کې په څا او ګرا، دویمه مسره کې په اف او نه کې راغلې دي.
بل لوري ته، نه او کنه، ترنګتوکونه دي، دواړه مسرې ۹، ۹ څپزه دي لکه د تپې لومړۍ
مسرې په بڼه دي خو ټولې مسرې لکه د تپې پیلۍ مسرې په شان ترنګتوک ساتلی شي، اه –
هه (هو) داسې روغ راځي، هن (دا دی) چې په پیلۍ مسره کې، کنه، لاړغه بڼه پیستون
لري او په دویمه مسره کې د یوه وت په اندازه شتون لري؛ کنه د وینا او ابښي او ټینګار
ویيکي په توګه کارول کېږي، خو د نورو وییکو په توپیر د غونډلې په سر کې نه، بلکې په پای
کې راځي. که جلا ولیکل شي کړولي وګرځي، جاج، ښندي چې د ګڼې (لکه چارټاکي کړ: ګڼه
، و منه، باور و کړه، که نه، ګڼې) یوه مانا همداسې ده او بله یې ګونډې سره برابره

ده. د ټپي مسرې سره سرباري، منځ باري، ببخباري په لور غږ ساتل کېږي، دا نو یوازې په ساز او اواز کې څېرمه هنګونه جوتوالی (برجسته والی) مومي او له ژبني ډګره نور راوځي.

۶. د نیمګۍ پېيلې پېنځګوني رغنده ټوکونه لکه: ژبه، تول، واند (خیال)، اند (فکر) او ولوله (احساس، عاطفه) په کې په نیمګۍ، پام او سروکه بڼه شتون لري.

۷. نیمګۍ ټپه مېچه د څپیزه او خجیزه ټولوالي (Syllabic and Tonic Measurement System) یوه بڼه او لارښوده مخبېلګه ده، له ژبني پلوه لږ تر لږه شپږ یا زیاتې غونډلې را اخستي، خو څپې یې له ټاکلي شمېر ۹ څخه تېری نه دی کړی او زورنې یې له ټاکلي شمېر څلورو څخه تېری نه دی کړی؛ خو دغه ټوکي لري. دیفتنګونه، غبرګېرونه، ناتروپیکي، تروپیکي، ستریل، اوستریل، پارنویپیکي، بلنویپیکي، اندېښنې، هیبجاني چغې، چې په دې نیمګۍ ټپې کې شتون لري او په پام کې یې هم راولو. بېلابېل ویپیکي لکه هن (دا دی، ګوندې، کاشکې، ګنې)، چک (نه)، هډو (هېڅ) کنه (ګڼه، ومنه، باور وکړه، که نه، ګنې) د چارټاکي کر په بڼه، دوپیم کنه (ګوندې) ټینګار ویپیکي دی.

په پیلنۍ مسره کې کنه چې یوه تړلې څپه ده له مسرې سره ببخباري شوې او یوه څپه یې ډېره کړې ورته ۱۰ څپې شوې مسره؛ او په دوپیمه کې د کسر په بڼه راغلې چې ماته شوې ده او ۹ څپې مسره ده چې ترنګتوک یې په څوړ دی، او هلته په لور دی.

چې په رښت کې لومړۍ مسره ۱۰ څپې کېږي او په لارغه (پیوستون، مکث، مکثه) کېږي، بل لوري ته لارغه، وت او کسر درې واړه په کې راغلي، چې کسر (ماتیدنه، درز، برخه، ډله، فراکسیون ،، په ګوند کې دننه کوچنی ډله،، Fraction, Deficit, Detraction, Depreciation) او مطلع (Opening) وت (واتن، فاصله، pace, Interval, Distance, Break, Ravine, Interstice, Chasm, Hiatus) ته وایو، کنه اوز یا لحن یې هم روغ اوډون مومي؛ پايي ۲ مسرې چې سروکی دی ۱۹ څپې، د نیمګۍ کسر (مطلع) یا یې وګڼو چې لومړی یوه کسر (مطلع) لري او ورپسې یې هره ټپه بندونه دي، کسر یې له دوې لنډو مسرو څخه جوړ دی، چې بیا د پښېله یې تړون له مخې له هر بند سره ځای، ځای یا ټول تکرارېږي. پورتنۍ دوې مسرې چې له ټپې ورسته راشي یا ببخباري شي نه سرباري نو غوره سپینې ته راوځي.

دا نو داسې نه ورته نه شو ویلی چې دواړه پیلنۍ مسرې دوې تکراري لږ والې مسرې دې چې دواړه یې یوه لږ (ردیف) دی.

په ټول برابرې نه دي خو د پښتو خوږ وگړنې پېيله ده او خوږ غږ لري؛ تر ټولو همدا لرونه او بېخباري وييکي د هرې ټپې له دواړو مسرو څخه ورسته تکرارېږي (منځباري او بېخباري کېږي).

لومړۍ بند يا رېسته نيمکۍ تپه شپږ سره لري؛ لومړۍ سر يې د ټپې د سره پيلنۍ مسره ده ۹+۱ څپې، دوېمه مسره د نيمکۍ منځ باري ده ۹ څپې، درېيمه مسره د ټپې دوېمه مسره ده ۱۳+۱ څپې، څلورمه او شپږمه مسره بيا همغه دوېمه مسره ده ۹ څپې د نيمکۍ بېخباري تشه يا خلاصه يا مطلع مسره ده او پېنځمه مسره ۹+۱ څپې ده پارنويکي په بڼه راغلي. چې نوموړې نيمکۍ تپه شپږ لارځي لري، ۶۱ څپې ده، چې په ټوله کې ۱۸ دانې شپږ سره نيمکۍ ټپې (۱۸*۶۱+۱۰۹۸=۱۱۱۷) څپې کېږي.

د ورد پوستکالي (New Microsoft Word Documents) له پامه نوموړې نيمکۍ تپه، په ۵ چوپړو (Pages) کې ده، ۶۳۲ ويکي (Words) لري، ۲۶۹۱ دانې يې وټ نه يا پرته له وټه د ابېڅو ځای نيونه لري، منشور: د رسمي سند ور کونه مستعمراتو ته د حقوقو ور کونه: درېست نيونه، د ابېڅو، اونورو، پرانټ،،، (no Spaces, Characters)، ۳۵۹۳ دانې منشوره يې له وټ سره دي (with Spaces, Characters)، ۱۱۰ پراکرافه (Paragraphs) دي او ۲۵۳ لينو (lines) کې کښل شوي دي له ليکي هرې، لاندنۍ يادونې او پاينۍ يادونې سره، سره (Include Textbox, Footnotes and Endnotes).

۸. د رنگونو ښکاروندۍ يې تټ اسماني دی (، ۱۹۵، Green، ۱۵۷، Red، RGB Color model: ۲۳۰، Blue) دی. ده لښتيلیک (جدول) ۱. ۲. ۱. پېنځه څلوېښتو پښتو شعرونو او يوه سلو شپېته بېلا بېلو نورو پښتو شعرو رنگونو ښکاروندۍ (د رنگونو کوډ)، ۱۳۹۵ لېږديز لمريز کال په سټه ۳۲ ګڼه دی.

۹. د نيمکۍ پنځه له هغې لنډۍ، ټپې، ټيکۍ، او مصرۍ کېږي چې منځه (هسته) وي، چې ځانګړې ځانګړنې يې لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او يا مصرۍ ته ورته وي، د نيمکۍ نوموړې منځه موږ په خپل رنگ يې چې د نيمکۍ رنگونو ښکاروندۍ يې تټ اسماني دی، په تټ اسماني يې ښکو او چې سرباري، يا بېخباري يا تکراري مسرې يې هم تټ اسماني رنگ لري، د دې له پاره تر ډېره پورې دا سرک موږ ته په لاس راګوي چې د نيمکۍ پنځې منځه وي.

او کډولې بڼه یا اونک بڼه جوړه کړې مسرې هغه رنګ لري چې یا لنډۍ ته منسوبې وي، یا ټپې ته منسوبې وي، یا ټیټۍ ته منسوبې وي او یا مصری ته منسوبې وي نو د همغو منسوبو شویو رنګ باندې پاتې کېږي؛ له دې څخه یې د پنځ نوم هم اخستل کېږي چې دا نیمکې؛ نیمکې لنډۍ ده، که نیمکې ټپه ده، که نیمکې ټیټۍ ده او که نیمکې مصری ده. له دې سره سم دا نیمکې ټپه ده.

۱۰. د نیمکې ټپې پېیلن لیکوال صفی الله فردوس خان ټولې په کډولې بڼه یا اونک بڼه جوړې کړي (مصنوعي: دیسي، شلخي، کډول، ترکیبي، یوه ځای کول: فیصله کول: جوړول: صرف نظرکول، د جرم د مجازاتو څخه،، موافقې ته رسېدل. کډ، د دوو یا ډېرو اجزاوو څخه جوړشوی.

انګر، غولی، احاطه شوی ځای، جارګی، چمبر: مرکب) یا (Mixdesign, Synthetic or compound) کېنلې دي؛ هره یوه نوې کډوله رغولې چې د نوې نیمکې ټپې سکالو، ځانګړنې، نخښې او بېلولی یې ځانته غوره کړی دی.

او هره یوه مسره یې په لیکه کړې یا په لیکه برابرول (Alignment) شوي، او د سکالو تسلسل (continuity, succession) سره لري، له ټپې یې څرګندېږي چې له نورو لرغونو پښتني وګړني پېیلو څخه روغې کډوله شوي نه دي. دا به داسې ښکارېږي چې پنځي، طبیعي، دي او مصنوعي، دیسي او شلخي، نه دي.

۱۱. د دې نیمکې ټپې پېیلن د پښتو ژبې لېوال دی، څېک تن دی، د لغمان یوه ښه نیک نومه وګړی دی چې ډېری شعرونه یې په پښتو ادب پنځي، طبیعي، او یوه دمي پوښلې دي؛ د ذهن د نیمکې ټپې زېږندنې یې له ټاټوبي سره لوړه لېوالتیا حس، ټاټوبي ته رېښتینیتوب، سوسیسی رېښې پرې کولو، خپلو ساتونکو روزنه او پالنه، زېمه، کېول او پښت ټاټوبي د سرغوندیتوب کېدلو، ټاټوبي ګالنه، د وګړو بویه او پښتونواله پاتې شونې پرېږ دي. بل لورې ته دا د دې له پاره نه بوروم چې ځانمني ستاین شي، په ټوله کې د دې له پاره ده چې د نورو پېیلنو د پېیلو له پاره ترې په لرلید کتنې واخستل شي.

۱۲. د دې نیمکې ټپې د زوکړې موده لکه څنګه چې زه وایم داسې ده:

، د ازان غونډۍ په سر، د موسا کلا، کجکي پای، سنګین ولسوالۍ، هېلمند ولایت کې ماسپینین ۳:۰۰، ۲۰۰۷/۱/۱۸ لېږدي کې مې کېنلې وې،، (صفی الله، ۱۳۸۸ لېږدي، ۳۲۴ چوپړی)

د دې نیمګې ټپې چې سرلیک یې اه؟؟ ده؛ داسې ده، بویه چې د تالبانو په غوښتنه موسا کلا، سنگین، کجګي، ناوې او نادالې د روشن غوړکي ټولواې ښادو د ځای پرځای کولو او کتنې اخستلو له پاره غوښتي وو، تر څلوېښتو ورځو پورې هملته وو. یوه وار د موسی کلا، سنگین او کجګي ګډې ولسوالۍ کرښې څخه چې ازان غونډۍ ورته وایي. تر ډېره یې د سنگین ولسوالۍ پای بولي، د خپل کرښې (کار) له پاره د ملا باګي غونډۍ موسا کلا څخه لارلو د ازان غونډۍ ته چې هلته مو ایچ ایل ایم ټکی لسمه ګڼه ۶۰ متره ښادې سایټ وو؛

الله مې یوه ضیاوالله ساپی نومي تخنیکي ماهر راته و ویل، راځه اېنجنیر صیب داسې تالب درته وښیمه چې ۱۵ تنه د افغانستان ملي اوردو ساتونکي یې په خپله چاره حلال کړي دي؛ دغلته یې په تېرو باندۍ ویني اوس هم شته، ویدیو به یې هم درته وښایمه؛ راغلی دی وایي موږ سره پاتې شئ د مازیګر جای به وڅښی او شپه به هم و کوئ، حاجي فیض محمد یې نوم دی.

ما ورته و ویل ضیا والله: ورته و ویه کار مو ډېر دی، بیا به و کورو، و یې لېره، خو شپه به ډاکټر ایمل دي کړه و کړو د هغه په کلینیک کې چې د ازان ټینګ نه هغې لوري دی. وې ویل یې سمه ده. ما ورته و ویل، چې ا.م.ا ساتونکي یې ولې وژلي؟ هغه راته ویل دا ټول ستاسو د ځای ول او لامبووونکي وو، دوی دوې اختره کجګي ولسوالۍ بیس کې تېر کړي وو، درېیم اختر ته یې هم رخست نه ورکړو، اېنګلېسان په کتار کې لارې او تل او راتلل. دوی خو ترې بېل وو افغانان وو ګڼه.

دوی یې نه پرېښو دل ځان په سې، سل یا دوې سوه تنه وو، هغه ډډه کې په غره کې پټ شول اېنګلېسان او تالبانو ټول چې دوی پلی مزل کوو، خپلو ښتو کې وو، بې وسلو هم وو، له خپلې پوځي ځای څخه تېښتېدل، تالبانو و نیول او دغو ۱۵ تنو لامبو هم زده وه چې د هېلمند له سین څخه دې غاړې را تېر شول. د ده کور ته یې پنا را وړه، هغه ټول هغوی الله د سین په غاړه کې ترې سروونه پرې کړه، او ویدیو ګانې یې پاکستان ته ولېږلې. ده دلته له دوی ۱۵ تنو څخه په خپلې چرې سروونه پرې کړه او ویدیو ګانې ترې و باسټلې او پاکستان ته یې و لېږلې چې بیا د تن پر سر ورته وجوره ورکړي؛ چې په ثبوت ورته څه وړاندې نه کړي، هغه لږې پیسې چې ور کوي هغه هم بیا نه ورکوي او باوري ملګري یې نه ګڼي ګڼه.

زه ترې ښادې ته پورته شوم او د ښادې ۳۰ متري لورې ناسته کې یې کېښناستم او هغه لور دغه لور مې کتلې؛

د درې واړو ولسوالۍ یو، هېلمند د غلي سین نداره مې کوله او دا نیمکۍ ټپې مې له زهن څخه تېرې شوې؛ په غلي غږ مې و ویلې او مغذو مې و بورولې. دا د دغه چارپریال او هواوېچې د تاثیر پټې زېږنده ده، د دې له پاره کره بوروم چې همدا یې د پټې (تخلیق)، منځې (هستی) د زوکړې موده ده.

۱۳. د ژور پام کونکي په بڼه زه د لیک دود نڅېنې لکه: د نیمکۍ لنډۍ، نیمکۍ ټپې، نیمکۍ ټیټۍ او نیمکۍ مصری په هره مسره کې د چپه پېښ ،، Comma :،، کامه، دغه (،) نښه چې جملې او کلې سره بېلوې، ویرکول. ،،؛ ندایه ،، Exclamation: : چيغه، کرپړه، د تعجب نه ډکه چيغه. که !! شي دوي برابرې او که درې !!! شي درې برابرې لوره چيغه ،،؛ پوښتني نڅېنه ،، ؟ Question Mark: تپوس نڅېنه: پلټنه يا اعتراض نڅېنه: شک نڅېنه: پيشنهاد نڅېنه: پوښتل نڅېنه، تپوس کول نڅېنه: شک کول نڅېنه: مناقشه کول نڅېنه، غوښتنې نڅېنه، وړاندیز نڅېنه. ،،؛ اندره ،، (: colon: شارحې نڅېنه، د لويې کولې يوه برخه. ،،؛ ټکی لرونکې کامه ،، (: Semicolon: بېلوونکې نڅېنه، هغه نڅېنه چې د جملې فقرې سره جلاکوي. ،،؛ شمېره ،، (# Number: گڼه، عدد، گڼ (= حساب)، ،،؛ را اخستنه ،، (،،،، Right left : double quotation mark را اخستنه، نقل، اقتباس. ،،؛ دوي لېندۍ ،، (Superscript : right left parenthesis د پاسه لیکل، لکه د نامه، ادرس يا نور، اخځوک، معترضه جمله، دوه لیندۍ، قوسونه. ،،؛ د اتصال ،، - hyphen minus: گډکېدو نڅېنه، يوه ځای کېدو نڅېنه. ،، او ټکی ،، full stop: پندول، پریړول. ډک، بشپړ، مفصل. اکثر حد، اعظمي حد. په بشپړه توګه. ،، کارونه اړینه بولم او په خپل ليکي کې کښم چې د سرليک، غبرګونډلو، پارتونیکو، د هرې مسرې ښکاره کېدل څرګند کړي او بېلوالی یې سپینې ته راوباسي.

۱۱.۸.۲.۱۱ درېمه ډله نیمکۍ ټیکۍ:.

د دې له پاره زما څېړنه دا سپینې ته را اوباسي چې زه خپل د ژبې یوه څو سره پېيله، د څو سره نیمکۍ ټیکۍ (سروکه ټیکۍ، پام ټیکۍ) نوم باندې نوموم، چې دې پښتو درې، څلور، پښځه، شپږ، اووه، اته، نهه او لس سره پېيله له درې، څلور، پښځه، شپږ، اووه، اته، نهه او لس سره نیمک (سروکۍ، پام) ټیک، څو سره رت رمت نیمکۍ یا څو سره سم برابر پام او سورکه سره تشې کوم، چې ورته نیمکۍ ټیکۍ وایي. په دغه ډول څېړې لري: درې سره نیمکۍ ټیکۍ، څلور سره نیمکۍ ټیکۍ، پښځه سره نیمکۍ ټیکۍ، شپږ سره نیمکۍ ټیکۍ، اووه سره نیمکۍ ټیکۍ، اته سره نیمکۍ ټیکۍ، نهه سره نیمکۍ ټیکۍ او لس سره نیمکۍ ټیکۍ په ښه مندل کېږي. د ټولو پام د ناوې ناوېتوب درناوي ته چې په همدغه شېبو او چارپېریال کې ویل کېږي نوموم یې. ټولې ځنګېرې یې د ښادۍ د دې شېبو سره ورته وي. هر څه د ناوې برابر وي سم برابر، یوازې د ناوې ستاینه په کې کوي همدغه چارپېریال سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېرې لري. لکه:

۱:- ناوې د ناوېتوب درناوي په کې وي، ۲:- د ټولو پام د ناوې سپېڅلتیا ته اړ وي، ۳:- رتبې رمقې وي، ۴:- خوشې ډېره وي، ۵:- ډېر خور تاثیر لري، ۶:- ډېر پام د خلکو ورته اوري، ۷:- تر ډېره ستایل کېږي، ۸:- تاثیر یې ټینګ وي، ۹:- مېرمنې یې لرې وایي، ۱۰:- په ودونو کې لرې اورول کېږي او یادول کېږي، ۱۱:- د پال په بڼه یې پېغلې وایي، ۱۲:- له نیمکۍ لنډۍ، نیمکۍ تپه او نیمکۍ مصری یې کچه زیاته ده ځکه مېرمنې سر او کار کوراکور لورالور له ښادۍ یو، ودونو او محفلونو سره لري، ۱۳:- په ګډه یې وایي سره، ۱۴:- پېغلو لاسونه سره یوه تر بل ورکړي وي ناوې یې په منځ کې وي، د لاسو نو په تال سره په خوړو اوزو ناوې په تال زنګوي، ۱۵:- ناوې پرې ډېره خوشحالېږي، ۱۶:- د ناوې ستاینه په کې وي.

تاسو ته دا همداسې پرېږدم، په همدې بڼه یې پوښ کې کوم.

هرې نیمکۍ لنډۍ، نیمکۍ تپه او نیمکۍ مصری چې دغه پورته ځانګېرې و درلودلې نو هغو ته نیمکۍ ټیکۍ وایي. تاسو نیمکۍ لنډۍ یو، نیمکۍ تپو، نیمکۍ ټیکۍ یو او نیمکۍ مصری یو ته ښه غور و نیسئ!! پام ورته و کړئ! نو بیا یې پېژئ چې دا نیمکۍ ټیکۍ دي: چې سې برابر وي، د ناوې ستاینه په کې شوې وي او د واده د شې چارپېریال زوکړې خصوصیات لري. نیمکۍ لنډۍ، نیمکۍ تپه او نیمکۍ مصری دا پورته ۱۶ ځانګېرې نه لري بېلوالی یې پرهمدې کې دی.

لکه دا لاندې زما نیمکۍ ټیکۍ دي چې په کابل کې مې په ۱۳۸۵/۰۵/۲۳ لېږدي کال کې کښلې وې. دا زما خپلې نیمکۍ ټیکۍ دي، زه نر یم، خو ډېرو مېرو، مېرمنو به ویلې وي او دي.

۱۲.۸.۲.۱۱ درېمه ډله نیمګۍ ټیګۍ: اي,, ا,,. د لیکوال اته سره

نیمګۍ ټیګۍ دي چې سرلیک یې دی ,, ناوی,,

▲ بسم الله وایږ پرې کلونه و پاشئ یه

▲ ناوی جوړوئ یې ناوی یه

▲ د لالي څنګ ته په رو، رو یې راولئ یه

▲ ناوی جوړوئ یې ناوی یه

▲ ناوی د ستا خاطر له پاره

▲ ناوی جوړوئ یې ناوی یه

▲ د هر یوه بڼې بوتي د نیسي لسانۍ یه

▲ ناوی جوړوئ یې ناوی یه

▲ بسم الله وایږ پرې کلونه و پاشئ یه

▲ ناوی جوړوئ یې ناوی یه

▲ د لالي څنګ ته په رو، رو یې راولئ یه

▲ ناوی جوړوئ یې ناوی یه

▲ ناوی لالی د لاس نه نیسه

▲ ناوی جوړوئ یې ناوی یه

▲ چې ننوتې ستا د زړه کور ته درکئ یه

▲ ناوی جوړوئ یې ناوی یه

▲ بسم الله وایږ پرې کلونه و پاشئ یه

▲ ناوی جوړوئ بې ناوی یه

▲ د لالي څنګ ته په رو، رو بې راولئ یه

▲ ناوی جوړوئ بې ناوی یه

▲ ناوی لالي سره جوړه شه

▲ ناوی جوړوئ بې ناوی یه

▲ چې سپېلې لوګۍ کوي نظر نه شئ یه

▲ ناوی جوړوئ بې ناوی یه

▲ بسم الله وای پرې کلونه و پاشئ یه

▲ ناوی جوړوئ بې ناوی یه

▲ د لالي څنګ ته په رو، رو بې راولئ یه

▲ ناوی جوړوئ بې ناوی یه

▲ ناوی رو، رو کدم اخله

▲ ناوی جوړوئ بې ناوی یه

▲ د ولس پېغلې په کتار درسره ځئ یه

▲ ناوی جوړوئ بې ناوی یه

▲ بسم الله وای پرې کلونه و پاشئ یه

▲ ناوی جوړوئ بې ناوی یه

▲ د لالي څنګ ته په رو، رو بې راولئ یه

▲ ناوی جوړوئ بې ناوی یه

د لنډۍ یو، تپو، ټیګی یو او مصری یوانګر
څهرنچوپړي (ریسـرچ پانې)

▲ پېغلو نمبر باندې یې ښکل کړئ

▲ ناوی جوړوئ یې ناوی یه

▲ د پیغمبر اومتی دېره نازوی یه

▲ ناوی جوړوئ یې ناوی یه

▲ د لالی څنګ ته په رو، رو یې راولئ یه

▲ ناوی جوړوئ یې ناوی یه

▲ پېغلو په خپل منځ کې اخته شئ

▲ ناوی جوړ وئ یې ناوی یه

▲ کړی دیندکونه چې ملګرې واده وئ یه

▲ ناوی جوړوئ یې ناوی یه

▲ بسم الله وایې پرې کلونه و پاشئ یه

▲ ناوی جوړوئ یې ناوی یه

▲ د لالی څنګ ته په رو، رو یې راولئ یه

▲ ناوی جوړوئ یې ناوی یه

▲ ناوی ښایسته یې زموږ په زړه یې

▲ ناوی جوړ وئ یې ناوی یه

▲ ژړا، ژړا کې هسې مونږ ژړا کوئ

▲ ناوی جوړوئ یې ناوی یه

▲ بسم الله وایې پرې کلونه و پاشئ یه

د لنډۍ یو، تپو، ټیګۍ یو او مصرۍ یو انګړ
څهرنچوپړي (ریسرچ پانې)

▲ ناوی جوړوئ یې ناوی یه

▲ د لالي څنګ ته په رو، رو یې راولئ یه

▲ ناوی جوړوئ یې ناوی یه

▲ ناوی دنیا درله فردوس شه

▲ ناوی جوړوئ یې ناوی یه

▲ دوې ورځې ژوند دی په خوښۍ یې تېروئ یه

▲ ناوی جوړوئ یې ناوی یه

▲ بسم الله وای پرې کلونه و پاشئ یه

▲ ناوی جوړوئ یې ناوی یه

▲ د لالي څنګ ته په رو، رو یې راولئ یه

▲ ناوی جوړوئ یې ناوی یه

Kabul, K.P.U Apricots garden next to lwyja jarga tent sniper screen fence in my
study place On ۱۳۸۵ / ۰۵ / ۲۳, ۴:۰۰ Am.

کابل، د کابل پولې تخنیک پوهنتون د زردالو باغ کې د لویې جرګې خيې شې جالۍ ترسېرمه، زما
د مطالعې ځای کې،، (صفي الله، ۱۳۸۸ لېږدي، ۳۳۸ چوپړی)

۱۳.۸.۲.۱۱ د نیمګۍ ټیګۍ (پام ټیګۍ، سروکه ټیګۍ) تعریف (څرګندونه، ښکارونه، دوی د یوه توري یا سکالو تشریح (کول)

د وی یا ویکي له پامه نیمګۍ ټیګۍ هغې څو سرې پېیلې ته وایې چې د څو سره ټیګ سره
ډېرې ورته ځانګړې ځانګړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.
په اصطلاح کې هغه وګړنۍ، پیاوړې، غښتلې، هېښونکې، سندرېزه، خوږه، ګنلې، منلې، له اند،
پند، احساس او تخیل ډکه پرله پسې توبه (تکراري، بیابیا کولې، واروار تړلې، گرداني) پېيله ده
چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د اېښو ،، ښ، ډ، ږ، ن، ی او ...، څخه
ورانډې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پېداېښت سره جوښت یې جوت کړي دي؛ له
لنډۍ، تې، ټیګۍ او مصرۍ څخه ورسته. پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې ښې) یې پرته
له ادبي بیرغې کولو (فلجیارېزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کېښلی
شي.

د کوشنۍ ټیګۍ ایزې د مسرو شمېر یې ۳، د څپو شمېر یې ۳۱ له دفتنګونو او پارنویکيو
پرته دی. (دفتنګونه ، الیده ، اضافه، سرباري او اوسترباری، غونډلې یا کلې دې چې سندرې ،
اهنګ: ترنګتوک، یې لا خوړوي. په بله مانا ديفتنګونه ، غبرګېږونه یا واکه مرکب ، هغه اوازو
ته وایې چې د خپلواک او نیمواک په ملګرتیا منځ ته راځي او لکه یوستووی اواز یوه وار پتلیز له
خولې راوځي؛ د یوه غبرګېږ لومړی ټوک یوه خپلواک او دوېم ټوک یې یوه نیم واک اواز وي؛ کله
زورکې واله یې یا نرمه ،،ی، او زړکې واله یې یا درنه یې ،،ی، او داسې نور.

دیفتنګونه ،غبرګېږونه، ناتروپیکي، تروپیکي، سترېل، اوسترېل، پارنویکي، بلنویکي،
اندېښنې، هیېجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، ځانه!، اشنا، شیرینه،
کنه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وای، وای وای.. نو، الله، او، کرانه!
یه کرانه!، یه پښتانه!، یه څلمیه!، هه بچیه!، فردوس ځانه!، لغمانیه!، یه که څاره!، ای الکه!
وروړه!، بخته مېړه! دغه راز هو، نه، ښه، څنګه، ولې...، نومړي ټول د نیمګۍ ټیګۍ توکي دي، چې
کله هرې مسرې پیل کې، کله منځ او ډیرای وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېر
والی راوړي.

د پېښلې کلې یا غونډلې لړې لري. خو ډېری وخت د لومړۍ، دوېمې درېمې، څلورمې او پېنځمې مسرې په پای کې ترنکتوکه غونډله لري، چې دوی ټول ترنکتوک بشپړوي. تر ډېره (هره یوه نه) پېښلې باید ده (زموږ خپله ،، ه، ه یا ه،، چې ورته وره ه، روغه ه، کوشنی ه، لنډه ه، دوې سترکې ه، ه، دوې سترکې والا ه، یا عینکو والا، عصري او ځانښودې، ه، وایو) چې د پښتو ژبې، نهویشتم، گنه ابېڅې ده. په واول یا غرن اواز پای ته رسېدلې وي، نیمکې ټیکې د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت ټاپې (تابع) ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. او درېیمه مسره یې ۱۳ څپې وي له دفتنکونو پرته.

د هرې نیمکې ټیکې د لومړۍ او دوېمې مسرې څلورمه او اتمه څپه او د درېمې مسرې (پایڼۍ مسرې) څلورمه، اتمه او دولسمه څپه، باندې زورنه وي او ډېری وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي.

له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنگوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سیمه کې بېلوالی لري. په بله وینا نیمکې ټیکې مېچه د څپیزه او خجیزه ټولوالي سره، سره پر یوه نازورنه څپه یا یوې خوږ غږې یا ترنې څپه پای ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستۍ نهې، اتلسې، او یوه دېرشته چې خوږغږې د نیمکې ټیکې مېچه د څپیزه او خجیزه ټولوالي ترڅنګه د نیمکې ټیکې یوه بل رغنده ټوک کنل کېږي او نه شتون یې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پېيلې په توګه یې یوه څپه کمېږي او له موسکي پلوه خوږ غږ له لاسه ورکوي.

دغه پایڼې ټوکونه په یوه پېر کې له دغو درېواړو څپو څخه هره یوه د ور مخکې وروستۍ نهې، اتلسې، یوه دېرشته (د لس سره نیمکې ټیکې یې نهې، اتلسې، یوه دېرشته، څلوېښتې، دوې شپېتې، پېنځه اویاومې او څلور اتیاومې) زورنې څپې له یوه څه اغېز سره دوی ته یوه خوږغږې وربښي او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه وړینه هره یوه څپه هم ایوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو اندول یې ترنکتوک یا ترنې ټوک کې دی شي. غوره سټه د ترنکتوک په پایڼۍ مسره کې دی چې نومړې مسره د نیمکې ټیکې رغښت پنځ کوي، د نیمکې ټیکې غوره ټوک او منځې راځي.

په ټوله کې غوره نیمکې هغه دي چې د لنډۍ، تپې، ټېکې او مصرۍ، له هرې یوې مسرې سره ورته لرونه، پېيلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلوونکي نخښې، سرباري اهنکینه پایڼې څپې و لري؛

د دیفتنگونه او پارنویکي سره. خو له ایزې، انګې، پټې، لنډکې، بکتې، کبسی (شې)، پارکې، کاکړې، نارې، بدلې، لوپې، سندرې، چاربیټې، سپینې (ازادې پیلې)، کبسه کې، د اتني غبرګې، درې څپېزې، څلور څپېزې، پېنځه څپېزې، شپږ څپېزې، اووه څپېزې، اته څپېزې، نهه څپېزې، لس څپېزې، هایکوپې، موندې (سر پرېکړې)، انځورګې، کپنتوزې (سانتې)، نامانېزې، زځې، بې ټولې، ټولونجې، نا پېنځېزې، ناپېیلې او سلسلې.

دې ټولو پېیلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نې برخې، Dialogue) له سټې بېلوالی و لري، د دې له پاره چې دا ټول په ډېرې بڼه له درې مسرو څخه رغښت موندلی دی او زوکره شوي، ان له ساده درې غونډله ایزه وینا او یادونې سره. نوموړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسي وي، رت بېلوالی یا ګړندی فرق یې و کولی شي، ورته ګڼلې وي او د ټولو ذهني پرتله په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی و شي.

د نیمکې ټیکې د څپې شمېر بېلګه داسې ده چې درې سره لري ۳۱ څپېزې وي او که په اوږدې مسرې باندې شي بیا نو ۳۵ څپېزې وي؛ څلور سره نیمکې ټیکې ۴۴ څپېزې وي؛ پېنځه سره نیمکې ټیکې ۵۳ څپېزې وي او که په اوږدې مسرې باندې شي بیا نو ۵۷ څپېزې وي؛ شپږ سره نیمکې ټیکې ۶۲ څپېزې وي؛ اووه سرې نیمکې ټیکې ۷۱ څپېزې او که په اوږدې مسرې باندې شي بیا نو ۷۵ څپېزې وي؛ اته سره نیمکې ټیکې ۸۴ څپېزې وي؛ نهه سرې نیمکې ټیکې یې ۹۳ څپېزې وي او که په اوږدې مسرې باندې شي بیا نو ۹۷ څپېزې وي (۴ څپې ډېرېږي او که کوشنې مسرې باندې شي بیا ۴ څپې ترې کمېږي) او لس سره نیمکې ټیکې ۱۰۶ څپېزې وي.

چې تر ټولو غوره یې څلور سره نیمکې ټیکې ۴۴ څپېزې رانښلولې لري لري او دولس دانې و ویل شي خوند رنگ، د نوي وخت او هندارو په ښکاروندو په سته ولاړ راځي؛ ډېرې ښې یې اته سره نیمکې ټیکې ۸۴ څپېزې وي چې اووه دانې و ویل شي؛ ښې به بیا درې سرې نیمکې ټیکې دي چې دولس دانې یا شپاړس و ویل شي؛ لږې ښې بیا لس سره نیمکې ټیکې یا لسيزونې نیمکې ټیکې دي چې پېنځه دانې و ویل شي ښې راځي، دا بیا له څلورو دانو شپږ سره نیمکې ټیکې سره خوا په خوا ځای نیسي، پرته له غبرګېږونو او پارونیکو... چې د څپو په ګڼه کې منل شوی ډېروالی راوړي او د منلو وړ پېیلې رښت دی.

د لیکوال (زما) نیمکې ټیکې څپیزه (څپه، سهلاب، هجا، Syllable، د ابېڅو شمېرلو) - خجیزه (زورنه، خج، اکسنت، لفظ، د موسیقي نوبت: د خج نښه: د تورې په سرنښه ، چې د تلفظ د جګوالي او ټینوالي زور، او ردوالی، کیفیت ښیي، ټینګه، لهجه، تاکید: بیلوونکې نښه: د وینا، ځانګړی، خاص او بېل، ډول، Accent, Morpheme)، جوړښت په دې ډول دی:

۱۴.۸.۲.۱۱ د نیمګۍ ټیګۍ څپیزې اوزورنې

U-UUUU-UUUU

U-UUUU-UUUU

U-UUUU-UUUU-UUUU

U-UUUU-UUUU

U-UUUU-UUUU-UUUU

U-UUUU-UUUU

U-UUUU-UUUU-UUUU

U-UUUU-UUUU

د اته سره نیمګۍ ټیګۍ څپیز او زورنې جوړښت بڼه

نا - وی - د - ستا + خا - طر - له - پا + ره

نا - وی - جو - ره + وئ - پې - نا - وی + یه

د - هر - یو - بن + بو - ټي - د - د - نې + مې - لس - پا - نې + یه

نا - وی - جو - ره + وئ - پې - نا - وی + یه

بس - مېل - له - وا + یئ - پرې - گو - لو + نه - و - پا - شئ + یه

نا - وی - جو - ره + وئ - پې - نا - وی + یه

د - لا - لي - څنگ + ته - په - رو - رو + پې - را - و - ئی + یه

نا - وی - جو - ره + وئ - پې - نا - وی + یه

د اته سره نیمګۍ ټیګۍ څپیز او زورنې جوړښت بڼه په ابڅو.

۱. ۲-۳-۴-۵-۶-۷-۸-۹
۱۰. ۱۱. ۱۲-۱۳. ۱۴-۱۵. ۱۶. ۱۷. ۱۸
۱۹-۲۰. ۲۱-۲۲. ۲۳-۲۴. ۲۵-۲۶. ۲۷-۲۸. ۲۹-۳۰. ۳۱
۳۲-۳۳. ۳۴-۳۵. ۳۶-۳۷. ۳۸. ۳۹. ۴۰
۴۱-۴۲. ۴۳-۴۴. ۴۵-۴۶. ۴۷-۴۸. ۴۹-۵۰. ۵۱-۵۲. ۵۳
۵۴-۵۵. ۵۶-۵۷. ۵۸-۵۹. ۶۰-۶۱. ۶۲
۶۳-۶۴. ۶۵-۶۶. ۶۷-۶۸. ۶۹-۷۰. ۷۱-۷۲. ۷۳-۷۴. ۷۵
۷۶-۷۷. ۷۸-۷۹. ۸۰-۸۱. ۸۲-۸۳. ۸۴

د اته سره نیمګۍ ټیګۍ څپېز او زورنې جوړښت بڼه په ګڼه (شمېرو، عددونو).

۱۱.۲.۸. ۱۵ د نیمګۍ ټیګۍ ځمکچپوهنې (هندسې) رغښت

که پښتو په هره لهجه و ویل شي خو د سندرو روح او د افکارو کالب یې یوه دی، دیوه احساساتو او اهنګونو ښکارډويي کوي. هندسې رغښت یې داسې دی:

الف.

ب.

د دې نیمګی ټیګی سپړنه ۱.۱۵.۸.۲.۱۱

د دې نیمګی ټیګی سپړنه

لومړۍ مسره $0 + 9 + 0 = 9$ څپي ده.دوېمه مسره $0 + 9 + 0 = 9$ څپي ده.درېیمه مسره $0 + 13 + 0 = 13$ څپي ده.څلورمه مسره $0 + 9 + 0 = 9$ څپي ده.پېنځمه مسره $0 + 13 + 0 = 13$ څپي ده.شپږمه مسره $0 + 9 + 0 = 9$ څپي ده.اووه مه مسره $0 + 13 + 0 = 13$ څپي ده.اته مه مسره $0 + 9 + 0 = 9$ څپي ده.دلته ټوله نیمګی ټیګی ۸۴ څپي ده، دا پنځي اته سره
نیمګی ټیګی غیر ګڼوڼه یا دیفتنګونه نه لري.

۱. لومړۍ مسره
۲. دوېمه مسره
۳. درېیمه مسره
۴. څلورمه مسره
۵. پېنځمه مسره
۶. شپږمه مسره
۷. اووه مه مسره
۸. اته مه مسره
۹. ۲. ۳. ۴. ۵. ۶. ۷.

او ۸. یوه نیمګی
ټیګی ده

۱۰. زورنه (خجنه)

بولل شوي

۱۱. دفتنګونه نه لري.

۱۲. تټ اسماني رنگ

پي د ښکاروندی

دی.

۱۳. څپي (سیلابونه)

۱. مسره ۹ څپي ده

۲. مسره ۹ څپي ده

۳. مسره ۱۳ څپي ده

۴. مسره ۹ څپي ده

۵. مسره ۱۳ څپي ده

۶. مسره ۹ څپي ده

۷. مسره ۱۳ څپي ده

۸. مسره ۹ څپي ده

۱۴. د اواز ټیوالی او

لوروالی خطونه،

اهنگ، ترنگتوک؛

۱۵. ښځو ته منسوبې

(اړوند)

ناوی د ستا خاطر له پاره

ناوی جوړ وئ یې ناوی یه

د هر یوه ښ بوتې د نیسې لسیانې یه

ناوی جوړ وئ یې ناوی یه

بسم الله واین پرې کلونه و پاشی یه

ناوی جوړ وئ یې ناوی یه

د لالې څنگ ته په رو، رو یې راولی یه

ناوی جوړ وئ یې ناوی یه

د لا ډېرو معلوماتو له پاره د لومړي ټوک ۱۱. څپرګی و ګورئ.

۱۱.۲.۸. ۱۶ څلورمه ډله نیمګی مصری:.

د دې له پاره زما څپرته دا سپینې ته را اوباسي چې زه خپل د ژبې یوه څو سره پېيله د څو سره یا څو مخه نیمګی مصری نوم باندې نوموم؛ چې دې پښتو پېنځه او شپږ سره پېيله له پېنځه سره او شپږ سره نیمګی مصری، مصری تورې او نیمګی مصری سره ورته ډېرې ځانګړې ځانګړنې لري چې ورته نیمګی مصری وايي. په دغه ډول څېرې لري، درې سره نیمګی مصری، څلور سره نیمګی مصری، پېنځه سره نیمګی مصری، شپږ سره نیمګی مصری، اووه سره نیمګی مصری، اته سره نیمګی مصری، نهه سره نیمګی مصری او لس سره نیمګی مصری.... په ښه مندل کېږي. او نیمګی مصری ډېرې ورته ځانګړې ځانګړنې داسې دي. لکه:

۱:- ډېرې ښایسته وي، ۲:- ښه نادره توازن لري. (چې لومړی د لاسټې برخه یې لنډه او دویمه برخه یې چې تېره وي اوږده، د ثقل مرکز یې د مصری دواړو مسرو ته ورته وي.)، ۳:- ډېر ژر تاثیر کوي، ۴:- انسان په یوه وار له منځه وړي، ۵:- یوه وار یې سړې ته بس دی، ۶:- بېلابېلې بڼې لري، ۷:- درې خواوې یې سړی پرې کوي، ۸:- په پام او ناپامۍ کې انسان نه کړکېچې باسي، ۹:- ډېرې لرغونې دي، ۱۰:- لرغونې اندازه کرل شوي، ۱۱:- لرغونې څېرل شوي، ۱۲:- د مصر هرمو غوندې جوړونکي یې معلوم نه دی، ۱۳:- لکه هرم پوره برابر شکل لري چې د الله کوم مخلوق رغولې دي، ۱۵:- زورورې دي، ۱۶:- په هر ځای کې ترې ګټه اخېستل کېږي، ۱۷:- د نندارو شیان دي، ۱۸:- وهم لري، ۱۹:- زور دی، ۲۰:- په مینه ساتل کېږي، ۲۱:- تل انسان سره وي، ۲۲:- مکارې وي لکه لنډې مصری تورې، ۲۳:- د مېرمنو د مستی او د سرو د سرلوری توکې دي، ۲۴:- درندې دي، ۲۵:- سختې دي، ۲۶:- جوړول یې ګران دي، ۲۷:- ډېر ارزښت لري، ۲۸:- نندار چيانو ته یوه ابلاغ وي، ۲۹:- مینه ناکې وي، انسان مینه پرې راځي، ۳۰:- په ډېره باریکۍ او مینه جوړول کېږي، ۳۱:- په خپل ځای کې کارول کېږي، ۳۲:- ډېرې اوږدې نه دي غېږې نېول ورسره سړی ستړی کوي، په نیمګه ښه. ۳۳:- د میسو اونګ، وسپنې ګډولې، د سروزورګډولې، د سپین زرو اونګ او لرګنې ښه اصلي او شلخي جوړېږي.

تاسو ته دا همداسې پرېږدم، په همدې بڼه یې پوښ کې کوم.

هرې نیمګی لنډۍ، نیمګی تپه او نیمګی ټیګی چې دغه پورته ځانګړنې و درلودلې نو هغو ته نیمګی مصری وايي. تاسو نیمګی لنډۍ، نیمګی تپه او نیمګی ټیګی او نیمګی مصری ته ښه غور و نیسئ!! پام ورته و کړئ!! نو بیا یې پېژنئ چې دا نیمګی مصری دي؛ چې له مصری سکالو سره برابرې وي او دغه خصوصیات لري. نیمګی لنډۍ، نیمګی تپه او نیمګی ټیګی دا پورته ۳۲ ځانګړنې نه لري بېلوالی یې پرهمدې کې دی.

۱۷.۸.۲.۱۱ څلورمه ډله نیمکی مصری: اي,, ا,, ا,,. د لیکوال شپړسره
(شپړ مخه يا شپړ مسرېزه، شپړ مسرې لرونکې)، نیمکی
مصری دي چې سرلیک یې دی ,, نیمکی,,

▲ په سرو منگولو مې بسته کړه صدفونه

▲ بیا دې شونې راله راکړه چې ځمه

▲ خولکې ورځه خلک پوهېږي

▲ بیا دې شونې راله راکړه چې ځمه

▲ سینه، سینه باندې مې مه کوه خوبونه

▲ بیا دې شونې راله راکړه چې ځمه

▲ په سرو منگولو مې بسته کړه صدفونه

▲ بیا دې شونې راله راکړه چې ځمه

▲ سترکې مې سترکوته نږدې کړه

▲ بیا دې شونې راله راکړه چې ځمه

▲ بیا مې ځنگلو ځینې واړوه لاسونه

▲ بیا دې شونې راله راکړه چې ځمه

▲ په سرو منگولو مې بسته کړه صدفونه

▲ بیا دې شونې راله راکړه چې ځمه

▲ شونډې مې غاښ باندې سوری کړه

▲ بیا دې شونډې راله راکړه چې ځمه

▲ چې خپله ژبه باندې خپلي وینې ځکمه

▲ بیا دې شونډې راله راکړه چې ځمه

▲ په سرو منکولو مې بسته کړه صدفونه

▲ بیا دې شونډې راله راکړه چې ځمه

▲ ملکرې ما دې بهرې وان کړه

▲ بیا دې شونډې راله راکړه چې ځمه

▲ د اکلیاتوریس نوکې لاندې، لاندې ځمه

▲ بیا دې شونډې راله راکړه چې ځمه

▲ په سرو منکولو مې بسته کړه صدفونه

▲ بیا دې شونډې راله راکړه چې ځمه

▲ الله دې زما کړې زما یاره

▲ بیا دې شونډې راله راکړه چې ځمه

▲ ورځ کې پېنځه ځله به زه غوسل کومه

▲ بیا دې شونډې راله راکړه چې ځمه

▲ په سرو منکولو مې بسته کړه صدفونه

▲ بیا دې شونډې راله راکړه چې ځمه

▲ جانانه بنځو کې زه نر شوم

▲ بیا دې شونې راله راکړه چې ځمه

▲ د هر شرور ننه توزې زه ورته کومه

▲ بیا دې شونې راله راکړه چې ځمه

▲ په سرو منکولو مې بسته کړه صدفونه

▲ بیا دې شونې راله راکړه چې ځمه

▲ په خپلې ژمنې ټینګار و کړه

▲ بیا دې شونې راله راکړه چې ځمه

▲ ولس جرګې به ننه واټې درلېږمه

▲ بیا دې شونې راله راکړه چې ځمه

▲ په سرو منکولو مې بسته کړه صدفونه

▲ بیا دې شونې راله راکړه چې ځمه

▲ ربه له غیبو مې ثواب کړې

▲ بیا دې شونې راله راکړه چې ځمه

▲ هغې دنیا کې مجردانو د صف شومه

▲ بیا دې شونې راله راکړه چې ځمه

▲ په سرو منکولو مې بسته کړه صدفونه

▲ بیا دې شونې راله راکړه چې ځمه

د لنډۍ یو، تپو، ټیګۍ یو او مصرۍ یو انګړ
څپرچوپړي (ریسچ پانې)

▲ ربه هغې دنیا مې خیر کړې

▲ بیا دې شونې راله راکړه چې ځمه

▲ بې پته یار مې د یهودو نوکر کړمه

▲ بیا دې شونې راله راکړه چې ځمه

▲ په سرو منګولو مې بسته کړه صدفونه

▲ بیا دې شونې راله راکړه چې ځمه

▲ فردوسه! ځان سره مې ځان کړه

▲ بیا دې شونې راله راکړه چې ځمه

▲ زما تتر کې جوړ د وینو څلېر شونه

▲ بیا دې شونې راله راکړه چې ځمه

▲ په سرو منګولو مې بسته کړه صدفونه

▲ بیا دې شونې راله راکړه چې ځمه

کابل، د کابل پولې تخنیک پوهنتون شپه غاله، لومړی بلاک، لومړی پور، دویمه کوټه
E۲۱۴، ۰۴:۴۰، pm ۰۸ / ۰۱ / ۱۳۸۵،، (صفی الله، ۱۳۸۸ لېږدی، ۳۵۸ چوپړی)

۱۸.۸.۲۰۱۱ د نیمکې مصری (پام مصری، سروکه مصری) تعریف

(څرگندونه، ښکارونه، د دوی د یوه توري یا سکالو

تشریح کول)

د وی یا ویکي له پامه نیمکې مصری هغې څو سرې پېیلې ته وایي چې د څو سره مصری سره
دېرې ورته ځانګړې ځانګړنې، څرنگوالی او څرګندوالی لري.
او په اصطلاح کې هغه وګړنې، پیاوړې، غښتلې، هېښونکې، سندريزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له
اند، پند، احساس او تخیل ډکه پرله پسې توبه (تکراري، بیابیا کولې، واروار ترلې، گرداني) پېيله
ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاکانو د پښتو ژبې د اېښو، ښ، د، ږ، ڼ، ی او ...،
څخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پېداېښت سره جوښت یې جوت کړي دي؛
له لنډۍ، تپه، ټیټی او مصری څخه ورسته؛ پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې ښې) یې
پرتله له ادبي بیرغې کولو (فلجیاریزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism)
کېښلی شي.

د کوشنې نیمکې مصری د مسرو شمېر یې ۳، د څپو شمېر یې ۳۱ له دفتنگونو او پارونیکو
پرتله دی. (دفتنگونه ، ایده ، اضافه، سرباري او اوسټیاري، غونډلې یا کلپې دي چې سندره ،
اهنګ؛ ترنګتوک؛، یې لا خوږوي. په بله مانا دفتنگونه ، غبرګېږونه یا واکه مرکب ، هغه اوازو
ته وایي چې د خپلواک او نیمواک په ملګرتیا منځ ته راځي او لکه یوستووی اواز یوه وار پتلیز له
خولې راوړي د یوه غبرګېږ لومړی ټوک یوه خپلواک او دوېم ټوک یې یوه نیم واک اواز وي، کله
زورکې واله یې یا نرمه ،،، او زړکې واله یې یا درنه یې ،،، او داسې نور. دفتنگونه
،غبرګېږونه، ناټروییکی، تروییکی، سترل، اوسټرل، پارونییکی، بلنویکی، اندېښنې، هیېجاني
چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، کنه، یا الله، به، و!!،
وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای، نو، الله، او، کرانه!، په کرانه!، په
پښتیانه!، په ځلمیه!، هه بچیه!، فردوس خانه!، لغمانیه!، په که خاره!، ای الک! وروره!، بخته
میره! دغه راز هو، نه، ښه، څنګه، ولې...، نومړي ټول د نیمکې مصری توکي دي، چې کله د هرې
مسرې پیل کې، کله منځ او دېری وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې دېروالی راوړي.

د پښلې غونډلې یا کافي کلپې لږې لري. خو دېری وخت د لومړۍ، دوېمې درېمې، څلورمې،
پینځمې او شپږمې مسرې په پای کې ترنګتوکه غونډله لري، چې دوی ټول ترنګتوک بشپړوي.

تر ډېره (هره یوه نه) هره نیمکی مصری پښېله باید ده (زموږ خپله ده، هیا هی، چې ورته وره، روهه، کوشی، لنډه، دوې سترکې، دوې سترکې والا، یا عینکو والا، عصري او ځانښودې، ه، وایو) چې د پښتو ژبې، نهویشتم، گڼه ابېڅې ده. په واول یا غرن اواز پای ته رسېدلې وي؛ نیمکی مصری د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي.

د شپږ سره نیمکی مصری درېیمه او د پښځمه مسره یې ۱۳ څپې وي له دفتنگونو پرته.

د هرې نیمکی مصری، د لومړۍ او دویمې مسرې څلورمه او اتمه څپه؛ د درېمې مسرې څلورمه، اتمه او دولسمه څپه، باندې زورنه وي او ډېری وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي؛ په پیلۍ، دویمې او درېمې څپې د څلورگونو څپو ټولواکې باندې یې زورنه راځي او یا به د اوزونو تېټوالي او لوړوالي په بڼه څپه باندې زورنه حس کېږي.

له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنگوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سیمه کې بېلوای لري. په بله وینا نیمکی مصری مېچه د څپیزه او خجیزه ټولواکې سره سره پر یوه نازورنه څپه یا یوې خور غږې یا ترنعي څپه پای ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستۍ نهې، اتلسې او یوه دېرشمې څپې خوږغږي د نیمکی مصری مېچه د څپیزه او خجیزه ټولواکې ترڅنګه د نیمکی مصری یوه بل رغنده توک کڼل کېږي او نه شتون یې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پېلې په توګه یې یوه څپه کمېږي او له موسيکي (ساز، تنکټکور یا موسقي) پلوه خور غږ له لاسه ورکوي لکه په دویمه مسره کې دوې څپه ډېرې شوي دي او خور غږ یې ورته ځنډنی کړی دی. دغه پایني توکونه په یوه پېر کې له دغو درېواړو څپو څخه هره یوه د ور مخکې نهې، اتلسې، او یوه دېرشمې زورنې څپې له یوه څه اغېز سره نیمکی مصری ته یوه خوږغږي وربښي او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه ورپه هره یوه څپه هم ایوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو اندول یې ترنگتوک یا ترنعي توک کېدای شي.

غوره سټه د ترنگتوک په پایني مسره کې دی چې نومرې مسره د نیمکی رغښت پنځ کوي، د نیمکی غوره توک او منځې راځي.

په ټوله کې غوره نیمکی هغه دې چې د لنډۍ، تپې، تپکې او مصری، له هرې یوې مسرې سره ورته لرونه، پښېلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکي نڅښې، سرباري اهنګینه پایني څپې ولري، د دیفتنگونه او پارنویکي سره.

خو له ایزې، انګې، پټې، لنډکې، بګټې، کبسی (شېې)، پارکې، کاکړې، نارې، بدلې، لوږې، سندرې، چارېټې، سپینې (ازادې پیلې)، کبسه کۍ، د اتن غبرګې، درې څپزې، څلور څپزې، پېنځه څپزې، شپږ څپزې، اووه څپزې، اته څپزې، نهه څپزې، لس څپزې، هایکویې، موندۍ (سر پرېکړې)، انځورګې، کبنتوزې (سانتې)، نامانېزې، زځې، بې ټولې، ټولونجې، نا پېنځلېزې، ناپېلې او سلسلې: دې ټولو پېیلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نۍ برخې، Dialogue) له سټې بېلوالی و لري. د دې له پاره چې دا ټول په ډېرې بڼه له درې مسرو څخه رغښت موندلی دی او زوکړه شوي، ان له ساده درې غونډله ایزه وینا او یادونې سره. نوموړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسي وي، رت بېلوالی یا کړندۍ پرک (فرق) یې و کولی شي، ورته کښلي وي او د ټولو ذهني پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی و شي.

خو نیمکې مصری چې درې سره لري ۳۱ څپزې وي او که په اوږدې مسرې باندې شي بیا نو ۳۵ څپزې وي؛ څلور سره نیمکې مصری ۴۴ څپزې وي؛ پېنځه سره نیمکې مصری ۵۳ څپزې وي او که په اوږدې مسرې باندې شي بیا نو ۵۷ څپزې وي؛ شپږ سره نیمکې مصری ۶۲ څپزې وي؛ اووه سرې نیمکې مصری ۷۱ څپزې او که په اوږدې مسرې باندې شي بیا نو ۷۵ څپزې وي؛ اته سره نیمکې مصری ۸۴ څپزې وي؛ نهه سرې نیمکې مصری یې ۹۳ څپزې وي او که په اوږدې مسرې باندې شي بیا نو ۹۷ څپزې وي (۴ څپې ډېرېږي او که کوشنۍ مسرې باندې شي بیا ۴ څپې ترې کمېږي) او لس سره نیمکې مصری ۱۰۶ څپزې وي.

چې تر ټولو غوره یې څلور سره نیمکې مصری ۴۴ څپزې رانښلولې لری لري او دولس دانې و ویل شي، خوند رنگ، د نوي وخت او هندارو په ښکاروندو په سټه ولاړ راځي؛ ډېرې ښې یې اته سره نیمکې مصری ۸۴ څپزې وي چې اووه دانې و ویل شي؛ ښې به بیا درې سرې نیمکې مصری دي چې دولس دانې یا شپاړس و ویل شي؛ لږې ښې بیا لس سره نیمکې مصری یا لسيزونې نیمکې مصری دي چې پېنځه دانې و ویل شي ښې راځي او دا بیا له څلورو دانو شپږ سره نیمکې مصری سره خوا په خوا ځای نیسي. پرته له غبرګېرونو او پارونیکو....

د لیکوال (زما) نیمکې مصری څپزې (څپه، سېلاب، هجا، Syllable، د ابېڅو شمېرلو) -، خجیزه (زورنه، خج، اکسنت، لفظ، د موسېکي نوبت: د خج نښه: د تورې په سرنښه چې د تلفظ د جګوالي او ټېټوالي زور، اوږدوالی، کیفیت ښیي، ټینګه، لهجه،، تاکید: بېلوونکې نښه: د وینا، ځانګړی، خاص او بېل، ډول، Accent, Morphemel)، جوړښت په دې ډول دی:

۱۹.۸.۲.۱۱ د نیمکی مصری څپیزې اوزورنې

U-UUUUU-UUUUU

UUU-UUUUU-UUUUU

U-UUUUU-UUUUU-UUUUU

UUU-UUUUU-UUUUU

U-UUUUU-UUUUU-UUUUU

UUU-UUUUU-UUUUU

خول - کي - ور - څه - څه - لک - پو - هي + پري
بيا - دې - شون - دې + را - له - را - کره + چې - څه - مه
سي - نه - سي - نه + بان - دې - مې - مه + که - وه - خو - بو + نه
بيا - دې - شون - دې + را - له - را - کره + چې - څه - مه
په - سرو - من - گو + لو - مې - بس - ته + کره - صه - ده - فو + نه
بيا - دې - شون - دې + را - له - را - کره + چې - څه - مه

۱. ۲ - ۳ - ۴ - ۵ - ۶ - ۷ - ۸ - ۹
۱۰. ۱۱. ۱۲ - ۱۳. ۱۴ - ۱۵. ۱۶. ۱۷. ۱۸ - ۱۹. ۲۰.
۲۱ - ۲۲. ۲۳ - ۲۴. ۲۵ - ۲۶. ۲۷ - ۲۸. ۲۹. ۳۰. ۳۱ - ۳۲. ۳۳
۳۴ - ۳۵. ۳۶ - ۳۷. ۳۸. ۳۹. ۴۰. ۴۱. ۴۲ - ۴۳. ۴۴
۴۵ - ۴۶. ۴۷ - ۴۸. ۴۹. ۵۰. ۵۱ - ۵۲. ۵۳. ۵۴ - ۵۵. ۵۶ - ۵۷
۵۸ - ۵۹. ۶۰. ۶۱. ۶۲. ۶۳. ۶۴. ۶۵. ۶۶ - ۶۷. ۶۸

د دغې شپږ سره نیمکی مصری څپیز او زورنې جوړښت بڼه

_____ تی (ت).

۲۰۱۹.۸.۲.۱۱ د دې نیمګی مصری سپړنه

د دې نیمګی مصری سپړنه

لومړۍ مسره $0 + 9 + 9 = 9$ څپي ده.

دوېیمه مسره $0 + 9 + 2 = 11$ څپي ده چي ،، ځمه ،،

دفتنگونه، کړ او پانونیکي... لري.

درېیمه مسره $0 + 13 + 0 = 13$ څپي ده

څلورمه مسره $0 + 9 + 2 = 11$ څپي ده چي ،، ځمه ،،

دفتنگونه، کړ او پانونیکي... لري.

پېنځمه مسره $0 + 13 + 0 = 13$ څپي ده.

شپږمه مسره $0 + 13 + 0 = 13$ څپي ده.

دلته ټوله نیمګی مصری ۶۸ څپي ده، دا پنځي شپږ سره

نیمګی مصری چارټاکي کړ ځمه لري د څپي په ګڼه کي

ډېروالی راوړی ولس کي دغیرګڼوړنه او پانونیکي... .

لرغن دود دی او د نیمګی مصری برخه ده.

۱. لومړۍ مسره

۲. دوېیمه مسره

۳. درېیمه مسره

۴. څلورمه مسره

۵. پېنځمه مسره

۶. شپږمه مسره

۷. ۲. ۳. ۴. ۵. او ۶.

یوه نیمګی

مصری ده

۸. زورنه (خجنه)

بولل شوي

۹. دفتنگونه نه لري.

۱۰. تټ اسماني رنگ

یي د ښکاروندی

دی.

۱۱. څپي (سیلابونه)

۱. مسره ۹ څپي ده

۲. مسره ۹ څپي ده

۳. مسره ۱۳ څپي ده

۴. مسره ۹ څپي ده

۵. مسره ۱۳ څپي ده

۶. مسره ۹ څپي ده

۱۲. د اواز ټیوالی او

لوړوالی خطونه،

اهنگ؛ ترنگتوک؛

۱۳. ښځو ته منسوبی

(اروند)

خولګی ورځه خلک پوهېږي

بیا دې شونډې راله راکړه چې ځمه

سینه، سینه باندې مې مه کاوه خوبونه

بیا دې شونډې راله راکړه چې ځمه

په سرو منګولو مې بسته کړه صدقونه

بیا دې شونډې راله راکړه چې ځمه

د لا ډېرو معلوماتو له پاره د لومړي ټوک ۱۱. څپرکي وکورئ.

۸.۲.۱۱. ۲۰ څلورمه ډله نیمکۍ مصرۍ: اي ،، ا ،،. د لیکوال
څرگندول چې رونوي کتنه داسې. د لیکول نیمکۍ مصرۍ
(پام مصرۍ ، سروکه مصرۍ) په لاندې بڼه لوری موږ
ته په لاس راکوي لکه:

۱. نیمکۍ لنډۍ له لنډۍ څخه رغښت مومي، نیمکۍ تپه له تپې څخه او نیمکۍ
ټيکۍ له ټيکۍ څخه او نیمکۍ مصرۍ له مصرۍ څخه.
۲. نیمکۍ لنډۍ د لنډۍ پیلنی او پاینی مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول،
پرمختګ شوی روغ تکرارېدلی کوښښ دی؛ نیمکۍ تپه د تپې پیلنی او پاینی
مسرې کاپي، هم بڼه، هم ډول پرمختګ شوی روغ تکرارېدلی کوښښ دی؛
نیمکۍ ټيکۍ د ټيکۍ پیلنی او پاینی مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول،
پرمختګ شوی روغ تکرارېدلی کوښښ دی او نیمکۍ مصرۍ د مصرۍ
پیلنی او پاینی مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ
تکرارېدلی کوښښ دی.
۳. تر ټولو لږې بڼې بڼې د نیمکۍ یو موږ ته په پوخ کې کوي چې شپږ سره لري.
۴. څومره والی د نیمکۍ یو موږ ته په پوخ کې کوي چې لس دانې دي او هر یوه
بي شپږ مسرې لري.
۵. زورنې يې په څلورمه، څلورمه څپې دي، خو ټولیز پایځ يا پاینی زورنه
يې تر ټولو پیاوړې راغلې ده او د مخنیو غونډلو بېلابېل اهنګونه د هماغې
وروستۍ غونډلې تر سپوږمۍ لاندې کمزوري پاتې شوي دي. د څلورگونو
څپو ټولوالي څخه يې په د هرې څلورو څپو کې په څلورمه څپه زورنه ده،
لومړۍ مسره کې په څه او هي؛ دوېمه مسره کې په ډې او کره راغلې ده؛
درېمه مسره کې په نه، مه او بو راغلې ده؛ څلورمه مسره کې په ډې او کره
راغلې ده؛ پېنځمه مسره کې په گو، ته او فو راغلې ده؛ شپږمه مه مسره کې
په ډې او کره راغلې ده. په شپږ واړه مسرو کې تر ننگتوک په څوړ دی چې
په پیلنی مسره کې يې ،، وړې ،، او په دوېمه مسره کې په نه مه څپه تر ننگتوک
نه دی راغلی، هلته ترویکۍ ،، چې ،، راغلی دی؛ اهنګ يې نه دی اخستی
او په وټ سره د

و، ځمه،، کړ راغلی دی چې د مسرې په کچه کې یې ۲ څپې دېروالی راوستی او بېخباري شوي ورسره. مسره یې له ۹ څپیزې څخه ۱۱ څپیزه کړې ده او د ۹ څپیزې خوند، خوږ غږ یې نه دی ساتلی او نیمک شوی. په ۱۱ څپه یې ترڅتوک راغلی دی، خوږ غږ ځای نیولی دی، چې په همدې څپه اواز په ځور شوی بېرته.

د غبرګونو او پارنویکو په شان ځکه غوره نه دی راغلی چې په چې تروپیکي تړل شوي غونډله او د هغو په شان یې ترنگ نه دی ساتلی، دلته دا باکه لري.

په درېیمه او پېنځمه مسرې یې په و، نه،، ترڅتوک راغلی دی. خو ټولی مسرې لکه د مصری پیلنۍ او پاینۍ مسرې په شان ترڅتوک ساتلی دی؛ د مصری مسرو منځ باري، بېخباري په نیمکۍ بڼه په ځور غږ ساتلی دی، دا نو یوازې په ساز او اواز کې څېرمه اهنګونه جوتوالی (برجسته والی) مومي او له ژبني ډګره نور راوځي.

۶. د نیمکۍ پېیلی پېنځګوني رغنده ټوکونه لکه: ژبه، ټول، واند (خیال)، اند (فکر) او ولوله (احساس، عاطفه) په کې په نیمکۍ، پام او سروکه بڼه شتون لري.

۷. نیمکۍ مصری مېچه د څپیزه او خجیزه ټولوالي (Syllabic and Tonic Measurement System) یوه بڼه او لارښوده مخبېلګه ده. له ژبني پلوه لږ تر لږه شپږ یا زیاتې غونډلې را اخستي، خو څپې یې له ټاکلي شمېر ۹ او ۱۳ څخه تېری کړی دی او زورنې یې له ټاکلي شمېر څلورو څخه تېری نه دی کړی؛ دغه توکي نه لري. دیقتګونه، غبرګونونه، ناټروپیکي، تروپیکي، سترېل، اوسټرېل، پارنویپیکي، بلنویپیکي، اندېښنې، هیېجاني چغې، چې په دې شپږ سره نیمکۍ مصری کې شتون نه لري او په پام کې یې هم نه راولو.

چې په رښت کې نومرې مسره ۱۱ څپې کېږي او په لارغه (پیوستون، مکث، مکته) کېږي؛ بل لورې ته لارغه، وت او کسر درې واړه په کې راغلي چې کسر (ماتېدنه، درز، برخه، ډله، فراکسیون، و، په ګوند کې دننه کوشنی ډله، Fraction, Deficit, Detraction, Depreciation) او مطلع (Opening) وت

(واتن، فاصله، pace, Interval, Distance, Break, Ravine, ته وایو؛ په لومړۍ مسرې کې ږي له بیا سره لار غه دی، دویمه مسره کې مه له سي سره لار غه دی، درېیمه مسره کې نه له بیا سره لار غه دی.

دویمه، اړینه ده، په چار ده چې د لنډۍ، تپه، ټیکۍ او مصرۍ له پیلنۍ او پاینۍ مسرې سره کسر څرگندېږي؛ برابر راځي او اوز یا لحن یې هم روغ اودون مومي. پاینۍ ۲ مسرې چې سروکی دی ۲۴ څپې، د نیمکۍ کسر (مطلع) یا یې وگڼو چې لومړۍ یوه کسر (مطلع) لري او ورپسې یې هره مصرۍ بندونه دي، کسر یې له دوي مسرو چې لومړۍ یې اوږد او لنډه مسرو څخه جوړ دی، چې بیا د پنبېله یې تړون له مخې له هر بند سره ځای، ځای یا ټول تکرارېږي.

پورتنۍ دوي مسرې چې له مصرۍ ورسته راځي یا بېخباري شي نه سرباري نو غوره سپیني ته راوځي.

دا نو داسې نه ورته نه شو ویلی چې دواړه پیلنۍ مسرې دوي تکراري لږوالي مسرې دي چې دواړه یې دوي لږه دي.

او تر ټولو همدا لږونه د هرې مصرۍ له دواړو مسرو څخه ورسته تکرارېږي (منځباري او بېخباري کېږي).

دویمه، درېیمه او لسمه (پاینۍ) نیمکۍ مصرۍ ټنځو ته منسوبې دي او پیلنۍ (لومړنۍ)، څلورمه، پېنځمه، شپږمه، اووه مه، اته مه او نهه مه نیمکۍ مصرۍ سرو ته منسوبې دي. چې لومړۍ بند یا رېنټه نیمکۍ مصرۍ شپږ سره لري، لومړۍ سر یې د مصرۍ د سره پیلنۍ مسره ده ۹ څپې؛ دویمه مسره د نیمکۍ منځ باري ده، ۱۱ څپې؛ درېیمه مسره د مصرۍ دویمه مسره ده ۱۳ څپې؛ څلورمه او شپږمه مسره بیا همغه دویمه مسره ده ۱۱ څپې؛ پېنځمه مسره ۱۳ څپې ده چې له ۱۱ څپې لږ سره د نیمکۍ بېخباري تشه یا خلاصه یا مطلع مسرې دي چې نومرې نیمکۍ مصرۍ شپږ لار غې لري، ۶۸ څپې ده. چې په ټوله کې ۱۰ دانې شپږ سره نیمکۍ مصرۍ (۱۰ * ۶۸ + ۲۴ = ۶۸۰ + ۲۴ = ۷۰۴) څپې کېږي.

د ورد پوستکالي (New Microsoft Word Documents) له پامه نوموړي نیمکي مصري، په ۳ چوپړو (Pages) کې ده، ۴۲۰ ویکي (Words) لري، ۱۵۹۸ دانې یې وټ نه یا پرته له وټه د ابېڅو ځای نیونه لري، منشور: د رسمي سند ور کونه مستعمراتو ته د حقوقو ور کونه: درېست نیونه، د ابېڅو، اونورو، پرانټ،، (no Spaces)، (Characters)، ۲۱۳۸ دانې منشوره یې له وټ سره دي (with Spaces)، ۶۲ پراگرافه (Paragraphs) دي او ۱۳۵ لڼو (lines) کې کښل شوي دي. له لیکي هرې، لاندنۍ یادونې او پاینۍ یادونې سره، سره (Include Textbox, Footnotes and Endnotes).

۸. د رنگونو ښکاروندی یې تټ اسماني (، ۱۵۷: Red, RGB Color model: ۲۳۰: Blue, ۱۹۵: Green) دی. د لښتلیک (جدول) ۱. ۲. ۱ پښخه څلوېښتو پښتو شعرونو او یوه سلو شپېته بېلا بېلو نورو پښتو شعرو رنگونو ښکاروندی (د رنگونو کوډ)، ۱۳۹۵ لېږدیز لمريز کال په سټه ۳۲ گڼه دی.

۹. د نیمکي پښخه له هغې لنډۍ، تپې، ټيکۍ، او مصري کېږي چې منځه (هسته) وي، چې ځانگړې ځانگړنې یې لنډۍ، تپې، ټيکۍ او یا مصري ته ورته وي، د نیمکي نومرې منځه مور په خپل رنگ یې چې د نیمکي رنگونو ښکاروندی یې تټ اسماني دی، په تټ اسماني یې ښکو او چې سرباري، یا بېڅباري یا تکراري مسري یې هم تټ اسماني رنگ لري. د دې له پاره تر ډېره پورې دا څرک مور ته په لاس راکوي چې د نیمکي پښخې منځه وي. او گډولي بڼه یا اونگ بڼه جوړه کړې مسري هغه رنگ لري چې یا لنډۍ ته منسوبې وي، یا تپې ته منسوبې وي، یا ټيکۍ ته منسوبې وي او یا مصري ته منسوبې وي نو د همغو منسوبو شویو رنگ باندې پاتې کېږي. له دې څخه یې د پنځ نوم هم اخستل کېږي چې دا نیمکي؛ نیمکي لنډۍ ده، که نیمکي تپه ده، که نیمکي ټيکۍ ده او که نیمکي مصري ده. له دې سره سم دا نیمکي مصري ده.

۱۰. د نیمکي مصري پېيلن لیکوال صفی الله فردوس خان ټولي په گډولي بڼه یا اونگ بڼه جوړي کړي (مصنوعي: دیسي، شلخي، گډول، ترکیبي، یوه ځای کول: فیصله کول: جوړول: صرف نظرکول، د جرم د مجازاتو څخه، : موافقي ته رسېدل. گډ، د دوو یا ډېرو اجزاوو څخه جوړ شوی.

انگر، غولۍ، احاطه شوی ځای، جارگی، چمبر: مرکب) یا (Mixdesign, Synthetic or compound) کښلې دي. هره یوه نوې گډوله رغولې چې د نوې مصرۍ سکالو ځانگړنې، نخښې او بېلوالی یې ځانته غوره کړی دی؛ هره یوه مسره یې په لیکه کړې یا په لیکه برابرول (Alignment) شوي او د سکالو تسلسل (continuity, succession) سره لري. له مصرۍ یې څرگندېږي چې له نورو لرغونو پښتني وگړني بېلو څخه روغې گډوله شوي نه دي. دا به داسې ښکارېږي چې پنځي، طبیعي، دي او مصنوعي، دیسي او شلخي، نه دي.

۱۱. د دې نیمکۍ مصرۍ پېيلان د پښتو ژبې لېوال دی، ځېگ تن دی، او د لغمان یوه ښه نیک نومه وگړی دی چې ډېری شعرونه یې په پښتو ادب پنځي، طبیعي، او یوه دمي پوښلي دي؛ د ذهن د نیمکۍ مصرۍ زېږندې یې له لېوالې سره لوړه د لېوالتیا حس ساتل، لېوالې (خپلې معشقي، مېرمنې، ښځې) ته د ودني چمتوالی، خوشحالی رېښې رغول کولو، د ژوند شته، زېمه، ودانۍ او کهول او پښت ټاټوبي د سرغوندویتوب کېدلو، خوږ ژوند گالنه، لېوالتیا ته لوړ درناوی، یوازې او یوازې لېوال خپلې لېواله او لېواله خپل لېوال ته د کوروالي اتلان جوړېدل چې دا ترټول غوره پښتونواله په ډانگېلې رښت دی. اسلامي رښت هم دی، چې چارپېریال له خنډونو څخه لرې ساتي، د پښتونواله او دودواله پاتې شونې پرېږدي. بل لوري ته دا د دې له پاره نه بوروم چې ځانمني ستاین شي، په ټوله کې د دې له پاره ده چې د نورو پېيلنو د پېيلو له پاره ترې په لرلید گټې واخستل شي.

۱۲. د دې نیمکۍ ټپي د زوکړې موده لکه څنگه چې زه وایم داسې ده: و، و، کره موده یې پلازمېنه کابل، د کابل پولې تخنیک پوهنتون شپه غاله، لومړی بلاک، لومړی پوړ، دوېمه کوټه کې د مازیگر په څلور بجې او څلوېښتو دکیو کې ۴:۴۰ / ۰۸ / ۰۱ / ۱۳۸۵ لېږدي کې مې کښلې وې،، (صفی الله، ۱۳۸۸ لېږدی، ۳۵۸ چوپړی)

د دې نیمکۍ مصرۍ چې سرلیک یې نیمکۍ ده، د مینې او مېنې پالنې لوړ حس، ټاټوبي سوکاله او ودني چارپېریال او هواوېچي د تاثیر پنځي زېږنده ده، د ناوې نیمکۍ مصرۍ له پاره کره بوروم چې همدا یې د پنځي (تخلیق) منځي (هستی) د زوکړې موده ده.

۱۳. د ژور پام کونکي په بڼه، زه د لیک دود نڅبنې لکه: د نیمګۍ لنډۍ، نیمګۍ ټپې، نیمګۍ ټیګۍ او نیمګۍ مصرۍ په هره مسره کې د چپه پېښ وو،: Comma کامه، دغه (،) نښه چې جملې او کلمې سره بیلوي، ویرګول. ،،؛ ندایه وو، Exclamation! : چیغه، کریره، د تعجب نه ډکه چیغه. که !! شي دوي برابره او که درې !!! شي درې برابره لوړه چیغه ،،؛ پوښتنې نڅبنه وو، Question Mark ؟: تپوس نڅبنه: پلټنه اعتراض نڅبنه: شک نڅبنه: پېشنهاد نڅبنه: پوښتل نڅبنه، تپوس کول نڅبنه: شک کول نڅبنه: مناقشه کول نڅبنه، غوښتنې نڅبنه، وړاندېز نڅبنه. ،،؛ اندره وو، (: colon: شارحي نڅبنه، د لويې کولمې یوه برخه. ،،؛ ټکی لرونکې کامه وو، (؛ Semicolon: بېلوونکی نڅبنه، هغه نڅبنه چې د جملې فقرې سره جلاکوي. ،،؛ شمېره وو، Number (#): گڼه، عدد، گڼ (= حساب) ،،؛ را اخستنه وو، (،،) : Right left double quotation mark را اخیستنه، نقل، اقتباس. ،،؛ دوي لېنډۍ وو، (Superscript right left parenthesis : د پاسه لیکل، لکه د نامه، ادرس یا نور، اخځوک، معترضه جمله، دوه لینډۍ، قوسونه. ،،؛ د اتصال وو، hyphen minus: ګډکېدو نڅبنه، یوه ځای کېدو نڅبنه. ،، او ټکی وو. full stop: پندول، پریړول. ډک، بشپړ، مفصل. اکثر حد، اعظمي حد. په بشپړه توګه. ،، کارونه اړینه بولم؛ په خپل لیکي کې کښم چې د سرلیک، غبرګوندلو، پارنویکو، د هرې مسرې ښکاره کېدل څرګند کړي او بېلوالی یې سپیني ته راوباسي.

لنډکی ۹.۲.۱۱

لنډکی له لنډۍ، تپې، ټیکی او مصری سره بېلوالی لري، د مسرو شمېر یې ۳، د څپو شمېر یې ۱۳، ۴ یې د پښېلې (قافيې) توري دي، هره مسره یې د لنډۍ، تپې، ټیکی او مصری له دوېمې مسرې (پایني مسرې، دوېمې مسرې) سره برابر او ورته وي. بېلګه یې. د رنگونو ښکاروندی یې تټ تورڅکی شین دی (Color model: RGB, Red:۳۵, Green: ۵۶, Blue:۸۶) دی. د لښتیلیک (جدول) ۲. ۱. ۱. پېنځه څلوېښتو پښتو شعرونو او یوه سلو شپېته بېلا بېلو نورو پښتو شعرو رنگونو ښکاروندی (د رنگونو کوډ)، ۱۳۹۵ لېږديز لمريز کال په سټه.

ته	چې	جواړي	کړې	مايه	بايه	کړې	مينه
مه	راپسې	ژاړه	وورکيه	نه	مې	درکوينه	
جک	کره	مړوندونه	جلی	غېړې	له	درځمه	

انکی ۱۰.۲.۱۱ (چغیان)

انکی له لنډۍ، تپې، ټیکی او مصری سره بېلوالی لري، د مسرو شمېر یې ۴، د څپو شمېر یې ۹، ۴ یې د پښېلې (قافيې) توری دی. هره مسره یې د لنډۍ، تپې، ټیکی او مصری له لومړۍ مسرې (پیلنۍ مسرې، اولې مسرې) سره برابر او ورته وي. بېلګه یې. د رنگونو ښکاروندی یې فیروزه یي دی (Color model: RGB, Red:۰, Green: ۲۵۵, Blue:۲۵۵) دی. د لښتیلیک (جدول) ۱. ۲. ۱. پېنځه څلوېښتو پښتو شعرونو او یوه سلو شپېته بېلا بېلو نورو پښتو شعرو رنگونو ښکاروندی (د رنگونو کوډ)، ۱۳۹۵ لېږديز لمريز کال په سټه ۳۰ ګڼه دی.

شینکۍ	کوټره	وم	ښورېدومه		
نه	چا	نیومه	نه	چا	کتمه
په	هر	یوه	ټکي	به	پرېوتمه
نن	ناولده	یې	کېناستمه		

بگتي ځانته د خوند او رنگ بېل بازار لري، پښتانه مجلسيان او سازيان يې له نيمکۍ، چاربيټي، او بدلو څخه کله ورسته او کله يې په منځ کې په يوه کرم تال او وزن، خو په ورو، نرک اواز (اهنگ) د مجلس رنگ بدلولو، د اورېدونکو د خوښۍ او خوشحالي زياتولو له پاره وايي. د بگتي يو د اورېدلو پر وخت په مجلس کې ټول حاضر کسان په ولولو راځي، اتومات ټول ښورېږي او له مجلس نه خوند اخلي.

بگتي هم د بدلو او چاربيتو په څېر کسر لري، خو کسر يې په ډېره کچه يوه بيت دوه مسرې وي، بندونه يې هم ډېرې مسرې نه لري او په لويه کې د څلورو مسرو په شا او خوا کې وي. خو بيا هم د بگتي يو د بېلابېلو بېلگو خپلمنځي توپيرونه ډېر دي. په بگتي يو کې هم ډول، لېوالي، بېخليکي، افسانوي، کېسې په لنډول بڼه بيانوي.

بگتي له لنډۍ، تېې، تيکي او مصري سره بېلوالی لري، په سر کې له يوې لنډۍ، تېې، تيکي او مصري څخه رغېږي، ورپه مې دوې بې اهنکينه مسرې راځي ۱۳ څپېزې، بيا پايڼۍ مصري راځي چې ۱۳ څپې لري او خوږه سندرېزه څپه لري. لکه د مسرو شمېر يې ۳، د څپو شمېر يې ۱۳، لومړۍ او دوېمه مسره يې ورته پېښېلې لري؛ هره مسره يې د لنډۍ، تېې، تيکي او مصري له دوېمې مسرې (پايڼۍ مسرې، اخري مسرې) سره برابر وي او ورته وي. په ټول کې يې هغه ټول او سندرېز غږ نه لري، لکه په کومه بڼه يې چې لنډۍ، تېې، تيکي او مصري لري. د رنگونو ښکاروندی يې تېز نېلې دی (Color model: RGB, Red: ۵۱, Green: ۵۱, Blue: ۲۰۴) دی. د لښتيلیک (جدول) ۱. ۲. ۱ پېنځه څلوېښتو پښتو شعرونو او يوه سلو شپېته بېلا بېلو نورو پښتو شعرو رنگونو ښکاروندی (د رنگونو کوډ)، ۱۳۹۵ لېږديز لمريز کال په سټه ۳۱ گڼه دی.

▲ وزيرستان باندې جنگونه

▲ انگرېزان وايي چې سبا به جنگ له ځونه

▲ انگرېز ويلي چې خاونده څه اسرار دی

▲ په سترگو نه وينم غازيان، په ما ډزهار دی

▲ نصيب مې نشته، بری، بند مې شو توپونه

دلنډۍ یو، تپو، ټیټکی یو او مصری یو انگر
څپرچوپړي (ریسـرچ پانې)

▲ غازي ويلي دا ستا لاس دې را دراز وي

▲ پاكه خښتنه ستا ملك دې زما همراز وي

▲ په شان د ختو به يې بند كړمه بمونه

▲ وزيرستان باندې خو نن سبا جگړې دي

▲ غازيانو لاس كې پولادي تورې تېرې دي

▲ ما شېر افضل يې په شعرو كړل صفتونه

۱۲.۲.۱۱ ساده ولسي نثر

چې کټ مټ د خلکو په ژبه، چې څنګه ویل کېږي هماغسې لیکل کېږي.
په ۲۰۱۷/۲/۲ زېږدي مې له لغمانه! سهار وختي څلور بجې د نقیب الله اوستاد، پشپو د کلي ډرېور راغلو، د خپل کور مخې د ډاکټر عبدالله لغماني د ښونځي مخې نه یې پورته کورو او د پلازمېنې کابل په هوايي میدان یې د موټرو په تمځای کې کوز کړو، له بچیانو سره مې چې هغوی مې پلار کره په رخصتی بیول ازبکېستان ته، شپږ څوکی مې نیولې وې.

په الوتکه کې له کابل ټر بلخ پورې (په دې وخت کې زما عمر ۳۰، د مېرمنې زېښتیا ۳۰، د مشرې لور سارانيسا ۵، د ازلدا ۴، او د اليا زوی مې ۱.۵ کلن وو). لاړلو د الله په فضل له هغې لورې مې مېرمن ډېر تاکید و کړه چې په الوتکه کې بېر ته لاړ شه، نو زه چې راغلم د الوتکې وار نه وو، نو همغه محال مې له ۲۰۱۰ ټو دي تېز منډه وهونکي کوشني موټر کې له اوستاد سره خبره و کړه؛ ما ورته و ویل یوه تن څو افغانۍ یو بیايې کابل ته؟ هغه راته ویل ۱۳۰۰ افغانۍ. دو نفر است همرایم شما سوم میشد، دوی تنه ورسره ناست وو، زه درېم شوم، چې کېناستلم درېیم تن هم راغلو. ګرندۍ او په منډه یې په کیسو، کیسو سالنکونو ته ورسولو او د حاجي حبیب الله هوټل کې دمه شو.

په سالنک کې ډارونکی توپان وو، د سړي وېره یې راوستله، ډېر سڅڅېار یې کوه، ډېر ډارونکې اوزونه یې له ځان سره وړل دې توپان، لاره بنده وه، د واورېزونو، واورین موسم، سرک تړلی و، په هوټل کې مو شپه و کړه: ټولو ویل گوندې سبا لاره خوشې شي، شپه مې د لین د ډبرورانو ته چې کومه بېله کوټه هوټل والا د ښه خدمت له پاره تیاره کړي وه، زه او بل ځوان ده چې حیرتانو کې منشي و؛ هغه هم ډبرور و او همغه کوټې ته وېورو، دوی لس تنو قمارونه هم وهل او زه ترې کرار ویده شوم؛ سهار چې شو د لارې ساتونکو خبر راوړه چې د څلورو ورځو له پاره لار د ناوې، ډارونکې توپان له پاره و تړل شوه؛ مسافر دې یا انتظار و کاږي او یا دې بېرته لار شي، نو ډېریو ډبرورانو داسې و ویل: دوی ساتونکي هر وخت داسې وایي، بیا په سبا لاره خوشې کړي، سبا له خیره ډېر اټکل دی چې تر ۱۲ بجو پورې لار خوشې شي.

ډېری مسافره زړه ناززه وو، چې لار شي که پاتې، ما فکر و کړه که دوباره بلخ ته لار شم نو د الوتکې ټيکت په لاس نه راځي او ورسیدی هم نه شم پرواز ته نو خامخا درباندي بله شپه مزار شریف کې راځي، که سبا له خیره سره لار خلاصېږي، راځه همدا بله شپه هم ورته دلته تېره کړه اوس الله راپېخه کړي ده،

هغه ډبرور راته و ویل چې تاسو څه کوئ. بېرته بلخ ته ځي او که دلته پاتې کېږي. ما ویل چې زه کابل ته ځم، ویل یې موږ به لار شو بلخ ته هغه درې تنه مسافر بېرته بلخ ته ځي، نو دا اوس ښه نه ده چې د یوه تن له پاره هغوی درې واړه پرې گډم، ما ورته و ویل سمه ده د پېسو پرېکړه څه ډول کوې؟

هغه و ویل چې دا ده دې لارې قانون دی چې دلته یې څوک راوړه نو ټوله بیعه پرې کوي، او که بېرته ځي نو نیمه نوره کرایه به اضافه ورکوي او که صبر کوي چې لاره خلاصه شي نو کابل ته یې رسوي، په همغه بیعه که انتظار هم هر څو ورځي و شي. ما ورته و ویل چې دا خو انصاف او عدل نه دی چې تاسو بېرته مزارې ته ځي زه به ټوله کرایه پوره درکوم، زه به تاته ټوله کرایه ۱۳۰۰ افغانۍ درکړم دلته خپل یوه ملګري ډبروار سره مې کېښنوه چې ما تر کابل و رسوي.

نو ویل یې نه داسې نه کوم. ځکه په دې کې یې تاوان ګڼه ځان ته، چې یوه ډبرور ورته و ویل چې زه یې بیایم ما سره موټر خاږی دی، یوه تن مسافر لرم خو ۸۰۰ افغانۍ به ماته راکوي او که نه یې لري نو همداسې یې بیایم که نه له ۵۰۰ افغانۍ یو یې یوه افغانۍ کمه کرایه نه جوړېږي، نه یې وړم. ما خپل ډبرور ته و ویل چې داسې ده لږ به څه ښه شم لږ به ته ښه شي او هر سړی خپلې کټې باندې ښه پوهېږي، پښتو کې یو ه متل دی چې داسې کار به و کړو چې په هغه کې ستا ګټه هم وي زما ګټه هم وي، یانې ستا ګټه زما ګټه او زما ګټه ستا ګټه، نو ته زر ۱۰۰۰ افغانۍ واخله، زه به

۲۰۰ نور هم تاوان و کړم او ۵۰۰ به هغه ته ورکړم کنه تاخو ماته ويلي وه چې تر کابل ۱۳۰۰ غواړم درڅخه نو اوس دې په نیمه لار کې پرېڅېښودم.

ما ورته و ویل یواځې ۱۰۰۰ افغانۍ درکوم، نو زما هم سفري چې د عطامحمد نور ملگری او ولسوال و، د شلگر ولسولۍ، ما ته یې و ویل زه خیر دی ۱۱۰۰ افغانۍ ورکړه. ما ورته ویل چې نه دا حق یې نه کېږي، نو هغه راته ویل چې دا ۱۰۰۰ افغانۍ به زه ورکړم ما ویل چې نه ته یې ولې زما پیسې ورکوې، ما سره ډېرې پیسې دي خو زه یې نه ورکوم نورې، ته په کې کار مه لره زه پوی شه او ډیریو ځکه زما او د ده شخړه ده، موږ یې خپله خلاص وو. د دې له پاره دی په سخته ولاړ دی او زور وايي.

او ما ولسوال څه موده مخکې ويلي و، که ته کابل ته ځي او کار دې اړین وي نو مزار کې به کوم دوست و لرې نو دوې د الوتکې ټيکټونه دې راوښی، موږ چې ورغلو پیسې به یې ورکړو، خو هغه راته و ویل چې نه زه نه ځم دا مې مشرانو پورې اړه لرې. (دی، ده نو یوه ځما په عمر یوه الک هم ساتلی، ور سره هم وو، نو نور غوښتی دی کابل ته چې ولسوال یې کړي، عطامحمد نور خو ځان د بلخ باچا بولي بلکې د ټولو شمالي ولایتونو ځکه زور لري، له دې ولایت د والیتوب د بدلېدو پر سر له ولس مشره، ۱۵ وزارتونه، ۱۵ سفارتونه او ۳۰ ولسوالۍ او ۱۵ انتصابي وکیلان غواړي).

نو ځکه مې لرې و شړه او رټلی خواب مې ورکړه. ډیریو هغه زر ۱۰۰۰ افغانۍ واخستې او یوه ساعت نور هم کونه، کونه کېده هوټل کې. اوس نو څه د ډیریانو سره چای او توتان خورم او دې ډلې یوه ډیریو یوه هزاره ډیریو ته په غوصه دی، وایې چې زما سورلۍ ته لږیادی او غلته وي یې، چې تاسې به د بامیانو شیبې غوړبند په لار په ۲۵۰۰ افغانۍ یو بوخم، هغه زما خواکې هغه ډیریو راته کړه چې هغه هم ستا افغانان دي، زه تاسو خو یوه ژپي یئ. پوی یې کړه چې په هغې لار کې غله هم دي او طالبان هم دي، دواړه د زړه رحم نه لري، په هغه لاره له ده سره لار نه شئ او زه هم نه ځم.

چې ور څخه لارم که کورم چې درې واړه کندهاریان دي، په منظرو راغلي او کندهار ته ځي، یوه یې رحمت الله شاهي، بل یې منان، بل یې عتیق الله نومېږي. عتیق الله ته نو دوی نانی وایي، منان یې د بې زوی دی یا د بلې مور زوی، منان د پلار د کندهاری زوی دی او عتیق الله یې بیا د کوشنۍ مزارۍ زوی دی. نو نانی نو ښه نانی دی، الله ډیر ښکلی او زړه راښکونکی مینه ناک، ډېر ښایسته پیدا کړی دی، چې څه کورم چې ټول خلک هم ده ته کوري، زما د ښکلو چې الکانون وي ورسره نه لږېږي، خو دی ډېر ښایسته و، ډېر بلکې ببځي ډېر زړه کشکونکی و، هغه ارواښاد ملا اوستاد

مصری چې څلوېښت کاله وړاندې یې له موسیګی سره ویلې ده او د لغمان پخوانی اهنګین ترز کې ده، چې و ویلې یې دي:

▲ یا خو به ماته ښه ښکارېږي

یا دې په ټول عالم کې ساری نه وینمه

عتیق الله به یا ماته ښه ښکاره شوی و او یا به ما هسې تن هېڅ لیدلی نه و، ځکه ما په اته کلونو کې داسې الک په لوی ننگرهار، لوی کابل، لوی بلخ، اوزبکستان، او په همدومره کلونو کې مې کېدی شي ډېری روسي، تورکي، امریکایي، اېنگلیسي، هندي او فرانسوي د نندارې سټیډیو گانو خپاره شوي فلمونه ننداره کړې وي، خو مبالغه نه ده، دا نانی چې دوی له مزارې څخه کندهار ته وړه ډېر زړه کشکونکی او ډولي و.

په لار یې را څخه پوښتې کولې، ما به کم او لږ ځوابونه ورکول ډېر پام مې خپلو بچیانو لوري ته وو، نو پلې په مزار شریف ښار کې واوره وربدله د شپې روان وو، د هوټل په لور، ما ته یې و ویل: کرانه!

▲ خدای به مو بیا سره یوه ځای کړي

د شمال را واخله اوښکې پاکې کړه مینه

دې لنډۍ یې بارا ډېر خوند را کړه، همدا د ژوند یوه رښت دی، د دې له پاره زموږ د ټاټوبي هر الک ښکلی وي؛ د ژوند په ماحول کې ورته غوره لاس رسی ورکړئ؛ لور د لېوالتیا حس ور ورسوئ، روغې لارې ته یې برابر کړئ، چې تل په خوښۍ د ټاټوبي له هواوېچې څخه خوند واخلي، هغه لارې چارې وړ په کوټه کړئ چې د ژوند د اوږدېدو او ژوندې پاتې کېدو سبب یې شي، ځان او ټاټوبي ته سوکالي، بډاینه او ودنه راولي.

ایزې له ایز څخه اخستل شوي دي، ایز:- په پښتو کې شند، بې ثمره، د نر او ښځې په منځ کې، هغه نوم یا ستاین (صفت) چې مذکر او مونث و نه لري، بې جنسه، خصي، اشکي (لېوالي یا عشقي)، بې لورې، بې زوره، Genderless, Hermaphrodite، ځینې ځانګړنې د مېرمنو لري او ځینې د سړو یا نورې وې. کړه وړه یې چې نر وي، له سلو ۵۰٪ څخه ډېر اولیک شهم و لري، چې منځۍ کچه یې د نرو له پاره له سلو ۴۰٪ تېټ او په مېرمنو کې له سلو ۶۰٪ پورته دی. چې د لاس وجود یې نرم وي، که د نر لاس ډېر نرم وي په هغو کې د اولیم شهم له سلو ۵۰٪ پورته وي او د مېرمنو له ځانګړنو سره ورته والی پیدا کوي؛ اواز یې نازک کېږي، یا هغه ماشوم چې ډېر وخت یې له خوښندو او مېرمنو سره تېروي، د هغوی کړه وړه او سلوک یې خپل کړي وي او دوی پرې پوهېږي هم نه، ښځونک کېږي، د ښځو او مېرمنو ځانګړنې په کې ډېرې وي.

کوی شي چې دواړه لوري ډېری شپې له خپل بنسټ سره ګډ تېر کړي، الک له الکانو سره، لوبې و کړي لکه :- لاتو، تشلې، پټ پټونی، ډنډه او کلک، دبادب، تېره وارول، غېږې، غوځان، دوې کړ، پرکي، له ویالې توپ، لامبو، منډه، جوړه او په ګډه، ډبلې، زده کړې، ټیکنالوژي کارونه او موندنه، د کوران (قران) ژباړه، حدیثو گردان، د اسلام ارکان و کړي.

انجونې دي :- چنډری، پټپټې، بنګري، ګاټي، ګودۍ، پرکي، جوړه او په ګډه، بیاتي- ډال- تېکه د ګوتو لوبې، زده کړې، ټیکنالوژي کارونه او موندنه، د کوران (قران) ژباړه، حدیثو گردان، د اسلام ارکان و کړي. که په دوی کې یوه له بل کسه او کسې سره چې ډېر وخت تېر کړه او د دوی ځانګړنې او خصوصیات ځان کې پیدا کېدو سبب کېږي.

چې بیا د مېرمنو په شان په ناز ناز خبرې کوي، پیکي اړوي، ژر، ژر پیکي په لاس سم وي، وېښته ډېر خوځوي، لاسونه ډېر خوروي څپک، څپک؛ د شونډو غور او رنگ وهي، سپین پوډر وهي، د مېرمنو خټې او سینګار کوي، داسې کړنې ډېری کسه! کوي او کسې بیا د نارانو په شان کړنې کوي. ځینې یې خدایي ایز وي. ښځه وي خو د نر زردهکه یا د نر لمن لري؛ نر وي خو د ښځې خورلن یا منډکه لري. پنځي (طبیعي) ورته وایي، ځینې وخت ځنې غړي لکه سینې، تي، شونډې، د مخ ژۍ، زردهکه او منډکه له پلاستیکونو په روغمنو (ډاکټرانو) رغوي ځان ته. سوپې پنځي (مصنوعي) ورته وایي.

په ورته بڼه ایزې هم دي لکه لنډۍ ایزې (لنډۍ ییزې) تپه ایزې (تپیزې) ټیکی ایزې (ټیکیزې) او مصری ایزې (مصری ییزې) خپل کړه وړه له لنډۍ یو، تپو، ټیکی یو او مصری یو څخه را خپل وي.

۱۱.۱۳.۲.۱۱ ای (۱): لنډۍ ایزې

د دې له پاره زما څېړنه دا سپینې ته را اوباسي چې زه خپل د ژبې یوه څو سره پېيله د څو سره لنډۍ ایزې نوم باندې نوموم، چې دې پښتو درې سری پېړن له درې سرې لټکې یا درې سرې لنډۍ ایزې، څلور سره لټکې له څلور سره لنډۍ ایزې سره، پښخه سرې لټکې له پښخه سرې لنډۍ ایزې سره، شپږ سره لټکې له شپږ سره لنډۍ ایزې سره، اووه سرې لټکې له اووه سرې لنډۍ ایزې سره، اته سرې لټکې له اته سرې لنډۍ ایزې سره، نهه سرې لټکې له نهه سرې لنډۍ ایزې سره او لس سره لټکې له لس سره لنډۍ ایزې سره... دېرې ورته ځانگړې ځانگړنې لري. لکه:

۱۱.۱۳.۲.۱۱ د لنډۍ ایزې ځانگړې ځانگړنې

۱ :- ښه ډول لري، ۲:- بند بند دي، ۳:- کړندی حمله کوي، ۴ :- تېز زهر لري، ۵:- تېز زورور زهر شیندي، ۶:- اوږد عمر لري، ۷:- ښه غږ یا پشپاری کوي، ۸:- په حېرانوځي بڼه دې خوښ راځي چې وې ویني، ۹:- د لیدلو تلوسه پیدا کوي، ۱۰ :- سالم بچیان راوړي، کنه یې دېرېري، ۱۱:- هر سر یې ښه فکر کوي او د بل اوز اوري، ۱۲:- د هر سر دوې د لنډۍ ژبې پر دوښمن وېره اچوي، ۱۳:- د تې هر سر یې دوې سترگې وي (هر څه رانه ویني)، ۱۴:- چالپاز وېشتونکي، د زهر و سرونه یې پیل کړي د دې چې سیالي کوي د هر ډول جگړې له پاره چې پابښت وکړي، (ادمین، ۲۰۱۰ زېږدی، ۱ چوپړی)، ۱۵ :- عجیبه احساساتي، ۱۶. له لټکو یې کچه کمه ده، ۱۷:- د دوې سرو لټکې یا لنډۍ په کچه کړندی نه دي، ۱۸:- لږې دي خو شتون لري.

په همدې بڼه یې همداسې پېرېږدم او په همدې بڼه یې پوښ کې کوم.

هرې تېې ایزې، ټيکۍ ایزې او مصری ایزې چې دغه پورته ځانگړنې و درلودلې نو هغو ته لنډۍ ایزې وايي. تاسو لنډۍ ایزې، تپه ایزې، ټيکۍ ایزې او مصری ایزې ته ښه غور و نیسئ!! پام ورته و کړئ! نو بیا یې پېژنئ چې دا لنډۍ ایزې دي چې د څو سره لټکې ځانگړنې (خصوصیات) لري. تپه ایزې، ټيکۍ ایزې او مصری ایزې دا پورته ۱۸ ځانگړنې نه لري او تپه ایزې، ټيکۍ ایزې او مصری ایزې نه دي، بېلوالی یې پرهمدې کې دی. د دې د بېلولو له پاره زه (لیکوال) یوه بېلگه تاسو ته له خپلې پېيلې څخه کښم.

▲ دا به په څه جوړېږي یاره

▲ دا وطن نه جوړېږي یاره

غټ او واړه یې بلواگر جوړ شوي دینه

۳.۱۳.۲۰۱۱ د لنډۍ ایزې انځورونه

: دا لاندې د لنډۍ ایزې انځورونه مې د جنوري په ۳ درېیم، ۲۰۱۱ زېږدي کال کېښته کړي وو.

۱۸.: پښخه سرې لټکه، پښخه سرې لنډۍ یا پښخه
سری مار، پښخه سرې لنډۍ ایزه چمتو ده، څارنې
کوي. (# ۵۴ انځور)

۱۹.: درې سرې لټکه، درې سرې لنډۍ یا درې سرې
مار، درې سرې لنډۍ ایزه چمتو ده، څارنې کوي.
(# ۵۵ انځور)

۲۰.: ښکلې او خوږه لټکه، لنډۍ یا لس سره مار، لنډۍ
چمتو ده، څارنې کوي، روڼ بوږم چې داسې مې وکښل
د لنډۍ ایزې له پاره، کټ مټ یې همدا فلسفي اړخ
وندی دی، زه لیکوال لس سره لټکه له یوه ښه پېيلې
سره تشې کوم. چې ورته لس سره لنډۍ ایز یا لس سره
لنډۍ ایزه وايي او ټولې څنګېرې یې سره ورته دي.
(# ۵۶ انځور)

۲۱.: پیاوړي او غوره پښخه سرې لټکه، پښخه
سرې لنډۍ، پښخه سرې لنډۍ ایزه چمتو ده،
څارنې کوي، روڼ بوږم چې داسې مې وکښل د
لنډۍ ایزې له پاره، کټ مټ یې همدا فلسفي اړخ
وندی دی، زه لس سره لټکه له یوه ښه پېيلې سره
تشې (تشیع) کوم. چې ورته لس سره لنډۍ ایز یا
لس سره لنډۍ ایزه وايي او ټولې څنګېرې یې سره
ورته دي. (# ۵۷ انځور)

۱۱.۲.۱۳. ۴ لنډۍ ایزې تعریف (څرگندونه، ښکارونه، د دوی د یوه توري یا سکالو تشریح کول)

د وی یا ویکي له پامه لنډۍ ایزه هغې درې سرې پېیلې ته وایي چې د لټنې سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.

او په اصطلاح کې هغه وګړنې، پیاوړې، غښتلې، هېښونکې، سندريزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه پېيله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د ابېڅو، ښ، ډ، ږ، ن، ی او ... څخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پیدایښت سره جوښت یې جوت کړي دي. پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې ښې) یې پرته له ادبي بیرغې کولو (فلجیارېزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

د کوشنۍ لنډۍ ایزې د مسرو شمېر یې ۳، د څپو شمېر یې ۳۱ له دفتنګونو او پارونیکو پرته دی. (دفتنګونه، الیده، اضافه، سرباري او اوسټرياري، غونډلې یا کلې دي چې سندرې، اهنګ، ترنګتوک، یې لا خوږوي. په بله مانا دفتنګونه، غبرګېږونه یا واکه مرکب، هغه اوازو ته وایي چې د خپلواک او نیمواک په ملګرتیا منځ ته رازې؛ لکه یوه ستووی اواز یوه وار پتلیز له خولې راوزې؛ د یوه غبرګېږ لومړی ټوک یوه خپلواک او دویم ټوک یې یوه نیم واک اواز وي. کله زورکې واله یې یا نرمه، ډی، او زړکې واله یې یا درنه یې، ډی، او داسې نور. دفتنګونه، غبرګېږونه، ناتروپیکي، تروپیکي، سټریل، اوسټریل، پارونیکي، بلنوپیکي، انډېښنې، هېجانې، چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، ځانه!، اشنا، شیرینه، کرانه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای، نو، الله، او، کنه!، یه کرېانه!، یه پښتېانه!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، یه کرېانه شمه!، ای الکه! وروره!، بخته میره! دغه راز هو، نه، ښه، څنګه او ولې...، نومړي ټول د لنډۍ ایزې توکي دي، چې کله د هرې مسرې پیل کې، کله منځ، ډېری وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېر والی راوړي.

د پېښلې کلې یا غونډلې لړې لري. خو ډېری وخت د لومړۍ، دویمې او درېیمې مسرې په پای کې ترنګتوکه غونډله لري، چې دوی ټول ترنګتوک بشپړ وي. هره لنډۍ ایزه باید د ه (زموږ خپله، ه، هیا هې، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنۍ ه، لنډه ه، دوې سترګې ه، ه، دوې سترګې والا ه، یا عینکو والا، عصري او ځانښودې، ه، وایو) چې د پښتو ژبې، نهویشتم، ګڼه ابېڅې ده. په واول یا غږن اواز پای ته رسېدلې وي، لنډۍ ایزه د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږین) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. او درېیمه مسره یې ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته.

د هرې لنډۍ ایزې، د لومړۍ او دویمې مسرې څلورمه او اتمه څپه؛ د درېمې مسرې څلورمه اتمه او دولسمه څپه باندې زورنه وي او ډېری وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي.

له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنگوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سیمه کې بېلوالی لري. په بله وینا لنډۍ ایزې مېچه د څپیزه او خجیزه ټولوالي سره، سره پر یوه نازورنه څپه یا یوې خوږ غږې یا ترنمي څپه پای ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستۍ نهې، اتلسې، یوه دېرشتې څپې خوږغږي د لنډۍ ایزې مېچه د څپیزه او خجیزه ټولوالي ترڅنګه د لنډۍ ایزې یوه بل رغنده ټوک ګڼل کېږي. نه شتون یې رغبت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پېيلې په توګه یې یوه څپه کمېږي او له موسيکي (موسيقي) پلوه خوږ غږ له لاسه ور کوي. دغه پایني ټوکون په یوه پړ کې له دغو درېواړو څپو څخه هره یوه د ور مخکې نهې، اتلسې، یوه دېرشتې زورنې څپې له یوه څه اغېز سره لنډۍ ایزې ته یوه خوږغږي وربخښي او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه ورپته هره یوه څپه هم ایوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو انډول یې ترنګتوک یا ترنمي ټوک کې دی شي. غوره سټه د ترنګتوک په پایني مسره کې دی چې نوموړې مسره د ایزې رغبت پنځ کوي، د ایزې غوره ټوک او منځې راځي.

په ټوله کې غوره ایزې هغه دي چې د لنډۍ، تپې، تپکۍ او مصرۍ، له هرې یوې مسرې سره ورته لرونه، پښيلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکې نخښې، سرباري اهنګینه پایني څپې و لري، له ديفتګونو او پارونیکي سره. خو له نیمکۍ، انکۍ، لنډکۍ، بګتۍ، کبښۍ (شپې)، پارکۍ، کاکړۍ، نارې، بدلې، لوبې، سندرې، چاربيتۍ، سپينې (ازادې پېيلې)، کبښه کې، د اتن غبرګۍ، درې څپیزۍ، څلور څپیزۍ، پېنځه څپیزۍ، شپږ څپیزۍ، اووه څپیزۍ، اته څپیزۍ، نهه څپیزۍ، لس څپیزۍ، هایکوبۍ، موندۍ (سر پرېکړۍ)، انځورګۍ، کېنتوزۍ (سانتۍ)، نامانېزۍ، زخۍ، بې ټولۍ، ټولونجۍ، نا پېښليزۍ، نا پېيلۍ او سلسلۍ، دې ټولو پېيلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نۍ برخې، Dialogue) له سټې بېلوالی و لري؛ د دې له پاره چې دا ټول په ډېرې بڼه له درې مسرو څخه رغبت موندلی دی او زوکره شوي؛ ان له ساده درې غونډله ایزه وینا او یادونې سره. نوموړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسې وي، رت بېلوالی یا ګړندی فرق یې و کولی شي، ورته ګڼلې وي او د ټولو زهې پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی و شي.

د ایزې رنگونو ښکاروندی یې شپټلي (Color model: RGB, Red: ۰, Green: ۱۵۳, Blue: ۰) دی. د لښتیلیک (جدول) ۱. ۲. ۱ پېنځه څلوېښتو پښتو شعرونو او یوه سلو شپېته بېلا بېلو نورو پښتو شعرو رنگونو ښکاروندی (د رنگونو کوډ)، ۱۳۹۵ لېږديز لمريز کال په سټه ۳۶ ګڼه دی.

ایزې د غونډلې پوهې یا نحوې له پلوه د شنې وړ دي، د پښتو هره غونډله خبرې دي یا وینا ده، چې په کې له اوریدلو سره یې غوړونو ته د غږ یا اواز په لوړوالي او ټېټوالي بڼه رسېږي، غونډله ییز زورنه یا خچ د غونډلې دننه یوه غوند یا وی تر نورو په زیاتې زورنې او لوړوالي و ویل شي. په دې توګه د غونډلې بېلا بېل مانيز (بیاني، امري، پوښتي...) سره و نومېږي او جوت کاندې. پورتي درېګونې زورنې تر خپل سیوري لاندې راوړي او کمزوري کېږي، خو کر سره له منځه نه ځي؛ د هماغه اړوند توک (ويي، ويیغوند) مانيز او پښویز چار خوندي ساتي.

یوه نیم بې بیا د غونډلې د دویم یا درېیم درجه زورنې استازي هم کوي، بې له دې چې مانيز اغېز ورباندې واچوي، په دې توګه غونډله زورنه په عادي غونډلو یا شعري مسرو کې پر درو ځېلونو یا کالېونو یا ژانرونو وېشل کېږي؛ لکه په لاندې غونډله کې: مېرمنې له تا کرېان شم (مېر-مه-نې-له-تا-کر-بان-شم)، دغلته (درومي درجه ډېر زورور (درانه، ډېنامیکه) زورنې نښه ده، (د دویمې درجه لږ زورور او (درېیمه درجه کمزوره د زورنې نښه ده، ابېڅې یې لږ ډبل یا پېر شوي دي چې د غږ زورنه پرې شوي دي. هر کوره په غږګونډله، ګډغونډله او ګډولېغونډله کې دغه درې سره زورنې ښه ترا نومېږي شي.

ځینې ژبپوهان زورنه یوازې د ورو توکونو اړوند بولي، خو د دې له پاره چې د غونډلې دننه له دغو توکو څخه یوه زورنه ډېر دروندوالی مومي او ور سره یې بېلا بېل ډولونه توپیر مومي، نو همدغه غونډله ییز، غونډله پوهیز (نحوي) یا منطقي زورنه نومېږي.

په یوه سندربزه ټوټه (مسره) کې درې واړه په تېره موزیکال زورنه له موزیکال اهنګ سره اړخ بدلوي، په هره توګه له ځان سره غونډله ییزه زورنه هم ښه برجسته کوي. دلتا اهنګ د وزن یا ریتم په مانا نه، بلکې د تون په مانا دی. دا چې اسماعیل خو یې د اهنګ د شعر له رغندو توکو څخه ګڼلې، موخه یې ترې د وزن، ریتم، دی او له ورسره تړلي ستاینوم د اهنګن، څخه هم موخه د موزون، نه توننیک دی، لکه نجیب منلي چې په تېر کې د خجن د تونیک، په مانا کارولی او زورنه څپه یې د تونیک سپلا، په مانا بللې، د مجاویر، ۱۳۸۸ ل، ۲۹ چوپړی)

(Tone, Intonation) په هر ډول، غونډله ییز اهنګ چې کېښته پورته او یا هوار یون وڅوځون و مومي؛ خبرې او نا خبرې (انشائیې) یا امري غونډلې سره سره توپیر وي، هممهال شعري اهنګ هم دی. ځکه شعر هم له غونډلو او له اړوند زورونو او اهنګونو سره تړاو لري.

خو کله چې شپږ د موسیکۍ ډګر ته ور ګډېږي، نو بیا یې هغه زورنې (خجونه) او اهنګونه نور له ژبني، شعري چار پېریال را وځي او ،، موزیکل ،، کېږي. په دې ترڅ کې د دغه دواړو توکونه اهنګونه بلل کېږي: کمزورې زورنې ته یې تېټ اهنګونه وایي؛ اهنګونو ته یې لور اهنګونه؛ هغه بیا ،، زېر او بي: Pitch له پر له پسېوالي، ډېر پېښی او د رېږدا له پلوه له پراخوالي څخه منځ ته راځي. هر څومره چې پېښی یا تواتر شمېر زیات وي، غږ همغومره زېر او هر څومره چې لږ وي، غږ همغومره بم اورېدل کېږي. له بل پلوه که د رېږدا لمن هر څومره پراخه شي، غږ همغومره رسا او هر څومره چې لنډ تنګه شي، غږ همغومره نا رسا اورېدل کېږي.

په دې توګه غږ یا زېر وي یا بم؛ که منځنۍ، ولېدونکې یا جګېدونکې او داسې نور دي، اهنګ یا Intonation د زېر او بم یوه ډول دی؛ دا مانا کله چې د کړهه په بهیر یا اوږدو کې د زېر او بي پراختیا لمن د غونډلې په کچه وي هغه زېر او بي اهنګ بلل کېږي. اهنګ په پښتو کې ژبني ارزښت لري، د سارې په توګه خبري او ناخبري غونډلې سره توپیر وي؛ د خبرې هغې اهنګ ولېدونکې او د پوښتني هغې جګېدونکې ... دی، ،، غاړې ،، لحنونه، ،، غږیز تارونه: د سا (وچې) مری په لوره برخه کې حنجرې (چنجرک) دواړه دننه دېوالونو ته څلورو یا دوو جوړو مرغږیو (عضلاتو) ځای نیولی دی چې له ډېرو ارتجاعی او نری یو تارو څخه جوړ شوي دي. دغو تارو ته غږیز تارونه وایي، د غږونو د جوړېدو پر وخت سا (هوا) د حنجرې له تشې نه د غږیزو تارونو له منځه تېرېږي.

که د سا (هوا) د تېرېدو پر وخت چې د غږ زېر له پاره پر کار و لېږي، غږیز تارونه په عادي بڼه وي، په بله وینا یې، له له بله سره لرې وي، هوا له تارونو سره بې له کوم ټکره تېرېږي او تارونه نه رېږدي. نو داسې غږونه منځته راځي چې هېڅ راز بڼګهار او موسکیت نه لري، دا راز اوازونو ته ،، ناغږن اوازونه،، وایي. که د غږ د زېر پر وخت غږیز تارونه سره نږدې راوړل شي، په بله وینا، د حنجرې تشه سره ورشي، د هغو مرغږي سره راکېښکل شي، په دې توګه سا (هوا) تارونه پر رېږدا راوړي، داسې غږونه رامنځته کېږي چې بڼګهار او موسکیت لري؛ دا راز اوازونو ته ،، غږن اوزونه ،، وایي.

دا چې ټول پښتو خپلواک اوازونه د پیدایښت پر وخت غږیز تارونه رېږدوي، نو له دې کبله ټول غږن او خواږه دي،، (محمد رحیم، ۱۳۴۹ ل، ۵۲ چوپړی) داسې نورې رنګارنګې او ځانګړتیا وې راخپل وي.

د «موزیکال هنګ»، نومونه د چا خبره د دغو کردو توکو یا رنګا رنګیو یوه ټولګه ده. یوازینی شعر کې دی شي، بېلا بېل هنګ رغونکي (Componists) ورته بېلا بېل هنګونه وړ جوړ کړي. د نا زنجیري توکو (هنګ، لحن، زېر او بم) څه د موزیکل هغه په مټ، نه یوازې زیاته پیاوړتیا ورکوي، بلکې وړ سره ورسره انگازور کوي پې هم، پر پوښتنو یېکي یا استفهامیه ادات «وې»، باندې؛ هرګوره، په موسیګي نوټېشن کې د دغو نښو پر ځای له ځانګړیو لیکو یا سمبولو څخه کار اخلي.

غوره لنډۍ ایزې په خپله (لومړۍ) وګړنې ډله کې تر بل هر څېل (ژانر، کالېب) لنډۍ ته نږدې د پښتو مېچه څپزه – زورنه ټولواله یوه ټیپیکه او لارښوده مخبېلګه ده. له ژبني پلوه لږ تر لږه درې یا زیاتې غونډلې را اخلي، خو هم یې څپې له ټاکلي شمېر (دیارلسو) تېرې نه کوي او هم یې زورنې له ټاکلي شمېر (څلورو) تېرې نه کوي.

ځینې زورنې یې لږه زورنه لري، ځینې یوه څه زیات، خو ټولیز پایڅخ یا پاینۍ زورنه یې ترټولو پیاوړې راځي او همداسې یې د هرې څېرمه (فرعي) غونډلې هنګ ټولیز هنګ هومره زور نه لري. په بله وینا، د مخنۍ یو غونډلو بېلابېل هنګونه د هماغې وروستۍ غونډلې تر سیوري لاندې کمزوري پاتې کېږي. دا نو یوازې په ساز او اواز کې څېرمه هنګونه جوتوالی (برجسته والی) مومي او له ژبني ډګره نور را وځي.

په هر ډول د لنډۍ ایزې بېلابېل موزیکال هنګونه او اړوند طرزونه په ولسي پرګنو کې شتون لري. یوازې د خالي اواز له پلوه یې د پښتو ګړدودونه هومره له یوه تېره بل او له یوې سېمې بلې ته رنګارنګي توپیر مومي. کوچیان او پوونده یې یوه شان را انگازه کوي، کلیوال یې بل راز او همداسې پسې نور. له آره همدغه ولسي هنګونه او طرزونه دي چې ساز او اواز یا ټنګټکور ته له هاغو رنګارنګۍ یو سره لار موندلې ده.

نا ویلې دې پاتې نه شي، دغه رنګارنګۍ یې هله څو، څو ګرایه پراخوالی مومي چې له بېلابېلو وګړنۍ یو ځېلونو، لکه لنډۍ، تپې، ټیځۍ، مصری، سروکیو، بېلولو، شین خالیو، کاکړۍ یو، نارو او نورو سره وړاندې ورسته و ویل شي.

مانا دا چې د همدغو بېلابېلو ځېلونو له طرزونو هنګونو سره بېلابېل موزیکال ډولونه راخپلوي. لنډۍ ایزې ډولونه دومره بې کچ و مېچه شونتیاوې نه لري؛ نه دومره سرا سري منښت او ګرانښت لري. لکه لنډۍ، تپې، ټیځۍ، مصری یې چې لري.

پایله دا چې، شعري غونډلې د خج یا زورنې او نورو نازنځیري توکو په کارونه کې تر هغې پورې له نورو ګړنۍ یو غونډلو سره کوم توپیر نه لري. ترڅو کمپوز او موزیکالې شوې نه وي، په دې لړ کې ساز، اواز، زمزمه او ترنم هر یوه راتلی شي. موزیکال زورنه د (غونډله ییز) ډینامیکي زورنې پر خلاف تر جګېدا زیاته غځېدا او پراخېدا راخپل وي.

د نازنځیري توکونو یا فونیمونو په لړ کې زورنه نه یوازې د ناپېیلې، بلکې د پېیلې (شعري) وینا له بنسټیزو توکو څخه ګڼل کېږي. لکه چې پرې پر له پسې ټینګار شوی، د پېیلې په دوې ګونو بنسټیزو رغنده توکونو جوړښته برخو کې راځي. په بله وینا د «خې»، تر څنګ ټیګاو لري. ان تر دې چې تر خې هم زیات اړین بلل کېږي او هغه دا چې په یوه شعري چاپېریال کې د خې دود کې زیاتې شعر دومره نه زیانمنوي؛ بېخونده کوي یې لکه د یوه خج یا زورنې کې زیاتې یا ادلون بدلون یې چې تاوانې کوي او پیکه کوي. پښوینې سرغړونې یا تېروتنې کې دی شي د تول او تال یا په دوده وینا د «شعري اړتیا»، په پلمه دومره نا بنسټوره ګناه و نه شمېرل شي، خو د زورنې «خج»، دا کې او ویاړ هېڅکله نه بېل کېږي.

بل لورې ته زورنه یون نه لري، بلکې ځای پر ځای د بېلا بېلو توکو په لړ کې پر یوه ټاکلي توک «خې، وی، غونډ، غونډلې»، او بیا یې پر یوه ټاکلې برخه زور اچوي. په دې ډول یې وینګ تر نورو توکو ښه ترا برجسته کوي، چې په اېښخو کې مو د زورنې برخې اېښخې ډبل، بولټ کړي دي چې وییکی لوستلو کې نومړي برخه کې زورنه راځي یادونه کړې او په ډاګه شوي دي. خو اهنګ یوه خوا یوازې له هماغه لویترین او بشپړترین ویناییز توک «غونډلې»، سره کار لري او بلخوا یون او خوځون مومي. ګڼېته پورته یا هوار ځي او راځي، په دې توګه یې بېلا بېل ډولونه «خبري، ناخبري، امري، هېښني، ارمانی...» سره نومېږي «تشخیصوي»، چې له پاسه یې ختونه کش شوي دي.

آر (اصل) د پښتو پېیلې درې ډوله دی: ګړنې «ولسي یا وګړني»، لیکني «دیواني او نادېواني»، او نوي «ازاد»، پېیلې یا شعر بنسټ پر څپه او خج ولاړ دی. داسې چې له بېلابېلو غونډو «رکنو»، څخه رغېدنه مومي، یوه غونډ بیا درې ناخجني او یوه خجنه «زورنیزه یا فشار لرونکې»، څپه لري. د دې زباد پر بنسټ چې د پښتو پېیلې اډانه پر څپه او خج ولاړه ده او له دې سره ځي هر یوون «واحد»، یا ټوټه او مسره د څلورو څپو په لړ کې یوه خجنه راځي، نو د دغې اړینتیا او ورسره، ورسره د کار اسانتیا له پاره غواړو هره ټوټه، مسره په همداسې څلور څپیزو زورنو یوونونو ویشو او غونډونه «رکنونه»، یې و نوموو.

نا ویلې دې پاتې نه شي، کوم خج یا زورنه چې د یوه غونډ له څلورگونو څپو څخه یوه زورنه نه وي، د اړوند وي زورنې په توګه خپل ټاکلی ځای لري، که هغه د غونډ له لومړۍ څپې سره سمون و لري، یا له دویمې، درېیمې او یا له څلورمې څپې سره. په دې ډول یوه شاعر نه شي کولی، هغه د خپل ټول او تال د برابرۍ په موخه له یوې څپې بلې ته و لېږد وي.

یوه غونډ بیا درې نازورنه، ناخجنې، او یوه زورنې، خجنه یا فشار لرونکي، څپه را اخلې. په پای کې یوه یا دوې یا درې څپې سر بارې راتللی شي، چې پر هغې پاینی رښت د منلو وړ دی. د پښتو له درې ګونه شعري ډولونو، کرنۍ یو، لیکنۍ یو او اوسنۍ یو ازادو، څخه یوازې لومړی هغه د سېلابوتونیک ټول په کارونه کې لږ او ډېر ناندولی لري، مګر په دغو نورو دواړو ډولونو کې یوه راز دویمند، باقاعده، سیستم یا ټولواله شتون لري او هغه دا چې له هرو څلورو څپو څخه یوه خجنه راځي. هغه هم په دې ډول چې یا یې لومړۍ څپه خجنه وي، یا یې دویمه یا یې درېیمه او یا یې څلورمه. په دې توګه هر کرنۍ، شفاهي، دیواني، لیکني، او یا اوسني، ازاد، شعر له دغه راز څپیزو غونډونو، رکنونو، څخه رغېدنه موموي. له آره همغه غونډونه د پښتو ټولیز شعر کوشنۍ ترینې ټوټې، مسره، دي؛ خو د دود له مخې کوشنۍ ترینه دیواني مسره اووه څپیزه، یوه غونډ او درې ناخجنې سرباري څپې چې بل رکن نه پوره کوي، ده؛ کرنۍ شعر یوه غونډیزه یا څلور څپیزه کوشنۍ ترینه مسره لري، د اوسني ازاد شعر کوشنۍ ترینه هم هغه یوه غونډیزه راځي، په ځینو ځانګړیو اکره (حالتو) کې تر درې څپیزې، دوه څپیزې او ان یوه څپیزې پورې وره کې دی شي.

د زورنې دریځ (ځای یا موقعیت) له مخې شعر څلور ډوله غونډونه یا کوشنې واحدونه لري. چې زورنه څپه په (.) او نا زورنه څپه په (.) ښول کېږي:

۱. هغه غونډ چې له څلورگونو څپو څخه یې لومړۍ څپه خجنه (څپې باندې زورنه) وي، په دې ډول: ...
۲. هغه غونډ چې له څلورگونو څپو څخه یې دویمه څپه خجنه (څپې باندې زورنه) وي، په دې ډول: ...
۳. هغه غونډ چې له څلورگونو څپو څخه یې درېیمه څپه خجنه (څپې باندې زورنه) وي، په دې ډول: ...
۴. هغه غونډ چې له څلورگونو څپو څخه یې څلورمه څپه خجنه (څپې باندې زورنه) وي، په دې ډول:

په دروگونو پښتو شعرونو کې تر اوسه داسې بېلګې نه دي لیدل شوي چې لومړی څلور څپې یې بې زورنه وي یا په بله وینا یوه غوندې نه وي جوړ کړی او پښځمه زورنه څپه یې پېل موندلی وي. مانا دا چې زورنه هېڅکله له څلورمې څپې تېرې نه کوي او که نه هغه شعر به هرو مرو بې تول او تاله ،، بې وزنه ،، وي. دهمدغه آر (اصل) له مخې ځینې اوږده پور وییونه په پښتو شعر کې هډو هېڅ راتلای نه شي، لکه اهورامزدا یا نیکاراکوا چې د پښتو زورنپوهنې (خجپوهنې یا اکسنتولوجي) له پامه یې منطیقي یا عادي زورنه پر ورستۍ څپه راځي، حال دا چې دغه څپه پښځمه ده او تر څلور څپېز غوندې وتلې ده، له ،، لارغه یې شعر،، پرته پر بله هر ،، پښځمه شپږمه... (څپه یې زورنه راوړل له پښتو وینک سره اړخ نه لکوي.

د مسرې کچې له مخې د لیکني او دېواني پښتو شعر لنډترینه مسره اووه څپېزه او اوږده ترینه یې شپاړس څپېزه ده؛ هر کوره نن سبا په نوي غزل کې تر دوې څپېزه او په اوسني ازاد شعر کې هره ټوټه د آر له مخې تر یوه غوندې (څلورو څپو) پورې کوشنۍ کېدای شي او په ځانګړیو آکرو (حالتو) کې تر درې څپېز، دوې څپېزه او یوه څپېزه هم را لنډېدای شي؛ اوږدوالی یې هم تر ۲۸ څپېزو ازمایل شوی دی. نور پورته کېدون یې ځکه ناشته چې په خپله شاعران او بل هر لوستونکی (سندرغاړی) یې نور په یوه سا او بې لارغې (وقفې) د لوستلو او ویلو توان نه لري، سمې غېږي نیول دي ورسره ځان پرې غوره سترې کوي. د چا خبره سا یې په کې سوځي. په ازاد (ناپښلیز) پېپلې (شعر) کې یې هر کوره تر ۵۲ څپېزې بېلګه ترلاسه شوي.

خو لنډۍ ایزي چې درې سره لري ۳۱ څپېزې وي؛ څلور سره لنډۍ ایزي ۴۰ څپېزې وي؛ پښځه سره لنډۍ ایزي ۴۹ څپېزې وي؛ شپږ سره لنډۍ ایزي ۵۸ څپېزې وي؛ اووه سرې لنډۍ ایزي ۶۷ څپېزې؛ اته سره لنډۍ ایزي ۷۶ څپېزې وي؛ نهه سرې لنډۍ ایزي یې ۸۵ څپېزې وي او لس سره لنډۍ ایزي ۹۴ څپېزې وي. چې تر ټولو غوره یې څلور سره لنډۍ ایزي ۴۰ څپېزې رانېسلولې لری لري، څلور دانې و ویل شي خوند رنگ، د نوي وخت او هندارو په ښکاروندو په سته ولاړ راځي؛ ډېرې ښې یې اته سره لنډۍ ایزي ۷۶ څپېزې وي چې دوې دانې و ویل شي؛ ښې به بیا درې سرې ایزي دې اته دانې یا دولس و ویل شي؛ لږې ښې بیا پښځه سره لنډۍ ایزي یا پښځیزونې لنډۍ ایزي دي چې پښځه دانې و ویل شي ښې راځي او دا بیا له څلورو دانو شپږ سره لنډۍ ایزو سره خوا په خوا ځای نیسي. د لیکوال (زما) لنډۍ ایزي څپېزه (څپه، سېلاب، هجا ،، سیلېبل Syllable،، د ابېڅو شمېرلو) - خجیزه (زورنه، خج، اکسنت،، لفظ، د موسیقي نوټ: د خج ښه: د تورې په سرنښه ، چې د تلفظ د جګوالي او تېټوالي زور، اوږدوالی، کیفیت ښي:، ټینګه ، لهجه ،، تاکید: بېلونکې ښه: د وینا ، ځانګړی، خاص او بېل ، ډول، Accent، Morphemel:،،) جوړښت په دې ډول دی:

د لنډۍ ایزې څپیزې اوزورنې ۱.۴.۱۳.۲.۱۱

U-UUUUU-UUUUU

U-UUUUU-UUUUU

UUU-U-UUUUU-UUUUU-UUUUU

که- رې - کې- له + آ- هو - سره - بیا + یی
فر - دوس - پښ - تو + و - یو - کي - وا + یی
څه - که - ژا - پن + رنگ- ږی - پر- ژۍ + ږغ- ره - له- وي + نه؛ وی !! اه!

۱. ۲- ۳- ۴- ۵- ۶- ۷- ۸- ۹
۱۰. ۱۱. ۱۲- ۱۳. ۱۴- ۱۵. ۱۶. ۱۷. ۱۸
۱۹. ۲۰. ۲۱- ۲۲. ۲۳- ۲۴- ۲۵- ۲۶- ۲۷- ۲۸- ۲۹- ۳۰- ۳۱: ۲

د لنډۍ ایزې ځمکچپوهنې (هندسې) رغښت ۲.۴.۱۳.۲.۱۱

ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت یې داسې دی:

الف. _____

.....

ب. _____

د دې لنډۍ ایزې سپړنه ۳.۴.۱۳.۲.۱۱

د دې لنډۍ ایزې سپړنه

لومړۍ او دویمه مسره ۹ + ۰ + ۱۸ څپزې دي
دفتنگونه او پانونیکي نه لري.

درېمه مسره ۱۳ + ۲ = ۱۵ څپې چې ۱۱!!، او ۱۱،
اه!!، پانونیکي دي. دلته ټوله لنډۍ ایزه ۳۳ څپې شوي
ده، او ولس کې دفتنگونه لرغن دود دي.

کړېکې له آه و سره بیا یې

فردوس پښتو ویوکی وای یې

ځکه ژاېن رنگړۍ پر ژۍ رغړلوینه؛ وی!! اه!

د ټاټوبي سرغندوی هېښنده سندرغاړی باچا خان لغمانی ویلې.
وخت: (مهال: د موسیکې شیبه: پروخت، پرتاکلي وخت).
: ۸۰:۲۷:۰۰ (رې: ټاټوبې: دکیکې: ساعت) په وخت کې ویلي ده.

۱. لومړۍ مسره
۲. دویمه مسره
۳. درېمه مسره
۴. ۱، ۲، او ۳ یوه
لنډۍ ایزه
۵. دفتنگونه وی!! اه!
لري.
۶. شینېلي رنگ یې د
رنگ ښکاروندی
دی.
۷. څپې (سیلابونه)
۱. مسره ۹
۲. مسره ۹
۳. مسره ۱۳ + ۲
۸. زورنه (خڼه) بولد
۹. د اواز ټیوالی او
لوروالی خطونه،
اهنگ؛ ترنگتوک؛
۱۰. نرانو ته منسوبې
(اروند).
[اسماني رنگه
اېرم (هېرم) نخښه د
سرو له لوري ویل
شوي او گلابي
رنگه اېرم د ښځو
له لوري ویل
شوي.]

۱۱.۲.۱۳.۴ ای (۱): د لیکوال، زما، څرگندول چې رونوي کتنه داسې. د لیکول لنډۍ ایزه په لاندې بڼه لوری موږ ته په لاس راکوي لکه:

۱. لنډۍ ایزې له لنډۍ څخه رغښت مومي، تپه ایزې له تپې څخه، ټيکۍ ایزې له ټيکۍ څخه او مصرۍ ایزې له مصرۍ څخه.
۲. لنډۍ ایزې د لنډۍ پیلۍ مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ کوښښ دی؛ تپه ایزې د تپې پیلۍ مسرې کاپي، هم بڼه، هم ډول پرمختګ شوی روغ کوښښ دی؛ ټيکۍ ایزې د ټيکۍ پیلۍ مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ کوښښ دی او مصرۍ ایزې د مصرۍ پیلۍ مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ کوښښ دی.
۳. تر ټول لومړۍ بڼه یا کوشنۍ بڼه د ایزو موږ ته په پوخ کې کوي چې درې سره لري.
۴. څومره والی د ایزو موږ ته په پوخ کې کوي چې شپږ دانې دي او هر یوه یې درې مسرې لري.
۵. ځینې زورنې یې لږه زورنه لري، ځینې یوه څه زیات، خو ټولیز پایځ یا پاینی زورنه یې ترټولو پیاوړې راغلې او د مخنیو غونډلو بېلابېل اهنګونه د هماغې وروستۍ غونډلې تر سیوري لاندې کمزوري پاتې شوي. دا نو یوازې په ساز او اواز کې څېرمه اهنګونه جوټوالی (برجسته والی) مومي او له ژبني ډګره نور راوځي.
۶. د ایزې پېيلې پېنځګوني رغنده ټوکونه لکه: ژبه، ټول، واند (خیال)، اند (فکر) او ولوله (احساس، عاطفه) په کې په ایز او ایزه بڼه شتون لري.
۷. لنډۍ ایزه مېچه د څپیزه او خېزه ټولوالي (Syllabic and Tonic Measurement System) یوه بڼه او لارښوده مخبېلګه ده؛ له ژبني پلوه لږ تر لږه درې یا زیاتې غونډلې را اخستي، خو هم یې څپې له ټاکلي شمېر نه؛ نه؛ او دیارلسو څخه تېری نه دی کړی او هم یې زورنې له ټاکلي شمېر څلورو څخه تېری نه دی کړی، له دغو ټوکو پرته. دیفتنګونه، غبرګونونه،

ناتروپیکي، تروپیکي، ستریل، اوستریل، پارنویکي، بلنویکي، اندېښني، هېجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، خانه!، اشنا، شیرینه، کنه، یا الله، یه، و!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای.. نو، الله، او، کرانه!، یه کرانه!، یه پښتانه!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، یه کرانه شمه!، ای الکه! وروره! بخته میره! دغه راز هو، نه، ښه، څنگه، ولې...، نوموړي ټول د لنډۍ ایزې توکي دي، چې کله هرې مسرې پیل کې، کله منځ او ډېری وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېر والی راولي.

۸. د ایزې رنگونو ښکاروندی یې شپتلي دی (، ۱۵۳: Color model: RGB, Red:., Green: Blue: . دی. د لښتلیک (جدول) ۱. ۲. ۱ پېنځه څلوېښتو پښتو شعرونو او یوه سلو شپېته بېلا بېلو نورو پښتو شعرو رنگونو ښکاروندی (د رنگونو کود)، ۱۳۹۵ لېږديز لمريز کال په سټه ۳۶ گڼه دی.

۹. د ایزې پنځ له هغې لنډۍ، ټپې، ټیکی، او مصری کېږي چې منځه (هسته) وي، چې ځانگړې ځانگړنې یې لنډۍ، ټپې، ټیکی او یا مصری ته ورته وي، د ایزې نوموړې منځه موږ په خپل رنگ یې چې د ایزې رنگونو ښکاروندی یې شپتلي دی، په شپتلي یې کښو: چې سرباري، یا ببخاري یا تکراري مسرې یې هم شپتلي رنگ لري، د دې له پاره تر ډېره پورې دا سرک موږ ته په لاس را کوي چې د ایزې پنځې منځه وي. گډولې بڼه یا اونگ بڼه جوړه کړې مسرې هغه رنگ لري چې یا لنډۍ ته منسوبې وي، یا ټپې ته منسوبې وي، یا ټیکی ته منسوبې وي او یا مصری ته منسوبې وي: نو د همغو منسوبو شویو رنگ باندې پاتې کېږي، له دې څخه یې د پنځ نوم هم اخستل کېږي چې دا ایزه لنډۍ ایزه ده، که ټپه ایزه ده، که ټیکی ایزه ده او که مصری ایزه. له دې سره سم دا لنډۍ ایزه ده.

۱۰. د لنډۍ ایزې پېیلن لیکوال صفي الله فردوس خان ټولې په گډولې بڼه یا اونگ بڼه جوړه کړې (مصنوعي: دیسي، شلخي، گډول، ترکیبي، یوه ځای کول: فیصله کول: جوړول: صرف نظرکول، د جرم د مجازاتو څخه، د موافقې ته رسېدل. گډ، د دوو یا ډېرو اجزاوو څخه جوړشوی. انگر، غولی، احاطه شوی ځای، جارگی، چمبر: مرکب) یا (Mixdesign, Synthetic or compound) کېښلې ده، هره یوه نوې گډوله رغولې چې د نوې لنډۍ سکالو ځانگړنې، نخښې او بېلولی یې ځانته غوره کړی دی، هره یوه مسره یې په لیکه کړې یا په لیکه برابرول (Alignment) شوې. د سکالو تسلسل (continuity, succession) سره لري،

له لنډۍ یې څرگندېږي چې له نورو لرغونو پښتني وګړني پېيلو څخه روغې ګډوله شوي نه دي. دا به داسې ښکارېږي چې پنځي، طبيعي، دي او مصنوعي، ديسي او شلخي، نه دي.

۱۱. د دې لنډۍ ايزې پېيلن د پښتو لېوال دی، څېک تن دی، د لغمان يوه ښه نیک نومه وګړی دی چې ډېری شعرونه يې په پښتو ادب پنځي، طبيعي، او يوه دمي پوښلي دي، د زهن د لنډۍ ايزه زېږنده يې رښتینولي او پښتونواله پاتې شونې پرېږ دي. بل لورې ته دا د دې له پاره نه بوروم چې ځانمني ستاین شي، په ټوله کې د دې له پاره ده چې د نورو پېيلنو د پېيلو له پاره ترې په لرليد ګټې واخستل شي.

۱۲. د دې لنډۍ ايزې د زوکړې موده لکه څنګه چې زه وایم داسې ده: د انجنېنرۍ زده کړيال وم، د انجنېنرۍ دنده مې درلودله، تخنیکي مرستیال په بڼه د نوي مخابراتي او غورکي ټولواله مو په ټول ټاټوبي کې د لومړي ځل له پاره نړۍ وال د غورکي نوې ټولواله يا جي ایس ایم رغوله. ۱۶ کسېزه انجنېنرې او تخنیکي ماهرينو مشري را پر غاړه وه؛ په دې وخت کې زه ۲۱ کلن وم ځکه چې په ۱۹۸۶ زېږدي کې د مارچ په لسمه په پښتنه کورنۍ کې زوکړه شوی وم، زما ډېری شاعري له شلو کلو څخه په تېټ عمر کې شوي چې ۱۹۹۷ زېږدي څخه تر ۲۰۰۶ زېږدي پورې مې په کې د پنځي پېيلن په بڼه مزل وهلې دی، پېيلې يې زما په ليکي څلېر کې د دود ګې شتون لري.

يوه وار ملا عارف اخوند را سره و، د ملا باکي غونډۍ په سر، د موسا کلا ولسوالۍ، هېلمند په ۲۰۰۷ / ۰۱ / ۱۶، ۱۲. Roshan BTS site HLM د روښان ښادې ځای څخه د ټولې ولسوالۍ، خوږونو او درو ننداره کوله او د کرارې مجلس مو سره په ولاړه کوو، د میوند د جګړې د افغان ځواکونو د اتلو غازيانو کښونه، لارې يې راته خودلې چې له دې لارې میوند ته تلل، دا او هاغه يې لارې وې؛ د مشرانو له خولې يې ويل راته.

بيا دوې يا يوه شپه ورسته د ماسختن وخت کې چې مې دمه کوله، ځانته به له ستورو ډک اسمان لاندې ناست وم، د خپلې ډلې له ساتونکي خوني څخه د باندې، بيا به مې اواز له ځان سره غږو، ليکنی او کتابچه به را سره نه وو، په ناساپي بڼه يا يودمي به مې داسې پېيلې له خولې را وتلې چې دښتو، تيارو او چپتيا ته مې غږوله. دا ده همغه چارېريال او هواويچي د تاثير پنځي زېږنده ده.

د دې لنډۍ ایزې له پاره کره بوروم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې
(هستې) د زوکړې موده ده.

۱۳. د دې لاندې درو تپه ایزو او درو لنډۍ ایزې د وخت موده چې باچا خان لغماني په کاستوري
سور کې ویلې دي.

وخت: (وخت ټاکل، نېټه ایښودل، پرسور برابرول، وخت اندازه کول وخت، دوران؛ نېټه: ټیک
وخت، تایم، وخت، بیدو، موده؛ موکې یا موقع: دم، وار؛ ځل: کړۍ، ساعت، شیبه؛ غوټه:
مهال؛ د موسیګي شیبه: پروخت، پرتاکلي وخت). ۸۴:۳۹:۰۲:۰۰ (رپه: ثانیې: دکیکې:
ساعته) په وخت کې ویلي دي.

▲ له ډېرې مینې دې کونکی کړم

▲ زه دې رمته لېونی کړم

مینه دې واخله ما په خپل خیال کړه مینه

▲ ورته نور څومره په ژړا شم

▲ چې زه پخوا په خیال کې بیا شم

نور به په ژوند کې مینه نه کوم مینه

▲ مینه دې بې کچې بې شانه

▲ دا سترګې ما وژني جانانه

چې ترمې اوبنګې یې سهار کې و وینمه

د لنډۍ یو، تپو، ټیټی یو او مصری یو انگړ
څپرچوپړي (ریسـرچ پانې)

▲ له خپله در به څه درتېر شم

▲ د پوست له ور به څه در تېر شم!

غاړه غړی دې له کاله راڅه مینه

▲ دا به په څه جوړېږي یاره

▲ دا وطن نه جوړېږي یاره

غت او واړه یې بلواگر جوړ شوي دینه

▲ کریکې له آه و سره بیایي

▲ فردوس پښتو ویوکی وایي

ځکه ژاړن رنګړی پر ژۍ رغړلوینه

۱۱.۲.۱۳. ۵ بي (ب): تپه ايزې (تپيزې)

د دې له پاره زما څېړنه دا سپينې ته را اوباسي چې زه خپل د ژبې يوه څو سره پېيله د څو سره تپه ايزې نوم باندې نوموم، چې دې پښتو درې سرې پېيله له درو سره تپ يا درو سره زخم يا درې زخمه يا درې تپه، درو سره تپه ايزې، څلور سره تپ له څلور سره تپه ايزې سره، پېنځه سره تپ له پېنځه سره تپه ايزې سره، شپږ سره تپ له شپږ سره تپه ايزې سره، اووه سره تپ له اووه سره تپه ايزې سره، اته سره تپ له اته سره تپه ايزې سره، نه سره تپ له نه سره تپه ايزې سره او لس سره تپ له لس سره تپه ايزې سره... دېرې ورته ځانگړې ځانگېرې لري. لکه:

۱۱.۲.۱۳. ۶ د تپه ايزې ځانگړې ځانگېرې

۱:- درد پيدا کوي، ۲:- د انسان په تن کې چې درد وي، نو بيا سم د کار نه وي، ۳:- خونې له منځه وري، ۴:- خفگان ډېره وي، ۵:- په هېڅ څه پام نه راوړي، ۶:- انسان په دردونو اړوي، ۷:- تاثير يې د انسان په زړه تپ جوړه وي، ۸:- پټ زخمونه د انسان په وجود کې جوړه وي چې يوازې احساس يې کېږي، خو ليدل کېږي نه، ۹:- بې واکه کړنې په انسان کوي، بېواکه خوښي څرگند وي چک چک کوي، ۱۰:- تاثير يې د انسان رنک پرک زېر اړ وي، ۱۱:- غم ډېره وي، ۱۲:- د انسان سپينې تختوي، (لېزيت، ۲۰۱۴ لېږدی، ۱ چوپړی)، ۱۳:- ولس پرې خبرېږي، رسوايي کوي، ۱۵:- کرو زياتوي، ۱۶:- د تپ باندنۍ برخه کوشنې وي او د تپ دننۍ برخې رېښه اوږده وي، ۱۷:- انسان رنځور وي، ۱۶. له تپې يې کچه کمه ده، ۱۸:- د يوه تپ څخه يې د درد زورنه لږه وي ځکه چې يوه تپ په روغ بدن کې ډېر پيدا کېږي، ډېر او څو تپونه په تن کې لږ پيدا کېږي، ۱۹:- ايز تپ ځان تپه وي، ۲۰. لږې دي خو شتون لري. ۲۱. د دروغو تپ په هندارو کې د پردو له پاره جوړېږي او په زوره په تن پورې تېول کېږي.

تاسو ته يې همداسې پرېږدم او په همدې بڼه يې پوښ کې کوم.

هرې لنډۍ ايزې، تيکې ايزې او مصری ايزې چې دغه پورته ځانگېرې و درلودلې نو هغو ته تپه ايزې وايي. تاسو لنډۍ ايزې، تپه ايزې، تيکې ايزې او مصری ايزې ته ښه غور و نيسئ!! پام ورته وکړئ! نو بيا يې پېژنئ چې دا تپه ايزې دي چې د څو سره تپ ځانگېرې (خصوصيات) لري. لنډۍ ايزې، تيکې ايزې او مصری ايزې دا پورته ۲۱ ځانگېرې نه لري او لنډۍ ايزې، تيکې ايزې او مصری ايزې نه دي؛ بلولای يې پرهمدې کې دی.

▲ له ډېرې مينې دې گونکې کړم

▲ زه دې رمتيه لېونۍ کړم

مينه دي واخله ما په خپل خيال کړه مينه

رون بورم چې داسې مې و کښل د تپه ایزې له پاره، کټ مټ یې همدا فلسفي اړخ وندی دی، پنځه (تخلیق، رغښت، جوړولو) منځه (هسته) یې تپه ایزې پېپلې له سکالو څخه همدا دی، هندسې او ښکاره بڼه یې له لنډۍ ایزه، ټيکي ایزه او مصري ایزې سره ورته ده. زه ایزتپ، ایزه تپه له یوه بڼه پېپلې سره تشع کوم. چې ورته تپه ایزه، تپیزه وایي، او ټولې څنګېرې یې سره ورته دي.

۷.۱۳.۲.۱۱ د تپه ایزې انځورونه

: دا لاندي د تپه ایزې انځورونه مې د جنوري په ۳ درېیم، ۲۰۱۱ زېږدي کال کښته کړي وو.

۲۲: وران تپ، په ښېښه پرې شوی درې تپه
۱۴-۱۰-۸-۲۴۷۴-۱۴۷۱.
(# ۵۸ انځور)

۲۳: ۶۸۸۲۹ ووندس، تپ،
(# ۵۹ انځور). (۶۸۸۲۹ wounds)

Day 1

Day 107

۲۴: د رنځور تپ چې د تپ مېچه یې له یوې ورځې او ۱۰۷ ورځو ورسته پرتلې پر په ډاګه کوي.
(# ۶۰ انځور)

۱۱.۲.۱۳. ۸ د تپه ایزې (تپیزې) تعریف (څرګندونه، ښکارونه، تپه

ایزې د یوه توري یا موضوع تشریح کول).

د وی یا ویکي له پامه تپه ایزه هغې درې سرې پېلې ته وايي چې درو تپو سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.

او په اصطلاح کې هغه وګړنې، پیاوړې، غښتلې، هېښونکې، سندريزه، خوږه، ګنلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه پېيله ده؛ چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو، نیاګانو د پښتو ژبې د ابېڅو ،، ښ، ډ، ږ، ن، ی او ... ،، څخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پېدايښت سره جوښت یې جوت کړي دي. پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې ښې) یې پرته له ادبي بیرغې کولو (فلجیاړېزم: د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تیرول، Plagiarism) کښلی شي.

د کوشنۍ تپه ایزې د مسرو شمېر یې ۳، د څپو شمېر یې ۳۱ له دفتنګونو او پارنویکیو پرته دی. (دفتنګونه، الیده، اضافه، سرباري او اوستریاری، غونډلې یا کلکې دي چې سندر، اهنګ؛ ترنګتوک؛، یې لا خوږ وي، په بله مانا ديفتنګونه، غبرګېږونه یا واکه مرکب، هغه اوازو ته وايي چې د خپلواک او نیمواک په ملګرتیا منځ ته راځي او لکه یوستووی اواز یوه وار پتلیز له خولې راوځي. د یوه غبرګېږ لومړی ټوک یوه خپلواک او دوېم ټوک یې یوه نیم واک اواز وي، کله زورکۍ واله یې یا نرمه ،،ی،، او زرکۍ واله یې یا درنه یې ،،ی،، او داسې نور. ديفتنګونه، غبرګېږونه، ناتروییکي، تروییکي، ستریل، اوستریل، پارنویکي، بلنویکي، انډېښنې، هېجاني جغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، ځانه!، اشنا، شیرینه، کنه، یا الله، یه، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای.. نو، الله، او، ګرانه!، یه کرانه!، یه پښتیانه!، یه خلمیه!، هه بچیه!، فردوس ځانه!، لغمانیه!، یه که خاره!، ای الک! وروره!، بخته میره!، وی اه!، دغه راز هو، نه، ښه، څنګه، ولې...،) نومړي ټول د تپه ایزې (تپیزې) ټوکي دي، چې کله هرې مسرې پیل کې، کله منځ او ډېری وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېروالی را وړي. د پښېلې کلکې یا غونډلې لږې لري. خو ډېری وخت د لومړۍ، دوېمې او درېیمې مسرې په پای کې ترنګتوکه غونډله لري؛ چې دوی ټول ترنګتوک بشپړوي. هره لنډۍ ایزه باید د ه (هې) چې د پښتو ژبې، نهوېشتم، ګڼه ابېڅې ده. په واول یا ګړن اواز پایته رسېدلې وي، تپه ایزه د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي.

درېیمه مسره یې ۱۳ څپې وي له دفتنگونو پرته. د هرې تپه ایزې، د لومړۍ او دویمې مسرې څلورمه او اتمه څپه، د درېمې مسرې څلورمه، اتمه او دولسمه څپه، باندې زورنه وي. دېری وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي. له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنگوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سیمه کې بېلوالی لري. په بله وینا لنډۍ ایزې مېچه د څپیزه او خجیزه ټولوالي سره، سره پر یوه نازورنه څپه یا یوې خوږ غږې یا ترنې څپه پای ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستی څپې، اتلسمې، یوه دېرشتې څپې خوږ غږې د تپه ایزې مېچه، د څپیزه او خجیزه ټولوالي ترڅنګه د تپیزې یوه بل رغنده ټوک ګڼل کېږي. نه شتون یې رغښت له پوښتې سره مخامخ وي؛ د پېيلې په توګه یې یوه څپه کمېږي او له موسکي پلوه خوږ غږ له لاسه ور کوي. دغه پایني ټوکونه په یوه پېر کې له دغو درېواړو څپو څخه هره یوه د ور مخکې څپې، اتلسمې، یوه دېرشتې زورنې څپې له یوه څه اغېز سره تپه ایزې ته یوه خوږغږي ور بښي، پر همدې لاسوند له هرو درو څخه ورپه هره یوه څپه هم ایوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو انډول یې ترنګتوک یا ترنې ټوک کې دی شي. غوره سټه د ترنګتوک په پایني مسره کې دی چې نومړې مسره د ایزې رغښت پنځ کوي، د ایزې غوره ټوک او منځې راځي.

په ټوله کې غوره ایزې هغه دي چې د لنډۍ، تپې، تپکۍ او مصرۍ، له هرې یوې مسرې سره ورته لرونه، پېيلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکې نخښې، سرباري اهنکینه پاینۍ څپې و لري، د ديفتنگونو او پارونیکي سره. خو له نیمکې، انکې، لنډکې، بګتې، کېسې (شې)، پارکې، کاکړۍ، نارې، بدلې، لوبې، سندرې، چاربيتې، سپينې (ازادې پېيلې)، کېسه کې، د اتن غبرګۍ، درې څپیزې، څلور څپیزې، پېنځه څپیزې، شپږ څپیزې، اووه څپیزې، اته څپیزې، نهه څپیزې، لس څپیزې، هایکوبې، موندې (سر پرېکړې)، انځورګۍ، کېنتوزې (سانتې)، نامانېزې، زخې، بې ټولۍ، ټولونجۍ، نا پېنېليزې، ناپېيلۍ او سلسلۍ؛ دې ټولو پېيلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نۍ برخې، Dialogue) له سټې بېلوالی و لري. د دې له پاره چې دا ټولې یادې شوې پېيلې یا شعرونه په دېری بڼه له درې مسرو څخه رغښت موندلی دی او زوکړه شوي؛ ان له ساده درې غونډله ایزه وینا او یادونې سره. نوموړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسې وي، رت بېلوالی یا ګړندی فرق یې و کولی شي، ورته ګڼلي وي او د ټولو زهني پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی و شي.

د ایزې رنگونو ښکاروندی یې شپټلي (Color model: RGB, Red: ., Green: ۱۵۳, Blue: .) دی. د لښتلیک (جدول) ۱. ۲۰. ۱ پېنځه څلوېښتو پښتو شعرونو او یوه سلو شپېته بېلا بېلو نورو پښتو شعرو رنگونو ښکاروندی (د رنگونو کوډ)، ۱۳۹۵ لېږديز لمريز کال په سټه ۳۶ ګڼه دی.

د تپه ایزې د څپې شمېر بېلگه داسې ده چې درې سره لري ۳۱ څپېزې وي؛ څلور سره تپه ایزې ۴۰ څپېزې وي؛ پښځه سره تپه ایزې ۴۹ څپېزې وي؛ شپږ سره تپه ایزې ۵۸ څپېزې وي؛ اووه سرې تپه ایزې ۶۷ څپېزې؛ اته سره تپه ایزې ۷۶ څپېزې وي؛ نهه سرې تپه ایزې یې ۸۵ څپېزې وي او لس سره تپه ایزې ۹۴ څپېزې وي. چې تر ټولو غوره یې څلور سره تپه ایزې ۴۰ څپېزې رانښلولې لری لري او څلور دانې و ویل شي. خوند رنگ، د نوي وخت او هندارو په ښکاروندو په سټه ولاړ راځي؛ دېرې ښې یې اته سره تپه ایزې ۷۶ څپېزې وي چې دوې دانې و ویل شي؛ ښې به بیا درې سرې تپه ایزې دي چې اته دانې یا دولس و ویل شي؛ لږې ښې بیا پښځه سره تپه ایزې یا پښځیزونې تپه ایزې دي چې پښځه دانې و کښل او و ویل شي ښې راځي؛ دا بیا له څلورو دانو شپږ سره تپه ایزو سره خوا په خوا ځای نیسي. د لیکوال (زما) تپه ایزې څپېزه (څپه، سېلاب، هجا، سلیبل Syllable، د ابېڅو شمېرلو) - خڅیزه (زورنه، خج، اکسنت، لفظ، د موسیقي نوټ: د خج نښه: د تورې په سرنښه، چې د تلفظ د جگوالي او تېټوالي زور، اوږدوالی، کیفیت ښي، ټینګه، لهجه، ټاکید: بېلوونکی نښه: د وینا، ځانګړی، خاص او بېل، ډول.

Accent, Morphemel:، جورښت په دې ډول دی:

۹. ۱۳. ۲. ۱۱ د تپه ایزې څپیزه اوزورنه

U-UUUU-UUUU:U

U-UUUU-UUUU:U

UU:U-UUUU-UUUU-UUUU

له- دې - رې- مي + نې- دې - کون - ګي + کړم

زه - دې - ره - مه + ته - لې - وه - نی + کړم

مي - نه - دې - واخ+ له- ما - په - خپل + خيا - ل - کړه- مه + ینه

۱؛ ۱. ۲- ۳- ۴- ۵- ۶- ۷- ۸- ۹

۱؛ ۱۰. ۱۱. ۱۲- ۱۳. ۱۴- ۱۵. ۱۶. ۱۷. ۱۸

۱۹. ۲۰. ۲۱- ۲۲. ۲۳- ۲۴- ۲۵- ۲۶- ۲۷- ۲۸- ۲۹- ۳۰- ۳۱؛ ۲

۱۱.۲.۱۳.۹.۱ د تپه ایزې ځمکچپوهنې (هندسې) رغښت

ځمکچپوهنې (هندسې) رغښت یې داسې دی:

الف.

_____ پ یال

_____ پ یال

_____ ل..

ب. _____ پ یال . _____ پ یال _____ ل..

ځمکچپوهنې رغښت کې یې سپړنه داسې دی:

۱. ای (الف) د یوې درې سره تپه ایزې د کښلو (لیکو) ډول چې په ولاړه یا پورته کېدو (

اوفکي یا افقي، ویرتیکل) بڼه روښانه کوي او بې (ب) د یوې درې سره تپه ایزې د کښلو

(لیکو) ډول چې په پرتو (اومودي یا عمودي، ویرتیکل) بڼه روښانه کوي.

۲. کوشنۍ لیکه (خت یا خط) دیفتنگونه، غبرګفرونه، ناتروویکي، تروویکي، سترېل،

اوسترېل، پارنویکي، بلنویکي، انډېښنې، هیېجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو

وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، راځه!، کنه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه

الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای.. نو، الله، او، کرانه!، یه کرانه!، یه پښتیانه!

یه څلمیه!، هه بچیه!، فردوس خانه!، لغمانیه!، یه که څاره!، ای الکه! وروره!، بخته

میره!، وی اه!، دغه راز هو، نه، ښه، ځنگه، ولي...، نومړي ټول د تپه ایزې (تپیزې) توکي

دي، چې کله هرې مسرې پیل کې، کله منځ او ډېری وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو

په شمېر کې ډېروالی را ولي. چې په دې بڼه کې د پیلی او دوپېې مسرې (نیم بند، نیمه

کړۍ) په سر کې راغلي او د درېېې مسر یا اوږدې مسرې په پای کې دوې داني راغلي دي.

۳. منځني واټن لیکې یا یوه ۹ څپزه مسره ده، دوې غونډلې یا غبرګفونډلې دي.

۴. پې (پ) پښله (کافیه، قافیه) ده او لي (ل) لړ (ردیف) دی، چې د ۹ څپزې مسرې په

پای کې راځي او په ۱۳ څپزه مسره کې ده (هې) ابېڅې تل او اړین بڼه لړ وي.

۵. اوږد واټن لیکه یا یوه ۱۳ څپزه مسره ده، دوې غونډلې یا غبرګفونډلې دي.

۲۰۱۱.۰۹.۰۲ د تپه ایزې سپړنه

د دې تپه ایزې سپړنه

لومړۍ مسره $9 + 1 = 10$ څپې ده چې ووه!!، دفتنگونه او پانونیکي لري.
دویمه مسره $9 + 1 = 10$ څپې ده چې ووه!!، دفتنگونه او پانونیکي لري.
درېیمه مسره $13 + 2 = 15$ څپې چې ووی!!، او واه!!، پانونیکي دي.
دلته ټوله تپه ایزه ۳۵ څپې شوي ده، او ولس کي دفتنگونه لرغ دود دي؛ ترې
نټه (اېنکار یا منکر کېدل) ناسم او بېخي غلته کړنه ده.

۱. لومړۍ مسره
۲. دویمه مسره
۳. درېیمه مسره
۴. ۱، ۲، ۳ یوه تپه ایزه
۵. دفتنگونه واه!!، ووی!!! اه!.
۶. شینتلي رنگ یې د رنگ ښکاروندی دی.
۷. څپې (سیلابونه)
 ۱. مسره $9 + 1$
 ۲. مسره $9 + 1$
 ۳. مسره $13 + 2$
۸. زورنه (خجنه) بولد
۹. د اواز تېوالي او لوروالي خطونه، اهنګ؛ ترنګتوک؛
۱۰. ښځو ته منسوبې (اروند)

وه!! له ډېرې مینې دې کونګی کړم

وه!! زه دې رمته لېونی کړم

مینه دې واخله ما په خپل خیال کړه مینه؛ ووی!!! اه!

د تاتوبي سرغندوی، هېښنده، سندرغاړی باچا خان لغمانی ویلي.

وخت: (وخت ټاکل، نېټه ایښودل: پرسور برابرول: وخت اندازه کول وخت، دوران، نېټه: ټیک وخت، تایم، وخت، بیدو، موده، موکي (موقع): دم، وار، ځل: کړی، ساعت، شپبه، غوټه: مهال: دموسیګي شپبه: پروخت، پرتاکلي وخت).

..: ۱۸:۳۸:۰۰ (رپ: ثانې: دکیګي: ساعت) په وخت کې ویلي ده.

د لا ډېرو معلوماتو له پاره د لومړي ټوک ۱۱. څپرکی و کورئ.

۳.۹.۱۳.۲.۱۱ بي (ب): د لیکوال، زما، څرگندول چې رونوي کتنه داسې. د لیکول تپه ایزه په لاندې بڼه لوری موږ ته په لاس راکوي لکه:

۱. لنډۍ ایزې له لنډۍ څخه رغېست مومي، تپه ایزې له تپې څخه، ټیټی ایزې له ټیټی څخه او مصری ایزې له مصری څخه.
۲. لنډۍ ایزې د لنډۍ پیلۍ مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ کوښښ دی؛ تپه ایزې د تپې پیلۍ مسرې کاپي، هم بڼه، هم ډول پرمختګ شوی روغ کوښښ دی؛ ټیټی ایزې د ټیټی پیلۍ مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ کوښښ دی او مصری ایزې د مصری پیلۍ مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ کوښښ دی.
۳. تر ټول لومړۍ بڼه یا کوشنۍ بڼه د ایزو موږ ته په پوڅ کې کوي چې درې سره لري.
۴. څومره والی د ایزو موږ ته په پوڅ کې کوي چې شپږ دانې دي او هر یوه یې درې مسرې لري.
۵. ځینې زورنې یې لږه زورنه لري، ځینې یوه څه زیات، خو ټولیز پایځ یا پاینی زورنه یې ترټولو پیاوړې راغلې او د مخۍ یو غونډلو بېلابېل اهنکونه د هماغې وروستۍ غونډلې تر سیوري لاندې کمزوري پاتې شوي. دا نو یوازې په ساز، اواز کې څېرمه اهنکونه جوتوالی (برجسته والی) مومي او له ژبني ډګره نور را وځي.
۶. د ایزې پیلې پېنځکوني رغنده توکونه لکه: ژبه، تول، واند (خیال)، اند (فکر) او ولوله (احساس، عاطفه) په کې په ایزو او ایزه بڼه شتون لري.
۷. تپه ایزه مېچې د څپیزه او خجیزه ټولوالي (Syllabic and Tonic Measurement System) یوه بڼه او لارښوده مخبېلګه ده؛ له ژبني پلوه لږ تر لږه درې یا زیاتې غونډلې را اخستي، خو

هم يې څپې له ټاکلي شمېر نه؛ نهه او ديارلسو څخه تېری نه دی کړی او هم يې زورنې له ټاکلي شمېر څلورو څخه تېری نه دی کړی. له دغو ډډ، وه!، وی!!!، اه ،، توکو پرته. ديفتنگونه، غبرگغږونه، ناتړوييکي، تړوييکي، ستريل، اوستريل، پارنوييکي، بلنوييکي، اندېښنې، هييجاني چغې، لکه: (الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، ځانه!، اشنا، شيرينه، کنه، راخه!، يا الله، يه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای.. نو، الله، او، کرانه!، يه کرانه!، يه پښتانه!، يه ځلميه!، هه بچيه!، يه کرانه!، ای الکه! وروره!، بخته مېړه! دغه راز هو، نه، ښه، څنگه او ولې... نوموړي ټول د تپه ايزې توکي دي، چې کله د هرې مسرې پيل کې، کله منځ او ډېری وخت په پای کې ويل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېر والی راولي. لکه ۳ څپې چې په پورتنۍ تپه ايزه کې ډېرې شوي دي.

۸. د ايزې رنگونو ښکاروندی يې شپتلي (Color model: RGB, Red: ۰, Green: ۱۵۳, Blue: ۰) دی. د لښتيلیک (جدول) ۱. ۲. ۱ پېنځه څلوېښتو پښتو شعرونو او يوه سلو شپېته بېلا بېلو نورو پښتو شعرو رنگونو ښکاروندی (د رنگونو کوډ)، ۱۳۹۵ لېږديز لمريز کال په سته ۳۶ گڼه دی.

۹. د ايزې پنځ له هغې لنډۍ، تېې، ټيکۍ او مصری کېږي چې منځه (هسته) وي، چې ځانگړې ځانگړنې يې لنډۍ، تېې، ټيکۍ او يا مصری ته ورته وي. د ايزې نوموړې منځه موږ په خپل رنگ يې چې د ايزې رنگونو ښکاروندی يې شپتلي دی، په شپتلي يې کښو او چې سرباري، يا ببخباري يا تکراري مسرې يې هم شپتلي رنگ لري؛ د دې له پاره تر ډېره پورې دا سرک موږ ته په لاس را کوي چې د ايزې پښې منځه وي. گډولې بڼه يا اونک بڼه جوړه کړې مسرې هغه رنگ لري چې يا لنډۍ ته منسوبې وي، يا تېې ته منسوبې وي، يا ټيکۍ ته منسوبې وي او يا مصری ته منسوبې وي نو د همغو منسوبو شويو رنگ باندې پاتې کېږي. له دې څخه يې د پنځ نوم هم اخستل کېږي چې دا ايزه لنډۍ ايزه ده، که تپه ايزه ده، که ټيکۍ ايزه ده او که مصری ايزه. له دې سره سم دا تپه ايزه ده.

۱۰. د تپه ایزې پېیلن لیکوال صفی الله فردوس خان ټولې په کېډولې بڼه یا اونک بڼه جوړه کړې (مصنوعی: دیسی، شلخی، کېډول، ترکیبي، یوه ځای کول: فیصله کول: جوړول: صرف نظرکول ،، د جرم د مجازاتو څخه،،: موافقې ته رسېدل. کېد، د دوو یا ډېرو اجزاوو څخه جوړشوی. انگر، غول، احاطه شوی ځای، جارگی، چمپر: مرکب) یا (Mixdesign, Synthetic or compound) کښلې دي. هره یوه نوې کېډوله رغولې چې د نوې ټپې سکالو ځانګړنې او نڅېنې او بېلولی یې ځانته غوره کړی دی؛ هره یوه مسره یې په لیکه کړې یا په لیکه برابرول (Alignment) شوي، د سکالو تسلسل (continuity, succession) سره لري، له ټپې یې څرګندېږي چې له نورو لرغونو پښتني وګړني پېیلو څخه روغې کېډوله شوي نه دي. دا به داسې ښکارېږي چې پنځي، طبیعي، دي او مصنوعي، دیسی او شلخی، نه دي.

۱۱. د دې تپه ایزې پېیلن د پښتو لېوال دی، څېک تن دی، د لغمان یوه ښه نیک نومه وګړی دی چې ډېری شعرونه یې په پښتو ادب پنځي، طبیعي، او یوه ډمي پوښلي دي؛ د ذهن د تپه ایزه زېږنده یې رښتنولي او رښتنې لېوالتیا پاتې شونې پرېږدي. بل لوري ته دا د دې له پاره نه بوروم چې ځانمني ستاین شي، په ټوله کې د دې له پاره ده چې د نورو پېیلنو د پېیلو له پاره ترې په لرلید ګټې واخستل شي.

۱۲. د دې تپه ایزې د زوکړې موده لکه څنګه چې زه وایم داسې ده: د ملا باګي غونډۍ په سر، د موساکلا، هېلمند په ۲۰۰۷/۰۱/۱۶ د روښان ښادې ځای څخه یوه شپه ورسته د ماسختن وخت کې مې ډمه کوله او ځانته به له ستورو ډک اسمان لاندې ناست وم له خپلې ډلې له ساتونکي خوني څخه د باندې. بیا به مې اواز له ځان سره غږو، لیکنی او کتابچه به را سره نه وه، په ناساپي بڼه یا یوډمي به مې داسې پېیلې له خولې را وتلې چې دښتو، تیارو او چپتیا ته مې غږوله چې د رڼا په لورې څرک شي. دا د همغه چارپرېال او هواوېچې د تاثیر پنځي زېږنده ده. د دې تپه ایزې له پاره کره بوروم چې همدا یې د پنځي (تخلیق) منځي (هستی) د زوکړې موده ده.

۱۳. باچا خان لغماني په خپل خواږه غږ کې نوموړې تپه ایزې ویلې دي. په ښه سور او لی کې :-

لغمانی څلور سوره دي او ټول زاړه هم دي، لکه: ۱. بیروي، ۲. کستوري، پاړي، کیلان دي؛ چې ډېری بیا لنډۍ، تپه، ټیکي، مصری، لنډۍ ایزې، تپه ایزې، ټیکي ایزې او مصری ایزې په کستوري سور کې وایي. داستاني بیا هغه بولي چې په نه باندې پایڅپه موندلې وي. له داستان سره یې گډې وایي یا له یه کرانه! څخه ورسته، یا هه بچیه! په مې لنډۍ، تپه، ټیکي، مصری، لنډۍ ایزې، تپه ایزې، ټیکي ایزې، مصری ایزې په کستوري سور کې وایي؛ سرغندوی طرز چې وایي لغمانی ته یې که؟ هغه مشهور طرز دی چې وایي چارباغی ته یې که! همدا سور دی. چې ډېری سورونه کلکي او ملاکي اوستاد ویلي دي. بیو پلاستي، گولایروي، اسوري، همن کلیان، چې گڼه یې لسو یا دولسو ته رسېږي. په ارو او امرو تران کوي. لاندېنې ایزې نوموړي په کاستوري سور او لی کې کت مټ په: ۸۴:۳۹:۰۰۰۰۲ (رپه: ثانې: دیکي: ساعته) پېر کې ویلې دي.

۱۴. د ژور پام کونکي په بڼه زه د لیک دود نخښې لکه: د لنډۍ ایزې، تپې ایزې، ټیکي ایزې او مصری ایزې په هره مسره کې د چپه پېښې ، ، Comma کامه، دغه (،) نښه چې جملې او کلي سره بېلوي، ویرگول. ، ، ؛ نښه ، ، Exclamation: چیغه، کرپړه، د تعجب نه ډکه چیغه. که !! شي دوې برابرې او که درې !!! شي درې برابرې لوړه چیغه ، ، ؛ پوښتنې نخښه ، ، Question Mark: تپوس نخښه: پلټنه اعتراض نخښه: شک نخښه: پېشنهاد نخښه: پوښتل نخښه، تپوس کول نخښه: شک کول نخښه: مناقشه کول نخښه، غوښتنې نخښه، وړاندېز نخښه. ، ، ؛ اندرې ، ، colon (:): شارچې نښه، د لویې کولې یوه برخه. ، ، ؛ ټکی لرونکې کامه ، ، (:): Semicolon بېلوونکې نښه، هغه نښه چې د جملې فقرې سره جلا کوي. ، ، ؛ شمېره ، ، (#) Number: گڼه، عدد، گڼ (= حساب) ، ، ؛ را اخیستنې ، ، (، ،) Right left double : quotation mark را اخیستنې، نقل، اقتباس. ، ، ؛ دوې لېنډۍ ، ، () Superscript right left : parenthesis د پاسه لیکل، لکه د نامه، ادرس یا نور، اخځوک، معترضه جمله، دوه لېنډۍ، قوسونه. ، ، ؛ د اتصال ، ، hyphen minus: گډکېدو نخښه، یوه ځای کېدو نخښه. ، ، او ټکی ، ، full stop: پندول، پېرېول. ډک، بشپړ، مفصل. اکثر حد، اعظمی حد. په بشپړه توګه. ، ، کارونه اړینه بولم. په خپل لیکي کې کښم چې د غبرګوندلو، پارنویکو، د هرې مسرې ښکاره کېدل څرګند کړي او بېلولی یې سپینې ته را وباسي.

د لنډۍ یو، تپو، ټیټی یو او مصری یوانگر
څپرچوپړي (رېسـرچ پانې)

▲ وه! له ډېرې مینې دې گونگی کړمه

▲ وه! زه دې رمته لېونی کړمه

مینه دې واخله ما په خپل خیال کړه مینه؛ وی!!! اه!

▲ ورته نور څومره په ژړا شمه

▲ چې زه پخوا په خیال کې بیا شمه

نور به په ژوند کې مینه نه کوم مینه؛ وی!!! اه!

▲ مینه دې بې کچې بې شانه

▲ دا سترگې ما وژني جانانه

چې ترمې اوبسکې یې سهار کې و وینمه؛ وی!!! اه!

▲ وه! له خپله در به څه در تېر شمه

▲ وه! د بوست له ور به څه در تېر شمه

غارې غړی دې له کاله راځه مینه؛ وی!!! اه!

▲ دا به په څه جوړپړي یاره

▲ وه! دا وطن نه جوړپړي یاره

غټ او واړه یې بلواکر جوړ شوي دینه؛ وی!!! اه!

▲ کریکې له آه و سره بیایي

▲ فردوس پښتو ویوکی وایي

ځکه ژاپن رنگری پر ژی ریغروینه؛ وی!!! اه!

۱۱.۱۳.۲.۱۰ پي (پ): ټيکي ايزي (ټيکيزي)

د دې له پاره زما څېړنه دا سپینې ته را اوباسي چې زه خپل د ژبې یوه څو سره پېيله د څو سره ټيکي ايزي نوم باندې نوموم، چې دې پښتو درې، څلور او پښخه سره پېيله له درې سره، څلور سره او پښخه سره ايز ټيک: درې، څلور او پښخه سره رت رمټ ايز يا درې، څلور او پښخه سره سم برابر ايز او ايزي سره تشبې کوم، چې ورته ټيکي ايزه وايي. په دغه ډول څېرې لري، درې سره ټيکي ايزي، څلور سره ټيکي ايزي، پښخه سره ټيکي ايزي، شپږ سره ټيکي ايزي، اووه سره ټيکي ايزي، اته سره ټيکي ايزي، نهه سره ټيکي ايزي او لس سره ټيکي ايزي... په ښه مندل کېږي. د ټولو پام د ناوې ناوېتوب درناوي ته چې په همدغه شېبو او چارپېريال کې ويل کېږي نوموم پي. ټولې څنگېرې پي د ښادۍ د دې شېبو سره ورته وي. هر څه د ناوې برابر وي، سم برابر، يوازې د ناوې ستاينه په کې کوي. همدغه چارپېريال سره ډېرې ورته ځانگړې ځانگړې لري. لکه:

۱۱.۱۳.۲.۱۱ د ټيکي ايزي (ټيکيزي) ځانگړې ځانگړنې

۱:- ناوې د ناوېتوب درناوي په کې وي، ۲:- د ټولو پام د ناوې سپېڅلتيا ته اړ وي، ۳:- رتبې رمټ وي، ۴:- خوښې ډېره وي، ۵:- ډېر خوږ تاثیر لري، ۶:- ډېر پام د خلکو ورته اوږي، ۷:- تر ډېره ستايل کېږي، ۸:- تاثیر يې ټينگ وي، ۹:- ميرمنې يې ډېرې وايي، ۱۰:- په ودونو کې ډېرې اوږول کېږي او يادول کېږي، ۱۱:- د پال په بڼه يې پېغلې وايي، ۱۲:- له لنډۍ ايزي، تپه ايزي او مصری ايزي يې کچه زياته ده ځکه ايز او ايزي ډېر سر او کار کوراکور، لورالور له ښادۍ يو، ودونو او محفلونو سره لري، ۱۳:- په کډه يې وايي سره، ۱۴:- پېغلو لاسونه سره يوه تر بل ورکړي وي ناوې يې په منځ کې وي، د لاسو نو په تال سره په خوږو اوزو ناوې په تال زنکوي، ۱۵:- ناوې پرې ډېره خوشحالهږي، ۱۶:- د ناوې ستاينه په کې وي.

تاسو ته دا همداسې پرېږدم، په همدې بڼه يې پوښ کې کوم.

هرې لنډۍ ايزي، تپه ايزي او مصری ايزي چې دغه پورته ځانگړنې و درلودلې نو هغو ته ټيکي ايزي وايي. تاسو لنډۍ ايزي، تپه ايزي، ټيکي ايزي او مصری ايزي ته ښه غور و نيسئ!! پام ورته و کړئ! نو بيا يې پېژنئ چې دا ټيکي ايزي دي؛ چې سمې برابر وي، د ناوې ستاينه په کې شوې وي او د واده د شېبې چارپېريال زوکړې خصوصيات لري. لنډۍ ايزي، تپه ايزي او مصری ايزي دا پورته ۱۶ ځانگړنې نه لري؛ بېلوالی يې پرهمدې کې دی. لکه دا لاندي زما دوې دانې ټيکي ايزي دي چې په مهترلام، لغمان،، (جيبي ويلس، ۲۰۰۱ زېږدي، ۱ چوپړی) کې مې په خپل کور کې په ۲۰۰۷ زېږدي کال کې کښلې وې. دا زما خپلې ټيکي ايزي دي، زه نه يم، خو ډېرو مېرو، ميرمنو به ويلې وي او دي.

د دې د بېلولو له پاره زه (لیکوال) دوې بېلکې لومړۍ یې څلور سره تیکی ایزه او دویمه یې پېنځه سره تیکی ایزه تاسو ته له خپلې پېیلې څخه کښم.

▲ د زړه ارمان یې پوره کړي

▲ د پلار له کوره روانېږي

▲ جلی وديږي خوشحالهږي

په سترگو ژاري په زړه کورې ماتوینه

▲ جانان دې راغی له درشله

▲ ترشې چورلېڅه له دا کله

▲ دا باچاهي ده د ستا خپله

▲ ناوی رو، رو کدم اخله

د ولس پېغلې په کتار درسره ځینه

۱۱.۲.۱۳.۱۲ د تیکی ایزې د چارپریال انځورونه

: دا لاندې د تیکی ایزې چارپریال انځور لږ استازیتوب کوي، خود بل ځای انځور دی. زموږ د تیکی ایزې سم برابر محیط انځور په لاس رانغلو. (تمه ده چې پردې مې پر پرې مه نیسئ)

۲۵: . گرزونې د مسلمانانو د واده انځور دی، چې د تیکی ایزې چارپریال انځور وي. روڼ بورم چې داسې مې و کښل د تېکې ایزې له پاره، کټ مټ یې همدا فلسفي اړخ وندی دی، زه ایز تیک له یوه بڼه پېیلې سره تشې کوم. چې ورته تیکی ایزه وایي، او ټولې څنګرې یې سره ورته دي. (# ۶۱ انځور)

۱۱.۲.۱۳ د ټیکی ایزې تعریف (څرگندونه، ښکارونه، ټیکی ایزې د یوه

توري یا سکالو تشریح کول)

د وی یا ویکی له پامه ټیکی ایزه هغې درې سرې پېیلې ته وایي چې د څو سره ټیک سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګړنې، څرنگوالی او څرګندوالی لري.

په اصطلاح کې هغه وګړنۍ، پیاوړې، غښتلې، هېښونکې، سندريزه، خوږه، کنلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه پېيله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو؛ د پښتو ژبې د ابېڅو، ښ، ډ، ږ، ڼ، ی او ...، څخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پیدایښت سره جوښت یې جوت کړي دي. پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې ښې) یې پرته له ادبي بیرغی کولو (فلجبارېزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

د کوشنۍ ټیکی ایزې د مسرو شمېر یې ۳، د څپو شمېر یې ۳۱ له دفتنگونو او پارنویکيو پرته دی. (دفتنگونه ، الیده ، اضافه، سرباري او اوسترباری، غونډلې یا کلغې دې چې سندرې ، اهنک؛ ترنکتوک؛ ، یې لا خوږ وي. په بله مانا دیفتنگونه ، غبرګېږونه یا واکه مرکب ، هغه اوازو ته وایي چې د خپلواک او نیمواک په ملګرتیا منځ ته راځي؛ لکه یوستووی اواز یوه وار پتلیز له خولې راوځي د یوه غبرګېږ لومړی ټوک یوه خپلواک او دویم ټوک یې یوه نیم واک اواز وي؛ کله زورکې واله یې یا نرمه ،،ی، او زړکې واله یې یا درنه یې ،، ی، او داسې نور. دیفتنگونه ،غبرګېږونه، ناتروییکي، تروییکي، ستریل، اوستریل، پارنویکي، بلنویکي، اندېښنې، هېبجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، ځانه!، اشنا، شیرینه، کنه، راځه!، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای.. نو، الله، او، کرانه!، یه کرانه!، یه پښتانه!، یه څلمیه!، هه بچیه!، فردوس ځانه!، لغمانیه!، یه که څاره!، ای الکه! وروره!، بخته مېړه! دغه راز هو، نه، ښه، څنګه او ولې...) نوموړي ټول د ټیکی ایزې (ټیکیزې) توکي دي، چې کله د هرې مسرې پیل کې، کله منځ، ډېری وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېروالی راولي.

د پښلې کلغې یا غونډلې لږې لري. خو ډېری وخت د لومړۍ، دویمې درېیمې، څلورمې او پینځمې مسرې په پای کې ترنکتوکه غونډله لري، چې دوی ټول ترنکتوک بشپړ وي. هره ټیکی ایزه باید ده (زموږ خپله ،، ه، ه یا هې ،، چې ورته وره ه، روغه ه، کوشنۍ ه، لنډه ه، دوې سترګې ه، ه، دوې سترګې والا ه، یا عینکو والا، عصري او ځانښودې، ه، وایو) چې د پښتو ژبې ،نویستم، ګڼه ابېڅې ده. په واول یا ګڼ اواز پای ته رسېدلې وي، لنډۍ ایزه د پښتو ژبې د

فونولوژیکي (غبریز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي.

د لومړۍ ټيکي ایزې څلورمه او د دویمې ټيکي ایزې پښځمه مسره یې ۱۳ څپې وي له دفتنگونو پرته لري.

د هرې ټيکي ایزې لومړۍ او دویمې (د پورتنۍ څلور سرې مسرې درېمه، او د پښځه سرې مسرې څلورمه) مسرې څلورمه او اتمه څپه؛ د درېمې مسرې (پایڼې مسرې)، څلورمه، اتمه او دولسمه څپه باندې زورونه وي او ډېری وخت په کې کومه څپه باندې زورونه نه احساسېږي.

له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنگوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سیمه کې بېلوالی لري. په بله وینا ټيکي ایزې مېچه د څپیزه او خجیزه ټولوالي سره، سره پر یوه نازورنه څپه یا یوې خور غږې یا ترنې څپه پای ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستۍ نهې، اتلسې، اووه ویشتي او څلوېښتمه (د پښځه سره ټيکي ایزې یې نهې، اتلسې، اووه ویشتي، شپږدېشتې او نهه څلوېښتمې) څپې خورغږي د ټيکي ایزې مېچه د څپیزه او خجیزه ټولوالي ترڅنګه د ټيکیزې یوه بل رغنده توک ګڼل کېږي. نه شتون یې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پېيلې په توګه یې یوه څپه کمېږي او له موسکي پلوه خور غږ له لاسه ور کوي. دغه پایني توکونه په یوه پېر کې له دغو درېواړو څپو څخه هره یوه د ور مخکې وروستۍ نهې، اتلسې، اووه ویشتي او څلوېښتمه (د پښځه سره ټيکي ایزې یې نهې، اتلسې، اووه ویشتي، شپږدېشتې او نهه څلوېښتمې) زورنې څپې له یوه څه اغېز سره ټيکي ایزې ته یوه خورغږي وربښي. پر همدې لاسوند له هرو درو څخه ورپه هره یوه څپه هم ایوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو اندول یې ترنګتوک یا ترنې توک کې دی شي. غوره سټه د ترنګتوک په پایني مسره کې دی چې نومړې مسره د ایزې رغښت پنځ کوي، د ایزې غوره توک او منځي راځي.

په ټوله کې غوره ایزې هغه دي چې د لنډۍ، تې، ټيکي او مصرۍ، له هرې یوې مسرې سره ورته لرونه، پښيلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکې نخښې او سرباري اهنګینه پایني څپې و لري؛ د ديفتنگونو او پارنويکي سره. خو له نیمکي، انکي، لنډکي، بکتی، کبسی (شې)، پارکي، کاکړی، نارې، بدلې، لوبې، سندري، چاربيقي، سپينې (ازادې پېيلې)، کبسه کې، د اتن غبرګۍ، درې څپیزې، څلور څپیزې، پښځه څپیزې، شپږ څپیزې، اووه څپیزې، اته څپیزې، نهه څپیزې، لس څپیزې، هايکويې، موندې (سر پرېکړی)، انځورګۍ، کېنتوزی (سانک)، نامانېزې، زځي، بې ټولې، ټولونجې، نا پښېلېزې، نا پېيلې او سلسلې؛ دې ټولو پېيلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نۍ برخې، Dialogue) له سټې بېلوالی و لري. د دې له پاره چې دا ټول په ډېرې بڼه له درې مسرو څخه رغښت موندلی دی او زوکړه شوي، ان له ساده درې غونډله ایزه وينا او یادونې سره.

نوموړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسې وي، رت بېلوالی یا کړندۍ فرق یې و کولی شي، ورته کښلي وي او د ټولو ذهني پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی و شي.

د ټیکۍ ایزې د څپې شمېر بېلگه داسې ده چې درې سره ۳۱ څپزې وي؛ څلور سره ټیکۍ ایزې ۴۰ څپزې وي؛ پېنځه سره ټیکۍ ایزې ۴۹ څپزې وي؛ شپږ سره ټیکۍ ایزې ۵۸ څپزې وي؛ اووه سرې ټیکۍ ایزې ۶۷ څپزې؛ اته سره ټیکۍ ایزې ۷۶ څپزې وي؛ نهه سرې ټیکۍ ایزې یې ۸۵ څپزې وي او لس سره ټیکۍ ایزې ۹۴ څپزې وي. چې تر ټولو غوره یې څلور سره ټیکۍ ایزې ۴۰ څپزې رانېسولې لري او څلور دانې و ویل شي؛ خوند رنگ، د نوي وخت او هندارو په ښکاروندو په سته ولاړ راځي؛ ډېرې ښې یې اته سره ټیکۍ ایزې ۷۶ څپزې وي چې دوې دانې و ویل شي؛ ښې به بیا درې سرې ټیکۍ ایزې دي چې اته دانې یا دولس و ویل شي؛ لږې ښې بیا پېنځه سره ټیکۍ ایزې یا پېنځیزونې ټیکۍ ایزې دي چې پېنځه دانې و ویل شي او ښې راځي. دا بیا له څلورو دانو شپږ سره ټیکۍ ایزو سره خوا په خوا ځای نیسي.

د لیکوال (زما) ټیکۍ ایزې څپزه (څپه، سېلاب، هجا، سيلیبل Syllable، د ابڅو شمېرلو) - خڅیزه (زورنه، خج، اکسنت، لفظ، موسیقي نوټ: د خج نښه: د تورې په سرنښه ، چې د تلفظ د جگوالي او تېټوالي زور، اوږدوالی، کیفیت ښیي،: ټینگه، لهجه،: تاکید: بېلوونکی نښه: د وینا، ځانګړی، خاص او بېل، ډول: Accent, Morphemel،،) د څلور سره ټیکۍ ایزې او پېنځه سره ټیکۍ ایزې جوړښت په دې ډول دی:

۱۱.۲.۱۳. ۱۴ د ټیکۍ ایزې (څلور سره او پېنځه خونې ټیکۍ ایزې)

څپزې اوزورنې

U-UUUUU-UUUUU

U-UUUUU-UUUUU

U-UUUUU-UUUUU

U-UUUUU-UUUUU-UUUUU

د - زړه - ار- مان + یې - پو- ره - کې + ږي

د - پلار - له - کو + ره - ره - وا - نې + ږي

جلی - و - دې - ږي + خو - شه - حا - لي + ږي

په - ستر - کو - ژا+ ږي- په - زړه - گو + ږي- ما - ته- وي + نه

۹	-۸	-۷	-۶	-۵	-۴	-۳	-۲	۱
۱۸	۱۷	۱۶	۱۵	-۱۴	۱۳	-۱۲	۱۱	۱۰
۲۷	-۲۶	-۲۵	-۲۴	-۲۳	۲۲	-۲۱	۲۰	۱۹
۴۰	۳۹	۳۸	۳۷	-۳۶	-۳۵	-۳۴	-۳۳	-۳۲
-۳۱	-۳۰	-۲۹	-۲۸	-۲۷	-۲۶	-۲۵	-۲۴	-۲۳

د څلور سره تیکی ایزې څپېز او زورنې جوړښت بڼه

U-UUUUU-UUUUU

U-UUUUU-UUUUU

U-UUUUU-UUUUU

U-UUUUU-UUUUU-UUUUU

جا - نان - دې - را + غی - له - در- شه + له
تړښ - تې - چور - لې + څه - له - دا - گو+ له
دا - پا - چا - هي + ده - د - ستا - خپه + له
نا - وی - رو - رو + که - دم - ا - څه + له
د - و - لس - پېښ+ لې - په - که - تا + ره - در- سره- ځي + نه

۹	-۸	-۷	-۶	-۵	-۴	-۳	-۲	۱
۱۸	۱۷	۱۶	۱۵	-۱۴	۱۳	-۱۲	۱۱	۱۰
۲۷	-۲۶	-۲۵	-۲۴	-۲۳	۲۲	-۲۱	۲۰	۱۹
۳۶	-۳۵	-۳۴	-۳۳	-۳۲	-۳۱	-۳۰	-۲۹	-۲۸
۴۹	-۴۸	-۴۷	-۴۶	-۴۵	-۴۴	-۴۳	-۴۲	-۴۱
-۴۰	-۳۹	-۳۸	-۳۷	-۳۶	-۳۵	-۳۴	-۳۳	-۳۲

د دپنځه سره تیکی ایزې څپېز او زورنې جوړښت بڼه

ټیکی ایزې (څلور سره او پښخه ځونې ټیکی ایزې) ځمکچپوهنې (هندسې) رغښت

د څلور سره ټیکی ایزې ځمکچپوهنې (هندسې) رغښت یې داسې دی:
الف.

پ یال _____

پ یال _____

پ یال _____

ل _____

ب. _____ پ یال _____ پ یال _____ پ یال _____ ل

د پښخه سره ټیکی ایزې ځمکچپوهنې (هندسې) رغښت یې داسې دی:
الف.

پ یال _____

پ یال _____

پ یال _____

پ یال _____

ل _____

ب. _____ پ یال _____ پ یال _____ پ یال _____ ل

ځمکچپوهنې رغښت کې یې سپړنه داسې دی.:

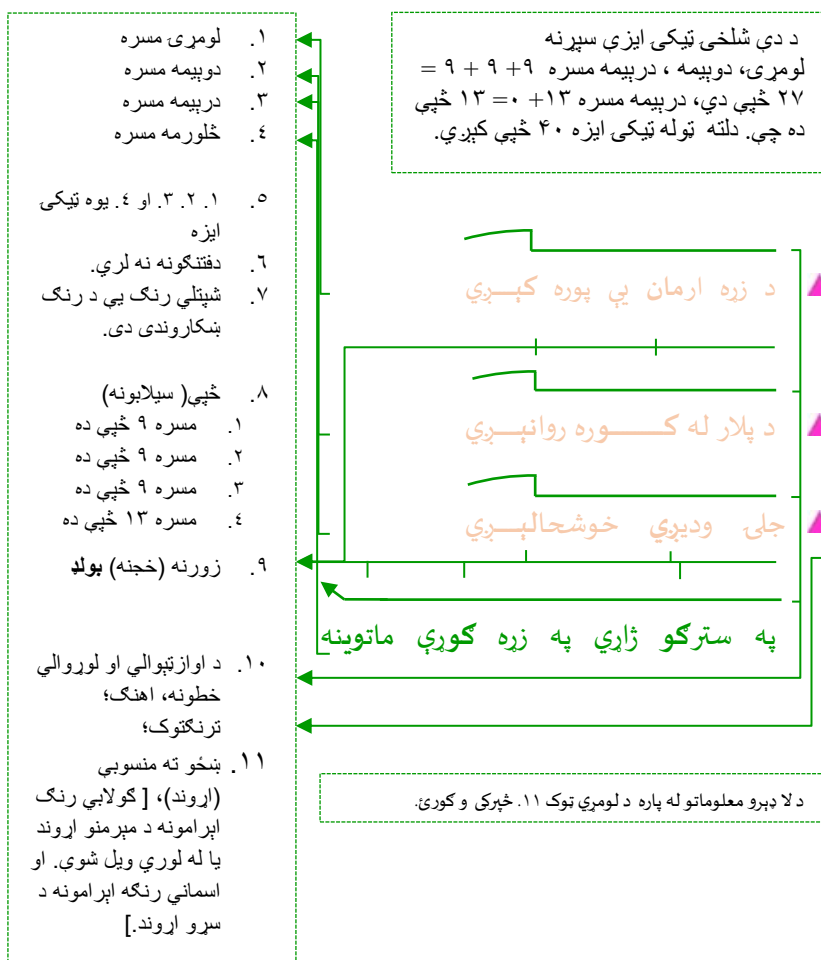
۱. اې (الف) د یوې څلور او پښخه سره ټیکی ایزې د کښلو (لیکو) ډول چې په ولاړه یا پورته کېدو (اوفکي یا افقي، ویرتیکل) ښه روښانه کوي او بې (ب) د یوې څلور او پښخه سره ټیکی ایزې د کښلو (لیکو) ډول چې په پرتو (اومودي یا عمودي، ویرتیکل) ښه روښانه کوي.

۲. منځني واټن لیکي یا یوه ۹ څپزه مسره ده، دوې غونډلې یا غبرگغونډلې دي.

۳. پې (پ) پښېله (کافیه، قافیه) ده او لې (ل) لړ (ردیف) دی، چې د ۹ څپزې مسرې په پای کې راځي او په ۱۳ څپزه مسره کې ده (هې) ابېڅې تل او اړین ښه لړ وي.

۴. اوږد واټن لیکه یا یوه ۱۳ څپزه مسره ده، دوې غونډلې یا غبرگغونډلې دي.

د شلخی ټیکی ایزې سپړنه ۲.۱۴.۱۳.۲.۱۱

د پنځي ټیګی ایزې سپړنه ۳.۱۴.۱۳.۲.۱۱

د دې ټیګی ایزې سپړنه

لومړۍ مسره $0 + 9 + 0 = 9$ څپې ده چې ،،، دفتنگونه او پارنویکي نه لري.
 دوېمه مسره $0 + 9 + 0 = 9$ څپې ده چې ،،، دفتنگونه او پارنویکي نه لري.
 درېیمه مسره $0 + 9 + 0 = 9$ څپې ده چې ،،، دفتنگونه او پارنویکي نه لري.
 څلورمه مسره $0 + 9 + 0 = 9$ څپې ده چې ،،، دفتنگونه او پارنویکي نه لري.
 پېنځمه مسره $0 + 13 + 0 = 13$ څپې ده چې ،،، دفتنگونه او پارنویکي نه لري.

دلته ټوله ټیګی ایزه ۴۹ څپې شوي ده، دا پنځي پېنځه سره ټیګی ایزه پارنویکي او
 غیرګڼزونه نه لري، که در لودلی نو د څپې په ګڼه ډېروالی راتله او ولس کې
 غیرګڼزونه او پارنویکي... لرغ دود دی او د ټیګی ایزو برخه ده.

۱. لومړۍ مسره	▶	جانان دې راغی له درشله	▶
۲. دوېمه مسره	▶		
۳. درېیمه مسره	▶	تریښتي چورلیځه له دا کله	▶
۴. څلورمه مسره	▶		
۵. پېنځمه مسره	▶	دا باچاهي ده د ستا خپله	▶
۶. ۱. ۲. ۳. ۴. او ۵. یوه	▶	ناوی رو، رو کــدم اخله	▶
۷. ټیګی ایزه			
۸. دفتنگونه نه لري.			
۹. شیتلي رنگ يې د رنگ			
۱۰. ښکاروندی دی.			
۱۱. څپې (سیلابونه)			
۱. مسره ۹ څپې ده			
۲. مسره ۹ څپې ده			
۳. مسره ۹ څپې ده			
۴. مسره ۹ څپې ده			
۵. مسره ۱۳ څپې ده			
۱۰. زورنه (خجنه) بولد	▶	د ولس پېغلې په کتار درسره ځینه	▶
۱۱. د اواز ټپوالي او لوروالي	▶		
خطونه، اهنګ، ترنگتوک؛			
۱۲. ښځو ته منسوبې (اروند)	▶		
[ګولابي رنگ اېرامونه د			
مېرمنو اړوند یا له لوري			
ویل شوي. او اسماني رنگه			
اېرامونه د سرو اړوند.]			

د لا ډېرو معلوماتو له پاره د لومړي ټوک ۱۱. څپرکي و ګورئ.

۱۱. ۲. ۱۳. ۱۴. ۴ پې (پ): د لیکوال، زما، څرګندول چې روڼوي کتنه
داسې. د لیکوال څلور سره او پېنځه ټیګۍ ایزه په لاندې
بڼه لوری موږ ته په لاس راکوي لکه:

۱. لنډۍ ایزې له لنډۍ څخه رغېښت مومي، تپه ایزې له تپې څخه، ټیګۍ ایزې له ټیګۍ څخه او
مصرۍ ایزې له مصرۍ څخه.

۲. لنډۍ ایزې د لنډۍ پیلۍ مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ کوښښ دی؛
تپه ایزې د تپې پیلۍ مسرې کاپي، هم بڼه، هم ډول او پرمختګ شوی روغ کوښښ دی؛ ټیګۍ
ایزې د ټیګۍ پیلۍ مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ کوښښ دی او
مصرۍ ایزې د مصرۍ پیلۍ مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ کوښښ
دی.

۳. دوېمه بڼه او درېیمه بڼه د ایزو موږ ته په پوڅ کې کوي چې څلور سره او پېنځه سره لري.

۴. څومره والی د ایزو موږ ته په پوڅ کې کوي چې یوه، یوه دانې دي او پیلۍ یې څلور مسرې او
پایلۍ یې پېنځه مسرې لري.

۵. ځینې زورنې یې لږه زورنه لري، ځینې یوه څه زیات، خو ټولیز پایځ یا پایڼی زورنه یې ترټولو
پیاوړې راغلې او د مخۍ یو غونډلو بېلابېل اهنکونه د هماغې وروستۍ غونډلې تر سیوري
لاندې کمزوري پاتې شوي. دا نو یوازې په ساز او اواز کې څېرمه اهنکونه جوتوالی (برجسته
والی) مومي او له ژبني ډګره نور را و ځي.

۶. د ایزې پېیلې پېنځګوني رغنده توکونه لکه: ژبه، تول، واند (خیال)، اند (فکر) او ولوله (احساس، عاطفه) په کې په ایزو او ایزه بڼه شتون لري.

۷. ټیکي ایزه مېچه د څپیزه او خجیزه تولوالی (Syllabic and Tonic Measurement System)

(یوه بڼه او لارښوده مخبېلگه ده؛ له ژبني پلوه لږ تر لږه څلور او پېنځه یا زیاتې غونډلې را اخیستي، خو هم یې څپې له ټاکلي شمېر نه؛ نه؛ نه؛ نه؛ او نه؛ او دیارلسو څخه تېری نه دی کړی او هم یې زورنې له ټاکلي شمېر څلورو څخه تېری نه دی کړی، غبرگغږونه او پارنویکي په کې شتون نه لري. دیفتنکونه، غبرگغږونه، ناتروپیکي، تروپیکي، سترېل، اوسترېل، پارنویکي، بلنویکي، اندېښنې، هېجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، ځانه!، اشنا، شیرینه، کنه، راځه!، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، کنه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای.. نو، الله، او، گرانه!، یه کرېانه!، یه پښتیاڼه!، یه څلمیه!، هه بچیه!، یه کرېانه!، ای الکه! وروره!، بخته میره! دغه راز هو، نه، ښه، څنگه، ولې...، نوموړي ټول د ټیکي ایزې توکي دي؛ چې کله د هرې مسرې پیل کې، کله منځ، ډېری وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېر والی راوړي.

۸. د ایزې رنگونو ښکاروندی یې شپتلي دی (، ۱۵۳، Green:، Red:، Color model: RGB، Blue:۰ دی. د لښتیلیک (جدول) ۱. ۲. ۱ پېنځه څلوېښتو پښتو شعرونو او یو سلو

شپېته بېلا بېلو نورو پښتو شعرو رنگونو ښکاروندی (د رنگونو کوډ)، ۱۳۹۵ لېږديز لمريز کال په سته ۳۶ گڼه دی.

۹. د ایزې پنځ له هغې لنډۍ، تېې، ټیکي، او مصری کېږي چې منځه (هسته) وي. چې ځانگړې

ځانگړنې یې لنډۍ، تېې، ټیکي او یا مصری ته ورته وي، د ایزې نوموړې منځه موږ په خپل رنگ یې چې د ایزې رنگونو ښکاروندی یې شپتلي دی، په شپتلي یې ښکو؛ چې سرباري، یا بېخباري یا تکراري مسرې یې هم شپتلي رنگ لري او د دې له پاره تر ډېره پورې دا څرک موږ ته په لاس را کوي چې د ایزې پنځې منځه وي. گډولې بڼه یا اونک بڼه جوړه کړې مسرې هغه رنگ لري چې یا لنډۍ ته منسوبې وي، یا تېې ته منسوبې وي، یا ټیکي ته منسوبې وي او یا مصری ته منسوبې وي نو د همغو منسوبو شویو رنگ باندې پاتې کېږي. له دې څخه یې د پنځ نوم هم اخستل کېږي چې دا ایزه لنډۍ ایزه ده، که تپه ایزه ده، که ټیکي ایزه ده او که مصری ایزه. له دې سره سم دا ټیکي ایزې دي.

۱۰. د ټیځی ایزې پېیلن لیکوال صفی الله فردوس خان ټولې په ګډولې بڼه یا اونګ بڼه جوړه کړې (مصنوعي: دیسي، شلخي، ګډول، ترکیبي، یوه ځای کول: فیصله کول: جوړول: صرف نظرکول، د جرم د مجازاتو څخه،، : موافقې ته رسېدل. ګډ، د دوو یا ډېرو اجزاوو څخه جوړشوی. انګر، غولی، احاطه شوی ځای، جارګی، چمبر: مرکب) یا (Mixdesign, Synthetic or compound) کېنلې دي. هره یوه نوې ګډوله روغولې چې د نوې ټیځی سکالو ځانګړنې او نخښې او بېلوالی یې ځانته غوره کړی دی. هره یوه مسره یې په لیکه کړې یا په لیکه برابرو (Alignment) شوې، د سکالو تسلسل (continuity, succession) سره لري، له ټیځی یې څرګندېږي چې پیلنۍ څلور سره ټیځی ایزه دیسي ده، له نورو لرغونو پښتني وګړني پېیلې څخه روغه ګډوله شوې ده. دا به داسې ښکارېږي چې پښي، طبیعي، نه ده؛ مصنوعي، دیسي او شلخي، ده.

پایڼی پېنځه سره ټیځی ایزه دیسي نه ده، له نورو لرغونو پښتني وګړني پېیلې څخه روغه ګډوله شوې ده. دا به داسې ښکارېږي چې پښي، طبیعي، ده او مصنوعي، دیسي او شلخي، نه ده.

۱۱. د دغو ټیځی ایزې پېیلن د پښتو لېوال دی، څېک تن دی، د لغمان یوه ښه نیک نومه وګړی دی چې ډېری شعرونه یې په پښتو ادب پښي، طبیعي، او یوه دمي پوښلي دي، د ذهن د ټیځی ایزه زېږنده یې رښت او رښتني لېوال کړه وړه پاتې شونې پرېږدي. بل لورې ته دا د دې له پاره نه بوروم چې ځانمني ستاین شي، په ټوله کې د دې له پاره ده چې د نورو پېیلنو د پېیلو له پاره ترې په لرلید کتنې واخستل شي.

۱۲. د دغو ټیځی ایزې د زوکړې موده لکه څنګه چې زه وایم داسې ده: پیلنۍ یې بدله ګډوله او پایلنۍ یې اصلي ګډوله ده؛ په مهترلام، لغمان کې مې په خپل کور کې په ۲۰۰۷ زېږدي کال کې کېنلې وې.

زه نریم، خو ډېرو مېرو، مېرمنو به ویلې وي او دي. لکه مېرمنې په ښادۍ کې ولاړې وي د ناوې ننداره کوي، د ناوې ښي اړخ ته یوه پېغله ولاړه ده، ډېره ښکلې هم ده، هغه پېغله یې

ډېره خوښه راغلې ده، له وړاندې ځایه څخه تیکی اچوي، په دې تیکی سره ناوې هم خوشحاله‌ېږي، چې د ملګرې ستاینه یې هم و شوه او د واده پېرودونکې یې هم پیدا شوه.

نورې مېرمنې پرې ډېرې خوشحاله‌ېږي او بیا یې له واده ورسته هم وايي، چې هغې پلانکی مېرمنې ښه تیکی او تیکی ایزه د بیستانکې له پاره هم و ویشته، لکه څې خپل کوم زوی، مسې، وراره او خوریه ته یې په ګوته کړه. دا تیکی ایزه د ناوې د شپې د چارپېریال زوکړه ده او په همدې بڼه یې وايي. د دغې تیکی ایزې له پاره کړه بوروم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هسټې) د زوکړې موده ده.

۱۱. ۱۳. ۲. ۱۵ تي (ت):. مصری ایزې (مصریزې)

د دې له پاره زما څېړنه دا سپینې ته را اوباسي چې زه خپل د ژبې یوه څو سره پېيله د څو سره یا څو مخه مصری ایزې نوم باندې نوموم، چې دې پښتو پېنځه او شپږ سره پېيله له پېنځه مخه او شپږ مخه مصری ایزې، مصری تورې او مصری ایزې سره ورته ډېرې ځانگړې ځانگړنې لري، چې ورته مصری ایزه وايي؛ په دغه ډول څېرې لري. درې سره مصری ایزې، څلور سره مصری ایزې، پېنځه سره مصری ایزې، شپږ سره مصری ایزې، اووه سره مصری ایزې، اته سره مصری ایزې، نه سره مصری ایزې او لس سره مصری ایزې.... په ښه مندل کېږي. د مصری ایزې ډېرې ورته ځانگړې ځانگړنې داسې دي. لکه:

۱۱. ۱۳. ۲. ۱۶ د مصری ایزې ځانگړې ځانگړنې

۱:- ډېرې ښایسته وي، ۲:- ښه نادره توازن لري. (چې لومړی د لاستې برخه یې لنډه او دویمه برخه یې چې تېره وي اوږده، د ثقل مرکز یې د مصری دواړو مسرو ته ورته وي)، ۳:- ډېر ژر تاثیر کوي، ۴:- انسان په یوه وار له منځه وړي، ۵:- یوه وار یې سرې ته بس دی، ۶:- بېلابېلې بڼې لري، ۷:- درې خواوې یې سړی پرې کوي، ۸:- په پام او ناپامۍ کې انسان نه کړیکې باسي، ۹:- ډېرې لرغونې دي، ۱۰:- لرغونې اندازه کړل شوي، ۱۱:- لرغونې څېړل شوي، ۱۲:- د مصر هرمو، (پیتري، ۱۵۵ چوپړی) غونډې جوړونکي یې معلوم نه دی، ۱۳:- لکه هرم پوره برابر شکل لري چې د الله کوم مخلوق رغولې دي، ۱۵:- زورورې دي، ۱۶:- په هر ځای کې ترې کټه اخستل کېږي، ۱۷:- د نندارو شیان دي، ۱۸:- وهم لري، ۱۹:- زور دی، ۲۰:- په مینه ساتل کېږي، ۲۱:- تل انسان سره وي، ۲۲:- مکارې وي لکه لنډې مصری تورې، ۲۳:- مېرمنو د مستی او د سرو د سرلوړۍ توکې دي، ۲۴:- درندې دي، ۲۵:- سختې دي، ۲۶:- جوړول یې کران دي، ۲۷:- ډېر ارزښت لري، ۲۸:- نندار چپانو ته یوه ابلاغ وي، ۲۹:- مینه ناکي وي، انسان مینه پرې راځي، ۳۰:- په ډېره باریکۍ او مینه جوړېږي، ۳۱:- په خپل ځای کې کارول کېږي، ۳۲:- ډېرې اوږدې نه دي غېږې نېول ورسره سړی ستړی کوي. ۳۳:- د میسو اونگ، وسپنې گډولې، کنځیت اونگ، ټیکې اونگ، د سرو زرو گډولې، د سپین زرو اونگ او لړکني بڼه اصلي او شلخي جوړېږي.

تاسو ته یې همداسې پرېږدم، په همدې بڼه یې پوښ کې کوم. هرې لنډۍ ایزې، تپه ایزې او ټیکی ایزې چې دغه پورته ځانگړنې و درلودلې نو هغو ته مصری ایزې وايي. تاسو لنډۍ ایزې، تپه ایزې، ټیکی ایزې او مصری ایزې ته ښه غور و نیسئ!! پام ورته و کړئ! نو بیا یې پېژنئ چې دا مصری ایزې دي؛ چې له مصری سکالو سره برابرې وي او دغه خصوصیات لري. لنډۍ ایزې، تپه ایزې او ټیکی ایزې دا پورته ۳۲ ځانگړنې نه لري؛ بېلوالی یې پرهمدې کې دی.

▲ له خولو لون مې وچلی خان دی

▲ په سپکو سپک هریوه انسان دی

▲ غورڼه سره سر مې جنبان دی

▲ زما کم اصلو ته سلام دی

خوک چې له تېټه وره ځي سر تېټه وینه

▲ ما د ملکو لیدلې پېغلې

▲ ستا په لیدو لیدلې پېغلې

▲ ډېرو درنو لیدلې پېغلې

▲ ښېگڼو کرو لیدلې پېغلې

په پښتو وی یو کې خوږه لا پېغله وینه

▲ توره بانوره بانو حوره

▲ داسې تېره وي لکه توره

▲ په پت عزت کې وي باتوره

▲ وي کافرانو ته ناسوره

په دین مینې باغیرته جونې وینه

▲ ژېړې په تن ژېړې جامې دي

▲ د ژېړ ټيکري ژېړې شملې دي

▲ ژېړ یې ښکړي ژېړې دانې دي

▲ ټول ژروي دايې کانې دي

دا خومره پټې مینې ژېړې جونې کړينه

▲ حسن پرسته غواړي سپینې

▲ دا نورې نه ارځي په مینې!!؟

▲ فردوس نه ستړی نه خواشینې

▲ سترگې رنې تورې شېرینې

سپینې انجونې سويې مالکې غوندې وینه

خپل کاله کې مې کښلې وې، د لیکوال مصری ایزې دي..

د لیکوال شپږ سره (شپږ مخه یا شپږ مسرېزه، شپږ مسرې لرونکې)، مصری ایزه ده..

▲ پښتو پښتۍ راماتوینه

▲ ایمان، ایمان نه رانه ځینه

▲ تاسې به څوک داسې پرېږدینه

▲ وینې مو څښې وینې مو ځینه

▲ د الله دښن څوک نه وژینه

لرې وېشتونکي مو اوس ټنډې ته کومه

اوستاد باچا خان لغمانی د حسني استاد حسني زوی په کاستوري سور کې په لغمانی موسیقي کې ویلې ده، پارنويکي یې تاسو ته له هرې مسرې مختاري او ورستاري په بڼه کښم چې کره نڅښې یې څرگندې شي، له ټکيلرونکي کامې مې جونت جود کړی دي په هره مسره کې د مصری ایزې کټ مټ مې راخستې.

بل لورې ته په پیل کې یې په دوې لرغونو مصری یو پیل و کوه، بیا یې دا چې ښه روغه منډه په کې په سور کې ووهي په، په ژوره لهوالتیايي و وایي، د زړه سندري په بڼه یې و وایي، دا دوې مصری لومړی پیل کړي دي او له دې دوې مصری سره یې داواړه مصری ایزې په ۰۰:۰۶:۰۴:۳۹ (رپه: ثانیه: دکیکه: ساعته) موده کې ویلې دي. د ساز او اواز سره چې د ارمونې، دوکړې، رباب له نغمو او غږو سره په کې ملې وي پورتنی وخت نېولی دی.

▲ زما هغه ساعت یادیري؛ وی

چې ور دې پورې که زنځیر دې واچونه

▲ خلکو زړې یاری تازه کړې؛ وی

زما په نوې یاری اور و لږېدنه

▲ له خولو لون مې وچلی خان ده

▲ په سپکو سپک هریوه انسان ده

▲ غوړنه سره سر مې جنبان ده؛ وی

▲ زما کم اصلو ته سلام ده

خوک چې له ټېټه وره ځي سر ټېټه وینه

▲ ما د ملکو لیدلې پېغلې

▲ ستا په لیدو لیدلې پېغلې

▲ دېرو درنو لیدلې پېغلې؛ وی

▲ ښېکنو کړو لیدلې پېغلې

په پښتو وی یو کې خوږه لا پېغله وینه

▲ توره بانوره بانو حوره

▲ داسې تېره وي لکه توره

▲ په پت عزت کې وي باتوره

▲ وي کافرانو ته ناسوره

وه؛ په دین مینې باغیره جونی وینه

▲ ټبرې په تن ټبرې جامې دي

▲ د ټبر ټیکري ټبرې شملې دي

▲ ټبر یې بنگري ټبرې دانې دي

▲ ټول ژروي دايې کانې دي

وه: دا څومره پټې مينې ټبرې جونې کړينه

▲ حسن پرسته غواړي سپېږي

▲ دا نورې نه ارځي په مينې!!؟

▲ فردوس نه ستړی نه خواشينې؛ وى!

▲ وه: سترگې رنې تورې شېرنې

سپينې انجونې سويې مالکې غوندې وينه

▲ پښتو پښتۍ راماتوينه

▲ ايمان، ايمان نه رانه ځينه

▲ تاسي به څوک داسې پرېږدینه؛ وى

▲ وينې مو څښې وينې مو ځينه

▲ د الله دښن څوک نه وژينه

لرې وېشتونکى مو اوس ټنډې ته کومه

۱۷.۱۳.۲.۱۱ د مصری ایزې انځورونه

: دا لاندې د مصری ایزې انځور مې د جونوري په ۳ درېیم ۲۰۱۱ زېږدي کال کښته کړي و.

۲۶.: د لیکانې (کلمونو) په بڼه پښخه بڼه مصری (# ۶۴ انځور)

۱۱.۲.۱۳.۱۸ د مصری ایزې تعریف (څرگندونه، ښکارونه، مصری

ایزې د یوه توري یا سکالو تشریح کول

د وی یا ویکي له پامه مصری ایزه هغې درې سرې پېلې ته وایې چې د څو سره مصری سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګړنې، څرنگوالی او څرګندوالی لري.

په اصطلاح کې هغه وګړنۍ، پیاوړې، غښتلې، هېښونکې، سندرېزه، خوږه، کتلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه پېيله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د ابېڅو، ښ، ډ، ږ، ڼ، ی او ...، څخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پېدايښت سره جوښت یې جوت کړي دي. پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې ښې) یې پرته له ادبي بیرغی کولو (فلجیارېزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

د کوشنۍ مصری ایزې د مسرو شمېر یې ۳، د څپو شمېر یې ۳۱ له دفتنگونو او پارنویکيو پرته دی. (دفتنگونه ، الیده ، اضافه، سرباري او اوسترباری، غونډلې یا کلغې دي چې سندرې ، اهنګ: ترنګتوک:، یې لا خوږ وي. په بله مانا دیفتنگونه ، غبرګېږونه یا واکه مرکب ، هغه اوازو ته وایي چې د خپلواک او نیمواک په ملګرتیا منځ ته راځي؛ لکه یوه ستووی اواز یوه وار پتلیز له خولې راوځي؛ د یوه غبرګېږ لومړی ټوک یوه خپلواک او دوېم ټوک یې یوه نیم واک اواز وي، کله زورکې واله یې یا نرمه ،،ی،، او زړکې واله یې یا درنه یې ،،ی،، او داسې نور. دیفتنگونه ،غبرګېږونه، ناتروییکي، تروییکي، ستریل، اوستریل، پارنویکي، بلنویکي، اندېښنې، هېبجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، ځانه!، اشنا، شیرینه، کنه، راځه!، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، اه وی څارده!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وای وی، وای وای.. نو، الله، او، کرانه!، یه کرانه!، یه پښتانه!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، فردوس ځانه!، لغمانیه!، یه که څارده!، ای الکه! وروړده!، بخته مېړه! دغه راز هو، نه، ښه، څنګه، ولې...، نوموړي ټول د مصری ایزې توکي دي؛ چې کله د هرې مسرې پیل کې، کله منځ، ډېری وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېر والی راولي.

د پښېلې کلغې یا غونډلې لږې لري. خو ډېری وخت د لومړۍ، دوېمې درېمې، څلورمې، پښځې او شپږمې مسرې په پای کې ترنګتوکه غونډله لري او د دوی ټول ترنګتوک بشپړ وي. هره مصری ایزه باید ده (زموږ خپله ،،ه، هیا هې،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنۍ ه، لنډه ه، دوې سترګې ه، ه، دوې سترګې والا ه، یا عینکو والا، عصري او ځانښودې، ه، وایو) چې د پښتو ژبې ،هېوښتم، ګڼه ابېڅې ده. په واول یا غږن اواز پای ته رسېدلې وي.

مصری ایزه د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غریز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. د لومړۍ مصری ایزې پښخمه او د دویمې مصری ایزې شپږمه مسره یې ۱۳ څپې وي له دفتنگونو پرته. د هرې مصری ایزې، لومړۍ او دویمې (د پورتنۍ پښخه سره مسرې څلورمه، او د شپږ سره مسرې پښخمه) مسرې څلورمه او اتمه څپه؛ د پښخې او شپږمې مسرې (پایڼې مسرې)، څلورمه، اتمه او دولسمه څپه باندې زورونه وي او ډېری وخت په کې کومه څپه باندې زورونه نه احساسېږي. له سیمه ییزو غبرو سره هم څپه په خپل څه رنگوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سیمه کې بېلوالی لري. په بله وینا مصری ایزې میچه د څپیزه او خجیزه ټولوالي سره، سره پر یوه نازورنه څپه یا یوې خوږ غږې یا ترنې څپه پای ته رسي. د هې ابېڅې دی چې غږ یې نس څخه هوا په حنجرې کشوي، چې خولې مخکې مو ورغوی ونیسئ. ه یا ه و وایئ؛ نو هوا ویځې، د نس د کیدل او تشیدلو باندې پوهېږی چې همدې ته ترنگتوک وایي. مانا دا چې د پیلنې مصری ایزو نهې، اتلسې، اووه ویشنې، شپږدېشتې او نه څلوېښتې (د پښخه سره مصری ایزې یې ایزو نهې، اتلسې، اووه ویشنې، شپږدېشتې، پښخه څلوېښتې او اته پښخوستې) څپې خوږغږي د مصری ایزې مېچه د څپیزه او خجیزه ټولوالي ترڅنګه د مصری یوه بل رغنده ټوک کنل کېږي. نه شتون یې رغښت له پوښتې سره مخامخوي. د پېلې په توګه یې یوه څپه کمېږي او له موسیقي پلوه خوږ غږ له لاسه ورکوي. دغه پایني ټوکونه په یوه پېر کې له دغو درېواړو څپو څخه هره یوه د ور مخکې وروستی نهې، اتلسې، اووه ویشنې، شپږدېشتې او نه څلوېښتې (د شپږ سره مصری ایزې نهې، اتلسې، اووه ویشنې، شپږدېشتې، پښخه څلوېښتې او اته پښخوستې) زورنې څپې له یوه څه اغېز سره مصری ایزې ته یوه خوږغږي ورېښي. پر همدې لاسوند له هرو درو څخه ورته هره یوه څپه هم ایوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو اندول یې ترنگتوک یا ترنې ټوک کې دی شي. غوره سټه د ترنگتوک په پایڼې مسره کې دی چې نوموړې مسره د ایزې رغښت پنځ کوي، د ایزې غوره ټوک او منځې راځي.

په ټوله کې غوره ایزې هغه دي چې د لنډۍ، تپې، تپکۍ او مصرۍ، له هرې یوې مسرې سره ورته لرونه، پښیلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکي نخښې، سرباري اهنګینه پایڼې څپې و لري، د ديفتنگونه او پارنویکي سره. خو له نیمکۍ، انکۍ، لنډکۍ، بګتۍ، کبسی (شې)، پارکۍ، کاکړۍ، نارې، بدلې، لوېې، سندرې، چاربيتې، سپینې (ازادې پېلې)، کبسه کې، د اتن غبرګۍ، درې څپیزې، څلور څپیزې، پښخه څپیزې، شپږ څپیزې، اووه څپیزې، اته څپیزې، نهه څپیزې، څپیزې، څلور څپیزې، پښخه څپیزې، شپږ څپیزې، اووه څپیزې، اته څپیزې، نهه څپیزې، لس څپیزې، هایکویې، پټی (تي خوړو اړوندې پېلې)، موندۍ (سر پرېکړۍ)، انځورګۍ، کبنتوزۍ (سانتۍ)، نامانېزۍ، زخۍ، بې ټولۍ، ټولونجۍ، نا پښېلېزۍ، نا پېلې او سلسلۍ، دې ټولو پېیلو

سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نۍ برخې، Dialogue) له ،، سټې بېلوالی،، (نامیت، ۱۹۹۲ زېږدی، ۱ چوپړی) و لري. د دې له پاره چې دا ټول په ډېری بڼه له درې مسرو څخه رغښت موندلی دی او زوکړه شوي، ان له ساده درې غونډله ایزه وینا او یادونې سره. نوموړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسي وي، رت بېلوالی یا کړندی فرق یې و کولی شي، ورته گڼلي وي او د ټولو زهني پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی و شي.

مصری ایزې د څپې شمېر بېلگه داسې ده چې درې سرې مصری ایزې ۳۱ څپېزې وي؛ څلور سره مصری ایزې ۴۰ څپېزې وي؛ پېنځه سرې مصری ایزې ۴۹ څپېزې وي؛ شپږ سره مصری ایزې ۵۸ څپېزې وي؛ اووه سرې مصری ایزې ۶۷ څپېزې؛ اته سرې مصری ایزې ۷۶ څپېزې وي؛ نهه سرې مصری ایزې یې ۸۵ څپېزې وي او لس سره مصری ایزې ۹۴ څپېزې وي. چې تر ټولو غوره یې څلور سره مصری ایزې ۴۰ څپېزې رانښلولې لری لري او څلور دانې و ویل شي. خوندور رنگ، د نوي وخت او هندارو په ښکاروندو په سته ولاړ راځي؛ ډېرې بڼې یې اته سرې مصری ایزې ۷۶ څپېزې وي چې دوې دانې و ویل شي؛ بڼې به بیا درې سرې مصری ایزې وي چې اته دانې یا دولس و ویل شي؛ لږې بڼې بیا پېنځه سره مصری ایزې یا پېنځیزونې مصری ایزې دي چې پېنځه دانې و ویل شي بڼې راځي. دا بیا له څلورو دانو شپږ سره مصری ایزو سره خوا په خوا ځای نیسي.

د لیکوال (زما) مصری ایزې څپیزه (څپه، سېلاب، هجا ،، سیلیبل Syllable)، د ابڅو شمېرلو) - خجیزه (زورنه، خج، اکسنت ،، لفظ، د موسیقي نوټ: د خج نښه: د تورې په سرنښه ، چې د تلفظ د جگوالي او ټېټوالي زور، اوږدوالي، کیفیت ښیي،: ټینګه ، لهجه ،: تاکید: بېلوونکي نښه: د وینا ، ځانګړی، خاص او بېل ، ډول: Accent, Morpheme)، د پېنځه سره مصری ایزې او شپږ سره مصری ایزې جوړښت په دې ډول دی:

۱۱.۲.۱۳.۱۹ د مصری ایزې څپیزې او زورنې

U-UUUUU-UUUUU

U-UUUUU-UUUUU

U:U-UUUUU-UUUUU

U-UUUUU-UUUUU:U

U-UUUUU-UUUUU-UUUUU

حو- سن - په - رس + ته - غوا- ړې - سېې + نې
دا - نو - رې - نه + ار - ځي - په - مي + نې!!؟
فر - دوس - نه - سته + ړی - نه - خوا - شي + نې؛ وی!
وه؛ ستر - کې - ره - نې + تو - رې - شې - ري + نې
سېي - نې - ان - جو+ نې- سو - يې - مال + کې - غون - دې - وي+ نه

۱. ۲- ۳- ۴- ۵- ۶- ۷- ۸- ۹
۱۰. ۱۱. ۱۲- ۱۳. ۱۴- ۱۵. ۱۶. ۱۷. ۱۸
۱۹. ۲۰. ۲۱- ۲۲. ۲۳- ۲۴- ۲۵- ۲۶- ۲۷؛ ۱
۲؛ ۲۸- ۲۹- ۳۰- ۳۱- ۳۲- ۳۳- ۳۴- ۳۵- ۳۶
۳۷- ۳۸- ۳۹- ۴۰- ۴۱- ۴۲- ۴۳- ۴۴- ۴۵- ۴۶- ۴۷- ۴۸- ۴۹
د پېنځه سره ټيکۍ ايزې څپيز او زورنې جوړښت بڼه

U-UUUUU-UUUUU
U-UUUUU-UUUUU
U-UUUUU-UUUUU
U-UUUUU-UUUUU
U-UUUUU-UUUUU
U-UUUUU-UUUUU-UUUUU

پښ - تو - پښ - تی + را - ما - ته - وي + نه
اي - مان - اي - مان + نه - را - نه - ځي + نه
تا - سې - به - څوک + دا - سې - پرېر- دي + نه
وي - نې - مې - څښې + وي - نې - مو- ځي+ نه
د - الله - ده - بښن + څوک - نه - وه - ژي + نه
له - رې - وېش - تون+ کې- مو - اوس - ټن + ډې - ته - که - وه + مه

خپرنچویری (رِسـرچ پانی)

د شپږ سره مصری ایزی خپز او زورنی جوړښت بڼه

د پېنځه سره مصری ایزې هندسې رغښت یې داسې دی: غبرگخوندلو او پارنویکو چې دېری وخت یوه څپه وي، دوې هم وي، درې لږې دي بېخي او څلور څپې هم شتون لري لږ او ډېر، که نوموړي توکي شتون و لري د هرې مسرې له دې څخه یې په ټکي لرونکې کامه، ځینې وخت په کامه یا بېلونکې نخښې باندې ترې وړاندې ورسته او ان ځنې وخت په منځ کې هم کېږي. د هرې مسرې سره یې ښکاره کېدل څرګندول کېږي. که شتون یې نه درلود بیا هېڅ نه راځي ورسره. لکه په لاندېنې بڼه کې، خو چې شتون یې و درلود په همدې بڼه یې هندسې رغښت دی.

٤. (...) — (...) ، (...) — (...) ، (...) — (...) ، (...) — (...) ، (...) — (...) ، (...) — (...) . ب.

[illegible]

څمککچپوهنې رغښت کې پې سپړنه داسې دی:

۱. ای (الف) د یوې پېنځه او شپږ مخه مصری ایزې د کښلو (لیکو) ډول چې په ولاړه یا پورته کېدو (اوفکي یا افقي، ویرتیکل) بڼه روښانه کوي او بې (ب) د یوې پېنځه او شپږ مخه مصری ایزې د کښلو (لیکو) ډول چې په پرتو (اومودي یا عمودي، ویرتیکل) بڼه روښانه کوي.

۲. کوشنۍ لیکه (خت یا خط) دیفتنگونه، غبرگږونه، ناتروییکي، تروییکي، سترېل، اوسترېل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندېښنې، هیېجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، ځانه!، اشنا، شیرینه، راځه!، کنه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای، نو، الله، او، کرانه!، یه کرانه!، یه پښتانه!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، فردوس ځانه!، لغمانیه!، یه که څاره!، ای الکه! وروره!، بخته میره!، وی اه!، دغه راز هو، نه، ښه، څنگه، ولې...، نومړي ټول د تپه ایزې (تپیزې) توکي دي، چې کله هرې مسرې پیل کې، کله منځ او ډېری وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېروالی را وې. چې په دې بڼه کې د پیلۍ او دویمې مسرې (نیم بند، نیمه کړی) په سر کې راغلي او د درېیمې مسرې یا اوږدې مسرې په پای کې دوې داني راغلي دي.

۳. منځني واټن لیکي یا یوه ۹ څپزه مسره ده، دوې غونډلې یا غبرگغونډلې دي.

۴. پې (پ) پښېله (کافیه، قافیه) ده او لې (ل) لړ (ردیف) دی، چې د ۹ څپزې مسرې په پای کې راځي او په ۱۳ څپزه مسره کې د ه (هې) ابېڅې تل او اړین بڼه لړ وي. [په ځینې څمککچپوهنې رغښت کې چې یوازې منځي واټن لیکي او اوږد واټن لیکي روښانه شوي وي د دې څرگندونه کوي چې لنډې (کوشنۍ) مسرې د مصری ایزې یا ۹ څپزې مسرې سربېري، منځباري، ببخباري (دیفتنگونه، غبرگږونه، ناتروییکي، تروییکي، سترېل، اوسترېل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندېښنې، هیېجاني چغې)، پښېله او لړ لري او اوږدې (لوې) مسرې د مصری ایزې یا ۱۳ څپزې مسرې سربېري، منځباري، ببخباري (دیفتنگونه، غبرگږونه، ناتروییکي، تروییکي، سترېل، اوسترېل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندېښنې، هیېجاني چغې)، پښېله او لړ لري.]

۵. اوږد واټن لیکه یا یوه ۱۳ څپزه مسره ده، دوې، دوې غونډلې یا غبرگغونډلې دي.

۱۱.۲۰.۱۳.۲۰ د پېنځمخوني مصري ايزې سپړنه

لومړۍ مسره $0 + 9 + 0 = 9$ څپې ده چې وو، دفتنگونه او پارنويکي نه لري.
دوېمه مسره $0 + 9 + 0 = 9$ څپې ده چې وو، دفتنگونه او پارنويکي نه لري.
درېمه مسره $0 + 9 + 1 = 10$ څپې ده چې وو، پارنويکي لري.
څلورمه مسره $0 + 9 + 1 = 10$ څپې ده چې وو، پارنويکي لري.
پېنځمه مسره $0 + 13 = 13$ څپې ده چې وو، دفتنگونه او پارنويکي نه لري.
دلته ټوله مصري ايزه ۵۱ څپې شوي ده، دا پنځې پېنځه سره مصري ايزه پارنويکي او
غبرگ غرونه لري، نو د څپې په گڼه دېروالي راغلي دي او ولس کي دغبرگغرونه او
پارنويکي... لرغن دود دي او د مصري ايزې برخه ده.

۱. لومړۍ مسره	حسن پرسته غواړي سپړني
۲. دوېمه مسره	
۳. درېمه مسره	
۴. څلورمه مسره	
۵. پېنځمه مسره	
۶. ۱. ۲. ۳. ۴. او ۵. يوه مصري ايزه	دا نورې نه اړخي په مينې!!؟
۷. دفتنگونه لري. وي! وه	
۸. څپې (سيلاونه)	فردوس نه ستړي نه خواشينې؛ وي!
۱. مسره ۹ څپې ده	
۲. مسره ۹ څپې ده	
۳. مسره ۱۰ څپې ده	وه؛ ستړې رڼې تورې شېرېنې
۴. مسره ۱۰ څپې ده	
۵. مسره ۱۳ څپې ده	
۹. زورنه (خجنه) بولد شوې څپې.	سپړني انجونې سويې مالکې غوندې وينه
۱۰. د اواز تيوالي او لوړوالي خطونه، اهنګ، ترنگتوک	
۱۱. بڼخو ته منسوبې (اروند)	
۱۲. شيتلي رنگ يې د رنگ ښکاروندی دی.	

د ټاټوبي سرغندوی هېښنده سندرغاړی باچا خان لغماني ويلي.
وخت: (وخت ټاکل، نېټه ايښودل: پرسور برابرول: وخت اندازه کول وخت، دوران، نېټه: ټيک وخت، ټايم، وخت، بيدو، موده، موقع: دم، وار، ځل: کړی، ساعت، شپبه، غوټه: مهال: دموسقي شپبه: پروخت، پرتاکلي وخت).

∴ ۰۰۰۰۰۰۰۰۰۰۰۰ (رې: ثاني: دقيقې: ساعت) په وخت کي ويلي ده.
دلا دېرو معلوماتو له پاره د لومړي ټوک ۱۱. څپرکي و گورئ.

۲۰۲۰.۱۳.۲۰.۱۱ د شپږخونې مصری ایزې سپرنه

لومړۍ مسره $0 + 9 + 0 = 9$ څپې ده چې وو،، دفتنگونه او پارنویکي نه لري.
دوېیمه مسره $0 + 9 + 0 = 9$ څپې ده چې وو،، دفتنگونه او پارنویکي نه لري.
درېیمه مسره $0 + 9 + 0 = 9$ څپې ده چې وو،، دفتنگونه او پارنویکي نه لري.
څلورمه مسره $0 + 9 + 0 = 9$ څپې ده چې وو،، دفتنگونه او پارنویکي نه لري.
پېنځمه مسره $0 + 9 + 0 = 9$ څپې ده چې وو،، دفتنگونه او پارنویکي نه لري.
شپږمه مسره $0 + 13 + 0 = 13$ څپې ده چې وو،، دفتنگونه او پارنویکي نه لري.

دلته ټوله مصری ایزه ۴۹ څپې ده، دا پنځې شپږ سره مصری ایزه پارنویکي او غبرګ غرونه نه لري، که در لودلی نو د څپې په ګټه دېروالی راتله او ولس کې دغبرګغرونه او پارنویکي.... لرغون دود دی او د مصری ایزو برخه ده.

۱. لومړۍ مسره	پښتو پښتۍ راماتوینه	▲
۲. دوېیمه مسره		
۳. درېیمه مسره		
۴. څلورمه مسره		
۵. پېنځمه مسره		
۶. شپږمه مسره		
۷. ۱. ۲. ۳. ۴. ۵. او ۶. یوه مصری ایزه ده	ایمان، ایمان نه رانه ځینه	▲
۸. څپې (سیلابونه)	تاسې به څوک داسې پرېږدینه	▲
۱. مسره ۹ څپې ده		
۲. مسره ۹ څپې ده		
۳. مسره ۹ څپې ده		
۴. مسره ۹ څپې ده		
۵. مسره ۹ څپې ده	وینې مو څپې وینې مو ځینه	▲
۶. مسره ۱۳ څپې ده		
۹. دفتنگونه نه لري.	د الله دېشن څوک نه وژینه	▲
۱۰. شپټلي رنگ بې درنگ ښکاروندی دی.		
۱۱. زورنه (خڼه) بولې	لرې وېشتونکي مو اوس ټنډې ته کومه	
۱۲. د اواز ټیوالي او لوړوالي خطونه، اهنګ، ترنگتوک؛		
۱۳. ښځو ته منسوبې (اروند)		

د ټاټوبي سرغندوی، هېښنده سندرغاړي باچا خان لغماني ویلي.
وخت: (شپبه، غوټه: مهال: دموسیکي شپبه: پرتاکلي وخت).
...: ۴۵:۰۰ (رې: ثاني: دکیکي: ساعت) په وخت کې ویلي ده.
دلا دېرو معلوماتو له پاره د لومړي ټوک ۱۱. څپرکي و کورئ.

۳۰۲۰.۱۳.۲۰۱۱ ټي (ت):. د ليکوال څرگندول چې روڼوي کتنه داسې. د
ليکول پېنځه سره مصری ايزې او شپږ سره مصری
ايزه په لاندې بڼه لوری موږ ته په لاس راکوي لکه:

۱. لنډۍ ايزې له لنډۍ څخه رغېت مومي، تپه ايزې له تپې څخه، ټیځی ايزې له ټیځی څخه او
مصری ايزې له مصری څخه.
۲. لنډۍ ايزې د لنډۍ پيلنی مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ کوبښن دی؛
تپه ايزې د تپې پيلنی مسرې کاپي، هم بڼه، هم ډول پرمختګ شوی روغ کوبښن دی؛ ټیځی
ايزې د ټیځی پيلنی مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ کوبښن دی او مصری
ايزې د مصری پيلنی مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ کوبښن دی.
۳. درېيمه بڼه او څلورمه بڼه د ايزو موږ ته په پوځ کې کوي چې پېنځه سره او شپږ سره لري.
۴. څومره والی د ايزو موږ ته په پوځ کې کوي چې درېيمه بڼه پېنځه مصری ايزې دي؛ څلورمه بڼه
يوه دانه ده، پيلنی هره يوه يې پېنځه مسرې او پايلنی يې شپږ مسرې لري.
۵. ځينې زورنې يې لږه زورنه لري، ځينې يوه څه زيات، خو ټوليز پايځ يا پاينی زورنه يې ترټولو
پياوړې راغلې او د مخنيو غونډلو بېلابېل اهنکونه د هماغې وروستی غونډلې تر سيوري لاندې
کمزوري پاتې شوي. دا نو يوازې په ساز او اواز کې څېرمه اهنکونه جوتوالی (برجسته والی)
مومي او له ژبني ډگره نور راوځي.
۶. د ايزې پېيلې پېنځګوني رغنده توکونه لکه: ژبه، تول، واند (خيال)، اند (فکر) او ولوله (احساس، عاطفه) په کې په ايز او ايزه بڼه شتون لري.

۷. مصری ایزه مېچه د څپزه او خېزه تولوالي (Syllabic and Tonic Measurement System)

یوه بڼه او لارښوده مخبېلگه ده، له ژبني پلوه لږ تر لږه پېنځه او شپږ یا زیاتې غونډې را اخستي، خو هم یې څپې له ټاکلي شمېر نه؛ نه؛ نه؛ نه؛ او نه؛ او دیارلسو څخه تېری نه دی کړی. هم یې زورنې له ټاکلي شمېر څلورو څخه تېری نه دی کړی؛ غبرګېږونه او پارنویکي په کې شتون لري. دیفتنګونه، غبرګېږونه، ناتروییکی، تروییکی، ستریل، اوستریل، پارنویکي، بلنویکي، اندېښنې، هیجانې جغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، ځانه!، اشنا، شیرینه، راځه!، یا الله، یه، واء، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وای، وای، نو، الله، او، کنه!، کرانه!، یه کرانه!، یه پښتیانه!، یه څلمیه!، هه بچیه!، یه کرانه!، یه که خاره!، خار شمه!، ای الکه! وروره! بخته میره! دغه راز هو، نه، ښه، څنګه، ولې...، نومړي ټول د مصری ایزې توکي دي. چې کله د هرې مسرې پیل کې، کله منځ، ډېری وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېر والی راوړي.

لکه په پیلۍ مصری ایزې یا پېنځه سره مصری ایزه یا پنځمه بڼه مصری ایزه کې: وی! او وه! پارنویکي په دې بڼه راغلي دي. د اولې مصری ایزې د درېیمې ۹ څپزه مسرې په پای کې: وی! راغلې چې دا مسره ور سره لس څپزه کېږي. په ورته بڼه په دویمه مصری ایزه کې هم په همدې مسره کې: وی! راغلې چې دا مسره ور سره لس څپزه کېږي. په درېیمې او څلورمې مصری ایزې د ۱۳ څپزې مسرې په سر کې د وه! راغلی دی چې مسره ور سره ۱۴ څپې شوې. د پېنځمې مصری ایزې په درېیمه ۹ څپزه مسرې په پای کې وی! پارنویکي راغلی دی او د څلورمه مسرې په سر کې وه! پارنویکي راغلی دی چې نوموړې مسره لس څپزه شوې ورسره.

چې په ټوله کې ۵ دانې پېنځه سره مصری ایزې $(۵ * ۴۹ = ۶ + ۲۵۴ = ۲۵۱)$ څپې کېږي. د ورد پوستکالي له پامه نوموړې مصری ایزه، په یوه چوپړ کې ده، ۱۴۶ ويکي لري، ۵۱۹ (منشور: د رسمي سند ور کونه مستعمراتو ته د حقوقو ور کونه: درېست نیونه، د ابېڅو او نورو، پراخت). دانې یې وت نه یا پرته له وته د ابېڅو ځای نیونه لري، ۶۸۶ دانې منشوره یې له وت سره دي، ۲۵ پراکرافه دي او ۵۲ لینو کې کښل شوې دي.

پېنځمه بڼه مصری ایزه یا شپږ سره مصری ایزه چې یوه دانه ده، پارنویکي نه لري، ټوله ۵۸ څپي ده، د ورد پوستکالي له پامه نوموړې مصری ایزه، په یوه چوپړي کې ور سره مله ده، ۳۲ ویکي لري، ۱۳۶ دانې یې اېبڅو ځای نیونه وټ نه یا پرته له وټه د اېبڅو ځای نیونه لري، ۱۷۴ دانې د اېبڅو ځای نیونه له وټ سره دي، ۶ پراکراپه (د لیکني یوه برخه، بنده، پاراکراپه) دي او ۱۳ لینو کې کښل شوې ده.

۸. د ایزې رنګونو ښکاروندی یې شپټلي دی (Color model: RGB, Red: ., Green: ۱۵۳, Blue: .). د لښتیلیک (جدول) ۱. ۲۰ ۱ پېنځه څلوېښتو پښتو شعرونو او یوه سلو شپېته بېلا بېلو نورو پښتو شعرو رنګونو ښکاروندی (د رنګونو کوډ)، ۱۳۹۵ لېږديز لمريز کال په سټه ۳۶ کڼه دی.

۹. د ایزې پنځ له هغې لنډۍ، تپې، ټیځی او مصری کېږي چې منځه (هسته) وي. چې ځانګړې ځانګړنې یې لنډۍ، تپې، ټیځی او یا مصری ته ورته وي. د ایزې نوموړې منځه موږ په خپل رنګ بې چې د ایزې رنګونو ښکاروندی یې شپټلي دی، په شپټلي یې ښکوي چې سرباري، یا بېخباري یا تکراري مسرې یې هم شپټلي رنګ لري، د دې له پاره تر ډېره پورې دا څرک موږ ته په لاس را کوي چې د ایزې پنځې منځه وي.

ګډولې بڼه یا اونګ بڼه جوړې کړې مسرې هغه رنګ لري چې یا لنډۍ ته منسوبې وي، یا تپې ته منسوبې وي، یا ټیځی ته منسوبې وي او یا مصری ته منسوبې وي نو د هماغو منسوبو شویو رنګ باندې پاتې کېږي، له دې څخه یې د پنځ نوم هم اخستل کېږي چې دا ایزه لنډۍ ایزه ده، که تپه ایزه ده، که ټیځی ایزه ده او که مصری ایزه. له دې سره سم دا مصری ایزې دي.

۱۰. د مصری ایزې پېیلن لیکوال اېنچ. ص. ف ټولې په ګډولې بڼه یا اونګ بڼه جوړې کړي (مصنوعی: دیسي، شلخي، ګډول، ترکیبي، یوه ځای کول: فیصله کول: جوړول: صرف نظرکول، د جرم د مجازاتو څخه،، موافقې ته رسېدل. کد، د دوو یا ډېرو اجزاوو څخه جوړشوی. انګر، غولی، احاطه شوی ځای، جارګی، چمپر: مرکب) یا (Mixdesign،)

Synthetic or compound) کښلې دي، هره یوه نوې کډوله رغولې چې د نوې مصری سکالو ځانګړنې؛ نخښې او بېلولای یې ځانته غوره کړی دی. هره یوه مسره یې په لیکه کړې یا په لیکه برابرو (Alignment) شوې، د سکالو تسلسل (continuity, succession) سره لري، له مصری یې څرګندېږي چې پیلې پښخه سره مصری ایزه دیسي نه ده، له نورو لرغونو پښتني وګړني پېیلې څخه روغه کډوله شوې نه دي. دا به داسې ښکارېږي چې پښي، طبیعي، دي؛ مصنوعي، دیسي او شلخي، نه دي. پاینی شپږ سره مصری ایزه دیسي نه ده، له نورو لرغونو پښتني وګړني پېیلې څخه روغه کډوله شوې نه ده. دا به داسې ښکارېږي چې پښي، طبیعي، ده او مصنوعي، دیسي او شلخي، نه ده.

۱۱. د دغو مصری ایزو پېیلن د پښتو لېوال دی، څېک تن دی، د لغمان یوه ښه نیک نومه وګړی دی چې ډېری شعرونه یې په پښتو ادب پښي، طبیعي، او یوه دمي پوښلي دي. د ذهن د مصری ایزه زېږنده یې مینه، رښت، د پېغلو ستاینه، درناوی او ځانګړنې یې سپینې ته باستلي دي. رښتني لېوال د الله په لاره، د دښن سره د اتلولی کولو او وېخ د پښتونوالي حس ساتلو کره وړه پاتې شونې پرېږدي. بل لورې ته دا د دې له پاره نه بوروم چې ځانمني ستاین شي، په ټوله کې د دې له پاره ده چې د نورو پېیلنو د پېیلو له پاره ترې په لرلید ګټني واخستل شي.

۱۲. د دغو مصری ایزو د زوکړې موده لکه څنګه چې زه وایم داسې ده: پیلې او پایلې یې اصلي کډولې دي، په مهترلام، لغمان کې مې په خپل کور کې په ۲۰۰۷ زېږدي کال کې کښلې وې. دا مصری ایزه د مصری په ښه دي. د دغې مصری ایزې له پاره کره بوروم چې همدا یې د پښي (تخلیق) منځي (هستي) د زوکړې موده ده.

۱۳. د ژور پام کونکي په ښه زه د لیک دود نخښې لکه: د لنډۍ ایزې، تپې ایزې، ټیکی ایزې او مصری ایزې په هره مسره کې د چپه پېښې ،، ، Comma کامه، دغه (،) نښه چې جملې او کلي سره بېلوي، ویرکول. ،، ؛ ندایه، Exclamation!، چيغه، کرېره، د تعجب نه ډکه چيغه. که !! شي دوې برابره او که درې !!! شي درې برابره لوړه چيغه ،،، پوښتني نخښه ،، ؟ Question Mark: تپوس نخښه: پلټنه اعتراض نخښه: شک نخښه: پېشنهاد نخښه: پوښتل نخښه،

تپوس کول نخښه: شک کول نخښه: مناقشه کول نخښه، غوښتنې نخښه، وړاندېز نخښه.
،،؛ اندره ،، colon (:): شارچې نخښه، د لويې کولې يوه برخه. ،،؛ ټکي لرونکې کامه ،، (:):
Semicolon: بېلوونکې نخښه، هغه نخښه چې د غونډلې برخې يا جملې فقرې سره جلاکوي.
،،؛ شمېره ،، Number (#): کڼه، عدد، کڼ (= حساب) ،،؛ را اخستنه ،، (،، ،،) Right :
left double quotation mark را اخستنه، نقل، اقتباس. ،،؛ دوي لېندۍ ،، () :
Superscript right left parenthesis د پاسه ليکل، لکه د نامه، ادرس يا نور، اخځوک،
معترضه جمله، دوي ليندۍ، قوسونه. ،،؛ د اتصال ،، - hyphen minus: کډکېدو نخښه،
يوه ځای کېدو نخښه. ،، او ټکي ،، full stop: پندول، پرېورل، ډک، بشپړ، مفصل، اکثر
حد او اعظمی حد. ،، په بشپړه توګه کارونه اړينه بولم. په خپل ليکي کې کېښم چې د
غبرګونډلو، پارنويکو، د هرې مسرې ښکاره کېدل څرګند کړي او بېلوالی يې سپيني ته
راوباسي.

۱.۲ د انځورونو، څېرو او لېستلیکولرلیک:

دوېم توک د انځورونو لړلیک:

۱. عبدالهی. حبیبی. (۱۳۳۹ لېږدي)، پټه خزانه، دوېم چاپ ۱۰ چوپړي انځور. په ۱۳۲۲ لېږدي د اصلي پټي خزاني يوه نخسه د پښتو ټولنې لاس ته راغله او هغه يې استاد عبدالهی حبیبی ته د ډېرې شنې او درې ژبې شرحې او ژباړې له پاره په لاس کې ورکړه، نوموړی کار حبیبی په کابل، خوابگاه کې په ۱۳۲۳ لېږدي کې بشپړ کړه. او دوېم وار چاپ ته يې د درې ژبې شرحې او ژباړې سره چمتو کړ، دوېم چاپ يې په ۱۳۳۹ لېږدي کې د پوهنې وزارت د دارالتالیف ریاست کې د تذکرة الشعراء،، پټه خزانه،، ۵۰۰۰ ټوکه له چاپه سلامت تېر کړي دي. * ما يې انځور باستلی دی، له ۸۴ يې د چوپړو(مخونو) جوسه لږ اوږد دی. (# ۳۷ انځور) ۹۳
۲. محمد. هوتک (۱۷۲۸-۱۷۲۹ زېږدي)، پټه خزانه، ۴۰ چوپړي انځور. د پښتونخوا د سترگو تور، امام المسلمین، و ابن قاتل الرفضة والکافرين شاه حسین هوتک ادام الله دولته الی يوم الدين، د خپل دربار لیکوال محمد هوتک د داود خان هوتک زوی او د قادر خان هوتک مې ته امر او لارښونه کړي وه، چې د پښتنو شاعرانو احوال راټول کړي، له ۱۰۰ څخه تر ۱۱۰ لېږدې سپوږمېز کال په نوموړي نوم وکښي. په همغه مهال په کندهار کې پټه خزانه لیکي کښل شوی او له کندهاره خپور شوی دی. ۹۴
۳. محمد حامد دورانی (۱۷۵۰ زېږدي، ۱۱۲۹ لېږدي. ۱۱۶۳ لېږدې سپوږمېز)، احمد شاه دیوان، قلعي نخسه، ۲۶ چوپړي او د عبدالشکور، ۱۳۵۷ لېږدي، ۶۰ چوپړي انځور. ۹۵
۴. محمد حامد دورانی (۱۷۵۰ زېږدي، ۱۱۲۹ لېږدي. ۱۱۶۳ لېږدې سپوږمېز)، احمد شاه دیوان، قلعي نخسه، ۴۹ چوپړي او د عبدالشکور، ۱۳۵۷ لېږدي، ۸۳ چوپړي انځور. ۹۶
۵. محمد حامد دورانی (۱۷۵۰ زېږدي، ۱۱۲۹ لېږدي. ۱۱۶۳ لېږدې سپوږمېز)، احمد شاه دیوان، قلعي نخسه، ۵۹ چوپړي او د عبدالشکور، ۱۳۵۷ لېږدي، ۹۱ چوپړي انځور. ۹۷
۶. محمد حامد دورانی (۱۷۵۰ زېږدي، ۱۱۲۹ لېږدي. ۱۱۶۳ لېږدې سپوږمېز)، احمد شاه دیوان، قلعي نخسه، ۳۷ چوپړي، او د عبدالشکور، ۱۳۵۷ لېږدي، ۷۱ چوپړي انځور. * ما يې انځور باستلی دی، له ۸۴ يې د چوپړو(مخونو) جوسه لږ اوږد دی. (# ۴۲ انځور) ۹۹

- ۷: پوهاند ډاکټر محمد رحيم الهام، (۱۳۷۹ لېږدي)، لنډۍ ها (پښتو لنډۍ او د هغو فارسي ژباړه)، د اړیک سيار کتابتون اداره او مسلسل ګڼه يې ۴۳، د عامه کتابتون کې د موندلو ګڼه ۳۹۸/۲ ل ۳۸ الف، ۸ او ۹ چوپړي انځور..... ۱۱۳
- ۸: لنډۍ چان کوونکی او فارسي مترجم عبدالروف بېنوا، انګرېزي ژباړه يې محمد ابراهيم شريفی کړې، پښتو ټولنه، ۱۳۳۷ لېږدي، کابل عسکري مطبعې (د ملي دفاع وزارت مطبعه) څخه له چاپه تېره شوې ټولګه ده، په عامه کتابتون کې يې د موندنې ګڼه ۳۹۸/۲ ل ۴۵ ب، ۳۵ چوپړي انځور. * ما يې انځور باسټلی دی، له ۸۴ يې د چوپړو(مخونو) جوسه نيم برابر دی. (# ۴۴ انځور)..... ۱۱۴
- ۹: عبدالروف بېنوا د لنډۍ چان کوونکی او فارسي مترجم، انګرېزي ژباړه يې محمد ابراهيم شريفی کړې، پښتو ټولنه، ۱۳۳۷ لېږدي، کابل عسکري مطبعې (د ملي دفاع وزارت مطبعه) څخه له چاپه تېره شوې ټولګه ده، په عامه کتابتون کې يې د موندنې ګڼه ۳۹۸/۲ ل ۴۵ ب، ۱۶۶ او ۱۶۷ چوپړي انځور. * ما يې انځور باسټلی دی، له ۸۴ يې د چوپړو(مخونو) جوسه نيم برابر دی. (# ۴۵ انځور)..... ۱۱۵
- ۱۰: دانش خپرندويه ټولنه، پښتو لنډۍ، عبدالروف بېنوا د لنډۍ چان کوونکی او فارسي مترجم، انګرېزي ژباړه يې محمد ابراهيم شريفی کړې او تاج الدين يې اوږدو ژباړه کړې، ۱۳۸۷ لېږدي) له چاپه تېره شوې ټولګه ده، په عامه کتابتون کې يې د موندنې ګڼه ۳۹۸/۲ ل ۴۵ ب، ۷۶ چوپړي انځور..... ۱۱۵
- ۱۱: عبدالحي. حبيبي. (۱۳۳۹ لېږدي)، پټه خزانه، دوېم چاپ ۲۷۶ چوپړي انځور. په ۱۳۲۲ لېږدي د اصلي پټې خزانې يوه نخسه د پښتو ټولنې لاس ته راغله او هغه يې استاد عبدالحي حبيبي ته د ډېرې شنې او درې ژبې شرحې او ژباړې له پاره په لاس کې ورکړه، نوموړی کار حبيبي په کابل، خوابگاه کې په ۱۳۲۳ لېږدي کې بشپړ کړه. او دوېم وار چاپ ته يې د درې ژبې شرحې او ژباړې سره چمتو کړ، دوېم چاپ يې په ۱۳۳۹ لېږدي کې د پوهنې وزارت د دارالتأليف رياست کې د تذکرة الشعراء، پټه خزانه، ۵۰۰ ټوکه له چاپه سلامت تېر کړي دي..... ۱۱۶
- ۱۲: د کسې د غره انځور چې د سليمان ع د هوايي بېړۍ د کېناستو بلۍ ځای دی يا د سليمان د غرو لمنې. د بيب نیکه د قبر د ځای انځور..... ۱۴۰
- ۱۳: د غر غښت بابا يا شيخ بيتي يا بيب نیکه د قبر انځور، الله بخښلی په ۳۵۰ لېږدي شا او خوا خاوروته سپارل شوي، د سرې ټمبرل شوي بيرغ ونې بېخ ته د کسې په غره کې..... ۱۴۰

- ۱۴: د ایندو- اروپایي او یورالیک د ژبو کورنۍ، یا د ژبو د کورنۍ ونه. د پښتو ژبې ځای یا اصل یې ما په انځور کې په سره کرښه کړی کړی دی. په لاندې بڼه دی. ایندو- اروپایي
← ایندو- ایراني، ایندو- آریاني، ← ایراني، آریاني، ← پښتو..... ۱۴۳
- ۱۵: د پښتوالو ژبو انځور چې پښتو په مرکزي ایراني، او بیا په ایندو ایراني او ایندو اروپایي
کرښې سره ګډېږي چې عمر یې ۵۰۰۰ مخزېږدي ته رسېږي..... ۱۴۴
- ۱۶: انځور کې د اسیايي ژبو په کورنۍ کې د پښتو ژبه د ایندو ایراني او تورکي په منځ کې ځای
لري..... ۱۴۴
- ۱۷: د زړې دنیا نخشه چې د الیگزندر یا ماکیدانسکي یا اسکندر مقدوني ۳۲۶ مخزېږدي کې
د هند د سیندونو غاړو ته راتګ کړی دي، او هغه ویلي دي چې زه د جنګونو په لړۍ کې
داسې ځای ته ورسېدم چې نوم یې لمپاکا،، لغمان،، وو، دلته دا سپنې ته راوځي چې د
دنیا له زړې نخشې څخه وړاندې پښتانه یا آریاني له هندوکش د غرونو له لړیو څخه
تللي دي او د امو له سیند څخه تېر شوي دي. داسې نه ده چې آریاني دي یا پښتانه دي
د امو سیند له لارې دې خواته راغلي وي. تمدن او د وګړو ژوند له بلخ وتلی هېند ته تللی
دی. بېرته له هېنده د لمپاکا له لارې تېر شوی دی پنج سیند تېر او اروپا ته په ۲۰۰۰
مخزېږدي کې او په ۳۲۵ مخزېږدي کې بېرته آریاني د هند تر سیندونو پورې راغلي دي.
په پیل د نړۍ ۴۰۰۰ مخزېږدي کې مصریان وو، چې له مسو څخه یې ګټنې واخېستې،
او ایرانیانو په ۵۲۵ مخزېږدي کې په مصریانو بری ومونده، موږ څو وارې په ایران بری
مندلی دی، لکه په ۱۷۱۰ زېږدي کې د مېرویس خان، بیا د ده زوی شاه حسین هوتک،
احمدشاه شاه بابا تر ۱۷۷۳ زېږدي پورې په ایران بری مندلی وو او واکمني یې پرې
کوله، تر ۸۰۰ کلونو پورې پښتنو په هېندستان واکمني کړې ده. خو زموږ پښتنو یا
زرو ایندو اروپایانو چې له لمپاکا څخه د غرب په لور تللي وو، په ۲۰۰۰ مخزېږدي کې یې
په ایران کې شخړې اوارولې، ترې یې تړلې، جرګې او څټک، څټک پرېکړې یې کولې لغمانۍ
فارسي هم له دې ځایه تېته شوې. په اصل کې پښتانه ایرانیان او اېندوان نه دي، د
اېندو ژبې ښاخ پورې تړل شوې او د وګړو او ژبو دا ښاخ له پښتنو څخه ایران ته تللی
دی. خو په پیل کې مدنیت یا ښاري ژوند له بلخ، هېند بیا اغیور څخه پیل شوی دی او
ګردې نړۍ ته تللی دی، چې ټول انسانان د یوه پلار حضرت ادم صفي الله زوزات دی،
هغه ابوالبشر دی او په ۱۰۰۰ ژبو باندې زده کړه ورته الله ج ورکړې وه، زوزان یې په
هره سېمه کې اوسېدل او نورو ځایونو ته به تله راتلل؛ په ځینو سېمو کې به یې د ژوند
کولو له پاره خپل زوزان پرېښول، سېمو پرې خپل د هواوېچې تاثیرات پرېښول ژبې او

- څېرو به یې هم بدلون کاوو. چې ځینې زامن به یې له نېغې لارې څخه اېلبلس لرې کول او د اسلام څخه به یې په کفر کې کېدل. د نېکونو او پلارونو څېرې به یې پرې جوړې کړې او بیا به یې د هغه نه منونکي درناوی کو. څڅلې به یې دې څېرو ته کولې، چې کله داسې کاني یې دېرې شوې. الله ج د نوح ع په دوران کې ټول ورک کړه، ټوله نړۍ مسلمانان وو، د وخت اسلام شتون درلود، بیا پرې اېلبلس همداشان کاني شروع کړې، بې دینه یې بیا ترې جوړ کړه، بودا یې هم په ۵۶۳ مخزېږدي کې زوکړه کړه، په لمپاکا کې د نوح ع پلار مهترلامک او د وخت اسلام شتون درلود، بدایزم هم و. ۱۴۵
- ۱۸: پېنځه سرې لټکه، پېنځه سرې لنډۍ یا پېنځه سرې مار، پېنځه سرې لنډۍ ایزه چمتو ده، څارنې کوي. (# ۵۴ انځور). ۲۵۱
- ۱۹: درې سرې لټکه، درې سرې لنډۍ یا درې سرې مار، درې سرې لنډۍ ایزه چمتو ده، څارنې کوي. (# ۵۵ انځور). ۲۵۱
- ۲۰: ښکېلې او خوږه لټکه، لنډۍ یا لس سره مار، لنډۍ چمتو ده، څارنې کوي، روڼ بوږم چې داسې مې وکښل د لنډۍ ایزې له پاره، کټ مټ یې همدا فلسفي اړخ وندی دی، زه لیکوال لس سره لټکه له یوه بڼه پېیلې سره تشبې کوم. چې ورته لس سره لنډۍ ایز یا لس سره لنډۍ ایزه وایي او ټولې ځنګېرنې یې سره ورته دي. (# ۵۶ انځور). ۲۵۱
- ۲۱: پیاوړي او غوره پېنځه سرې لټکه، پېنځه سرې لنډۍ، پېنځه سرې لنډۍ ایزه چمتو ده، څارنې کوي، روڼ بوږم چې داسې مې و کښل د لنډۍ ایزې له پاره، کټ مټ یې همدا فلسفي اړخ وندی دی، زه لس سره لټکه له یوه بڼه پېیلې سره تشبې (تشبع) کوم. چې ورته لس سره لنډۍ ایز یا لس سره لنډۍ ایزه وایي او ټولې ځنګېرنې یې سره ورته دي. (# ۵۷ انځور). ۲۵۱
- ۲۲: وران تپ، په ښېښه پرې شوی درې تپه ۱۴-۱۰۰-۸-۲۴۷۴-۱۴۷۱. (# ۵۸ انځور). ۲۶۸
- ۲۳: ۶۸۸۲۹ وونډس، تپ، (۶۸۸۲۹ WOUNDS). (# ۵۹ انځور). ۲۶۸
- ۲۴: د رنځور تپ چې د تپ مېچله یې له یوې ورځې او ۱۰۷ ورځو ورسته پرتلې پېر په ډاګه کوي. (# ۶۰ انځور). ۲۶۸
- ۲۵: ګرزوني د مسلمانانو د واده انځور دی، چې د ټیګۍ ایزې چارپېریال انځور وي. روڼ بوږم چې داسې مې و کښل د ټیګۍ ایزې له پاره، کټ مټ یې همدا فلسفي اړخ وندی دی، زه ایز ټیک له یوه بڼه پېیلې سره تشبې کوم. چې ورته ټیګۍ ایزه وایي، او ټولې ځنګېرنې یې سره ورته دي. (# ۶۱ انځور). ۲۸۰

۲۶: د لیکانې (کلمونو) په بڼه پښخه بڼه مصرۍ (# ۶۴ انځور) ۲۹۷

دوېم ټوک د څپرولړلیک:

- څپر ۱.۵ د ویاړ او تېروتنو ناکره بڼه، کره شوې بڼه او کره بڼه ۲۰
- څپر ۲.۶ الف د لنډۍ یو، تپو، ټیګۍ یو او مصرۍ یو د غوښتنو د بشپړلو د اثر کرښه نېی
لوري ته ځای بدلوي. کچه (کنه یې په: دانې) ۱۰۵
- څپر ۳.۶ ب د لنډۍ یو، تپو، ټیګۍ یو او مصرۍ یو د غوښتنو د بشپړلو د اثر کرښه کسټ
لوري ته ځای بدلوي. کچه (کنه یې په: دانې) ۱۰۶
- څپر ۴.۹ په آریاني ژبو کې د پښتو تاریخي – جغرافیایي دریځ جوړښت یا (هېراچي) ۱۴۱

دوېم ټوک د لښتیلیکو (جدولونو) لړلیک:

۱.۹ لښتیلیک: د پښتو ژبې اړیکه له نورو آریاني ژبو سره ۱۴۷

وی د اېبڅې په سټه مانا، د چوپړي گڼه له ټکي لرونکې کامې او ټکي نه ورسته په شمېر باندې ښودل شوي.

پلار، د مور خاوند، د مور خېټن، د مور ساتونکی، د مور ميره،
والد.؛ ۲۰۱ چوپړي کې (پانه کې ، مخ کې ، صفحه کې، مخکښه کې)
شتون لری.

یوه توری، یوه حروف، ښځېنه لږ نوم دی یا مفرده ښځېنه وی ده. لکه: ا. (ای)، ب (بی)، ت (تی). ۲۴، ۲۶، ۲۸، ۳۰ ... ۱۰۳ ټول ټال ۳۶ واری راغلی دی.

ڊپر نوم د تورو دی سُځېنه وی ده، ټول توري، ټوله الفبا،
الفابیت له اې څخه تر یې پورې.

لکه: زموږ د پښتو ژبي

الف ا، آ، ب، پ، ت، ث، ج، چ، خ، ح، د، ذ، ر، ز، ژ، س، ش، ص، غ، ک، گ، ل، م، ن، و (اویدواو)، و (لندواو)، و (ببواکواو)، ه، زورواله (هیا ه)، زورکی (هیا ه)، ی، ی، ی، ی

۳، ۷، ۸، ۹، ... ۳۳۹ چوپرو کي شتون لري (ٽول ٽال ۹۶ واري
په بيلا بيلو چوپرو د دي کښلي کي راغلي دي).

یوه توری، یوه حروف، نر لږ نوم دی یا مفرده نر ویکی دی. ا (ای)، ب (بې) ت (تې).: ۱۱۸، ۱۸۴، ۲۵۷، ۲۹۹، ۳۳۲ او ۳۴۰ چوپړو کې راغلي دي.

ابېڅی: الف ا، ب، پ، ت، ټ، ج، چ، ځ، څ، خ، د،

واو)، و (لنڊ واو)، و (بپواک واو)، ه، زورواله هي (ه يا ه)، زورکي

هي (هيا له)، ي، ي، ي، ي، ي

ث، ح، ذ، ص، ض، ط، ظ، ع، ف، ق).: ۹۱، ۱۶۲، ۱۸۴ او ۳۳۲

مشغول.؛. ۲۱۸

راگ دی: سا دی دی کي دي ما نا دي په دي کي ما پانی سا. ۳۱۷.۴

ملکری، دوست، انڈیوال۔: ۴۰، ۱۶۶، ۲۶۳، او ۳۴۲ (تول تال

۲۸ واري راغلی دی)

اکر، حالت او وضع (بد انکری)؛ ۳۱۷

اوبدل يا (بافت) .: ۳۱۷

اورد پراوی.؛ ۶ او ۱۲۸

اورد عمری.؛. ۶ او ۱۲۸

يوه فرانسوي وی ده. هغه څوک چې طبيعت په خبرو راولي، د

طبیعت ژبه ده چی زی روح شیان په خبرو راوړی، بردابښت، طاقت،

ظرفیت، خرکند والي او ځانگړنې يې معلوموي. او په اصطلاح کې

هغه متخصص ته وايي ڇي د يو شي په باره کي په ذهن کي پلان

جوړوي او بيا يې د خطونو په واسطې سره ترسيم او تياره وي. ۲.،

३५२, ३१५, ३५६, ३३३, २१३, १९५, १८, ३

1.2

اصل: ۶، ۹، ۲۵۹

شرطی، ۶.

فکر، نظر، اند.؛ ۶.

۳. بی (ب)

راتول.؛. ۳۴۶

راتول کری، راتولولی. : ۲۶۰

بورم:	راتولوم. ۱۹۶، ۲۵۱، ۲۶۸ او ۳۱۴
بوروم:	راتولوم. ۱۸، ۱۰۹، ۱۱۸، ۱۳۹، ۱۹۴، ۱۹۵، ۲۱۲، ۲۱۴، ۲۴۱
	۲۶۴، ۲۶۵، ۲۷۶، ۲۹۰، ۲۹۱ او ۳۰۹
بولن:	معقول، بولې (معقولي). ۳۱۸
بيديا:	ټټنگ، بيابان، دښته، صحراء. ۳۲۹
بېلکه:	نمونه، ورته بڼه، مثال. ۵، ۱۰۴، ۱۲۵، او ۳۴۲ (۲۵ واري نور
	په بېلابېلو چوپړو کې راغلی دی)

۴. پي (پ)

پار:	ساعت، وار. ۱۰۹
پړ:	چپه، نسکور، ژيرمخې، زيرمخې، ملامت. ۳۱۸
پښت:	نسل. ۳۱۹
پښېله:	کافيه، قافيه. ۶، ۱۰، او ۳۳۲ (ټول ټال ۲۹ واري نور)
پلوه:	اړخه. ۲۶۲، ۲۷۴، او ټول ټال ۲۵ دانې نور شتون لري.
پور:	منزل. ۴، ۱۵۳، ۱۵۹، ۲۳۰ او ۲۴۱
پيدا ايښت:	زوکړه. ۱۹۷، ۲۵۲، ۲۸۱، ۳۲۳ او ۳۳۰
پښی:	کائينات. ۱۰۷ او ۱۴۸
پېيله:	اشلوک، شېر، شعر، (نظم). ۱۶۶، او ۳۴۱ (ټول ټال ۳۰ واري
	نور)

پېړن:	پېيله، اشلوک، شېر، شعر، (نظم). ۱۰، ۱۶۴، ۲۵۰ او ۳۱۸

۵. ټي (ت)

توګي:	مواد. ۸، ۱۷، ۷۱، (ټول ټال ۳۴ واري نور)
تور:	په پرتيا تورن، ملامتيا. ۹۶

۶. ټي (ټ)

ټپه:	د وی یا ويکي له پامه (په لغات کې) ټپه هغه دوې سرې پېيلې
	(پېړن، اشلوک، شېر یا شعر) ته وايي چې د ټپ سره ډېرې ورته
	ځانګړې ځانګړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.

او په اصطلاح کې هغه ولسي، پیاوړی، غښتلی، هېښونکي، سندرېز، خور، گڼلی، منلی، له اند، پند، احساس او تخیل ډک شپږ دی چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاگانو د پښتو ژبې د اېښو، ښ، ډ، ږ، ڼ، ی او ... څخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پېداېښت سره جوښت یې جوت کړي دي. پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې ښې) یې پرته له ادبي بیرغې کولو (فلجیاریزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

تېې د مسرو شمېر یې ۲، د څپو شمېر یې ۲۲ له دفتنگونو او پارنویکیو پرته. (دفتنگونه د تېې توکي دي لکه: وی، او، نو وی!!، جان، اشنا، شیرینه، کرانه، یا الله، یه، وا، وای، وه، وه الله، الله وی، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای، وروره، یه الکه، یه پښتونه، یه کرېانه، کنه او داسې نور...).

د پښېلې یا قافېې کلمې یا غونډلې نه لري. خو د دوېېې مسرې په پای کې اهنکینه کلمه لري، چې دوی ټول اهنک بشپړوي. هره تپه باید ده (زموږ خپله، ده، هیا هی، چې ورته وره، روغه، ه، کوشی، ه، لنډه، دوی سترگې ه، دوی سترگې والا، یا عینکو والا، عصري او ځانښودې، ده، وایو) چې د پښتو ژبې، نهویشتم، گڼه اېڅې ده. په واول یا غږن اواز پایته رسېدلې وي، تپه د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي.

په نورو ژبو کې د دې ډول پېیلې (البته په همدې وزن او اهنک) څرک لیدل شوی نه دی او نه نورو ژبو ته د تېې په ژباړه کې د دې اهنک ساتل شوی دی. پرتولو تپو، باندې یوه رښت (دودی یا قانون) د تطبیق وړ دی، یانې دا چې د هرې تېې لومړۍ مسره باید ۹ له دفتنگونو پرته، او دوېمه ۱۳ څپې وي له دفتنگونو پرته.

د هرې تېې، د لومړۍ څلورمه او اتمه څپه؛ د دوېېې مسرې څلورمه اتمه او دولسمه څپه، خجنه وي؛ ډېری وخت په کې کومه څپه په کې نه احساسېږي له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل

کیفیت نه پاتې کېږي او په نیمه سیمه کې توپیر لري. ۱۱، ۱۳، ۲۰
... ۱۰۹ (تول تال ۹۵ وارې نور)

تپه یې یوون نوم دی، یا مفرده وی یې تپه ده او تپه ډېر نوم تپو
(نارینه وی) او ټپې (ښځینه وی) کېږي. ۶، ۸، ۱۰، ۱۱.... (تول تال
۳۶۸ وارې نور)

تپه ایزې (تپیزې):
د وی یا ویکي له پامه تپه ایزه هغې درې سرې پېیلې ته وايي چې درو
تپو سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.
او په اصطلاح کې هغه وګړنې، پیاوړې، غښتلې، هېښونکې،
سندريزه، خوږه، ګټلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه
پېيله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د
ابېڅو، ښ، ډ، ږ، ن، ی او ... څخه وړاندې زده، پېژندلې او د
پښتو ژبې له زوکړې له پېداېښت سره جوښت یې جوت کړي دي.
پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې ښې) یې پرته له ادبي بیرغې
کولو (فلجیایزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول،
Plagiarism) کښلی شي.

د کوشنۍ تپه ایزې د مسرو شمېر یې ۳، د څپو شمېر یې ۳۱ له
دفتنګونو او پارنویکیو پرته دی. (دفتنګونه ، الیده ، اضافه،
سرباري او اوستریاری، غونډلې یا کلکې دې چې سندرې ، اهنک؛
ترنګتوک؛ یې لا خوږوي، په بله مانا ديفتنګونه ، غبرګېږونه یا واکه
مرکب ، هغه اوازو ته وايي چې د خپلواک او نیمواک په ملګرتیا منځ
ته رازې او لکه یوستووی اواز یوه وار پتلیز له خولې راوځي د یوه
غبرګېږ لومړی ټوک یوه خپلواک او دوېم ټوک یې یوه نیم واک اواز
وي، کله زورکې واله یې یا نرمه،، ی،، او زړکې واله یې یا درنه یې،، ی،
،، او داسې نور. ديفتنګونه ، غبرګېږونه، ناتروییکي، تروییکي،
سترل، اوستریل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندېښنې، هېجاني جغې،
لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، خانه!، خانه!، اشنا، شپړینه،
ګرانه، یا الله، یه، وا!، وای!، وده!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی،
وای وای،، نو، الله، او، ګرانه!، یه کرانه!، یه پښتیانه!، یه څلمیه!
هه بچیه!، فردوس خانه!، لغمانیه!، یه که څاره!، ای الک! وروړه!

بخته مېره!، وی اه!، دغه راز هو، نه، ښه، څنگه، ولې...، نومړي ټول د تپه ایزې (تپیږې) توکي دي، چې کله هرې مسرې پیل کې، کله منځ او دېرې وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېر والي راوړي.

د پښلې کلې یا غونډلې لږې لري. خو ډېری وخت د لومړۍ، دویمې او درېمې مسرې په پای کې ترنګتوکه غونډله لري، چې دوی ټول ترنګتوک بشپړوي. هره لنډۍ ایزه باید د ه (زموږ خپله، ه، ه، یا هې، ه، چې ورته وره ه، روغه ه، کوشی ه، لنډه ه، دوې سترګې ه، دوې سترګې والا ه، یا عینکو والا، عصري او ځانښودې، ه، وایو) چې د پښتو ژبې، نهویشتم، گڼه ابېڅې ده. په واول یا غږن اواز پای ته رسېدلې وي، تپه ایزه د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي.

او درېیمه مسره یې ۱۳ څپې وي له دفتنگونو پرته. د هرې تپه ایزې، د لومړۍ او دویمې مسرې څلورمه او اتمه څپه او د درېمې مسرې څلورمه، اتمه او دولسمه څپه، باندې زورنه وي او ډېری وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي. له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنګوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سیمه کې بېلوالی لري. په بله وینا لنډۍ ایزې مېچې د څپیزه او خجیزه ټولوالي سره سره پر یوه نازورنه څپه یا یوې خوږ غږې یا ترنمي څپه پای ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستۍ نهې، اتلسې، او یوه دېرشتې څپې خوږغږي د تپه ایزې مېچې د څپیزه او خجیزه ټولوالي ترڅنګه د تپیږې یوه بل رنګنده ټوک گڼل کېږي او نه شتون یې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي: د پېیلې په توګه یې یوه څپه کمېږي او له موسقي پلوه خوږ غږ له لاسه ورکوي. دغه پایني ټوکونه په یوه پېر کې له دغو دېروارو څپو څخه هره یوه د ور مخکې نهې، اتلسې، او یوه دېرشتې زورنې څپې له یوه څه اغېز سره تپه ایزې ته یوه خوږغږي وربښي او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه وریته هره یوه څپه هم ایوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو اندول یې ترنګتوک یا ترنمي ټوک کې دی شي. غوره سټه د ترنګتوک په پایني مسره کې دی

چې نوموړې مسره د ایزې رغښت پنځ کوي، د ایزې غوره توک او منځې راځي.

په ټوله کې غوره ایزې هغه دي چې د لنډۍ، تپې، تېکۍ او مصرۍ، له هرې یوې مسرې سره ورته لرونه، پښلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکي نخښې، سرباري اهنکینه پایځي څپې و لري؛ د دیفتنګونه او پارنویکي سره، خو له نیمکۍ، انګۍ، لنډکۍ، بکتۍ، کبښۍ (شې)، پارکۍ، کاکړۍ، نارې، بدلې، لوږې، سندرې، چاربیټۍ، سپینۍ (ازادې پیلې)، کبسه کۍ، د اتن غبرګۍ، درې څپزۍ، څلور څپزۍ، پېنځه څپزۍ، شپږ څپزۍ، اووه څپزۍ، اته څپزۍ، نهه څپزۍ، لس څپزۍ، هایکوبۍ، موندۍ (سر پرېکړۍ)، انځورګۍ، کېنتوزۍ (سانقۍ)، نامانېزۍ، زخۍ، بې ټولۍ، ټولونجۍ، نا پېښلېزۍ، نا پېلۍ او سلسلۍ، دې ټولو پېلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نۍ برخې، Dialogue) له سټې بېلووالی و لري؛ د دې له پاره چې دا ټول په ډېرې بڼه له درې مسرو څخه رغښت موندلی دی او زوکړه شوي، ان له ساده درې غونډله ایزه وینا او یادونې سره. نوموړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسې وي، رت بېلووالی یا ګرندۍ فرق یې و کولی شي، ورته ګڼلې وي او د ټولو زهني پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی وشي.

د دې له پاره زما څېړنه دا سپینې ته را اوباسي چې زه خپل د ژبې یوه څو سره پېيله د څو سره تپه ایزې نوم باندې نوموم، چې دې پښتو درې سرې پېيله له درو سره تپ یا درو سره زخم یا درې زخمه یا درې تپه، درو سره تپه ایزې؛ څلور سره تپ له څلور سره تپه ایزې سره؛ پېنځه سره تپ له پېنځه سره تپه ایزې سره؛ شپږ سره تپ له شپږ سره تپه ایزې سره؛ اته سره تپ له اته سره تپه ایزې سره؛ نهه سره تپ له نهه سره تپه ایزې سره او لس سره تپ له لس سره تپه ایزې سره.... ډېرې ورته ځانګړې ځانګړنې لري. ۱۳، ۲۷۲، ۲۷۳ ټول ټال ۲۴ نور.

واړه، درست. ۳، ۴، ۵، ۱۰.... (ټول ټال ۶۴۹ نور)

ټول:

تېټه:

سويي لورې، کوزې، لاندې. ۴. ۲۹۳ او ۲۹۵

ټيګی:

د وی له پامه ټيګی هغه دوې سرې پېيلې ته وايي چې د ټيګ سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.

او په اصطلاح کې هغه ولسي، پياوړی، غښتلی، هېښونکي، سندرېز، خور، ګڼلی، منلی، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه پېيله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نيکونو او نياکانو د پښتو ژبې د ابېڅو، ښ، ډ، ږ، ڼ، ی او ... څخه وړاندې زده، پېژندلي او د پښتو ژبې له زوکړې له پيدا ايښت سره جوښت يې جوت کړي دي. پښت يې هم کولی شي چې لرليد (راتلونکې ښې) يې پرته له ادبي بيرغې کولو (فلجياريزم، د بل چا افکار او ليکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کېښلی شي.

ټيګی د مسرو شمېر يې ۲، د څپو شمېر يې ۲۲ له دفتنگونو او پارنويکيو پرته. (دفتنگونه د ټيګی توکي دي لکه: وی، او، نو وی!!، جان، اشنا، شيرينه، کرانه، يا الله، په، وا!!، وای!!، وه!، وه الله، الله وی!!، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای، وروره!، په پښتونه!، په کرېبانه، کنه ...)، د پېښلې (قافيې) کلغې يا غونډلې نه لري. خو د دوېمې مسرې په پای کې اهنکینه کلمه لري، چې دوی ټول اهنګ بشپړوي. هره ټيګی بايد د ه (زموږ خپله، ه، ه يا هې، چې ورته وره، ه، روه، ه، کوشی، ه، لنډه، ه، دوې سترګې، ه، دوې سترګې والا، ه، يا عينکو والا، عصري او ځانښودې، ه، وايو) چې د پښتو ژبې، ښوېشتم، ګڼه ابېڅې ده. په واول يا غږن اواز پای ته رسېدلې وي. ټيګی د پښتو ژبې د فونولوژيکي (غږيز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. په نورو ژبو کې د دې ډول پېيله (البته په همدې وزن او اهنګ) څرک ليدل شوی نه دی او نه نورو ژبو ته د ټيګی په ژباړه کې د دې اهنګ ساتل شوی دی.

پرتولو ټيګی یو، باندې يوه رښت د تطبيق وړ دی، يانې داچې د هرې ټيګی لومړۍ مسره بايد ۹ له دفتنگونو پرته، او دوېمه ۱۳ څپې وي له دفتنگونو پرته. د هرې ټيګی د لومړۍ څلورمه او اتمه څپه او د

دوېمې مسرې څلورمه اتمه او دولسمه څپه، خجنه وي. ډېری وخت په کې کومه څپه په کې نه احساسېږي. له سیمه ییزو غړو سره هم څپه په خپل کیفیت نه پاتې کېږي او په نیمه سیمه کې توپیر لري. ۲، ۶، چوپړی او ۵۵۸ وارې نور راغلی دی

ټیځی یو: ټیځی یو یکره وی (یوون ویکی یا مفرد لغات) دی یا د ټیځی ډېر نوم دی. ۲۹۸، ۳۰۴، ۳۰۵... (۱۶۰ وارې نور راغلی دی)

د وی یا ویکی له پامه ټیځی ایزه هغې درې سرې پېیلې ته وایي چې د څو سره ټیک سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.

ټیځی ایزې
(ټیځیزې):

او په اصطلاح کې هغه وګړنې، پیاوړې، غښتلې، هېښونکې، سندرېزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه پېيله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د ابېڅو، ښ، ډ، ږ، ن، ی او ... څخه وړاندې زده، پېژندلې او پښتو ژبې له زوکړې له پېداېښت سره جوښت یې جوت کړي دي. پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې ښې) یې پرته له ادبي بیرغی کولو (فلجیارېزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

د کوشنۍ ټیځی ایزې د مسرو شمېر یې ۳، د څپو شمېر یې ۳۱ له دفتنګونو او پارنویکیو پرته دی. (دفتنګونه، الیده، اضافه، سرباري او اوسترياری، غونډلې یا کلې دې چې سندرې، اهنګ، ترنګتوک، یې لا خوږوي، په بله مانا دفتنګونه، غبرګېږونه یا واکه مرکب، هغه اوازو ته وایي چې د خپلواک او نیمواک په ملګرتیا منځ ته رازې او لکه یوه ستووی اواز یوه وار پتلیز له خولې راوځي د یوه غبرګېږ لومړی ټوک یوه خپلواک او دوېم ټوک یې یوه نیم واک اواز وي، کله زورکی والې یې یا نرمه، ښ، او زړکی والې یې یا درنه یې، ښ، او داسې نور. ديفتنګونه، غبرګېږونه، ناتروپیکي، تروپیکي، سترېل، اوسترېل، پارنویکي، بلنویکي، اندېښنې، هېبجاني چغې،

لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، خانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، کرانه، کنه، راخه!، یا الله، یه، وا!، وای!، ودا!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای.. نو، الله، او، کرانه!، یه کرانه!، یه پښتانه!، یه څلمیه!، هه بچیه!، فردوس خانه!، لغمانیه!، یه که څاره!، ای الکه! وروره!، بخته میره! دغه راز هو، نه، ښه، څنکه، ولې...، نومړي ټول د تیکۍ ایزي (تپیزې) توکي دي، چې لکه هرې مسرې پیل کې، کله منځ او ډېری وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېروالی راولي.

د پښېلې کلې یا غونډلې لږې لري. خو ډېری وخت د لومړۍ، دویمې درېمې، څلورمې او پېنځمې مسرې په پای کې ترنکتوکه غونډله لري، چې دوی ټول ترنکتوک بشپړوي. هره تیکۍ ایزه باید د ه (زموږ خپله، ه، ه یا هې،، چې ورته وره ه، روغه ه، کوشنۍ ه، لنډه ه، دوې سترګې ه، دوې سترګې والا ه، یا عینکو والا، عصري او ځانښودې، ه، وایو) چې د پښتو ژبې، نهویشتم، کنه ابېڅې ده. په واول یا غېرن اواز پای ته رسېدلې وي، تیکۍ ایزه د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. او د لومړۍ تیکۍ ایزې څلورمه او د دویمې تیکۍ ایزې پېنځمه مسره یې ۱۳ څپې وي له دفتنگونو پرته.

د هرې تیکۍ ایزې، د لومړۍ او دویمې (د پورتنۍ څلور سرې مسرې درېمه، او د پېنځه سرې مسرې څلورمه) مسرې څلورمه او اتمه څپه: د درېمې مسرې (پایني مسرې)، څلورمه، اتمه او دولسمه څپه باندې زورنه وي او ډېری وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي. له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنګوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سیمه کې بېلوالی لري. په بله وینا تیکۍ ایزې مېچې د څپیزه او خجیزه ټولوالي سره، سره پر یوه نازورنه څپه یا یوې خوږ غږې یا ترنې څپه پای ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستۍ نهې، اتلسې، اووه ویشتمې او څلوېښتمې (د پېنځه سره تیکۍ ایزې یې نهې، اتلسې، اووه ویشتمې، شپږدېشتې او نهه څلوېښتمې)

څپې خوږغږي د ټیځی ایزې مېچې د څپیزه او خجیزه تولوالې ترڅنګه د ټیځیزې یوه بل رغنده توک کتل کېږي او نه شتون یې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پېلې په توګه یې یوه څپه کمېږي او له موسکي پلوه خوږ غږ له لاسه ورکوي. دغه پایني توکونه په یوه پېر کې له دغو درېواړو څپو څخه هره یوه د ور مخکې وروستی نهې، اتلسې، اووه ویشتې او څلوېښتمه

(د پېنځه سره ټیځی ایزې یې نهې، اتلسې، اووه ویشتې، شپږدېشتې او نهه څلوېښتې) زورنې څپې له یوه څه اغېز سره ټیځی ایزې ته یوه خوږغږي وربښي او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه ورته هره یوه څپه هم ایوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو انډول یې ترنګتوک یا ترنې توک کې دی شي. غوره سټه د ترنګتوک په پایني مسره کې دی چې نوموړې مسره د ایزې رغښت پنځ کوي، د ایزې غوره توک او منځې راځي.

په ټوله کې غوره ایزې هغه دي چې د لنډۍ، ټپې، ټېځې او مصری، له هرې یوې مسرې سره ورته لرونه، پښېلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکې نخښې، سرباري اهنګینه پایني څپې و لري؛ د دیفتنګونه او پارنویکي سره. خو له نیمکې، انګې، لنډکې، بګټې، کبسی (شې)، پارکې، کاکړې، نارې، بدلي، لوېې، سندرې، چاربيتې، سپینې (ازادې پېلې)، کبسه کې، د اتن غبرګې، درې څپیزې، څلور څپیزې، پېنځه څپیزې، شپږ څپیزې، اووه څپیزې، اته څپیزې، نهه څپیزې، لس څپیزې، هایکوې، موندلې (سر پرېکړې)، انځورګې، کېنټوزې (سانتې)، نامانېزې، زځې، بې ټولې، ټولونجې، نا پېښلېزې، ناپېلې او سلسلې، دې ټولو پېلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نې برخې، Dialogue) له سټې بېلووالې و لري؛ د دې له پاره چې دا ټول په ډېرې بڼه له درې مسرو څخه رغښت موندلې دی او زوکره شوې، ان له ساده درې غونډله ایزه وينا او یادونې سره.

نوموړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسې وي، رت بېلووالې یا ګړندی فرق یې و کولی شي، ورته ګڼلي وي او د ټولو زهني پرتله په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی و شي.

د تیکی ایزې د څپې شمېر بېلګه داسې ده چې درې سره لري ۳۱
څپېزې وي؛ څلور سره تیکی ایزې ۴۰ څپېزې وي؛ پېنځه سره تیکی
ایزې ۴۹ څپېزې وي؛ شپږ سره تیکی ایزې ۵۸ څپېزې وي؛ اووه سرې
تیکی ایزې ۶۷ څپېزې؛ اته سره تیکی ایزې ۷۶ څپېزې وي؛ نهه سرې
تیکی ایزې یې ۸۵ څپېزې وي او لس سره تیکی ایزې ۹۴ څپېزې وي.
چې تر ټولو غوره یې څلور سره تیکی ایزې ۴۰ څپېزې راننښلولې لري
لري او څلور دانې و ویل شي. خوند رنگ، د نوي وخت او هندارو په
ښکاروندو په سته ولاړ راځي؛ ډېرې ښې یې اته سره تیکی ایزې ۷۶
څپېزې وي چې دوې دانې و ویل شي؛ ښې به بیا درې سرې تیکی ایزې
دې اته دانې یا دولس و ویل شي؛ لږې ښې بیا پېنځه سره تیکی ایزې
یا پېنځیزونې تیکی ایزې دي چې پېنځه دانې و ویل شي ښې راځي؛ دا
بیا له څلورو دانو شپږ سره تیکی ایزو سره خوا په خوا ځای نیسي.

د دې له پاره زما څېړنه دا سپینې ته را اوباسي چې زه خپل د ژبې
یوه څو سره پېیله د څو سره تیکی ایزې نوم باندې نوموم، چې دې
پښتو څلور او پېنځه سره پېیله له څلور سره او پېنځه سره ایز
تیکی؛ پېنځه سره رت رمت ایز یا پېنځه سره سم برابر ایز او ایزې
سره تشبېع کوم؛ چې ورته تیکی ایزه وایي. په دغه ډول څېرې لري،
درې سره تیکی ایزې، څلور سره تیکی ایزې، پېنځه سره تیکی ایزې،
شپږ سره تیکی ایزې، اووه سره تیکی ایزې، اته سره تیکی ایزې، نهه
سره تیکی ایزې او لس سره تیکی ایزې.... په ښه مندل کېږي. د ټولو
پام د ناوې ناوېتوب درناوې ته چې په همدغه شېبو او چارپېریال کې
ویل کېږي نوموم یې. ټولې ځنګېرنې یې د ښادۍ د دې شېبو سره ورته
وي. هر څه د ناوې برابر وي سم برابر، یوازې د ناوې ستاینه په کې
کوي همدغه چارپېریال سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګړنې لري.؛

۱۳، ۲۷۹ او ۲۸۲

- جانان: زما ریضائي نوم دی، زما ریضايي مور را باندې جانان نوم ایښی و،
په دغه نوم به یې نومولم، ۲: لالی، معشوق، حبیب، محبوب. .:
۷، ۴۹، ۱۰۸ او ۱۶ وارې نور.
- جرگه: د پښتنو دود مجلس چې هلته فیصله کېږي. .: ۱۴۹، ۱۵۱ او ۳۴۴
- جغات: کوشش، ربر، زیار، زحمت. .: ۲۱، ۱۰۴، ۱۱۷، ۱۴۹ او ۳۳۷
- جگړې: جمع وی ده جنگونه، مفرده وییکی یې جگړه. .: ۱۱۷، ۱۳۵، ۱۵۷،
۱۷۷، ۲۴۵، ۲۶۴ او ۳۵۲
- جنبان: لړزنده، لړزیدونکی. .: ۲۹۳ او ۲۹۵

۸. چې (چ)

- چوپری: چوپری یا مخ، پانه، ورقه، صفحه یې یکر وی ده، لکه د کتاب او
داسې نورو چوپری. .: ۲، ۱۴، ۳۵۰ او ۵۵ وارې نور ټول ټال کښل
شوی.

۹. ځي (خ)

- ځاخ: غصه، قهر. .: ۳۲۸
- ځانگړي: خاصه. .: ۱۲، ۱۳، ۳۴۲ او ۶۱ وارې نور.
- ځانمني: کړجنی، مغرور. .: ۱۹۴، ۲۱۲، ۲۴۱، ۲۶۴، ۲۷۶، ۲۹۰ او ۳۰۹
- ځغ: غویانو په اوږو یې ږدې، سپاره تر، موتي، پال، تیر، رسی، ځوندي
او غویه کنترول وي. .: ۱۴۸

۱۰. ځي (خ)

- څارل: تعقیبول. .: ۳۲۸
- څپیزو: څپه ییزو. .: ۲۵۷
- څښکي: گرڼدی، چټک، تیز، ژر، رټ، بیر، جمع وی یې څښکي. .: ۳۲۹
- څلېر: د بهدیا تالاو، د صحرا تالاب، د مېرې ډنډ، د سارا حوض، د صحرا
ډنډ، د ټینک حوض، د ښې ډنډ، په دشته کی ډنډ په ټینک کې

دند په بیدیا کې تاللو، جوړ، تربلی، اود.؛ ۱۶۴، ۱۹۴، ۲۰۵،

۲۳۰، ۲۶۴ او ۳۴۹

څورلېڅ، چورلېڅ، لت، محور.؛ ۳۲۹

څورلېڅ:

۱۱. څې (خ)

وره خوله، کوچنی خوله، مچو، مچې، مچکه، چپو، خولکوتۍ.؛

۱۱۱ او ۲۳۶

خولکۍ:

۱۲. دې (د)

په دې سبب، په دې وجه، په دې خاطر.؛ ۳۲۹

ګڼه.؛ ۲، ۴، ۹ او ۳۴۲ (ټول تال ۱۰۸ واري نور.)

ځناور، څیرونکی څاروی، څیرونکی ژوی، وحشي حیوان.؛ ۲۷۷ او

۳۱۰

دا په دا:

دانې:

دد:

د دد جمع ده، ځناورو، څیرونکي څاروي، څیرونکي ژوي، وحشي

حیوانات.؛ ۱۹۴، ۱۶۴، ۲۲۴، ۲۶۴ او ۳۴۹

د درناوی یې مفرده وی ده، احترام، قدر کول، څیګی، څیکتوب.؛

۱۴۹، ۲۱۵ او ۲۷۹

ددو:

درناوي:

دود:

دستور، د ژوند تګلاره، رواج.؛ ۶، ۱۶، ... او ۶۷ واري په نور په

نورو چوپړو کې شتون لري.

دوې هومره، دوې چنده.؛ ۳۲۹

دوې کرایه:

۱۳. دې (د)

مطمعین، باوري.؛ ۱۵۴

ډاډ:

۱۴. رې (ر)

ثانیې ۱۰۰ برخه.؛ ۲۶۶، ۲۷۷، ۳۰۰ او ۳۰۴

رې:

رت: تیز، ګړندی، خښېکی. زړور، په زړه بیر، تکره سر تېره: بې باکه:
خرګنګد، بر جسته، وتلی.؛ ۲۱، ۱۴۸، ۱۸۹، ۱۹۹، ۲۸۳، ۳۰۰،
۳۰۵، ۳۲۲، ۳۳۶ او ۳۴۲

رتی: تېزېبغله، ګړندی بېغله، خښېکې بېغله.؛ ۳۳۰
رغاوه: صنعت.؛ ۳۳۰

۱۵. ږي (ړ)

۱۶. زي (ز)

زده کړه: تحصیل.؛ ۱۳۱، ۱۳۹، ۱۴۵، ۱۴۸، ۱۴۹، ۱۵۱، ۱۵۲، ۱۵۳،
۳۱۳ او ۲۴۲

زرغونه: شینه، سمسوره، زراعه، شنه.؛ ۱۱۸ او ۱۱۹
زوکړه: پیدایښت.؛ ۲۱، ۱۰۵، ۱۰۶، ۱۴۲، ۱۴۵، ۱۷۴، ۱۸۳، ۱۸۹،
۱۹۴، ۱۹۹، ۲۲۲، ۲۳۳، ۲۵۳، ۲۶۴، ۲۷۰، ۲۸۲، ۲۹۱، ۳۰۰،
۳۱۴، ۳۱۸، ۳۲۲، ۳۲۶، ۳۳۳، ۳۳۶ او ۳۴۱

۱۷. ژي (ژ)

ژبپانګه: وېبپانګه، وېزېرمه، ویکلېري، ډیکشنري، (ذخیره زبان).؛ ۳۳۰
ژاپن: جاپان.؛ ۲۶۱، ۲۶۶ او ۲۷۸
ژمنه: وعده.؛ ۳۳۰
ژی: غاړه، کناره، جی، پیڅه، څنډه، ژی: د اوبو
مشک، ۳) ژي: د پښتو الفباء لیکل شوی او کاپي شوی ۲۰ حروف،
۲۰ حوف.؛ ۲۴۹، ۲۶۰، ۲۶۱، ۲۶۶ او ۲۷۸

۱۸. ږي (ړ)

ږغرل: د زړه په غوړو او ریدل، د زړه له کومې اوریدنه.؛ ۲۶۱، ۲۶۶ او
۲۷۸

۱۹. سي (س)

ستو: کوشنی قطره.؛ ۳۳۰

- ساز: برابر، ورته، مساوي، هم شکله، یوه بڼه.؛ ۱۸۱ او ۳۶۰
سکالو: موضوع، مضمون، مطلب، مسله.؛ ۶، ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۳۲۶ او ۳۴۶
(ټول تال ۵۰ وارې نور)
سول: عقل.؛ ۱۲۱
۲۰. شې (ش)
شقی: تیر، سوفار، خدنګ.؛ ۱۲۱
۲۱. بڼې (بڼ)
بڼکالو: د پخښو غږ.؛ ۳۳۱
بڼکالوه: سرخج، بحث، مباحثې.؛ ۳۳۱
۲۲. غې (غ)
غږیالي: ږوب، عضلاتي، تنومند.؛ ۳۳۱
غورځاون: د یوې ډلې غړۍ.؛ ۳۳۱
غوندې: ورته.؛ ۱۸، ۹۵، ۱۲۱، ۱۲۲، ۱۶۱، ۲۲۶، ۲۹۲، ۲۹۴، ۲۹۶، ۳۰۴ او ۳۳۸
۲۳. ګې (ګ)
ګټ مټ: یوه شان، ورته، هم شکل.؛ ۱۱۴، ۱۱۵، (ټول تال ۱۶ وارې نور)
ګړۍ: حلقه، ډایره.؛ ۱۷، ۲۱
ګلام: ویناوې، خبرې.؛ ۱۵۵
ګلام: خبره، وینا.؛ ۳۳۱
ګم اصل: بې نښه، سوی اصیل، ډم، ناین، جولا، نداف، قوال، بازیګر،
نڅی.؛ ۱۳۹، ۲۵۳ او ۲۹۵

دولیموزې، شا وزرې، (پکه بی بی، شاه پرک) ۲. مشره خور .: ۳۳۲

کوکی:

۲۴. کې (ک)

ظلم، ستم. .: ۱۶۱

کر:

کین، چپ. .: ۳۴۴

کس:

کوټلید، زاویه دید. .: ۳۳۲

کوټپیر:

۲۵. لې (ل)

ستر ورور، ستر اوښی، ستر کاکا، مشری ورور، خور مشر. .: ۳۳۲

لالا:

پر مېرمنې چې خپل خاوند ډېر کران وې نو په لالیه یې رابولي.

لالیه:

شرین، خور، شات. .: ۱۰۹، ۱۱۴ او ۳۳۲

دوربین. .: ۳۳۲

لرلید:

ورستی گنه، راتلونکي بڼه . .: ۲۱، ۱۰۴، ۱۷۸، ۱۹۴، ۱۹۷، ۲۱۲،

لرلید:

۲۲۰، ۲۳۱، ۲۴۱، ۲۵۲، ۲۶۱، ۲۶۴، ۲۷۶، ۲۸۱، ۲۹۰، ۲۹۸،

۳۰۹، ۳۱۹، ۳۲۰، ۳۲۳، ۳۲۴، ۳۳۳، ۳۳۴، ۳۳۸، ۳۳۹ او ۳۴۴

لېندوک، سنپیر، لږویشتونکی توپک، لېندوک باندې تارول (یوه

لرې وېشتونکی:

ډول مرغه) په غلچکي ډول وېشتل، خپل ښکار په پټ او لرې ځایه

وېشتل، له لرې او پټ ځایه وېشتل، یور یو وېشتل. .: ۲۹۶ او ۲۹۴

لر (ردیف) داسې تعریف کوو چې هغه غونډلې، وییکی (ویوکی یا وی)

لر:

او ابېڅې چې په تول او تله برابر یا مقفي شعر په پای کې د تولو

قافیه والو مسرو په یوه بڼه او یوه مانا تکرار راځي ورته ردیف وایو.

تر تولو ډېرې پېیلې (پیرانو، شپرونو، شعرونه یا اشلوک) د پښتو ژبې

د، ه، ابېڅې باندې پښېله (قافیه) او لر (ردیف) شوي دي. که د،

ه، ابېڅې د هرې وییکی له بېل بېل ابېڅې و منو نو د، ه، ابېڅې په

کې لر (ردیف) راځي. لکه وینه، دینه، شینه، ځینه، پینه په دغو

ویي پښېلې کې د، ه، ابېڅې لر ده. یا قافيي دې چې د هر ردیف لري.

۲۶، ۳۰، ۳۵. (تول تال ۲۵ واري په بېلابېلو چوپړو کې راغلې)

پروسه. .: ۱۵۲، ۱۶۱، ۳۱۳، ۳۲۷ او ۳۴۱

لری:

لغمانی:

هغه کس چې په لغمان سیمه کې زوکړه شوی وي، هغه تن چې په لغمان سیمه کې پیدا شوی وي، د نوموړي سیمې ژوند کړ. ۳۳۳ د لغمان ولایت پخوانی لرغونی نوم دی. ۱۵۷، ۱۳ او ۱۴ مخففات، چې د اصلي کلمو پر ځای یې د سر، پیل ابېڅې یا د پیل پیژند ابېڅې راځي. لکه: ت. و (تخنیکي وی)، ا. غ. و. غ.، (اقتصادي غونډله یا وتیزه غونډله)، اېنچ (اېنجینېر)، س (ساینسي)، ک (کیمیا)، ر (ریاضي)، ح (حساب)، څ. خ. ا (ځانګړو خدمتونو اداره)، ا. م. څ (افغانستان ملي ځواک)، ا. ا. ج (افغانستان اسلامي جمهوریت)، ۳۴۶

لمپاکا:

لنډون:

لنډی:

په وی (لغات) کې لنډۍ هغه دوې سرې پیېلې (شعر) ته وايي چې د لټکې سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.

او په اصطلاح کې هغه ولسي، پیاوړې، غښتلې، هېښونکې، سندرېز، خوږ، ګڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه پیله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د ابېڅو، ډ، ښ، ډ، ږ، ڼ، ی او ... څخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پېداېښت سره جوښت یې جوت کړي دي. پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې بڼې) یې پرته له ادبي بیرغې کولو (فلکپارېزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کېښلی شي.

لنډۍ د مسرو شمېر یې ۲، د څپو شمېر یې ۲۲ له دفتنګونو او پارنویکیو پرته. (دفتنګونه د لنډۍ توکي دي لکه: وی، او، نو وی!!، جان، اشنا، شېرینه، ګرانه، کنه!، راځه!، یا الله، یه، وای!!، وای!!، وه!، وه الله، الله وی!!، ای!، وه الله وی!!، وای، وای، وای، ګرانه، وروره، یه ګرېانه! کنه او داسې نور) د پښیلې (کافيې یا قافيې) کلې یا غونډلې نه لري.

خو د دویمې مسرې په پای کې اهنګینه کلمه لري، چې دوی ټول اهنګ بشپړ وي. هره لنډۍ باید ده (زموږ خپله، ه، ه یا هې، چې ورته وره ه، روغه ه، کوشنی ه، لنډه ه، دوې سترګې ه، دوې سترګې

د هرې لنډۍ، د لومړۍ څلورمه او اتمه څپه او د دويمې مسرې څلورمه اتمه او دولسمه څپه، خجنه وي او ډېری وخت په کې کومه څپه په کې نه احساسېږي له سيمه یيزو غږو سره هم څپه په خپل کيفيت نه پاتې کېږي او په نيمه سيمه کې توپير لري. ۱۱۱ او ۱۱۲.

(ټول ټال ۹۰۰ واري په دی کښلی کی راغلی دي.)

لنڊي پي يون (يڪر يا مفرده) وي ده، د لنڊي ڊپرنو يا جمع وي يا لغات لنڊي يو ڪهري. ۴. ۱۲۸ او ۱۲۹. (ٽول تال ۲۳۸ واري په دي ڪنيلي كي راغلي دي).

د وی یا ویکي له پامه لنډۍ ایزه هغې درې سرې پېيلې ته وايي چې د لټکې سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګړنې، څرنگوالی او څرګندوالی لري.

او په اصطلاح کې هغه وگړن، پياوړې، غښتلې، هېښونکې، سندريزه، خوږه، گڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخيل ډکه پېيله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نيکونو او نياکانو د پښتو ژبې د اېښو «ن، ډ، ږ، ن، ی او ...»، څخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پېدايښت سره جوښت يې جوت کړي دي. پښت يې هم کولی شي چې لرليد (راتلونکې بڼې) يې پرته له ادبي بيرغې کولو (پلجياريزم، د بل چا افکار او ليکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کېږي شى.

د کوشنې لنډۍ ایزې د مسرو شمېر یې ۳، د څپو شمېر یې ۳۱ له دفتنگونو او پارنویکیو پرته دی.

(دفتنگونه ، الیده ، اضافه ، سرباري او اوسترباری ، غونډلې یا کلې دې چې سندرې ، اهنګ ؛ ترنگتوک ؛ ، یې لا خوږ وي ، په بله مانا ديفتنگونه ، غبرګېرونه یا واکه مرکب ، هغه اوازو ته وایي چې د خپلواک او نیمواک په ملګرتیا منځ ته راځي او لکه یوه ستووی اواز یوه وار پتلیز له خولې راوړي د یوه غبرګېر لومړی ټوک یوه خپلواک او دویم ټوک یې یوه نیم واک اواز وي ، کله زورګی واله یې یا نرمه ،،، او زړګی واله یې یا درنه یې ،،، او داسې نور. ديفتنگونه ، غبرګېرونه ، ناتروییکي ، تروییکي ، ستریل ، اوستریل ، پارنویکي ، بلنویکي ، اندېښنې ، هیبجاني چغې ، لکه: الله وی! ، وی ، او ، نو وی!! ، جان ، خانه! ، خانه! ، اشنا ، شیرینه ، کنه! ، راخه! ، یا الله ، یه ، و! ، وای! ، وه! ، وه الله ، ای! ، وه الله وی!! ، وای ، وای وای. نو ، الله ، او ، کرانه! ، یه کرانه! ، یه پښتانه! ، یه ځلمیه! ، هه بچیه! ، یه که څاره! ، څار شمه! ، ای الک! وروره! ، بخته میره! دغه راز هو ، نه ، ښه ، څنګه ، ولې...) ، نومړي ټول د لنډۍ ایزې توکي دي ، چې کله د هرې مسرې پیل کې ، کله منځ او ډېری وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې دېروالی راولي.

د پېښلې کلې یا غونډلې لږې لري. خو ډېری وخت د لومړۍ ، دویمې او درېیمې مسرې په پای کې ترنگتوکه غونډله لري. چې دوی ټول ترنگتوک بشپړ وي. هره لنډۍ ایزه باید ده (زموږ خپله ،،، ه ، یا هې ،، چې ورته وره ه ، روغه ه ، کوشنۍ ه ، لنډه ه ، دوې سترګې ه ، دوې سترګې والا ه ، یا عینکو والا ، عصري او ځانښودې ، ه ، وایو) چې د پښتو ژبې ، نهویشتم ، ګڼه ابېڅې ده. په واول یا غبرن اواز پایته رسېدلې وي ، لنډۍ ایزه د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غبریز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. او درېیمه مسره یې ۱۳ څپې وي له دفتنگونو پرته.

د هرې لنډۍ ایزې ، د لومړۍ او دویمې مسرې څلورمه او اتمه څپه او د درېیمې مسرې څلورمه اتمه او دولسمه څپه ، باندې زورنه وي او ډېری وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي.

له سیمه ییزو غړو سره هم څپه په خپل څه رنگوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سیمه کې بېلولی لري. په بله وینا لنډۍ ایزې مېچې د څپیزه او خجیزه ټولوالي سره، سره پر یوه نازورنه څپه یا یوې خوږ غږې یا ترنمي څپه پای ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستی نهې، اتلسې، او یوه دېرشتې څپې خوږغږي د لنډۍ ایزې مېچې د څپیزه او خجیزه ټولوالي ترڅنګه د لنډۍ ایزې یوه بل رغنده توک ګڼل کېږي او نه شتون یې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پېيلې په توګه یې یوه څپه کمېږي او له موسکي پلوه خوږ غږ له لاسه ورکوي. دغه پایني توکون په یوه پېر کې له دغو درېواړو څپو څخه هره یوه د ور مخکې نهې، اتلسې، او یوه دېرشتې زورنې څپې له یوه څه اغېز سره لنډۍ ایزې ته یوه خوږغږي وربښي او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه ورته هره یوه څپه هم ایوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو اندول یې ترنګتوک یا ترنمي توک کې دی شي. غوره سټه د ترنګتوک په پایني مسره کې دی چې نوموړې مسره د ایزې رغښت پنځ کوي، د ایزې غوره توک او منځي راځي.

په ټوله کې غوره ایزې هغه دي چې د لنډۍ، تپې، تپکۍ او مصری، له هرې یوې مسرې سره ورته لرونه، پښيلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکي نخښې، سرباري اهنګینه پایني څپې و لري؛ د دیفتنګونه او پارنویکي سره. خو له نیمکۍ، انکۍ، لنډۍ، بکتۍ، کبسی (شې)، پارکۍ، کاکړۍ، نارې، بدلې، لوپې، سندرې، چاربيټۍ، سپینې (ازادې پیلې)، کبسه کۍ، د اتنې غبرګۍ، درې څپیزۍ، څلور څپیزۍ، پښځه څپیزۍ، شپږ څپیزۍ، اووه څپیزۍ، اته څپیزۍ، نه څپیزۍ، لس څپیزۍ، هایکوبۍ، موندۍ (سر پرېکړۍ)، انځورګۍ، کېنټوزۍ (سانتۍ)، نامانېزۍ، زخی، پټی (تي خورونکو ماشومانو سندرې)، بې ټولۍ، ټولونجۍ، نا پښېلېزۍ، ناپېيلی او سلسلۍ، دې ټولو پېيلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نۍ برخې، Dialogue) له سټې بېلولی و لري؛ د دې له پاره چې دا ټول په ډېرې بڼه له درې مسرو څخه رغښت موندلی دی او زوکره شوي، ان له ساده درې غونډله ایزه وینا او یادونې سره. نوموړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسي وي،

رت بېلوالی یا کړندی فرق یې و کولی شي، ورته کښلې وي او د ټولو
زهني پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی و شي.

د دې له پاره زما څېړنه دا سپینې ته را اوباسي چې زه خپل د ژبې
یوه څو سره پېيله د څو سره لنډۍ ایزې نوم باندې نوموم، چې دې
پښتو درې سړی پېيله له درې سړې لټکې یا درې سړې لنډۍ ایزې؛
څلور سره لټکې له څلور سره لنډۍ ایزې سره؛ پېنځه سړې لټکې له
پېنځه سړې لنډۍ ایزې سره؛ شپږ سره لټکې له شپږ سره لنډۍ ایزې
سره؛ اووه سړې لټکې له اووه سړې لنډۍ ایزې سره؛ اته سړې لټکې
له اته سړې لنډۍ ایزې سره؛ نهه سړې لټکې له نهه سړې لنډۍ ایزې
سره او لس سره لټکې له لس سره لنډۍ ایزې سره.... دېرې ورته
ځانگړې ځانگړنې لري.؛ ۲۵۲، ۲۶۱، ۲۶۲ او ۲۶۵.

لوېغالې یې مفرده وی ده، سټیډیوم، د لوې میدان .؛ ۳۴۴
سمتونو، طرفونو، له اړنه، د لوری یې مفرده وی ده.؛ ۱۶۷، ۲۴۸،
۲۴۹ او ۳۱۵ (ټول ټال ۲۵ واري نور راغلی دی)
هڅولي، جغات ورکولي، تشویق کولي.؛ ۳۳۷

لوېغالې:
لوري:
لېلي:
۲۶. مې (م)

معنايي، معنوي.؛ ۱۷، ۸۳، ۱۸۳ او ۲۵۴
د پېيلې نیمه کړۍ، نیم بند یا نیم بیت ته مسره وایي چې یوه لنډۍ،
تپه، ټیکی او مصری دوې مسرې لري.؛ ۵۲، ۵۶، ۶۰، ۶۴.... (ټول
ټال ۳۰۳ واري په بېلابېلو چوپړو کې راغلې)
مسره یې یوون نوم دی یا د مسره دېر نوم دی؛ د پېيلې یوې کړۍ یا
کړۍ، بند یا بیت ته مسرې وایي چې یوه لنډۍ، تپه، ټیکی او مصری
یوه مسرې وي.؛ ۷۰، ۷۱، ۷۲، ۷۴ ... (ټول ټال ۲۶۲ واري په
بېلابېلو چوپړو کې راغلې)

مانيز:
مسره:
مسري
مسجد:

د لونغ ځای، چې یوازې الله تعالی ته په کې عبادت کېږي.؛ ۱۲۳

مصری:

د وی یا وییکی له پامه مصری هغه دوی سرې پېیلې ته وایې چې د لرغون مصری تورې، مصری سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګړنې، څرنگوالی او څرګندوالی لري.

او په اصطلاح کې هغه ولسي، پیاوړې، غښتلې، هېښونکې، سندريزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه پېيله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د ابېڅو، ښ، ډ، ږ، ڼ، ی، او ...، د مصری لرغون اهرمو غوندې چې ترننه یې نه جوړونکو او نه د هغوی نومونه معلوم نه دي څخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پېدايښت سره جوښت یې جوت کړي دي. پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې ښې) یې پرته له ادبي بیرغې کولو (فلجیاریزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

مصری د مسرو شمېر یې ۲، د څپو شمېر یې ۲۲ له دفتنگونو او پارنویکیو پرته دی. (دفتنگونه د مصری توکي دي لکه: وی، او، نو، وی!!، جان، اشنا، شیرینه، کرانه، خار شمه!، راځه!، یا الله، یه، واه!، وای!، وه!، وه الله، الله وی!، ای!، وه الله وی!!، وای، وای وای، نو، یه کرېانه!، یه که خارده!، وروره!، کنه، ولې اواسې نور ...)، د پښلې (قافې) غونډلې (کلې) نه لري. خو د دویمې مسرې په پای کې اهنکینه کلمه لري، چې دوی ټول اهنک بشپړوي. هره مصری باید ده (زموږ خپله، ه، هیا هې،، چې ورته وره ه، روغه ه، کوشی ه، لنډه ه، دوی سترګې ه، دوی سترګې والا ه، یا عینکو والا، عصري او ځانښودې، ه، وایو) چې د پښتو ژبې، نهویشتم، ګڼه ابېڅې ده.

په واول یا غږن اواز پای ته رسېدلې وي، مصری د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. په نورو ژبو کې د دې ډول پېیلې (البته په همدې وزن او اهنک) څرک لیدل شوی نه دی او نه نورو ژبو ته د مصری په ژباړه کې د دې اهنک ساتل شوی دی. پرتولو مصری یو، باندې یوه رښت (دودی یا قانون)

د پلې (تطبیق) وړ دی، یانې دا چې د هرې مصری لومړۍ مسره باید
۹ له دفتنگونو پرته او دویمه ۱۳ څپې وي له دفتنگونو پرته.

د هرې مصری، د لومړۍ څلورمه او اتمه څپه؛ د دویمې مسرې
څلورمه اتمه او دولسمه څپه، خجنه وي. ډېری وخت په کې کومه
څپه په کې نه احساسېږي له سیمه ییزو غړو سره هم څپه په خپل
کیفیت نه پاتې کېږي او په نیمه سیمه کې توپیر لري. ۱، ۲، ۳، ۴،
۱۸، ۱۹، ۲۰، ۲۱، ۲۲، ۲۳، ۲۴، ۲۵، ۲۶، ۲۷، ۲۸، ۲۹، ۳۰، ۳۱،
۳۲ (ټول تال ۹۰۴ واري راغلې ده په بېلابېلو چوپړو کې)

مصری یې پیکره وی ده، یا د مصری ډېرګنی نوم دی. ۱، ۲، ۳، ۴،
... ۳۵۱. (ټول تال ۲۳۵ واري راغلې)

مصری یو:

د وی یا ویکي له پامه مصری ایزه هغې درې سرې پېیلې ته وایي
چې د څو سره مصری سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګړنې، څرنگوالی
او څرګندوالی لري.

مصری ایزې

(مصریزې)

او په اصطلاح کې هغه وګړنې، پیاوړې، غښتلې، هېښونکې،
سندرېزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه
پېيله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د
ابېڅو، ډ، ږ، ن، ی او ... څخه وړاندې زده، پېژندلې او د
پښتو ژبې له زوکړې له پېداېښت سره جوښت یې جوت کړي دي.
پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې بڼې) یې پرته له ادبي بیرغې
کولو (فلجیاریزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول،
Plagiarism) کښلی شي.

د کوشنۍ مصری ایزې د مسرو شمېر یې ۳، د څپو شمېر یې ۳۱
له دفتنگونو او پارنویکیو پرته دی. (دفتنگونه، الیده، اضافه،
سربارې او اوستربارې، غونډلې یا کلې دي چې سندرې، اهنګ،
ترنګتوک، یې لا خوږوي، په بله مانا دفتنگونه، غبرګېږونه یا واکه
مرکب، هغه اوازو ته وایي چې د خپلواک او نیمواک په ملګرتیا منځ

ته راځي او لکه یوه ستووی اواز یوه وار پتلیز له خولې راوړې د یوه غبرګون لومړۍ ټوک یوه خپلواک او دویم ټوک یې یوه نیم واک اواز وي، کله زورکې واله یې یا نرمه «ی»، او زورکې واله یې یا درنه یې «ی»، او داسې نور. دیفتنګونه، غبرګونونه، ناتروپیکي، تروپیکي، ستریل، اوستریل، پارنویپیکي، بلنویپیکي، اندېښنې، هیبجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، خانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، کنه!، راځه!، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای، نو، الله، او، کرانه!، یه کرانه!، یه پښتیانه!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، فردوس خانه!، لغمانیه!، یه که خاره!، ای الکه! وروره!، بخته میره! دغه راز هو، نه، ښه، څنګه، ولې...، نومړي ټول د مصری ایزې ټوکي دي، چې کله د هرې مسرې پیل کې، کله منځ او ډېری وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېر والی راوړي.

د پښلې کلې یا غونډلې لږې لري. خو ډېری وخت د لومړۍ، دویمې درېیمې، څلورمې، پېنځمې او شپږمې مسرې په پای کې ترنګتوکه غونډله لري، چې دوی ټول ترنګتوک بشپړوي. هره مصری ایزه باید د ه (زموږ خپله، ه، ه، ه یا هې، چې ورته وړه، ه، روغه، ه، کوشن، ه، لنډه، ه، دوې سترګې، ه، دوې سترګې والا، ه، یا عینکو والا، عصري او ځانښودې، ه، وایو) چې د پښتو ژبې، ټولنیز، ګټه اېښې ده. په واول یا غږن اواز پایته رسېدلې وي. مصری ایزه د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. د لومړۍ مصری ایزې پېنځمه او د دویمې مصری ایزې شپږمه مسره یې ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته.

د هرې مصری ایزې، د لومړۍ او دویمې (د پورتنۍ پېنځه سره مسرې څلورمه، او د شپږ سره مسرې پېنځمه) مسره څلورمه او اتمه څپه او د پېنځمه او شپږمې مسرې (پایڼی مسرې)، څلورمه، اتمه او دولسمه څپه، باندې زورنه وي او ډېری وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي.

له سیمه ییزو غړو سره هم څپه په خپل څه رنگوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سیمه کې بېلوالی لري. په بله وینا مصری ایزې مېچې د څپیزه او خجیزه ټولوالې سره، سره پر یوه نازورنه څپه یا یوې خوږ غږې یا ترنې څپه پای ته رسي. د هې ابېڅې دی چې غږ یې نس څخه هوا په حنجرې کشوي، چې خولې مخکې مو ورغوی او نیسې او ه یا هه و وایې نو هوا ویچي او د نس ډکيدل او تشيدلو باندې پوهېږي چې همدې ته ترنگتوک وايي، مانا دا چې د پیلۍ مصری ایزو نهې، اتلسې، اووه ویشتي، شپږدېشتې او نهه څلوېښتي (د پینځه سره مصری ایزې یې ایزو نهې، اتلسې، اووه ویشتي، شپږدېشتې، پینځه څلوېښتي او اته پینځوستې) څپې خوږغږي د مصری ایزې مېچې د څپیزه او خجیزه ټولوالې ترڅنګه د مصری یوه بل رڼنده ټوک کتل کېږي او نه شتون یې رغښت له پوښتي سره مخامخوي؛ د پیلې په توګه یې یوه څپه کمېږي او له موسيکي (موسقي) پلوه خوږ غږ له لاسه ورکوي. دغه پایني ټوکونه په یوه پېر کې له دغو درېواړو څپو څخه هره یوه د ور مخکې وروستی نهې، اتلسې، اووه ویشتي، شپږدېشتې او نهه څلوېښتي (د شپږ سره مصری ایزې نهې، اتلسې، اووه ویشتي، شپږدېشتې، پینځه څلوېښتي او اته پینځوستې) زورنې څپې له یوه څه اغېز سره مصری ایزې ته یوه خوږغږي وربښي او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه ورته هره یوه څپه هم ایوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو اندول یې ترنگتوک یا ترنې ټوک کې دی شي. غوره سټه د ترنگتوک په پایني مسره کې دی چې نوموړې مسره د ایزې رغښت پنځ کوي، د ایزې غوره ټوک او منځې راځي.

په ټوله کې غوره ایزې هغه دي چې د لنډۍ، ټپې، ټېکۍ او مصری، له هرې یوې مسرې سره ورته لرونه، پښیلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلوکني نخښې، سرباري اهنگینه پایني څپې و لري؛ د ديفتنګونه او پارنويکي سره، خو له نیمکۍ، انکۍ، لنډکۍ، بکتۍ، کبسی (شې)، پارکۍ، کاکړۍ، نارې، بدلې، لوېې، سندرې، چاربيتۍ، سپینې (ازادې پیلې)، کبسه کې، د اتن غبرګۍ، درې څپیزۍ، څلور څپیزۍ، پینځه

څپېزۍ، شپږ څپېزۍ، اووه څپېزۍ، اته څپېزۍ، نهه څپېزۍ، لس څپېزۍ، هایکوپی، پتی (تي خورو اړوندې پېیلې)، موندی (سر پرېکړی)، انځورګی، کېنتوزی (سانق)، نامانېزۍ، زخی، بې تولی، تولونجی، نا پېیلېزۍ، ناپېیلۍ او سلسلۍ، دې ټولو پېیلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نۍ برخې، Dialogue) له سټې بېلوالی ولري؛ د دې له پاره چې دا ټول په ډېری بڼه له درې مسرو څخه رغېښت موندلی دی او زوکړه شوي، ان له ساده درې غونډله ایزه وینا او یادونې سره. نوموړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسي وي، رت بېلوالی یا ګړندی فرق یې و کولی شي، ورته ګڼلې وي او د ټولو زهني پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی و شي.

د مصری ایزې د څپې شمېر بېلګه داسې ده چې درې سره لري ۳۱ څپېزې وي؛ څلور سره مصری ایزې ۴۰ څپېزې وي؛ پېنځه سره مصری ایزې ۴۹ څپېزې وي؛ شپږ سره مصری ایزې ۵۸ څپېزې وي؛ اووه سرې مصری ایزې ۶۷ څپېزې؛ اته سره مصری ایزې ۷۶ څپېزې وي؛ نهه سرې مصری ایزې یې ۸۵ څپېزې وي او لس سره مصری ایزې ۹۴ څپېزې وي. چې تر ټولو غوره یې څلور سره مصری ایزې ۴۰ څپېزې رانېسلولې لری لري او څلور دانې و ویل شي. خوندور رنگ، د نوي وخت او هندارو په ښکاروندو په سته ولاړ راځي؛ ډېرې ښې یې اته سره مصری ایزې ۷۶ څپېزې وي چې دوې دانې و ویل شي؛ ښې به بیا درې سرې مصری ایزې دي چې اته دانې یا دولس و ویل شي؛ لږې ښې بیا پېنځه سره مصری ایزې یا پېنځیزونې مصری ایزې دي چې پېنځه دانې و ویل شي ښې راځي، دا بیا له څلورو دانو شپږ سره مصری ایزو سره خوا په خوا ځای نیسي.

د دې له پاره زما څېړنه دا سپینې ته را اوباسي چې زه خپل د ژبې یوه څو سره پېیله د څو سره یا څو مخه مصری ایزې نوم باندې نوموم، چې دې پښتو پېنځه او شپږ سره پېیله له پېنځه سره او شپږ سره مصری ایزې، مصری تورې او مصری ایزې سره ورته ډېرې ځانګړې ځانګړنې لري؛ چې ورته مصری ایزه وایي. په دغه ډول څېرې

لري. درې سره مصری ایزې، څلور سره مصری ایزې، پینځه سره
مصری ایزې، شپږ سره مصری ایزې، اووه سره مصری ایزې، اته
سره مصری ایزې، نه سره مصری ایزې او لس سره مصری ایزې...
. په ښه مندل کېږي. او مصری ایزې ډېرې ورته ځانګړې ځانګړنې
داسې دي. ۲۹۲، ۲۹۳، ۲۹۴، ۲۹۵، ۲۹۶، ۲۹۷، ۲۹۸، ۲۹۹،
۳۰۰، ۳۰۱، ۳۰۲، ۳۰۳، ۳۰۴، ۳۰۵، ۳۰۶، ۳۰۷، ۳۰۸، ۳۰۹ او
۳۱۰.

مل: بډه، ملګری، انډېوال، دوست، اشنا، یار. ۱۶۵، ۱۸۱ (ټول
ټال ۲۳۴ وارې نور)
منځه: منځی، هسته. ۲۸۹، ۲۹۲، او ۳۰۸ (ټول ټال ۳۵ وارې نور)
میر: مشر، امیر، سالار، ښاغلی. ۱۷۷
۲۷. نې (ن)

ناوی: ناوې، ناوکی. ۱۱، ۱۲۷ او ۲۸۷
نغوته: عشاره، تلمیخ، کنایه. ۱۱۷
نګېرنې: حس، مونث جمع وویکی یې نګېرنې ده. ۳۴۳
ننداره: لیدنه، کتنه، ۲: نندارې یې جمع ده یا سینما. ۳: نندارتون :
نمایشگاه. ۹۸، ۱۶۱، ۲۴۸، ۲۶۴ او ۲۹۰
نټه: انکار، نه منل. ۲۷۳
نټیالي: منکر. ۳۴۳
نورۍ: جنس (نر او ښځه). ۲۴۹
نوموړې: مېړنۍ، سرغندوي، سرلورې، سرفرازه. ۸۳، ۱۷۷، ۱۶۴، ۳۳۳، ...
. او ۳۴۱ (ټول ټال ۱۸ وارې نور)
نۍ: هفته. ځلۍ. ۱۸
نیاو: عدل، داد. ۳۴۳
نیاوتون: ستره محکمه. ۳۴۳
نیاو وزارت: عدلي وزارت. ۳۴۳
۲۸. نې (ن)

ننګۍ: زنگی، جمعه یې زنگیان، هغه ماشومان چې پر مور باندې ډېر زیات کران وي، د ناصرو قوم ځینې خلک رنګي ته ننګي وايي.:

۳۴۴

۲۹. وې (و)

واړه: ټول، درست، کرسره. ۸۳. ۱۱۵... ۳۲۲ (ټول ۳۴ واړې راغلي)
واند: تخیل، شېرې خیال، د شعر پیلی انځور. ۱۹۱۲، ۲۱۰، ۱۳۸، ۲۶۲، ۲۷۴، ۲۸۸ او ۳۰۶

وخت: پېر، زمان، سهولتونه، گرځېدنه، څرخا، تاویدنه، چورلیدنه
د اعصابو پاریدنه، کبې اخیستنې، ترله وتنې: چکروهنه: بدلیدنه:
کړ لیچ: پېښه: کار، چوپړ، خدمت: وار، روڼ: سینګار: څیره، جوله،
بنه: طرز، چم: میلان. گرځول، چورلول: بڼه ورکول: راپه زړه کول:
تاوول: اړول: ستنول: په بل مخ اړول: بې ځایه کول: بدلول: تنبول،
په شاګول: مخ کول، توجه کول، سپارل: ترجمه کول، ژباړل: جوړول:
گرځیدل، تاویدل، څرخیدل، چورلیدل، ستنیدل: اوښتل. لکه: زه
به لوبغاړي ته په یوه نۍ، منځۍ (یک شنبه، سه شنبه،) تلم په یوې
باندې، لرلید داره بادې ټوپک مې و، په نښه ویشو کې کسمې یمه
ځکه کېن لورې سترګه مې عادت د پټېدو نه لري. کلي کې مو ځای نه
و، په بیرنیو شیبو کې به یوه بل ته چمتو وو؛ په خپل منځو کې به
مو بڼې لوبوې کولې، لکه ډبادب، کیکیشن کای کراتي، کرکت،
خوسی. ۶، ۲۰، ۲۱... (ټول ۱۸۳ واړې نور)

وراښه: وجیز، بڼې خبرې. ۳۴۴

ورهنیزې: کسې. ۳۴۴

ولس: قوم، د سیمې وګړي، د سیمې ژوندګر، جرګه، د مشرانو ناسته
(اجلاس). ۶، ۳۴۲... (ټول ۱۶۷ واړې نور)

ولوله: احساس، عاطفه. ۱۹۲، ۲۱۰، ۱۳۸، ۲۶۲، ۲۷۴، ۲۸۸ او ۳۰۶

ولولیز: عاطفي، احساساتي. ۳۴۴

وګړیو: خلکو، ولس. ۹۴، ۹۴، ۱۴۸ او ۱۴۹

ونج: عوض، تعویض، میز.؛ ۳۴۵
وېلاړ: تصمیم، عزم، اراده.؛ ۳۴۵
ویار: عیب، کمی.؛ ۶، ۷، ۹، ۱۶، ۲۰، ۲۱، ۲۶، ... او ۳۱۵ (۳۰ وارې نور)
ویوکی: لغات، وییکی، ویکی، ویی.؛ ۲۶۱، ۲۶۶، ۲۷۸ او ۳۳۲
وی: لغات، وییکی.؛ ۳، ۱۱، ... ۳۴۸. (۳۵۰ وارې نور)
وی: د حیرانتیا اوز، بې برکته ناره یا غبر، پارنویکی دی.؛ ۱۲۸، ... ۳۳۴.
(۱۶ وارې نور)
ویپوهه: لغاتپژندنه.؛ ۳۴۵
۳۰. هي (هيا ه)

هېر: له ياده وتلی، په پام کې نه.؛ ۱۵۶
۳۱. پي (پي)

ېر: خرس.؛ ۳۴۵
ېر: د کښتۍ لاستی.؛ ۳۴۵

۳۲. ي	

یکی: بیسکل.؛ ۳۴۵
یوه نی: یک شنبه.؛ ۳۴۴
یېرور: بارور، حاصلخېزه.؛ ۳۴۵
یېبره: ابره، اېبره، حاصل، ثمره.؛ ۶، ۲۱، ۹۱، ۱۰۴، ۱۰۵ او ۱۴۸
۳۳. ی

یوون: یکر، واحد، یونت.؛ ۱۷، ۲۰، ۲۶، ۳۰، ۳۵، ۳۹، ۴۴، ۴۸، ۵۲، ۵۶، ۶۰، ۶۴، ۶۸، ۷۴، ۷۸، ۸۲، ۸۷، ۱۰۳، ۱۲۵، ۱۲۷، ۱۳۰، ۱۳۴، ۱۳۷، ۱۳۸ او ۳۳۷

۳۴. ی
۳۵. ی

دا لاندې نې په هغه ویکو کې ترې کتنه اخستل کېږي چې کټ مټ د عربي ژبې لغات وي. په پښتو ژبه کې دا تورې نه کارول کېږي، خپلې ژبې وی لرو ورته.

۳۶. ټې (ټ)

۳۷. چې (ح)

۳۸. ذې (ذ)

۳۹. صې (ص)

صفي الله: زما نوم دی یا د لیکوال نوم دی، د عربي ژبې وی ده، د الله رښتینی
ملکری یا د الله صادق دوست یې مانا ده، ۲: د حضرت آدم ع
تخلص دی. ۱۸، ۱۱۸ او ۱۶۴

۴۰. ضې (ض)

۴۱. طې (ط)

۴۲. ظې (ظ)

۴۳. عې (ع)

۴۴. في (ف)

۴۵. قې (ق)

لنډون

په دې ټولګه کې مخففات د اصلي کلمو پر ځای یوازې دغه لاندې راغلی دی.
اېنچ. ص. ف: اېنچېنر صفي الله، فردوس، ۳۰۸ چوپړی

۱۴. بیلوگراپي Bibliography

د هغولیکونو لېست چې په یوه سکالویا بورونکي او کښونکي پورې اړه ولري.

۱. **Christopher Kasparek**, (۱۹۸۳), "*The Translator's Endless Toil*", *The Polish Review*, vol. XXVIII, no. ۲, page. ۸۴
۲. **Jimmy Wales and Larry Snager**. Nonprofit Wikimedia Foundation, (January ۱۵, ۲۰۰۱), *Wikipedia, the Free encyclopedia Laghman province*. (January ۳۱, ۲۰۱۱, ۱۲:۰۰ am)
۳. **John Benjamins**, (۲۰۰۶), *Philadelphia*, (*m/The_Turns_of_Translation_Studies_New_Paradigms_or_Shifting_Viewpoint* s) p. ۱۳۳
۴. **Piero Morandi**, (۱۹۶۸), *Villa-Italian-Traveler-Kafiristan*, Luca Villa, Page # ۱۴۱
[\[https://edspace.american.edu/silkroadjournal/wpcontent/uploads/sites/۹۸۴/۲۰۲۱/۰۳/Villa-Italian-Traveler-Kafiristan.pdf\]](https://edspace.american.edu/silkroadjournal/wpcontent/uploads/sites/۹۸۴/۲۰۲۱/۰۳/Villa-Italian-Traveler-Kafiristan.pdf)
۵. الفنسټن. منسټورات، د کابل سلطنت، ۱۹۰-۱۹۱ چوپړی.
۶. ارنسټ ټرومپ. پښتو گرامر، ننتوزی، ۱۲ چوپړی.
۷. ایسیدور لونتال. (۱۶۰ زېږدي کال) بنکال د آسیایي ټولنې مجله، ۲۹ ټوک، ۳۲۵ چوپړی.
۸. رنارډ ډورن. د افغانانو تاریخ، یادداشتونه، ۶۵ چوپړی.

۹. پښتو ټولنه. (۱۳۵۴ لېږدي)، د پښتو څېړنو د نړۍ وال مرکز، د نړۍ وال سیمینار د مقالو مجموعه، پښتو څېړنې، د چاپ کال ۱۳۵۶ لېږدي، چاپ شمېر ۱۰۰۰، پر له پسې نمبر ۲۲۳، د افغانستان د علومو اکاډمي د کتابتون کې د موندنې کڼه ۵۱۴، پښتو څېړنې، پښتو ټولنه، ۵۰ چوپړی.
۱۰. پرو مړنډي. (۱۹۶۸ زېږدي)، گرځندوی په کافرستان کې ایټالیاوی دره، د انسان پېژندنې دوره او د توکم پېژندنې موزیم ټولونه، ۱۰ څېره، د نڅا تیارول، ۱۴۱ چوپړی.
۱۱. جان بینجامین، (۲۰۰۶ زېږدي)، بشر پالنه، روښانه ونکې ژباړه، نوي مثالونه، یا لېږدونې، د لیدنې ټکي ته. ۱۳۳ چوپړی.
۱۲. جان ملکم. د فارس تاریخ، ۲ ټوک، ۵۹۷ چوپړی.
۱۳. جورج مارکنیسټرن. د هند د ژبو سروې، ۱۰ ټوک، ۹ چوپړی.
۱۴. خان سلام. پوهنیاړ. (۱۳۸۷ لېږدي) ادبي فنونو درسي لیکي (ټیکس بوک، چېټر)، څلورم ټولگی، اتم سمېسټر، ننگرهار پوهنتون، ۵۵ او ۵۶ چوپړی.
۱۵. ډورن. پښتو انتخابات، ننتوزي، ۲ چوپړی.
۱۶. رابرټ لیچ. (۱۸۳۸ زېږدي کال) بنکال د آسیایي ټولنې مجله، ۸ ټوک، ۱ چوپړی.
۱۷. رودولف هورنل. د گادي ژبو مقایسوي گرامر، ننتوزي (مقدمه)، ۳۳ چوپړی.
۱۸. شیلی ډبور. د مقایسوي فلالوجي اجمال، ۲۹۹ چوپړی.
۱۹. حبیب الله رفیع. (۲۰۱۰ زېږدي کال)، د پښتو لنډۍ یو ژوند څلورنیمو زرو کلونو ته رسېږي، هارون حکیمي مرکه. [۲۸، ۲۰۱۰ PM Sunday November ۲۸، ۱۶:۰۳] د شپې.

۲۰. حبیب الله رفیع. (د زمري ۱۵، ۱۳۵۶ لېږدي) شانز پوپولیر دېز افغانس ،، د افغانانو مشهورې سندرې یا د پښتونخوا د شعر هار او بهار،، دویم چاپ، د دویم چاپ له چاپه تېرولو سوپرویزر یا مهتمم، د پښتو ټولنې د خپرونو پر له په سې شمېره ۲۲۷، ۲۱۴ چوپړی.

[https://www.scribd.com/document/۶۴۳۷۸۲۱۶۲/بهار-هار-و-بهار-pdf-د-پښتو-شعر-هار-و-بهار]

۲۱. جیمز دارمیستیر. څېړونکی. ډاکټر. (۱۸۸۸ زېږدي)، شانز پوپولیر دېز افغانس ،، د افغانانو مشهورې سندرې یا د پښتونخوا د شعر هار او بهار،، (Chants populaires des Afghans : James Darmesteter)، مچیکن پوهنتون د کتابخاني پر له په سې کټه بې ۲۸۱، ۸۰۰، پي کې کټه ۶۸۰۳، ډي ۲۲۲ چوپړی،

[https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=mdp.۳۹۰.۱۵۰.۲۴۲۷۰.۰۸۷&seq=۵۶۹]

[۰۳۰۰۵۰۲۰۰۶]، ۱۲:۴۵ د سهار.

۲۲. سید محی الدین هاشمي. محقق. (۱۳۸۶ لېږديز لمريز کال)، ادب پوهنه، ادبیات او ادابي څېړنې، ۴۶ چوپړي.

۲۳. صدیق الله رښتين. پوهاند. (۱۳۶۱ ل ل کال)، ادبي ليکونه ۳۶ چوپړی.

۲۴. صفي الله فردوس. ډیپلوم. اېنجنیر. (۱۳۸۸ لېږديز لمريز کال)، څلېر کې د ددو دود، ليکوال

(زما) د شعرونو ټولگه، مومند خپرنډويه ټولنه، جلال اباد، ۳۲۴ چوپړی،

[http://www.ketabton.com/book/id/۸۲۰]، [January ۳۱ ۲۰۱۶]، ۱۸:۲۲ د شپې.

۲۵. عبدالحی. حبيبي. (۱۳۳۹ لېږدي)، پټه خزانه، دویم چاپ، په ۱۳۲۲ لېږدي د اصلي پټې خزاني يوه

نخسه د پښتو ټولنې لاس ته راغله؛ هغه يې اوستاد عبدالحی حبيبي ته د ډېرې شنې او درې ژبې شرحې او ژباړې له پاره په لاس کې ورکړه. نوموړی کار حبيبي په کابل خواېگاه کې په ۱۳۲۳ لېږدي کې بشپړ کړه. او دویم وار چاپ ته يې د درې ژبې شرحې او ژباړې سره چمتو کړ؛ دویم چاپ يې په

۱۳۳۹ لېږدي کې د پوهنې وزارت د دارالتالیف ریاست کې د تذکرة الشعراء،، پټه خزانه،، ۵۰۰ ټوکه له چاپه سلامت تېر کړي دي، ۱۰، ۸۰ چوپړی.

۲۶. عبدالروف بېنوا. (۱۳۳۷ لېږدي)، لنډۍ چان کوونکی او فارسي مترجم، انگرېزي ژباړه پې محمد ابراهيم شريفي کړې، پښتو ټولنه، ۱۳۳۷ لېږدي کې د کابل عسکري مطبعې (د ملي دفاع وزارت مطبعه) څخه له چاپه تېره شوې ټولګه ده، په عامه کتابتون کې يې د موندنې ګڼه ۳۹۸/۲ ل ۴۵ ب دی، ۱۲۲ چوپړی.

۲۷. عبدالروف بېنوا. (۱۳۸۷ لېږدي)، پښتو لنډۍ، دوېم چاپ، تاج الدين ايجاز زاوه وال اوږدو ژباړه، په کونډوز ولايت کې د ږېدي گل مشاعرې په وياړ، دانش خپرندويه ټولنې خپور کړی، ۷۶ چوپړی.

۲۸. عبدالشکور رشاد. (۱۳۵۷ لېږدي يا ۱۹۷۸ زېږدي). د احمدشاه بابا د ديوان غورچاڼ، د افغانستان د علومو اکاډمي، د پښتو څېړنو نړيوال مرکز، د خپرونې پرله پسې ګڼه ۴، ۸۳ چوپړی.

۲۹. فضل حق شيدا. (۱۹۷۵ زېږدي)، سيدجمال الدين افغاني حالات او خيالات، ترجمه او تاليف، يونيور سټي بوک ايجنسي، پېښور ښار، درېيم ځل چاپ، پر له په ګڼه: ۷۷۵۶، ۵۴ او ۱۹۴ چوپړی.

۳۰. کريستوپر، (۱۹۸۳ زېږدي)، بې پايه خواړي کښ ژباړونکی، ماهر کتونکو ګڼه XXVIII. دوېم ټوک، ۸۳ او ۸۷ چوپړی.

۳۱. گل باچا الفت. (۱۳۳۶ لېږدي)، پښتني دودونه، د پښتو ټولنې ادبياتو د څانګې له خوا، د چاپ کال تله ۱۳۳۶ لېږدي، چاپ شمېر ۱۵۰۰، پر له پسې نمبر ۱۳۰، انتساب: د اعلحضرت معظم المتوکل علی الله محمد ظاهرشاه حضورته د دوی د زوکړې (تولد) د ۴۴ کال د جشن په مناسبت. د پښتو ټولنې له لوري. د عامه کتابتون کې د موندلو ګڼه ۳۹۰ پ ۲۵ پ، او ۲ پ ۴۷۱ پ، ۲۰ چوپړی.

۳۲. محمد آقا شهزاد او جمشېد رشېدي. پوهنمل. (۱۳۸۵ لېږديز لمريز کال)، پښتو ژبه او ادبيات، کابل، بېلا بېل چوپړي. ۹ چوپړی.

۳۳. محمد ابراهيم همکار. پوهنمل. (۱۳۹۰ لېږديز لمريز کال)، قافيې فن. څلورم چاپ، مومند خپرندويه ټولنه، جلال اباد، ۲۸ چوپړی.

۳۴. محمد ابراهیم همکار. پوهندوی. (۱۳۹۳ لېږدیز لمريز کال)، ادبي کره کتنه. لمړی چاپ، مومند څپرندويه ټولنه، جلال اباد، ۱۷۴ چوپری.

۳۵. محمد حامد دوراني. (۱۷۵۰ زېږدي، ۱۱۲۹ لېږدی، ۱۱۶۳ لېږدیز سپوږمېز)، احمد شاه ديوان، قلعي نخسه، د امپراتور احمد شاه بابا د شعرونو ديوان يې د احمد شاه بابا په مخ کې کښلی دی؛ په دې وخت کې احمد شاه بابا ۲۷ کلن و او د باچاهۍ درېيم کال يې و، په دې ديوان کې احمد شاه بابا د ۲۷ کلنۍ نه د تېټ عمر شعرونه خپل ملګري چې د ده خپل معاصر ليکوال محمد حامد دوراني ته ور کول او هغه به په خپل لاس ليکل، چې څه کم درې زره بيتونه کېږي، ۵۹ چوپری. اوس يې د مندني ځای، زما د مېرمنې ټاټوبی ازبکېستان، تاشکند، ملي ليکيتون، وي سي سي اېر (متحده روسيه) د څېړنو مرکز يې او شي او، ګڼه ۷۳، يې اين وي مسلسل ګڼه ۴۲۵۲، ۱۹۷۷ لېږدی.

۳۶. محمد رحيم الهام. پوهندوی. ډاکټر. (۱۳۴۹ لېږدی)، روشی جديد در تحقيق دستور زبان دری، پوهنځی زبان و ادبيات، پوهنتون کابل، ۵۲ چوپری.

۳۷. محمد رحيم الهام. پوهاند. ډاکټر. (۱۳۷۹ لېږدی)، لنډۍ ها، د اړيک سيار کتابتون اداره او مسلسل ګڼه يې ۴۳، د عامه کتابتون کې د موندلو ګڼه ۳۹۸/۲ ل ۳۸ الف: ۱۶، ۸ او ۹ چوپری.

۳۸. محمد هوتک. پټي خزاني معاصر ليکوال. (۱۱۴۱ - ۱۱۴۲ لېږدیز سپوږمېز)، پټه خزانه، د پښتونخوا د سترګو تور، امام المسلمین، و ابن قاتل الرفضة و الکافرين شاه حسين هوتک ادام الله دولته الی يوم الدين؛ د خپل دربار د نوبهار مانی ليکوال محمد هوتک د داود خان هوتک زوی او د قادر خان هوتک مسې ته امر او لارښونه کړي وه، چې د پښتنو پټو شاعرانو چې ښکاره نه وو او پټ وو، د دوی پېڅليک، څېړنه، سپړنه، څه رنگوالی او څرګندوالی له ۱۰۰ څخه تر ۱۱۰۰ لېږدیز سپوږمېز کال په نوموړي نوم و کښي. په همغه مهال په کندهار کې پټه خزانه ليکی کښل شوی او له کندهاره خپور شوی دی. (پټه خزانه، ۳ چوپری).

۳۹. مجاور احمد زيار. پوهاند. دوکتور. (۱۳۸۵ لېږدی، ۲۰۰۶ زېږدی)، ليکلار ښور، يوه پښتو - کره پښتو، د نوې ژبپوهنې په رڼا کې، ساپي پښتو څېړنې او پراختيا مرکز، ۴۹ چوپری.

۴۰. مسافر ریس خېل. څېړتیار. (۱۳۵۹ لېږدی، ۳، ۱۵ یا ۱۹۸۱ زېږدی د ۳، ۱۶) پښتو په پښتو تشریحي قاموس لومړی ټوک، افغانستان د علومو اکاډیمي، د ژبو او ادبیاتو انستیتیوت، د ژبپوهنې څانګه، ۳ چوپړی.

۴۱. مکس میولر. په شرق کې د جګړې د مرکز ژبې، ۳۲ چوپړی.

۴۲. نامیت بهاتیا، (۱۹۹۲ زېږدی)، اکسفورډ مل د اېنګلېسي ژبې له پاره (په اېنګلېستان کې یوه ښار چې د اکسفورډ پوهنتون اله دی)، ۱ چوپړی.

۴۳. ولیم جونز. آسیایي مطالعات، ۲ ټوک، ۱۷۶ چوپړی.

۴۴. هنري راوړتي. پښتو ګرامر، ۸ چوپړی.

۴۵. هنري راوړتي. پښتو ډکشنري، نننوزې، ۱۲ چوپړی.

APRIL 04 2024

IN MEHTER LAM LAGHMAN, AFGHANISTAN

M.BSC.ENG
SAPULAH
HARDWARE

LAND AYYU, TAPD,
TEKAYYU AND MESRAYYU
COURTYARD
RESEARCH PAPERS
VOLUME II

COURSE: RESIDUE KNOWLEDGE APPRISOR: SMALLNESS SENSATION

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library